

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
Сумський державний університет (Україна)
Алгоритмікс Інк., компанія IBM, м. Торонто (Канада)
Білоруський державний економічний університет, м. Мінськ (Білорусь)
Вище училище страхування та фінансів, м. Софія (Болгарія)
Донецький національний університет (Україна)
Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України
Інститут проблем ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України
Московський державний технічний університет ім. М. Е. Баумана (Росія)
НДІ сталого розвитку та природокористування (Україна)
НТУУ «Київський політехнічний інститут» (Україна)
Ризький технічний університет (Латвія)
Ростовський державний економічний університет «РІНГ» (Росія)
Сумський національний аграрний університет (Україна)
Технічний університет – Варна (Болгарія)
Університет «Проф. д-р Асен Златаров», м. Бургас (Болгарія)
Університет МакМастер, м. Гамільтон (Канада)

Економічні проблеми сталого розвитку

Экономические проблемы устойчивого развития

Economic Problems of Sustainable Development

**Матеріали доповідей
Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 20-річчю наукової діяльності
факультету економіки та менеджменту
Сумського державного університету
(Суми, 3–5 квітня 2012 року)**

Том 2

Суми
Сумський державний університет
2012

УДК 508.131.1 (063)
ББК 65.9(4Укр)28
Е 45

Рецензенти:

О. Ф. Балацький – д-р екон. наук, професор Сумського державного університету;
С. М. Козьменко – д-р екон. наук, професор Державного вищого навчального закладу
«Українська академія банківської справи» Національного банку України

Конференція зареєстрована в Українському інституті науково-технічної і економічної інформації (посвідчення № 784 від 16 листопада 2011 р.)

Рекомендовано вченою радою Сумського державного університету (протокол № 8 від 22 березня 2012 р.)

Е 45 **Економічні** проблеми сталого розвитку : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю наукової діяльності факультету економіки та менеджменту СумДУ (м. Суми, 3–5 квітня 2012 року) : у 8 т. / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : Сумський державний університет, 2012. – Т. 2. – 193 с.

ISBN 978-966-657-414-8

ISBN 978-966-657-416-2 (том 2)

До збірника увійшли матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Економічні проблеми сталого розвитку» Сумського державного університету, в яких наведені результати наукових досліджень, виконаних у різних країнах, з таких наукових напрямів, як економіка сталого розвитку, соціально-економічні та еколого-економічні проблеми сталого розвитку, соціо-еколого-економічні взаємодії.

Для науковців, викладачів вищих навчальних закладів, студентів, аспірантів та всіх, хто цікавиться науково-практичними проблемами сучасної економіки.

В сборник вошли материалы Международной научно-практической конференции «Экономические проблемы устойчивого развития» Сумского государственного университета, в которых представлены результаты научных исследований, выполненных в разных странах, в таких научных направлениях, как экономика устойчивого развития, социально-экономические и эколого-экономические проблемы устойчивого развития, социо-эколого-экономические взаимодействия.

Для ученых, преподавателей высших учебных заведений, студентов, аспирантов и всех, кто интересуется научно-практическими проблемами современной экономики.

The collection consists of materials from International scientific-practical conference “Economic problems of sustainable development” Sumy State University. They represent results of scientific researches, conducted in different countries in such scientific areas as Economics of sustainable development, Socio-economic and ecologic-economic problems of sustainable development, Socio-ecologic-economic interactions.

It is for scientists, lecturers of institutions of higher education, students, graduates and everybody, interested in scientific-practical problems of modern economics.

УДК 508.131.1(063)
ББК 65.9(4Укр)28

ISBN 978-966-657-414-8

ISBN 978-966-657-416-2 (том 2)

© Сумський державний університет, 2012

Організатори конференції:

Сумський державний університет (Україна)
Алгоритмікс Інк., компанія IBM, м. Торонто (Канада)
Білоруський державний економічний університет, м. Мінськ (Білорусь)
Вище училище страхування та фінансів, м. Софія (Болгарія)
Донецький національний університет (Україна)
Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України
Інститут проблем ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України
Московський державний технічний університет ім. М. Е. Баумана (Росія)
НДІ сталого розвитку та природокористування (Україна)
НТУУ «Київський політехнічний інститут» (Україна)
Ризький технічний університет (Латвія)
Ростовський державний економічний університет «РІНГ» (Росія)
Сумський національний аграрний університет (Україна)
Технічний університет – Варна (Болгарія)
Університет «Проф. д-р Асен Златаров», м. Бургас (Болгарія)
Університет МакМастер, м. Гамільтон (Канада)

Офіційні партнери та спонсори:

Факультет економіки та менеджменту
Сумського державного університету
fem.sumdu.edu.ua

ЗАТ «Крафт Фудс Україна»

Міжнародний науковий журнал
«Сталий розвиток»
(Болгарія)

ЗМІСТ

	С.
<i>Прокопенко О. В., Шкарупа О. В.</i> Розвиток наукової школи економіки природокористування в СумДУ (замість передмови).....	11
<i>Абрютіна А. В., Ситник Н. О.</i> Активізація інноваційної діяльності як передумова подолання кризи аграрними підприємствами.....	14
<i>Аграмакова Н. В.</i> Моніторинг соціально-економічних проблем та виявлення особливостей України в контексті сталого розвитку.....	16
<i>Акопова В. Г.</i> Оцінка фінансових і техніко-економічних показників на промислових підприємствах України.....	18
<i>Андрос С. В., Сарана К. Г.</i> Організація здійснення касових операцій у комерційних банках.....	21
<i>Антонюк І. Б.</i> Тенденції розвитку світового ринку логістики.....	23
<i>Атаманюк О., Ковальчук І. П.</i> Землеустрій сільськогосподарських підприємств на сучасному етапі земельної реформи.....	26
<i>Боголюбов С. В.</i> К вопросу о социальной составляющей устойчивого развития.....	28
<i>Бордюжа А.</i> Інформаційне забезпечення управління земельними ресурсами	30
<i>Боронос Д. В., Пронікова Ж.</i> Розвиток фондового ринку як основа для залучення інвестиційних ресурсів в економіку України.....	32
<i>Брюханов М. В., Іскаков А. А.</i> Безпечна гнучкість – запорука стійкого розвитку фірми.....	34
<i>Васюткіна Н. В.</i> Соціальна ефективність – один з дієвих чинників ринкової стійкості підприємства.....	35
<i>Воловодова О. В.</i> Соціальні обмеження участі об'єднань громадян у місцевому розвитку як перешкода переходу України до сталого розвитку...	37
<i>Гассий В. В.</i> Социо-эколого-экономическое развитие субъектов государственно-частного партнёрства в регионах России.....	40
<i>Герасимчук В. Г.</i> Якість життя як критерій сталого розвитку.....	42

<i>Гливенко С. В., Рубан М. В.</i> Пути реформирования системы стратегического планирования деятельности ВУЗа.....	44
<i>Гриценко Л. Л., Боярко І. М.</i> Вплив державної інвестиційної політики на забезпечення економічного зростання	45
<i>Гриценко В. Ф., Гриценко І. В.</i> Урахування вимог еколого-економічної безпеки в управлінні експортно-імпортним потенціалом території.....	47
<i>Грунина І. С.</i> Учет экологической составляющей при оценке недвижимости.....	49
<i>Дармиць Р. З., Возний Н. Р.</i> Підхід до розроблення принципів формування апарату управління організації.....	51
<i>Дем'яненко С. Г., Золотов В. І.</i> Орієнтири стратегії сталого розвитку морської берегової зони України.....	53
<i>Дерев'янюк Ю. М., Піддубна Т. В.</i> Аналіз показників сталого розвитку підприємства.....	55
<i>Etongwe O. Y. Eric, Shvindina H.</i> Knowledge management and improvement of agricultural productivity in Cameroon.....	56
<i>Жарова Л. В.</i> Опосредованные убытки от чрезвычайных ситуаций (на примере пролонгированных последствий катастрофы на ЧАЭС).....	58
<i>Жулавський А. Ю., Сидоренко Н. В.</i> Розподіл природної ренти між економічними суб'єктами.....	60
<i>Завойських Ю. А.</i> Конкурентоспроможність товару «якість робочої сили»... ..	61
<i>Івашова Н. В., Лебеденко Ю. С.</i> Управління знаннями як фактор стимулювання інновацій.....	63
<i>Ілляшенко К.В., Тишаєв М.В.</i> Фінансові проблеми місцевого самоврядування	65
<i>Ілляшенко С. М., Титаренко Ю. В.</i> Проблеми реалізації стратегії інноваційного розвитку України.....	67
<i>Іщенко О. В.</i> Трансформація цінностей як чинник забезпечення сталого розвитку.....	69

<i>Какутич Е. Ю.</i> Стратегические приоритеты формирования и реализации экологической политики для обеспечения устойчивого развития Автономной Республики Крым.....	71
<i>Касьян З. Е., Воронкова Т. С.</i> Формування інноваційної стратегії підприємства як запоруки його сталого розвитку.....	74
<i>Карпенко І. В., Захарченко С. І.</i> Особливості фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємств в Сумській області.....	76
<i>Kyslyi V. M., Kubatko V. V.</i> Shadow economy estimation: economical and ecological aspects.....	77
<i>Клементьева Е. Д., Лапушкин И. И.</i> Повышение эффективности процесса интеграции независимой компании вхолдинг.....	79
<i>Коваленко С. В., Кулик Л. А.</i> Теоретичні основи оцінки еколого-економічної ефективності природокористування.....	81
<i>Ковтун В. П.</i> Систематизація підходів до визначення ділової репутації підприємства.....	83
<i>Козін Е. Г., Ярмакович Н. Л.</i> Необходимость та розвиток екологічного страхування.....	85
<i>Коломыцева А. О.</i> Математическая формализация задач управления экологическими проектами согласно концепции устойчивого развития.....	88
<i>Колотий В. А.</i> Организационно-экономические вопросы устойчивого развития предприятий торговли на рынке строительных товаров.....	90
<i>Котенко Н. В., Майковська Ю. М.</i> Вплив муніципальної бюджетної політики на соціально-економічний розвиток території.....	92
<i>Кравець А. В.</i> Механізм оптимізації та формування цільової структури капіталу акціонерних товариств	94
<i>Кравченко В. Н.</i> Индикативный анализ проблем в развитии экономических систем.....	96
<i>Кравченко Л. А.</i> «Зелена» економіка – шлях до екологічно-заощадливого використання ресурсного потенціалу	98

<i>Лашин В. В., Марочко С. С.</i> Факторы инертности и инерционных процессов реформирования экономики	100
<i>Лукаш О. А., Кулинич І. А.</i> Проблеми розвитку туризму в Україні та напрями їх вирішення.....	102
<i>Лук'янихін В. О., Лі Мін</i> Теоретико-методичні підходи до визначення економічного потенціалу території.....	104
<i>Лютьов О. В., Плацинда С. С.</i> Вплив ТНК на світову економіку.....	106
<i>Мельник Л. Г., Терещенко І. В.</i> Дослідження процесів самоорганізації в еколого-економічних системах.....	108
<i>Мехович С. А., Колесніченко А. С.</i> Реформування енергетичного ринку України з урахуванням світових тенденцій.....	110
<i>Молла М. Г.</i> Проблеми організації комерційної діяльності молокопереробних підприємств.....	112
<i>Мотосова Е. А.</i> Стимулирование развития низкоуглеродной экономики на основе налогов на выбросы парниковых газов передвижными источниками загрязнения.....	115
<i>Омельяненко В. А.</i> Аналіз основних протиріч системи міжнародного трансферу технологій.....	116
<i>Опара Т. В.</i> Виробництво органічних продуктів харчування в системі стратегічних орієнтирів сталого розвитку.....	118
<i>Орлов Н. А.</i> Проблемы правового обеспечения устойчивого развития Украины.....	120
<i>Пімоненко Т. В.</i> Фондові індекси як інструмент мотивації екоорієнтованого корпоративного управління.....	123
<i>Poznanska A. O., Shkurat M. S.</i> The analysis of temperament types's influence on managers.....	125
<i>Половян А. В.</i> Концептуальные аспекты управления сбалансированным развитием.....	127

<i>Попов С. О., Максимова І. І.</i> Забезпечення стійкого розвитку гірничодобувних підприємств шляхом залучення в експлуатацію забалансових запасів залізрудних родовищ.....	129
<i>Прокопенко О. В., Касьяненко Т. В.</i> Удосконалення організаційно-економічного механізму управління екологічно спрямованим інноваційним розвитком.....	131
<i>Рассадникова С. І.</i> Інтегративні зусилля держави і бізнесу у розбудові екологічної інфраструктури.....	133
<i>Рибальченко С. М., Мармизов І. В.</i> Управління конкурентоспроможністю торгового підприємства.....	135
<i>Рубанов П. М., Токаренко М. О.</i> Управління позиковими джерелами фінансування підприємств в умовах фінансової кризи.....	137
<i>Сагач Я. С.</i> Соціально-економічні проблеми людей похилого віку як важлива складова сталого розвитку.....	139
<i>Салтикова Г. В., Карпенко І. В.</i> Проблема оптимізації співвідношення централізованого та децентралізованого регулювання в механізмі інвестування.....	141
<i>Середа О. В.</i> Проблеми формування та реалізації стратегій сталого розвитку міст України.....	143
<i>Скляр І. Д., Черв'як В. В.</i> Оцінка стійкості доходів місцевого бюджету та її урахування в середньостроковому плануванні.....	145
<i>Скрипчук П. М.</i> Экологическая сертификация: время, культура, экономический эффект.....	147
<i>Смоленніков Д. О., Мартиненко А. О.</i> Шляхи покращення якості трудового життя персоналу (на прикладі ТОВ «СУМИФІТОФАРМАЦІЯ»).....	149
<i>Солоха Д. В., Белякова О. В.</i> Дослідження системоутворюючих складових сталого розвитку інноваційного потенціалу регіону.....	151
<i>Сотник І. М., Мазін Ю. О.</i> Дематеріалізація як чинник забезпечення реалізації політики сталого розвитку України.....	153
<i>Таранюк К. В.</i> Класифікація екологічних ризиків задля оптимізації джерел фінансування природоохоронних заходів.....	155

<i>Теліженко О. М., Балацький О. Ф.</i> Удосконалення системи управління регіональним розвитком.....	157
<i>Тихонова Ж.</i> Государственное управление в сфере обращения с промышленными отходами Ростовской области.....	159
<i>Толмачёв О. Л.</i> Малые предприятия в качестве самостоятельного экономического уклада как одно из условий устойчивого развития.....	161
<i>Фролов С. М., Білопільська О. О.</i> Економічні інструменти у сфері поведження з твердими побутовими відходами.....	166
<i>Хлобистов Є. В., Пристайко О. П.</i> Регіональні та локальні фактори формування стратегічного потенціалу забезпечення екологічної безпеки.....	168
<i>Чернова Т. Л.</i> Экономические кризисы и устойчивое развитие: роль циклов деловой активности в региональной политике.....	169
<i>Чернюк Ю. В., Воронкова Т. Є.</i> Франчайзинг як засіб антикризового управління.....	171
<i>Черчик Л. М.</i> Потрійна сутність ринку природних рекреаційних ресурсів....	172
<i>Чигрин О. Ю., Скотникова В. В.</i> Еколого-економічні передумови утилізації відходів.....	174
<i>Шатова В. М., Ілляшенко С. М.</i> Дослідження щодо використання екологічності як фактору конкурентоспроможності бізнесу.....	177
<i>Швиндина А. А.</i> Теоретические подходы к определению свойств организационной системы.....	179
<i>Шевченко А. Н., Ткаченко О. В.</i> Перспективы развития альтернативной энергетики в мире и в Украине.....	180
<i>Шершун М. Х.</i> Особливості та удосконалення управління лісогосподарським комплексом України у системі впровадження критеріїв та індикаторів сталого розвитку.....	182
<i>Шимова О. С.</i> Оценка прогресса в обеспечении устойчивого развития на субнациональном уровне.....	183
<i>Шишова Ю. Г., Ведмідь Н. Г.</i> Облік людського капіталу в Україні: проблеми та шляхи вирішення.....	185

<i>Шкарупа О. В., Бурич І. В.</i> Удосконалення інформаційних процесів в бізнесі як спосіб підвищення його конкурентоспроможності.....	187
<i>Шкодкіна Ю. М., Дмитренко Ю. В.</i> Фінансові аспекти розвитку зеленого туризму як передумови сталого розвитку України.....	189
<i>Шпачук В. В.</i> Стратегічні напрями антикризового управління банківською системою.....	190

СТАНОВЛЕННЯ НАУКОВОЇ ШКОЛИ ЕКОНОМІКИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В СУМДУ (замість передмови)

д.е.н., проф. **Прокопенко О.В.**, к.е.н., доц. **Шкарупа О.В.**

У збірнику викладено матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції "Економічні проблеми сталого розвитку", присвяченої 20-ти річчю наукової діяльності факультету економіки та менеджменту (3-5 квітня 2012 р., м. Суми, Сумський державний університет).

Конференція з економічних проблем сталого розвитку 19 років поспіль проводилась факультетом як внутрішньоуніверситетська, а цього року набула міжнародного статусу. Конференція має символічне та історично виправдане значення для факультету, який з початку свого створення (4 травня 1992 р.) здобув в науковому просторі власний імідж та авторитет як розвинена наукова школа економіки природокористування.

Початок науково-дослідної роботи факультету закладено у 1969 р., коли при кафедрі технології машинобудування Сумського філіалу ХПІ було створено секцію економіки захисту повітряного басейну від забруднень під керівництвом Балацького О.Ф. – видатного науковця, який зробив вагомий внесок в розвиток загальної теорії економічного збитку. У здобутку вченого близько 350 опублікованих праць, у тому числі більш ніж 30 монографій, підручників і навчальних посібників.

В 1978-1990 рр. під його керівництвом вперше в Україні започатковано дослідження з економічної оцінки збитків від забруднення атмосфери і розроблені методики такої оцінки, вирішено ряд складних проблем та наукових задач щодо визначення економічного збитку від забруднення атмосферного повітря для підприємств Радянського Союзу: м. Братська, м. Дніпропетровська, м. Єревану, м. Запорозжя, м. Іркутська, м. Красноярська, м. Макеевки, м. Маріуполя, м. Норильська, м. Сум та ін. Під керівництвом Балацького О.Ф. вперше теоретично обґрунтована і реалізована в Україні система платного природокористування, яка діє і сьогодні.

Такі здобутки виявили подальшу можливість застосування математичних методів для крупномасштабних макроекономічних розрахунків, пов'язаних з визначенням питомих екологічних втрат в різних секторах національної економіки. Ці дослідження створили передумови для розроблення інструментарію сучасної екологічно спрямованої трансформації економічних відносин в контексті сталого розвитку, що ґрунтується на еколого-економічних оцінках.

Завдяки плідній праці колективу під керівництвом проф. Балацького О.Ф., який є одним із засновників вітчизняної школи економіки

природокористування та засновником економічної науки в Сумській області, у 1991 р. створена та успішно діє перша на Сумщині спеціалізована вчена рада із захисту дисертацій, серед спеціальностей якої – «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища». З 2011 р. рада має право проведення захистів докторських дисертацій. За період її функціонування захищено понад 250 дисертацій. Наукова школа Балацького О.Ф. створила передумови для розвитку наукових напрямів факультету, які вирости у самостійні школи:

- «Дослідження фундаментальних основ сталого розвитку соціально-економічних систем та інформаційного суспільства» (керівник – д.е.н., проф. Л.Г. Мельник);
- «Маркетинг і менеджмент інновацій» (керівник – д.е.н., проф. С.М. Ілляшенко);
- «Еколого-економічні проблеми теплоенергетики, управління емісією атмосферного повітря на міждержавному рівні» (керівник – д.е.н., проф. О.М. Теліженко).

На основі наукових досліджень факультету щорічно публікуються колективні монографії, підручники, навчальні посібники. Сумська наукова школа економіки природокористування активно розвиває нові наукові напрями, в тому числі концепцію сталого розвитку та організаційно-економічний механізм її реалізації в Україні.

Силами факультету видано більше 150 книг, а якщо враховувати написані у співавторстві з іншими науковими школами – більше 300. В рамках наукових досліджень сучасної концепції сталого розвитку підготовлено та опубліковано підручники, навчальні посібники та іншу науково-методичну літературу як українською так і іноземними мовами. Одним з перших фундаментальних видань із цієї тематики є спільний українсько-бельгійський підручник для вищої школи "Економіка природокористування (1999 р., англійською та російською мовами).

Факультетом також видано: «Екологічний менеджмент у системі управління збалансованим розвитком» (2002 р., укр.), «Основи екології. Економіка та управління природокористуванням» (2005 р., укр.), «Основи стійкого розвитку» та «Основи стійкого розвитку. Практикум» (2005 р., укр.), «Екологічна економіка» (2006 р., рос.), «Соціально-економічний потенціал стійкого розвитку» (2007, 2008 рр., рос. та англ.), «Стійкий розвиток: теорія, методологія, практика» (2009 р., укр.), «Економіка природних ресурсів» (2010 р., укр.), «Екологічний маркетинг» (2012 р., укр.) та ін.

Всі наукові розробки використовуються у діяльності підприємств, організацій та органів управління та впроваджуються у навчальний процес, зокрема при підготовці магістрів спеціальності «Економіка довкілля та природних ресурсів».

Факультет щороку проводить всеукраїнські та міжнародні конференції, серед яких: «Економіка для екології», «Економічні проблеми сталого розвитку», «Екологічний менеджмент в загальній системі управління», «Маркетинг інновацій та інновації в маркетингу», «Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону», «Економіка та менеджмент: перспективи розвитку», «Сучасний менеджмент і економічний розвиток».

Факультет має багатий досвід грантової діяльності та міжнародної співпраці з іншими науковими школами в сфері економіки сталого розвитку, що сприяє міжнародному визнанню наукових досягнень, їх розповсюдженню та популяризації. Факультет співпрацює з провідними ВНЗ, в тому числі близько з 50 закордонними з 18 країн світу. Особливо активною є співпраця з такими вишами, як: Білоруський державний економічний університет (Білорусь), Вільний університет Брюсселю (Бельгія), Колорадський університет в Колорадо Спрингс (США), Маастріхтський університет (Нідерланди), Московський державний університет (Росія), Московський державний технічний університет ім. М.Е. Баумана (Росія), Ризький технічний університет (Латвія); Російський економічний університет ім. Г.В. Плеханова (Росія), Технічний університет – Варна (Болгарія), Університет Вайкато (Нова Зеландія), Університет МакМастер (Канада), Університет «Проф. д-р Асен Златаров» (Болгарія).

Сьогодні факультет економіки та менеджменту – потужна наукова школа. Лише в 2011 р. колективом факультету було видано понад 300 публікацій, з них 17 монографій та 10 підручників та навчальних посібників.

За рейтингом Вебометрікс в 2011 р. факультет, як бізнес-школа, займає 9 місце серед ВНЗ України. Професорсько-викладацький склад факультету налічує понад 100 викладачів, майже всі мають науковий ступінь та вчене звання. До викладацької та наукової діяльності залучено 16 докторів економічних наук та професорів. Наукова спрямованість факультету надає широкі можливості для здійснення наукової діяльності студентами та аспірантами, які виборюють призові місця на конкурсах наукових робіт та олімпіадах національного та міжнародного рівня. Так, в 2011 р. студенти факультету отримали 15 призових місць на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт.

Сподіваємося, що міжнародна науково-практична конференція надасть поштовху до подальшого розвитку наукової школи факультету. Приємно, що в обговоренні економічних проблем сталого розвитку в рамках цього річної конференції беруть участь понад 800 осіб, в тому числі 167 науковців з інших навчальних закладів та 40 – з вишів інших країн.

АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПОДОЛАННЯ КРИЗИ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Абрютіна А.В., Ситник Н.О.
Сумський державний університет

Запорукою ефективного господарювання в аграрній сфері є впровадження у виробництво досягнень науково-технічного прогресу. У той же час питання активізації інноваційної діяльності сільськогосподарськими підприємствами стає особливо актуальним у період подолання кризи.

Інноваційний процес, у тому числі в агропромисловому комплексі України, є об'єктом дослідження багатьох іноземних і вітчизняних учених, серед яких В.Я. Амбросов, А.С. Гальчинський, В.М. Геєць, С.М. Ілляшенко, А.К. Кінах, І.В. Курцев, Л.І. Рейкова, П.Т. Саблук, В.П. Семиноженко, Дж. Стігліц, О.П. Шнипко та ін. Проте питання активізації та ефективного управління інноваційною діяльністю в агропромисловому комплексі України залишаються малодослідженими та потребують подальшого розвитку й вдосконалення.

Метою даного дослідження є аналіз інноваційної діяльності аграрних підприємств як необхідної передумови їх фінансової стійкості й конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції для забезпечення виходу на європейський і світовий ринки.

В Україні виділяють такі основні риси інноваційного процесу в аграрній сфері: 1) асортимент сільськогосподарської продукції, у т.ч. продуктів її переробки, є різноманітним і виробляється у великій кількості; 2) існує значна різниця між технологіями виробництва певних видів продукції; 3) період часу між запровадженням новітніх технологій та їх масовим використанням є досить затяжним; 4) науково-дослідні установи відіграють провідну роль в інноваційної діяльності агропромислового комплексу; 5) ефективність інноваційного процесу значно залежить від клімату та природної зони; 6) на активність інноваційних процесів впливає сезонність сільськогосподарського виробництва; 7) дефіцит бюджетного фінансування й інших альтернативних джерел фінансового забезпечення тощо.

На даний момент аграрними підприємствами переважно використовується самофінансування інноваційних заходів, тому інноваційна діяльність в Україні характеризується низькими темпами розвитку. Проте беззаперечним є той факт, що інноваційний напрямок розвитку економіки є саме тим необхідним інструментом, що забезпечить підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського сектора. Завдяки цьому розвитку можна швидко та ефективно стимулювати аграрне виробництво, підтримувати малий та середній бізнес і, як результат, дати змогу

сільськогосподарській продукції вийти на світовий ринок. Позитивними наслідками впровадження інновацій на підприємствах аграрного комплексу можуть стати збільшення обсягу реалізованої продукції, зниження собівартості виробленої продукції, зростання продуктивності праці, підвищення фондоозброєності та рентабельності та ін. Крім того, активна інноваційна діяльність сприятиме розвитку та створенню технопарків, науково-дослідних станцій та інших інноваційних інституцій, що стимулюватиме інноваційну діяльність у подальшому та позитивно вплине на процес ліквідації тіньового ринку в сільськогосподарській сфері.

Як правило, інноваційна діяльність у сільському господарстві проходить чотири етапи розвитку: винахід інновацій, перевірка та апробація нової технології, їх відтворення та запровадження у виробництво. При запровадженні нових технологій виробництва продукція набуває покращених властивостей, тому інновації є матеріальною основою підвищення економічної ефективності виробництва продукції та ефективності господарювання галузі в цілому.

Найпоширенішими методами запровадження інновацій у виробничу діяльність аграрних підприємств є стимулювання та розвиток державних, регіональних та галузевих програм розвитку. Але держава має приділяти увагу ще є регулюванню та підтримці процесів формування ринку інновацій на території України, у т.ч. шляхом удосконалення механізму державного замовлення на об'єкти нових технологій. Також при виборі інноваційних проектів для здійснення їх фінансового стимулювання та підтримки держава повинна обирати в першу чергу сільськогосподарських виробників. У той же час для забезпечення підприємств новими технологіями потрібно посилити міжнародні інтеграційні процеси в інноваційній сфері. Крім того, ефективне господарювання аграрних виробників здебільшого залежить від їхньої інформованості про інновації у сфері виробництва сільськогосподарської продукції та її переробки, тому очевидною є необхідність удосконалення процесу доведення інформації до виробників і формування дорадчих служб.

Отже, активізація інноваційної діяльності в аграрній сфері України є актуальною й необхідною передумовою забезпечення та утримання конкурентних переваг країни, оскільки сучасний аграрний сектор економіки трансформується в наукомістку галузь виробництва. На даному етапі розвиток інноваційної сфери є й основою подолання кризової ситуації, адже нові технології дозволяють нарощувати обсяги виробництва та підтримувати необхідний рівень конкурентоспроможності виробленої продукції у довгостроковій перспективі. Крім того, у сучасних умовах результативна інноваційна діяльність є ефективним засобом «виживання» підприємств сільськогосподарського сектору виробництва в кризових і посткризових умовах господарювання, створюючи реальні можливості для розширеного відтворення та економічного зростання.

МОНІТОРИНГ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ ТА ВІЯВЛЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

к.е.н., доц. **Аграмакова Н.В.**

Харківський національний економічний університет

В даний час держава та представники бізнесу не завжди поєднують інтереси ринкової економіки і отримання прибутку з реалізацією концепції сталого розвитку. Результатом цього стала ситуація, коли економічні проблеми спричинили за собою серйозні соціальні наслідки.

У зв'язку з цим метою даної роботи є моніторинг соціально-економічних проблем та виявлення особливостей України в контексті сталого розвитку на підставі використання стандарту „Соціальна відповідальність 8000”. В результаті роботи будуть сформовані пріоритетні напрямки щодо виходу із кризової ситуації.

В результаті проведеного ретроспективного аналізу соціально-економічного розвитку України за останні десятиріччя можна зробити висновки, що кризові явища насамперед були викликані наступними економічними причинами: світовою економічною кризою; відсутністю замовлень на виробництво продукції; хронічними перебоями у постачаннях сировини, матеріалів і комплектуючих виробів; надлишком робочої сили; несвоєчасним надходженням платежів за відправлену замовнику продукцію тощо. Дані економічні явища спричинили такі соціальні наслідки, як: стрімке зростання безробіття; знецінювання праці; ріст захворюваності, смертності, зниження народжуваності; низький рівень соціального захисту уразливих шарів населення; повсюдне поширення бідності та багато інших. Вище наведені приклади віддзеркалюють тісний взаємозв'язок та взаємовплив соціальних та економічних факторів ринкового середовища, які створюють вкрай серйозні перешкоди реалізації стратегії сталого розвитку в Україні.

На підставі проведеного моніторингу в Україні можна виділити такі особливості сталого розвитку, які відрізняють її серед інших країн світу:

1) маючи значний інтелектуальний потенціал нації, висококваліфіковані трудові ресурси, широку мережу освітніх установ, наукових і науково-технічних закладів, економічний і соціальний розвиток, як і раніше, залишається на дуже низькому рівні;

2) незважаючи на проголошення економічної політики, яка спрямована на підтримку самозайнятості населення та малого підприємництва, реальних кроків щодо її впровадження здійснюється дуже мало, крім того, навпаки, з'явилися нові види податків, зростають розміри вже існуючих, стає більш жорсткою податкова політика в цілому;

- 3) наявність працевлаштованості не є гарантією гідного заробітку;
- 4) показник середнього розміру пенсії, мінімальної пенсії за віком та багатьох інших виплат менший за розмір прожиткового мінімуму, що суперечить законодавчим нормам;
- 5) диференціація у розмірах заробітної плати працівників призвела до того, що зайняті на об'єктах соціальної інфраструктури одержують набагато нижче, ніж у інших галузях тощо.

Згідно з висновками, зробленими на підставі проведеного моніторингу можна визначити наступні пріоритетні напрямки сталого розвитку для України:

- 1) розробка та дотримання принципів розвитку соціально-економічної політики з урахуванням міжнародного досвіду й особливостей, характерних для України, сприяє досягнення соціальних стандартів, які відповідають сучасним світовим вимогам і здатні вирішити існуючі соціально-трудова проблеми;

- 2) концентрація зусиль на існуючому соціально-трудова потенціалі нації та його подальший розвиток допоможе досягти прогресу не лише в соціально-трудова сфері, а й в економічній, технологічній тощо;

- 3) надання пріоритетної ролі підвищенню рівня життя населення є основним інструментом досягнення мети сталого розвитку;

- 4) створення умов для поліпшення демографічної ситуації позитивним чином позначиться на підвищенні рівня життя населення;

- 5) вдосконалення нормативно-правої бази та її розгалуженість щодо питань захисту прав населення знизить наслідки соціально-трудова ризиків, підвищить відчуття захищеності у громадян;

- 6) посилення виконання державою своїх функцій дозволить гарантувати населенню забезпечення основних потреб, захищення його прав, дотримання законодавчо встановлених норм та обов'язків;

- 7) забезпечення оптимальних умов зайнятості для всіх бажаючих і здатних працювати є одним із способів проведення активної політики державою, яка спрямована на попередження негативних наслідків від безробіття;

- 8) формування дійового інституту соціального партнерства сприятиме мирному та ефективному погодженню інтересів суб'єктів ринку праці.

Отже, проведене дослідження соціально-економічних проблем в Україні ще раз підтвердило той факт, що проблеми в економічній та соціальній сферах тісно взаємопов'язані. При цьому значну увагу, на думку автора, слід приділити підвищенню рівня життя та покращенню показників ринка праці з метою досягнення головної мети сталого розвитку.

Таким чином, не викликає сумніву необхідність вивчення та подальшого розвитку теоретичних та методологічних засад сталого розвитку. Особливу важливість набувають розробка та упровадження дієвого механізму сталого розвитку в контексті інтеграції України в світове співтовариство.

ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ І ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Акопова В.Г.

Донецький національний технічний університет

Оцінка діяльності підприємства виробляється на основі комплексного аналізу кінцевих підсумків його ефективності. Економічна суть ефективності підприємства полягає в тому, щоб на кожну одиницю витрат домогтися істотного збільшення прибутку. Кількісно вона вимірюється зіставленням двох величин: отриманого в процесі виробництва результату і витрат живої й упредметненої праці на його досягнення [1, с. 312].

Економічний ефект виражається в натуральних і вартісних показниках, що характеризують проміжні і кінцеві результати виробництва в масштабі підприємства, галузі і народного господарства в цілому. До таких показників відносяться, наприклад, обсяг валової, товарної, реалізованої, іноді чистої продукції, маса отриманого прибутку, економія різних елементів виробничих ресурсів і загальна економія від зниження собівартості продукції, величина національного доходу і сукупного суспільного продукту та ін. [2, с.121].

Оцінюючи критерій ефективності виробничого підприємства, особливу увагу варто приділяти приростові прибутку не тільки за рахунок росту обсягів рентабельної продукції, довільного збільшення цін на вироби без відповідного підвищення якості і т.п., але і її приростові за рахунок кращої роботи, росту обсягу виробництва потрібної народному господарству продукції і зниження собівартості [3, с.84].

Рентабельність виробництва – економічний показник ефективності виробництва, вимірюваний відношенням балансового прибутку до середньорічної вартості основних виробничих фондів і нормованих оборотних коштів. Рентабельність виробництва характеризує ефективність використання підприємством виробничих ресурсів [4, с.132].

В умовах ринкових відносин велика роль показників рентабельності продукції, що характеризують рівень прибутковості (збитковості) її виробництва. Показники рентабельності є відносними характеристиками фінансових результатів і ефективності діяльності підприємства. Вони характеризують відносну прибутковість підприємства, вимірювану у відсотках до витрат засобів або капіталу з різних позицій [5, с.32].

Показники рентабельності – це найважливіші характеристики фактичного середовища формування прибутку і доходу підприємств. З цієї причини вони є обов'язковими елементами порівняльного аналізу й оцінки фінансового стану підприємства. При аналізі виробництва показники рентабельності використовуються як інструмент інвестиційної політики і

ціноутворення.

Також слід пам'ятати, що задоволення споживача якісним продуктом є першорядним завданням кожного виробника. У той же час якість продукту є результатом якості процесів, вихід яких він здійснює (якість процесу дорівнює якості результатів). Тому для забезпечення якісного виходу виробник/постачальник повинен забезпечити відповідну якість самого процесу. При цьому під процесом розуміється не тільки процес виробництва продукту. Існує дві точки зору на те, що являє собою процес:

- процес – це організація ресурсів;
- процес – це організована діяльність.

Виходячи із другого визначення, можна розглядати процес як будь-яку організовану діяльність, сплановану генерувати попередньо встановлений для певного користувача вихід, забезпечивши при цьому необхідний вхід процесу. Така діяльність може бути будь-якого роду: планування, проектування, виробництво, торгівля, адміністрування, дослідження й т.п. – і може бути пов'язана з будь-якими промисловими й сервісними секторами ринку, такими як машинобудування, електроніка, банківська справа, охорона здоров'я, транспорт і т.д. Процесами, наприклад, є:

- зборка персональних комп'ютерів;
- доставка продукту, замовленого споживачем;
- зняття грошей з персонального рахунку;
- щомісячний фінансовий звіт керівництву.

У будь-якого процесу є границі, обумовлені початковою стадією (вхід) і кінцевою (вихід).

Вихід процесу, власне кажучи, є результатом перетворення або набору перетворень, типи яких можуть бути класифіковані чотирма категоріями:

- фізичне перетворення;
- перетворення місця розташування;
- перетворення угоди, договору, протоколу або ведення справи;
- інформаційне перетворення.

Перераховані вище приклади процесів відповідно належать цим категоріям перетворення. Процес виконує свою діяльність, використовуючи ресурси (людей, устаткування й т.д.), які повинні бути розподілені в ньому. Тому процес відповідно до Міжнародного Стандарту ISO 8402 (Керування якістю й забезпечення якості. Словник; друге видання 1994 р.) – це сукупність взаємозалежних ресурсів і діяльності, що перетворить вхідні елементи у вихідні. Часто ресурси розглядають як вхід процесу.

Для пояснення концепції «акцент на процес» більше корисної, є точка зору, що ресурси, так само як і діяльність, включені в процес для того, щоб вхід розглядати тільки як прихожі ззовні потоки, наприклад потоки процесів інших компаній (рис. 1). *Керівник процесу* — особа відповідальне за його

якісне функціонування й виконання. Він повинен:

- погодити вхідні й вихідні вимоги в інтерфейсі процесу (інтерфейс — це сукупність засобів і правил, що забезпечують логічну й фізичну взаємодію входу й виходу процесу з зовнішнім середовищем);
- відповідати за коректування можливих недоліків і сприяти дозволу виникаючих проблем;
- передбачити можливість для виконавців вносити зміни в операції, що сприяють поліпшенню процесу й відповідно якості його продукту.

Границі процесу обмежують коло його діяльності, що повинна бути керованою й забезпечувати проходження процесу у відповідності вхідними й вихідними вимогами його інтерфейсу.

Рис. 1 – Взаємозв'язок процесів "Постачальник-Споживач"

Вхідна границя означає інтерфейс між постачальником і процесом, вихідна границя – інтерфейс із користувачем або споживачем процесу. Постачальник забезпечує вхід процесу. Споживач є користувачем виходу процесу. Вихід і вхід процесу визначаються відповідними вимогами. Вихідні вимоги повинні відбивати потреби й очікування споживача. Якщо виходом процесу є продукт, то ці вимоги являють собою фізичні й функціональні характеристики, які роблять продукт придатним для користувача таким чином, щоб задовольнити його бажання. Так, короткий час доставки, пунктуальність, виконання й коректність при доставці продукту споживачеві є типовими вимогами для сервісу доставки.

Вхідні вимоги, у свою чергу, повинні відбивати все необхідне для здійснення процесу й для забезпечення заданих споживачем вимог на його вихід. Вони повинні забезпечувати безперебійне й економічне протікання процесу, гнучкість його настроювання, що відповідають вимогам виходу процесу й виключають у той же час громіздкий контроль і застосування для цієї мети складного в експлуатації встаткування. Завдання кожного процесу –

задовольнити його споживачів, використовуючи для цієї мети мінімально можливі ресурси.

Результати аналізу економічної діяльності використовуються як база для вироблення планових рішень наступного розвитку, а деякі з них є фондоутворюючими спеціальних і інших фондів підприємства. При оцінці виробництва варто враховувати не тільки економічні, але і соціальні результати. Їхньою особливістю є те, що вони, як правило, не піддаються кількісному вимірові. Вимір економічної ефективності підприємства вимагає її якісної і кількісної оцінки, тобто визначення критерію і показників ефективності суспільного виробництва. Правильно обраний критерій повинний найбільше повно виражати сутність економічної ефективності і бути єдиним для всіх ланок виробництва. Для правильного визначення найважливіших напрямків підвищення економічної ефективності суспільного виробництва необхідно сформулювати критерій і показники ефективності. Критерій економічної ефективності має визначену структуру, що дозволяє виражати його кількісно на всіх рівнях керування підприємством. В умовах ринкової економіки основним критерієм оцінки господарської діяльності підприємства служить доход (прибуток, рентабельність по відноsinам до фондів).

1. Волков О.І., Акуленко Н.Б. Економіка підприємства: Підручник / За ред. проф. О.І. Волков. – М.: Вид-во «Инфра-М», 1997. – 461 с.
2. Козлов В.Д. Управління організацією. – М.: Вид-во «Економіка», 2000. – 472 с.
3. Калита П.Я. Перспективні методи та засоби підвищення стабільності якості продукції та зниження витрат / Фінансово-економічні системи підтримки рішень в комплексному управлінні виробництвом: СБ нау. тр. – К.: НАН України; Ін-ет кібернетики НАНУ, 1993. – 369 с.
4. Горфинкель В.Я., Швандар В.А. Економіка підприємства / За ред. В.Я. Горфинкель 4-е изд., Перераб. і доп. – М.: Вид-во «ЮНИТИ-ДАНА», – 2007. – 670 с.
5. Гетьман В.Г. Фінансовий облік: Підручник / За ред. проф. В.Г. Гетьмана – 3-е изд., Перераб. і доп. – М.: Вид-во «Фінанси і статистика», 2006. – 816 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗДІЙСНЕННЯ КАСОВИХ ОПЕРАЦІЙ У КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ

доц, к.е.н., **Андрос С.В., Сарана К.Г.**

Університет банківської справи Національного банку України, м. Київ

Важливим напрямком діяльності банків є касові операції. Здійснення касових операцій полягає у прийманні готівки від клієнтів, зарахуванні її на рахунки, збереженні прийнятих коштів та видачі готівки за вимогами клієнтів. Особливо важливим є своєчасне і повне задоволення вимог клієнтів на видачу готівки. Від цього залежить довіра клієнтів до банку, їх можливість вільно

розпоряджатися власними коштами, належним чином виконувати зобов'язання по заробітній платі та інших платежах, що здійснюються в готівковій формі.

Для проведення касових операцій фінансові установи організують прибуткові каси, в яких здійснюється приймання готівки від клієнтів, та видаткові каси, в яких здійснюється видача готівки. У банках з невеликими обсягами касових операцій можуть організуватися об'єднані прибутково-видаткові каси. Якщо установа банку здійснює інкасацію виторгу клієнтів силами інкасаторського апарату, вона може створити крім прибуткової каси, ще і касу перерахунку, в якій перераховується вміст інкасаторських сумок. Банки можуть організувати вечірні каси для приймання від клієнтів виторгу, який надходить після закінчення операційного дня банку. Зауважимо, що видаткові операції вечірні каси не здійснюють. Банківські касові операції базуються на організаційних заходах, пов'язаних з регулюванням готівкового обігу. Це складання прогностичних розрахунків касових оборотів та організація контролю за виконанням прогностичних показників щодо надходження і видачі готівки; розроблення календаря видачі готівки по днях місяця і за окремими клієнтами; встановлення для кожного клієнта ліміту залишку каси; визначення строків та порядку інкасації виторгу для організацій торгівлі та сфери послуг тощо [1].

При прийманні готівки касири банку перевіряють банкноти та монети на справжність, виявляють фальшиві і ті, що втратили ознаки платіжності та вилучають їх з обігу. Решта готівки упаковується в установленому порядку, оприбутковується до операційної каси банку, передається до сховища чи видаткової каси та зараховується на відповідні рахунки клієнтів. Якщо гроші були прийняті вечірньою касою, на рахунки клієнтів вони зараховуються наступного робочого дня. На суму фактично одержаних від представника клієнта грошей, за винятком фальшивих, йому видається квитанція про внесення готівки. Виявлені фальшиві банкноти і монети клієнту не повертаються, а передаються правоохоронним органам. На їх суму представнику клієнта видається довідка про вилучення фальшивих грошей.

Установи банків видають готівку через свої видаткові каси протягом операційного дня в таких випадках: підприємствам, організаціям, установам з їх поточних рахунків на підставі грошових чеків установленої форми із зазначенням цільового призначення одержаної готівки; фізичним особам з їх поточних чи ощадних рахунків за видатковими касовими ордерами встановленої форми; індивідуальним позичальникам одержані ними позички за видатковими касовими ордерами; населенню при виплаті пенсій, допомоги, переказів з інших банків, заробітної плати працівникам.

Порядок надання касових послуг через банкомати досить простий. Уклавши договір з клієнтом, банк видає йому за невелику плату пластикову картку та ПІН-код, повідомляє мережу розміщення банкоматів, якими він може користуватися, та режим роботи. Для клієнта важливо, щоб банкомати

працювали цілодобово і розміщувалися не тільки в приміщенні банку чи його філій, а і в інших місцях. Тому банки розміщують банкомати у великих торговельних і сервісних центрах, вокзалах, центрах розваг тощо [2].

Рівень касового обслуговування залежить також від наявності в операційній касі банку достатньої для виконання замовлень клієнтів суми банкнот та монет. Для цього нормативними документами НБУ передбачено спеціальний механізм підкріплення кас банківських установ. Установи комерційних банків задовольняють потреби клієнтів у готівці за рахунок грошей, що надійшли до каси від клієнтів, які здають готівку в банки. Проте інколи готівки надходить недостатньо для забезпечення поточних виплат, що спричинюється нерівномірністю надходжень і видачі готівки по окремих банках та нерівномірністю розподілу клієнтів між банками. Тому установи банків завчасно визначають свої потреби у підкріпленні операційної каси, виходячи з прогнозних розрахунків готівкових надходжень та виплат.

Касові операції мають велике значення як для самих банків і їх клієнтів, так і банківської системи в цілому. Приймаючи готівку від клієнтів – юридичних та фізичних осіб, банки збільшують свої вільні резерви, за рахунок чого розширюють активні операції та забезпечують зростання доходів. Видаючи готівку клієнтам, банки стягують комісійну плату, яка також поповнює їх доходи. В операціях з готівкою банки можуть надавати своїм клієнтам чимало додаткових послуг (з інкасації, самообслуговування), які дають змогу отримати додаткові доходи.

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність». Відомості ВВР, 2001, № 5-6, ст.30. Із змінами, внесеними згідно із Законами за №3795-VI від 22.09.2011. – Електронний ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

2. Операції комерційних банків / Р. Коцовська, В. Ричаківська, Г. Табачук та ін. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Л.: ЛБІ НБУ, 2001. – 616 с.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ЛОГІСТИКИ

Антонюк І.Б.

Буковинський університет, м. Чернівці

Розвиток світового ринку логістики в 21-му столітті визначається достатньо суперечливими тенденціями. Будучи, по своїй природі, складовою інфраструктурного сектору міжнародної економіки, світовий транспортно-логістичний комплекс знаходиться в залежному положенні від галузей матеріально-речового виробництва. Тому кризові явища у виробничій сфері не можуть не позначатися на світовому ринку логістичних послуг. Водночас, логістичний ринок сам виступає чинником інтенсифікації та оптимізації

виробництва. Тому виробничий сектор та сектор транспортно – логістичних послуг є взаємопов’язані складним чином, але мають дещо відмінну один від одного динаміку та тенденції розвитку.

Ринок логістичних послуг на початку третього тисячоліття знаходиться на стадії фундаментальних змін, які суттєво впливають на роль та масштаби діяльності його учасників та структуру їх взаємовідносин.

Уже на початку третього тисячоліття світовий ринок транспортно-логістичних послуг оцінювався більше ніж у 1 трлн. доларів США, що складає близько 4 % глобального ВВП [3]. Розвиток галузі в 21-му столітті визначається динамікою зростання світової промисловості і торгівлі, а також розширенням глобальних мереж дистрибуції. Існує два найважливіші чинники, що роблять стимулюючий вплив на розширення операцій провідних логістичних провайдерів, перш за все в плані експансії на нові ринки. Це вступ Китаю у ВТО, що вже надало могутній імпульс розвитку світової торгівлі, і розширення Євросоюзу з включенням нових країн в трансєвропейські виробничі, торгові і транспортні мережі [3]. В результаті світовий ринок транспортно-логістичних послуг розвивається досить динамічно (рис.1).

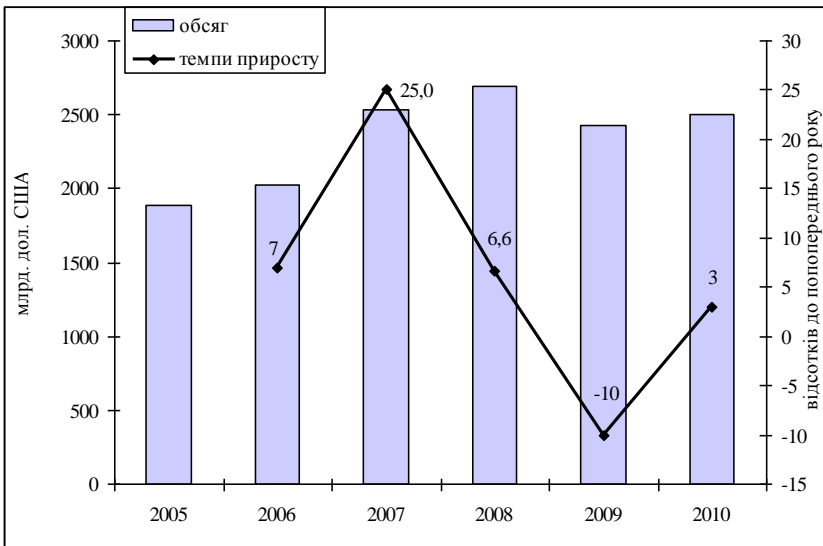

Рис. 1. Обсяги та динаміка світового ринку транспортно-логістичних послуг

Як бачимо з рис.1[3], в 2008 році відбулося суттєве зниження темпів приросту світового ринку транспортно-логістичних послуг, що продовжилася в 2009-му році зменшенням його обсягів у абсолютному вираженні в порівнянні з 2008-м роком. В першу чергу це пов’язано з

кризовими явищами в економіці США та країн Європи, які є найбільшими регіональними сегментами міжнародного ринку транспортно-логістичних послуг. Ще одним чинником, який зумовив суттєвий негативний спад на розглядуваному ринку слід вважати зменшення обсягів міжнародної торгівлі в 2009 році.

У 2010 році розвиток світового ринку транспортно-логістичних послуг відзначався позитивною динамікою. Позитивний ріст світового ринку транспортно-логістичних послуг відбувався в основному за рахунок відновлення вантажопотоків, що найбільш сильно зменшилися в період 2008-2009 рр. з країн Азії до Європи, Північної і Латинської Америки. Крім того, в 2010 році спостерігалось стабільне збільшення імпорту сировини і інвестиційних товарів в азійсько-тихоокеанський регіон [3].

Головною тенденцією розвитку світового ринку транспортно-логістичних послуг є збільшення питомої ваги логістичного аутсорингу [1].

Транспортні компанії, сферою діяльності яких є логістичний аутсорсинг, беруть на себе виконання багатьох важливих завдань: розробку маршруту вантажоперевезень, забезпечення складського обслуговування, вибір логістичних схем перевезення вантажу і так далі. Доручення цих завдань спеціалізованим логістичним компаніям виходить набагато вигіднішим за самостійне їх виконання, що й зумовлює розвиток логістичного аутсорингу.

Маркетингове агентство РБК.research завершило шосту хвилю дослідження світового ринку транспортно-логістичних послуг, яке дозволило встановити, що світовий ринок логістичного аутсорингу в 2010 р. продемонстрував приріст на 17%, перевищивши передкризовий рівень [2]. По розрахунках РБК.research, які базуються на оцінках агентства Armstrong & Associates Inc., на логістичний аутсорсинг в США припадає 64,4% сукупного об'єму транспортно-логістичного ринку, тоді як в середньому по Європі – 64,6%, в Китаї – 45% [2]. У Росії та Україні основна частина послуг у сфері перевезень і зберігання вантажів, а тим більше управління запасами і ланцюжками постачань, все ще виконується власними транспортно-логістичними службами підприємств-товаровиробників, дистриб'юторів або ритейлерів. Ними здійснюється порядку 70% від всього об'єму логістичних операцій.

Слід відзначити достатньо високу динаміку 3PL логістичного аутсоринг. Середньосвітовий показник проникнення даного виду логістичних послуг становить 17% ринку. Найбільш розвиненим в даному плані є європейський ринок – 19,4%, для Китаю цей показник складає 18,0%, для США – 15%. В Росії (як і в Україні) переважають послуги 2PL, валова виручка 3PL провайдерів складає трохи більше 5% об'єму ринку (включаючи послуги з транспортування нафти і газу по трубопроводах). Невідповідність рівня обслуговування клієнтів сучасним стандартам якості (особливо в регіонах), а

також висока вартість послуг з логістичного аутсорингу продовжують залишатися основними перешкодами для істотного зростання попиту на послуги логістичних провайдерів.

Основними сегментами транспортно-логістичного ринку є:

- вантажоперевезення і транспортно-експедиторські послуги;
- комплексні логістичні послуги, що включають послуги із зберігання і дистрибуції товарів;
- управлінська логістика, в т.ч. послуги з оптимізації логістичних бізнес-процесів.

Найдинамічніше зростання продемонстрував сегмент послуг з транспортування і експедиції вантажів, що визначалося відновленням вантажопотоків з Азії до Європи і Північної Америки, які в значній мірі постраждали від кризи, нарощуванням об'ємів постачань з азіатських країн до Латинської Америки і динамічним зростанням імпорту інвестиційних товарів, а також сировини і напівфабрикатів в азіатсько-тихоокеанський регіон. У 2011-2012 рр. темпи зростання знизяться до 10% унаслідок вичерпання ефекту низької бази і уповільнення зростання світової економіки і торгівлі. Зберігаються ризики, пов'язані з переглядом кредитного рейтингу США, борговою кризою в Європі, що продовжується, і очікуваним зниженням цін на нафту. Депресивні тенденції, спостережувані в економіці США і Євросоюзу, небезпека другої хвилі кризи, що постійно підвищується, негативно позначатимуться на динаміці ринку транспортно-логістичних послуг [2].

Отже підводячи підсумки, зазначимо, що при аналізі світового ринку логістичних послуг було виявлено, що домінуючою тенденцією на ньому є значне зростання аутсорингу та концентрації в так звані «логістичній триаді»: 1-й полюс – країни ЄС, 2-й полюс – США та Канада; 3-й полюс – Японія, Сінгапур, Гонконг, Південна Корея та Китай, Індія і Таїланд.

1. Логистический аутсорсинг: объемы мирового рынка превысили докризисный уровень [електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.nova-tc.com/novatech/news/45/>

2. Рынок транспортно-логистических услуг в 2010-2011 годах и прогноз до 2014 года [електронний ресурс] – :<http://www.marketing.rbc.ru>

3. Транспортный рынок мира и России. //National Business. – 2006. – №4. – С. 68-71

ЗЕМЛЕУСТРІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ

Атаманюк О., д.г.н., проф. Ковальчук І.П.

Інститут агроєкології і природокористування НААН, м. Київ

При здійсненні землеустрою можливе розв'язання екологічних та економічних проблем на певному територіальному утворенні. Природно-ресурсний потенціал території характеризується сукупністю природних

ресурсів, що можуть бути як предметами споживання так і засобами виробництва. Тому детальний аналіз території при здійсненні землеустрою є одним із ключових аспектів при прийнятті проектних рішень.

Питання еколого-економічної оптимізації сільськогосподарського землекористування з допомогою землеустрою висвітлені в наукових працях таких провідних вчених і практиків як Д.С. Добряк, Й.М. Дорош, П.Г. Казьмір, В.М. Кривов, А.Г. Мартин, Л.Я. Новаковський, Р.В. Тихенко, А.М. Третяк та інших.

За період проведення земельної реформи, сільське господарство зазнало значних змін, збільшення кількості землевласників та землекористувачів призвело до трансформаційних процесів в структурі земельних угідь. Складна еколого-економічна ситуація є особливо актуальним питанням для територій сільськогосподарських підприємств. Розбалансована структура земельних угідь, порушена система агроландшафтів, неврахування придатності ґрунтів для вирощування певних сільськогосподарських культур є одними з основних недоліків у використанні сільськогосподарських земель. Зміни в результаті реформування системи сільськогосподарського землекористування та природоохоронні проблеми змушують активізувати роботи із землеустрою пов'язані з організацією території сільськогосподарських підприємств.

На початку будь яких робіт із землеустрою, надзвичайно важливо правильно оцінити потенціал та слабкі сторони територіальної одиниці. Тому при організації та зміні територіального устрою сільськогосподарських підприємств потрібно враховувати значну кількість аспектів. Та відсутність схем землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель адміністративно-територіальних утворень при реорганізації сільськогосподарських підприємств стала основною причиною хаотичного перерозподілу земельних ресурсів, недотримання узгодженості екологічних, економічних і соціальних інтересів суспільства, порушення екологічної збалансованості й стабільності довкілля й агроландшафтів.

Тому сьогодні пріоритетним мають стати роботи з землеустрою які забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь. Однак на сьогодні можна спостерігати, що в товарному сільськогосподарському виробництві не актуальне масове виконання робіт з розроблення проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь. Це спричинено певним чином через те, що сучасна аграрна сфера функціонує в ринковому середовищі, коли вибір управлінських дій повністю належить власникам господарств. Функції держави є встановлення еколого-правових обмежень землекористування та визначення й застосування економічних стимулів і санкцій, насамперед з метою охорони земель.

Враховуючи вищезазначене на сучасному етапі земельної реформи для подолання негативних наслідків слід додати до землеустрою сільськогосподарських підприємств більш оновленого характеру. Із завершенням масового виконання робіт щодо приватизації земель сільськогосподарського призначення є необхідним обґрунтування землевпорядної документації в сільськогосподарських підприємствах. Таке обґрунтування повинно здійснюватись на оновленій законодавчій і методичній основі, яка б враховувала сучасні реалії ринкових економічних відносин. Та на сам перед сучасний землеустрій сільськогосподарських підприємств повинен включати в себе наступні аспекти:

- забезпечення екологічних пріоритетів землекористування;
- раціональне використання сільськогосподарських угідь для стабільного виробництва сільськогосподарської продукції;
- максимальне врахування місцевих агрокліматичних умов, фізико-хімічних властивостей ґрунтового покриву при визначенні структури посівних площ, дотримання правил сівозміни;
- забезпечення заходів попередження водної і вітрової ерозії ґрунтів, інших факторів їх деградації;
- встановлення відповідного правового режиму господарської діяльності щодо регулювання розміщення сільськогосподарських культур на орних землях.

К ВОПРОСУ О СОЦИАЛЬНОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ¹

Боголюбов С.В.

Российского экономического университета им. Г.В. Плеханова,
зам. нач. отдела Департамента социальной защиты
населения г.Москвы, Россия

Как известно, устойчивое развитие включает экономическую, экологическую и социальную составляющую. При этом социальные аспекты устойчивого развития охватывают вопросы занятости населения и создания новых рабочих мест, оплаты труда, доступности образования, состояния здоровья населения, развития человеческого потенциала и др. [1,3]. Вместе с тем, как показывает анализ, именно социальные аспекты устойчивого развития недостаточно учитываются и отражаются при разработке планов и программ

¹ Работа выполнена при финансовой поддержке гранта Российского гуманитарного научного фонда (РГНФ), проект №12-32-01261.

социально-экономического развития отдельных территорий, городов. С этой точки зрения представляется целесообразным изучение опыта Москвы по социальной поддержке жителей города с точки зрения реализации идеологии устойчивого развития.

В настоящее время подготовлено постановление Правительства Москвы «О Государственной программе «Социальная поддержка жителей города Москвы на 2012-2016 годы». Данная программа для города разработана в соответствии с федеральными законами от 10 декабря 1995 г. № 195-ФЗ «Об основах социального обслуживания населения в Российской Федерации» и от 17 июля 1999 г. № 178-ФЗ «О государственной социальной помощи», постановления Правительства Москвы от 2 февраля 2011 г. № 23-ПП «Об утверждении перечня первоочередных государственных программ города Москвы». Целью данной программы является повышение уровня и качества жизни граждан, нуждающихся в социальной поддержке, сокращение бедности за счет развития адресных форм социальной защиты населения города. Программа представляет собой комплекс социально-экономических и организационных мероприятий и состоит из подпрограмм: 1) Подпрограмма «Социальная поддержка семей с детьми»; 2) Подпрограмма «Социальная поддержка старшего поколения»; 3) Подпрограмма «Социальная интеграция инвалидов и формирование безбарьерной среды для инвалидов и других маломобильных групп населения»; 4) Подпрограмма «Профилактика социальной исключенности»; 5) Подпрограмма «Модернизация и развитие системы социальной защиты населения города Москвы».

Основными задачами данной программы являются сокращение уровня бедности среди семей с детьми, нуждающихся в социальной поддержке, развитие адресной социальной помощи для семей с детьми, повышение уровня материального обеспечения пенсионеров, увеличение охвата социальными услугами граждан старшего поколения, развитие сети учреждений социальной защиты и др.

В соответствии с паспортом данной программы предусмотрены такие показатели и индикаторы, которые могут быть использованы для оценки социальной составляющей устойчивого развития: доля детей из семей с душевыми денежными доходами ниже величины прожиточного минимума от общей численности детей, проживающих в городе (к 2016 году – 12%); доля бедных семей с детьми, вышедших из состояния бедности за счет выплат из бюджета города от численности семей, имеющих душевые доходы ниже величины прожиточного минимума до выплаты пособий (к 2016 году – 48%); доля оздоровленных детей из малообеспеченных семей от общего числа детей в возрасте 7-17 лет (к 2016 году – 70,7%); удельный вес малообеспеченных семей с детьми, получивших социальные услуги в учреждениях социального обслуживания к общему числу малообеспеченных семей (к 2016 году – 100%);

удельный вес детей младшего школьного возраста, охваченных бесплатным питанием в образовательных учреждениях (к 2016 году – 100%); доля пенсионеров с душевыми денежными доходами ниже величины прожиточного минимума от численности пенсионеров (к 2016 году – 3%); удельный вес граждан, обеспеченных санаторно-курортным лечением, в общем числе граждан, состоящих на учете для получения бесплатного лечения (к 2016 году – 85%); доля бедных семей, охваченных различными видами адресной поддержки от общей численности бедных семей (к 2016 году – 100%) и др.

В результате реализации программы ожидается улучшение качества социального обслуживания и введение новых форм социальных услуг для населения, повышение эффективности мер социальной поддержки, сокращение уровня бедности. Это позволит повысить уровень и качество жизни граждан, нуждающихся в социальной поддержке, сократить бедность за счет развития адресных форм социальной защиты населения города, что отвечает социальным приоритетам устойчивого развития.

1. Лукьянчиков Н.Н., Потравный И.М. Экономика и организация природопользования: учебник для студентов. 4-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2011. – 687 с.
2. Проект постановления Правительства Москвы «О Государственной программе «Социальная поддержка жителей города Москвы на 2012-2016 годы». – М., 2012.
3. Устойчивое развитие: методология и методики измерения: Учебное пособие// Бобылев С.Н., Зубаревич Н.В., Соловьева С.В., Власов Ю.С. – М.: Экономика, 2011. – 358 с.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Бордюжа А.

Інститут агроекології і природокористування НААН, м. Київ

Пріоритетним напрямом земельної реформи в Україні є трансформаційні перетворення аграрної сфери економіки. Але земельна реформа триває й надалі та є незвершеною, невизначеними залишаються чимало питань земельних відносин. Особливого занепокоєння викликає той факт, що вона фактично не досягла своєї головної мети – підвищення продуктивності земель сільськогосподарського призначення та їх раціонального використання, а також збереження родючості ґрунтів [2, 3].

Однією з проблем в управлінні земельними ресурсами є відсутність дієвого механізму організації впорядкування земельно-кадастрової інформації.

Проблемами інформаційного забезпечення землекористування займалися такі вчені, як А.С. Даниленко, М.Ю. Гарбуз, Т.О. Євсюков,

М.В. Смолярчук, О.А. Сохнич, М.Г. Ступень, А.Д. Хоменко та інші. Питаннями покращення продуктивності земель та підвищення родючості ґрунтів у сільськогосподарському землекористуванні займаються такі вчені, як В.Я. Месель-Веселяк, П.Т. Саблук, М.М. Федоров. Питанням управління земельними ресурсами та їх охорони присвячено роботи таких науковців, як С. Ю. Булигін, Д.С. Новаковський, С.О. Осипчук, А.М. Третьак, А.Д. Юрченко та деяких інших.

Одним з найважливіших завдань державного управління земельними ресурсами нашої країни є забезпечення створення широкого інформаційного простору у галузі земельних відносин, ринку землі, земельного кадастру, землеустрою, охорони земель тощо.

На всіх адміністративно-територіальних рівнях кожний галузевий орган управління для забезпечення рішення своїх функціональних завдань самостійно створює власну інформаційну систему, що призводить до нерациональної побудови інформаційної системи землекористування [1, с. 3].

Запровадження єдиної системи земельно-кадастрової інформації сприятиме формуванню повної та достовірної державної інформаційної бази даних, що забезпечить реалізацію державного управління земельними ресурсами, у тому числі державного контролю за використанням землі як просторового базису, природного ресурсу і засобу виробництва; економічну безпеку держави через забезпечення охорони землі як національного багатства; удосконалення організації території і впорядкування землекористування [5, с. 2].

Система інформаційного забезпечення управління земельними ресурсами повинна сформувати єдиний інформаційний простір та забезпечити інформаційну підтримку екобезпечного сільськогосподарського землекористування.

Єдиний інформаційний простір забезпечується за допомогою таких заходів:

- застосування єдиного методичного підходу до робіт з кадастрового зонування, присвоєння кадастрових номерів земельним ділянкам;
- просторової прив'язки будь-якої інформації на основі цифрової топографічної основи;
- формування єдиної системи структур, форматів, класифікаторів, довідників для всіх структур у галузі управління земельними ресурсами;
- узгодженості технологій, їх взаємодії, інформаційного обміну базами даних [1, с. 3].

Обсяг земельної інформації, яка збирається, повинен бути надмірним, так як недостатній обсяг відомостей не дасть змогу правильно оцінювати використання землекористувань. Водночас надлишок відомостей, негативно позначається на процесах використання нагромадженої інформації, оскільки

викликає ускладнення інформаційної системи і збільшення витрат. Таким чином, до визначення обсягів відомостей, що характеризують земельні ресурси необхідно підходити на підставі принципу необхідності і достатності [4, с. 187].

Обґрунтування впорядкування екобезпечного сільськогосподарського землекористування вимагає наявності чіткої та достовірної системи інформаційного забезпечення земельних ресурсів.

На основі наявної земельної інформації, що знаходиться в земельній інформаційній системі стає можливим аналіз існуючого стану сільськогосподарського землекористування і його відповідності критеріям раціональності й екологічної безпечності.

1. Боклаг В.А. Інтегровані земельно-інформаційні системи як механізм удосконалення управління земельними ресурсами [Електронний ресурс] / В.А. Боклаг // Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apdu/2009_1/doc/2/13.pdf
2. Корчинська О.А. Соціально-економічні наслідки деградації ґрунтів України / О.А. Корчинська // Економіка АПК. – 2006. – № 4. – С. 127–130.
3. Саблук П.Т. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2008. – № 4. – С. 19–37.
4. Сохнич О.А. Розвиток системи земельно-кадастрової інформації. / О.А. Сохнич, Т.О. Євсюков, М.В. Смолярчук // Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України. Науковий вісник, 2005, вип. 15.3 ст.184-190.
5. Ступень М.Г. Вдосконалення земельно-кадастрової системи для раціонального використання і охорони земель в населених пунктах / М.Г. Ступень, С.О.Малахова // Вісник Харківського НАУ ім. В.В. Докучаєва, Серія "Економічні науки", 2010. – № 6. – ст.1-9

РОЗВИТОК ФОНДОВОГО РИНКУ ЯК ОСНОВА ДЛЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Борнос Д.В., Пронікова Ж.
Сумський державний університет

Фондовий ринок є необхідною складовою частиною економіки будь-якої держави, в тому числі і України. Формально становлення фондового ринку в Україні розпочалось з моменту прийняття Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», але процес інституційного формування, набуття необхідних якісних параметрів ринку ще далеко не завершений.

Аналіз останніх публікацій у сфері дослідження ринку цінних паперів свідчить про великий інтерес вітчизняних та зарубіжних науковців до проблем формування та функціонування ринку. Значний внесок у дослідження означених проблем зробили такі науковці як Ю.Я. Кравченко, О.М.Мозговий, В.В. Корнєєва, Г.М.Терещенко, З.Г. Ватаманюк та інші.

На попередніх етапах організований фондовий ринок був одним з

технічних засобів під час проведення приватизації державних підприємств, розміщення акцій практично не відбувалося. Сьогодні необхідно змінити підходи до визначення функцій фондового ринку.

На даному етапі розвитку вітчизняної економіки, фондовий ринок повинен мобілізувати тимчасово вільні кошти населення та господарських суб'єктів, перерозподілити їх у ті сектори економіки, які потребують додаткового фінансування. Йдеться насамперед про сферу охорони здоров'я, освіту, окремі галузі важкої промисловості. Фондовий ринок повинен забезпечити економіку інвестиційними ресурсами. Це можливо лише у тому випадку, коли інвестори будуть впевнені у тому, що завтра їхні кошти, вкладені у певну галузь економіки дадуть змогу отримати прибуток. У всіх розвинутих країнах світу фондовий ринок є альтернативним джерелом залучення інвестиційних ресурсів і конкурує з банківською сферою, забезпечує економіку відносно дешевшими та довгостроковими фінансовими ресурсами. Для нашої країни такі функціональні можливості фондового ринку є основною метою його розвитку. Звичайно, держава може звернутися за кредитом до міжнародних організацій, банків, але ресурси, залучені за допомогою фондового ринку, є дешевшими, ніж банківські, а головне те, що гроші залишаюся всередині держави.

На сьогоднішній день фондовий ринок не сприяє залученню інвестицій і перерозподілу капіталу. Це пов'язано з тим, що фондовому ринку України притаманні: низький рівень капіталізації, високий ступінь ризиків, нестача кваліфікованого персоналу, відсутність відкритого доступу до інформації, порушення прав інвесторів, відсутність належної державної підтримки[2].

У країнах з розвинутою економікою перерозподіл коштів на ринку цінних паперів здійснюється насамперед через фондову біржу або інші організовані ринки. За оцінками експертів понад 90% обсягу угод з цінними паперами в Україні виконуються поза межами організованого ринку, оскільки поточними нормами регулювання в Україні не передбачено проведення таких угод на регульованому ринку[2]. Тому фондовий ринок залишається одним із найслабших елементів вітчизняної фінансової системи.

Одним із недоліків фондового ринку України – є наявність великої кількості бірж. Кожна з яких діє автономно і проводить угоди з цінними паперами за власними правилами, розмежовує біржовий простір на окремі сегменти. Це лише посилює негативні процеси на організованому ринку і веде до стагнації біржової торгівлі.

Для покращення стану фондового ринку України та підтримання його фінансової безпеки потрібно підвищити роль держави на фондовому ринку. Одним із основних елементів державного регулювання ринку цінних паперів є контроль за діяльністю емітентів, професійних учасників ринку, фондових

бірж та самоврядних організацій, спрямованих на виявлення і своєчасне попередження порушень законодавства на ринку цінних паперів[1].

Особливу увагу при дослідженні можливостей розвитку фондового ринку України необхідно приділити причинам низького рівня участі населення в діяльності фондового ринку. Головні з них: недовіра населення до ринку цінних паперів брак коштів для вкладення внаслідок низького рівня доходів населення, низький рівень прибутковості вкладень у цінні папери із точки зору населення.

Можна зробити висновок, що на сьогодні першочерговою задачею є становлення постійної позитивної динаміки показників вітчизняного фондового ринку, поліпшення його якісних характеристик, що знаходяться ще на низькому рівні. Усі ці заходи повинні забезпечити ефективне виконання функції фондового ринку, пов'язаних із залученням та перерозподілом інвестиційних ресурсів для забезпечення стабільного економічного розвитку.

1. Терещенко Г.М. Проблеми становлення та напрями удосконалення функціонування ринку цінних паперів в Україні / Г.М. Терещенко // Фінанси України. – 2007. – № 6. – С. 24-27.
2. Поворозник В.О. Фондовий ринок України на сучасному етапі: проблеми та шляхи їх вирішення // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1(2). – С. 127-132.

БЕЗПЕЧНА ГНУЧКІСТЬ – ЗАПОРУКА СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ФІРМИ

к.е.н., доц. **Брюханов М.В., Іскаков А.А.**
Сумський державний університет

В останні роки набула поширення концепція безпечної гнучкості. В англійській мові поєднання слів гнучкість (flexibility) та безпека (security) народило неологізм – flexicurity – слова яке не має прямого перекладу. За визначенням Тона Вільтагена безпечна гнучкість – це стратегія яка намагається за допомогою синхронних та добре обміркованих дій покращити гнучкість ринку праці, організацію праці, трудові відносини і одночасно покращити права робітників та соціальне забезпечення населення особливо слабо захищених груп на ринку праці та за його межами.

Відповідно до концепції безпечної гнучкості розрізняють: кількісну зовнішню (легкість найму та звільнення працівників) та внутрішню (свободу менеджерів у зміні робочого часу персоналу) гнучкість, гнучкість заробітної плати (відсутність обмежень у зміні заробітної плати відповідно до індивідуальних досягнень робітника), екстерналізації – вільність менеджерів у наймі робітників без їх працевлаштування на основі комерційних контрактів. Виділяють також наступні типи безпеки: 1) захищеність працівника відносно

звільнення і суттєвих змін умов праці; 2) безпека зайнятості – доступність еквівалентних вакансій (постійна освіта персоналу, інфраструктура для забезпечення переходу з одного місця роботи на інше, що задовольняє робітника); 3) захищеність доходу у разі звільнення працівника (страхування здоров'я та зайнятості працівника, пенсії, грошова допомога матерям у декретній відпустці); 4) комбінаційна безпека – сумірність праці робітника з позаробочою діяльністю (сімейний баланс роботи, скоріший вихід на пенсію).

Безпечна гнучкість базується на *трьох основних компонентах*. Першою компонентою є відносно вільний доступ до трудовлаштування, звільнення з роботи, фіксованої зарплатні; друга компонента – система забезпечення економічної безпеки в разі безробіття індивіда, третя – активна політика щодо регулювання ринку праці яка допомагає безробітним, що не мають змоги знайти роботу одразу після звільнення.

Відмітимо, що на сьогоднішній день немає чітко визначеного кількісного показника за допомогою якого можна було б визначити безпечну гнучкість на мікроекономічному або макроекономічному рівні. Існують лише підходи які відрізняються навіть за своєю суттю. Так деякі автори стверджують, що у Данії найбільш безпечно гнучкий ринок, спираючись на офіційні дані захисту прав робітників (Євростат), задоволення умовами праці (дані Європейського Фонду з покращення виробничих та життєвих умов) та похідні показники.

СОЦІАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ – ОДИН З ДІЄВИХ ЧИННИКІВ РИНКОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

к.е.н., доц. **Васюткіна Н.В.**
Національний авіаційний університет

Сучасний етап розвитку економіки і суспільства ставить принципово нові завдання в сфері соціальної політики. Ключова характеристика цього етапу – зміна ролі людини в системі чинників виробництва у зв'язку із зростанням значення творчих і особових елементів в трудових процесах. Людина ставиться в центр соціально-економічної системи, і, можливо, повніше задоволення усього спектру його потреб, включаючи потребу в самореалізації, є як кінцевою метою виробництва, так і умовою його стійкого розвитку.

У сучасному суспільстві соціальна політика покликана виконувати дві тісно пов'язані між собою основні функції – захисту і розвитку.

Вся соціальна політика підприємства будується виходячи з того, що основним багатством і надбанням будь-якого підприємства є його працівники і споживачі. Тому, реалізуючи внутрішню соціальну політику, керівництво і

адміністрація підприємства, в першу чергу, прагнуть підвищити рівень соціальної захищеності працівників, компенсувати ті негативні моменти, які мають місце в дійсності, що оточує нас. З іншого боку, якщо направляти зусилля на розвиток, то соціальна політика може бути дієвим інструментом створення позитивного іміджу підприємства як серед його працівників, так і на ринку в цілому, а зрештою – сприяти підвищенню продуктивності праці і відповідно ринковій ефективності.

Основними напрямками соціальної політики підприємства зазвичай є: забезпечення зайнятості, доходи і оплата праці, умови і охорона праці, підготовка персоналу, охорона здоров'я працівників, надання соціальних послуг, забезпечення житлом, соціальний захист, пенсійне та соціальне страхування і забезпечення працівників, благодійна діяльність та ін. Як правило, визначення напрямів соціальної політики підприємства виходить з цілей і коштів на її здійснення. Вона припускає розробку і реалізацію заходів і програм, що забезпечують матеріальне стимулювання, соціальний захист і соціальний статус працівників. Це дозволяє досягти задоволення соціальних інтересів і потреб персоналу, підвищити привабливість підприємства на ринку праці [1, с.23].

Однією з найбільш нагальних проблем захисту на підприємствах є пенсійне забезпечення працівників.

Система недержавних пенсійних фондів [2] дозволяє залучати кошти роботодавців до формування пенсійних заощаджень їх персоналу. Передбачається, що в майбутньому для роботодавців, які використовують шкідливі умови виробництва, здійснення пенсійних відрахувань на користь своїх працівників поступово стане обов'язковим (такі відрахування здійснюватимуться у професійні або корпоративні пенсійні фонди).

Важливою особливістю у співпраці недержавних пенсійних фондів і підприємств є те, що працівникам цих підприємств, у разі досягнення пенсійного віку виплатять нагромаджені ними гроші та інвестиційний дохід. Крім того, кожен учасник фонду може отримати разову виплату коштів незалежно від терміну закінчення договору. При цьому, у разі смерті працівника всі його пенсійні нагромадження в повному обсязі отримують члени сім'ї [3]. Таким чином кожен працівник за яким підприємство уклало договір недержавного пенсійного забезпечення отримує додатковий соціальний захист.

Отримуючи гарантію своєї майбутньої стабільності можна говорити і про направленість роботи працівників на створення позитивного іміджу підприємства. Імідж є відображенням будь-якого соціального факту чи процесу в результаті оцінки і як соціальне явище відіграє істотну роль.

На думку американських дослідників Т. Пітерса і Р. Уотермена, компанії, які сформулювали для себе лише фінансові цілі, як правило, не

досягають фінансових результатів, яких досягають компанії з більш широким діапазоном ціннісних установок [4]. Конкретніше, цей більш широкий діапазон цінностей можна визначити як ідеологію компанії, її внутрішній і зовнішній імідж. Значимість позитивного іміджу сьогодні різко зростає в силу різних причин, і перш за все, із-за неухильного підвищення впливу комунікативних потоків на життя кожної людини.

Імідж, як відомо, є центральним компонентом сфери нематеріальних ресурсів підприємства, хоча більшість вітчизняних управлінців до останнього часу не звертали належної уваги на цю сферу, на відміну від своїх зарубіжних колег.

Поширеною помилкою багатьох сучасних керівників є уявлення про те, що імідж корпорації зводиться головним чином до його зовнішнього оформлення, антуражу. При цьому мало хто розуміє, що цей антураж є тільки одним з факторів, які впливають на масову свідомість і громадську думку, а в кризових умовах цей чинник може набувати і негативного забарвлення. Таким чином, створення позитивного іміджу за рахунок внутрішніх людських ресурсів корпорації може підвищити рівень довіри до неї, її престиж і авторитетність, а також мобілізувати невикористаний потенціал і ресурсні можливості, долаючи "ефект відчуження" і стверджуючи всі її переваги.

1. Гірман А.П. Формування нової соціальної політики підприємства // 2010. – С.22-25
2. Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення" № 1057-IV від 9.07.2003 р.
3. Сальникова Т. Недержавна пенсія: головне – надійність // Вісник пенсійного фонду України. – 2008. – № 6. – С. 20-21.
4. Питерс Т., Уотермен Р. В поєднанні ефективного управління. (Опыт лучших компаний): Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1986. – 424 с.

СОЦІАЛЬНІ ОБМЕЖЕННЯ УЧАСТІ ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН У МІСЦЕВОМУ РОЗВИТКУ ЯК ПЕРЕШКОДА ПЕРЕХОДУ УКРАЇНИ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

зав. сектором проблем економічної соціології, к.соц.н. **Воловодова О.В.**
Інститут економіки промисловості НАН України, м. Донецьк

Згідно документам ООН та досвіду розвинених країн, громадська участь – ресурс, необхідний для забезпечення сталого розвитку. В Україні залучення цього ресурсу стримують соціальні відносини між соціальними групами – суб'єктами місцевого розвитку, що склалися в територіальних громадах. Це актуалізує проблему дослідження типу цих відносин та пошуку засобів пом'якшення соціальних обмежень участі об'єднань громадян у

місцевому розвитку. Встановлено, що у громадах сформована неформальна модель (тип) соціальних відносин "вертикальної ієрархії". Вона забезпечує доступ до ресурсів громад (володіння, розпорядження, користування) переважно однієї соціальної групи, що складається з представників місцевої влади і великого бізнесу, та обмежує доступ до ресурсів інших груп, які репрезентують об'єднання громадян – громадські організації та органи самоорганізації населення. Модель соціальних відносин "вертикальної ієрархії" виступає базою для відповідної інституційної вертикальної організаційної моделі взаємодії корпорації "влада+великий бізнес" та об'єднань громадян, що реалізується при прийнятті та виконанні управлінських рішень у різних сферах життєдіяльності громади (рис. 1).

Інституційна вертикальна організаційна модель взаємодії, яка на підставі відповідних формальних норм та правил визначає функціональні ролі, права, відповідальність і т.ін. всіх учасників, обмежує участь об'єднань громадян у прийнятті та реалізації управлінських рішень, не забезпечує розвиток громади, є дисфункціональною та потребує докорінних змін. Її трансформацію необхідно здійснювати шляхом впровадження інституційної горизонтальної мережевої організаційної моделі взаємодії (рис. 2).

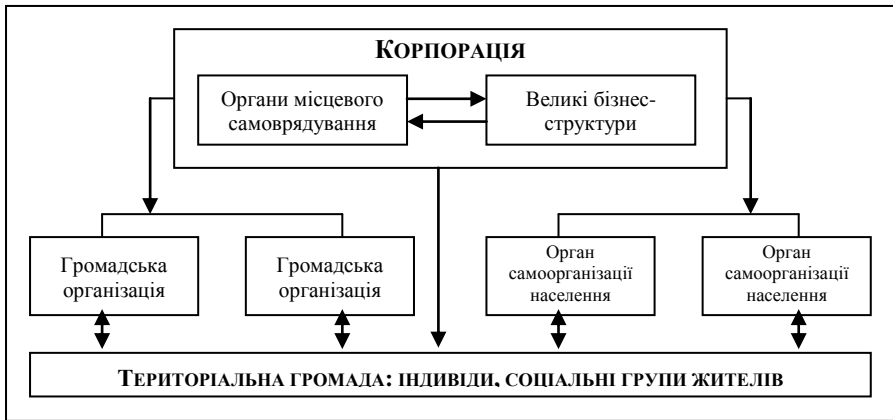

Рис. 1. Інституційна вертикальна організаційна модель взаємодії корпорації "влада+великий бізнес" та об'єднань громадян

Нова модель взаємодії визначає у мережі інституційних структур місце органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян; спрямованість і характер їх взаємозв'язків; взаємовплив та підпорядкованість – соціальні ролі. Ці ролі закріплюються відповідними формальними нормами та правилами, які встановлюють повноваження, функціональні обов'язки, відповідальність та ін. інституційних структур, що виражають інтереси груп

суб'єктів. Тим самим визначається рівноцінна соціальна значущість цих груп, що дозволяє їх представникам через громадські об'єднання на рівноправних засадах здійснювати контроль над чинниками та умовами місцевого розвитку і брати у ньому участь.

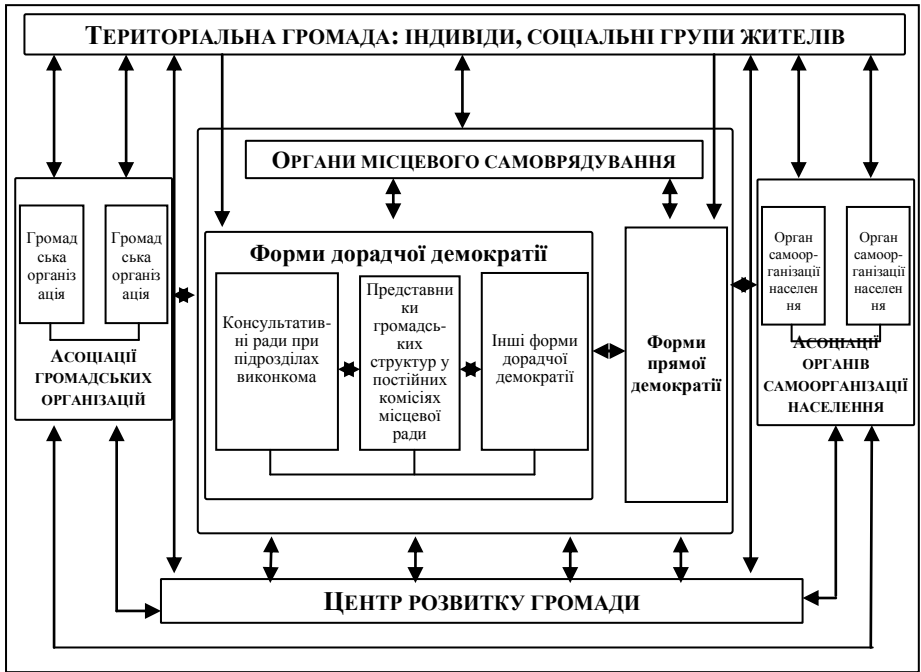

Рис. 2. Інституційна горизонтальна організаційна модель взаємодії органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян

Поетапне впровадження нової інституційної горизонтальної організаційної моделі взаємодії органів місцевого самоврядування та структур громадянського суспільства буде сприяти поступовій трансформації соціальних відносин "вертикальної ієрархії" у солідарний тип відносин груп-суб'єктів місцевого розвитку та створенню необхідних передумов переходу України до сталого розвитку.

СОЦИО-ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ СУБЪЕКТОВ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЁРСТВА В РЕГИОНАХ РОССИИ

доц. **Гассий В.В.**

Кубанский государственный университет,
г. Краснодар, Россия

В России за годы реформ в экономике существенно сократился государственный сектор, а функции управления важнейшими объектами жизнеобеспечения стали постепенно передаваться частному бизнесу. Одновременно происходила передача все больших полномочий на субнациональные уровни, возрастала роль и значимость местных властей в обеспечении благосостояния населения и решения наиболее значимых проблем местного развития. В кризис, когда произошло сокращение доходной части федерального и региональных бюджетов, механизмы ГЧП для обеспечения финансирования капиталоемких долгосрочных проектов стали особенно актуальны.

Хозяйственное партнерство государства и бизнеса позволяет привлечь в государственный сектор экономики дополнительные ресурсы. В такой системе отношений происходит объединение ресурсов и потенциалов двух хозяйствующих субъектов: с одной стороны государства – в форме его собственности, с другой – бизнеса, в виде применения современных, частнопредпринимательских методов хозяйствования, менеджмента, а также привлечения инвестиций и внедрения инноваций. Проекты ГЧП облегчают выход на мировые рынки капиталов, стимулируют привлечение иностранных инвестиций в реальный сектор экономики. Особое значение ГЧП имеет для экономики регионов, где на его основе развиваются местные рынки капитала, товаров и услуг, при чем обе стороны партнерства заинтересованы в успешном осуществлении проектов в целом. Каждый партнер вносит свой вклад в общий проект.

Региональный и местный бюджет не в состоянии обеспечить потребности региона в реконструкции и развитии жилищно-коммунальной инфраструктуры. Одним из приоритетных направлений в этой связи следует рассматривать практику привлечения внебюджетных средств для финансирования инвестиций в реконструкцию системы жилищно-коммунального хозяйства Ростовской области и формирование инвестиционной привлекательности отрасли путем развития конкуренции. Примером социо-эколого-экономическим развитием государственно-частного партнерства в регионах России может служить деятельность ООО "Евразийское водное партнерство" (ЕВП). Так, компания в городе Омске, где

функции частного оператора по управлению имуществом Водоканала выполняет созданное при участии ЕВП ОАО "Омскводоканал", взяла на себя ответственность за эффективное управление объектами водоканала, улучшение качества обслуживания потребителей и участие в перспективном развитии инженерной инфраструктуры города.

Второй масштабный долгосрочный (на 25 лет) проект ЕВП – инвестиционный проект на реконструкцию систем водоснабжения в г. Ростове-на-Дону. По мнению экспертов бизнес стратегия проекта в г. Ростове-на-Дону, несколько иная и инвестиционный договор здесь это одна из разновидностей контракта партнерства государственного и частного сектора – ВОТ (строительство – эксплуатация – передача). Оператор финансирует, строит и эксплуатирует инфраструктуру до окончания срока реализации проекта, после чего он должен передать его муниципалитету.

Примером развития государственно-частного партнерства может служить реализация второго этапа инвестиционного проекта «Комплексная программа строительства и реконструкции объектов водоснабжения и водоотведения г. Ростова-на-Дону и юго-запада Ростовской области», которого предполагается начать в 2011-2013 годах. Программа остается крупнейшим инфраструктурным проектом в сфере водоканализационного хозяйства не только в России, но и в Европе. Она инициирована Администрациями Ростовской области и города Ростова-на-Дону совместно с ОАО «Евразийский». На долю Евразийского приходится свыше 70% от общей суммы инвестиций в проект. Благодаря сотрудничеству со стратегическим инвестором, «ПО Водоканал» г. Ростова-на-Дону, является базовым для осуществления Комплексной программы. Цель комплексного инвестиционного проекта – развитие инфраструктуры водоснабжения и водоотведения г. Ростова-на-Дону и юго-запада Ростовской области, повышение качества услуг по водоснабжению и водоотведению, снижение негативного воздействия на р. Дон, Азовское и Черное моря.

Аналогичный проект государственно-частного партнерства по строительству законсервированных в 1991 году Юго-западных очистных сооружений в Санкт-Петербурге был реализован в 2005 году. Общая сумма инвестиций 190 млн. евро. Кроме того инвестиции "Водоканала Санкт-Петербурга" – 15 млн. евро для подведения сточных вод к очистным сооружениям.

Несмотря на позитивную оценку деятельности частных операторов на рынке оказания коммунальных услуг, необходимо отметить, что они столкнулись с рядом типовых проблем, сдерживающих активное продвижение частного бизнес-менеджмента в эту сферу деятельности. Главное из них – отсутствие нормативно-правовых документов, которые могли бы отрегулировать отношения между властью и бизнесом.

ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ЯК КРИТЕРІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

д.е.н., проф. **Герасимчук В.Г.**
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»

1. *Мудрість тисячоліть.* Пам'ять – ось що нам дозволяє аналізувати, вивчати, узагальнювати, спілкуватися, заглядати у майбутнє. Особливим явищем в історії людства стало виникнення та розвиток писемності (від Древнього Єгипту, Шумеру та Аккади, Китаю та Індії, Фінікії та Вавилону, Греції та Риму до Кирила та Мефодія). Видатними пам'ятниками історії стали епітафії Древнього Єгипту, глиняні таблички Шумеру, священні книги індійських буддистів, китайських конфуціанців та даоїстів, П'ятикнижжя та Талмуд древніх євреїв, культові книги іранських зороастрійців, Біблія християн та Коран мусульман [1]. Мудрість тисячоліття полягає, насамперед, в тому, що людина – творець історії. Її життя на планеті мають бути притаманними: справедливість, чесність, порядність, співчуття, інтелігентність і т.д., і т.п. Народи, держави досягали свого розквіту, коли полководці, царі, князі, імператори, шахи, президенти, суспільство у цілому дотримувалися загальнолюдських принципів, тобто встановлених норм і правил повсякденної поведінки. Зазначене покладено в основу 10 заповідей у християн, 12 принципів морального кодексу будівника комунізму.

2. *Концепція сталого розвитку: основні принципи.* Концепція сталого розвитку ґрунтується на п'яти головних принципах. По-перше, людство має надавати розвитку сталого і довготривалого характеру з урахуванням потреб майбутніх поколінь. По-друге, обмеження щодо експлуатації природних ресурсів пов'язані з сучасним рівнем техніки, соціальної організації, здатністю біосфери до самовідновлення. По-третє, необхідно створити умови для задоволення елементарних потреб (харчі, житло і т.п.) людини, надати можливість кожному реалізувати свій талант, свої надії на щасливе, благополучне життя. По-четверте, необхідно налагодити важелі стримування щодо надмірного використання валютно-фінансових, матеріальних і енергетичних засобів з урахуванням екологічних можливостей планети. По-п'яте, розміри і темпи приросту населення мають підлягати регулюванню [2].

3. *«Пам'ятай: тільки життя має ціну!» (Древній Єгипет).* Сталий розвиток – концепція, положення якої хвилює уми багатьох людей. Багатьох, але далеко не усіх на нашій планеті. Київським протоколом передбачено заходи стосовно збереження озонового шару. А для США це – не потрібно. Вийти з протоколу має намір й Канада, оскільки влаштовувати свавілля над планетою вважає за можливим, а нести відповідальність за заподіяну шкоду усьому людству повинна, а не хоче. Не так вже квапляться перейматися

долею майбутніх поколінь і країни “G7”, і країни “G20”. Адже за економічним потенціалом на шальках терезів “G7” десь урівноважуються з іншими «всього-на-всього» 230 країнами. Не будемо зараз коментувати ситуацію щодо співвідношення 10% бідних до 10% багатих на планеті.

4. *Якість життя в Україні*. Місця України практично в усіх світових рейтингах відомі. Вони – невтішні. Соромно за себе, за кожного українця, за державу. Серед 10 найнещасливіших країн світу за 10-бальною шкалою у трійці призерів: Болгарія (2,33), Україна (2,44), Росія (2,51). Зупинимося лише на одному з показників світових рейтингів – Індексі розвитку людського потенціалу (ІРЛП). Він, як відомо, враховує три види показників: очікувана тривалість життя, рівень грамотності населення країни (2 показника), рівень життя (ВВП на душу населення). У черговому рейтингу ООН Україна зайняла 76 місце серед 187 держав світу. Україну випередили у рейтингу: Білорусь і Росія, Антигуа і Барбуда, Тринідад і Тобаго, Лівія, Казахстан, Коста-Ріка, Албанія, Грузія, Боснія і Герцеговина.

Зупинимося на складових ІРЛП України. Очікувана тривалість життя в Україні – 68,6 років. Це нижче від середньосвітового рівня (69,3 роки). За даним показником ми займаємо 103-є місце. Нині в Україні тривалість життя нижча, ніж вона була в 1965-1966рр. – 71,6 роки. Найвищі показники тривалості життя в Японії – 83,2 роки. Тривалість життя 80 років і вище – у 23 країнах, між 75 і 80 – у 29, між 70 і 75 роками – у 44 країнах.

За рівнем ВВП (ПКС) на душу населення Україна посідає 90-е місце серед 169 країн з показником 6535 дол. США. У 1990р. вона посідала 51-е місце, перевищуючи середньосвітовий рівень на 11%. Нині в середньому в світі показник ВВП (ПКС) на душу населення становить 10631 дол. США, що в 1,6 рази більше, ніж в Україні. Вищий він у сусідніх країнах: Росії – 15258 дол. США, Білорусі – 12926, Польщі – 17803, Словаччині – 21658, Угорщині – 17472, Румунії – 12844, Туреччині – 13359 дол. США. За період 1990-2008рр. індекс світового ВВП зріс на 190,7%. В Україні він впав до 74,1%. Світова фінансово-економічна криза 2008-2009рр. не призвела до значного скорочення світового ВВП. У 2009р. проти попереднього, 2008-го, – лише на 2,2%. В Україні він знизився за рік на рекордних 15,1% – до 62,9% до 1990р. У 2008р. ВВП України становив тільки 74,1%, в 2009р. – 62,9% від показників 1990р. Світовий ВВП за 1990-2009рр. зріс на 86,7% [3].

1. Мудрость тысячелетий. Энциклопедия / В. Балязин. – М.: ОЛМА-ПРЕСС; ОАО ПФ «Красный пролетарий», 2006. – 848 с.
2. Сталый розвиток. Матеріал з Вікіпедії [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BA>.
3. Україна та топ-20: близько чи далеко? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://fpsu.org.ua/index.php?option=article&id=5669&Itemid=uk>.

ПУТИ РЕФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ СТРАТЕГИЧЕСКОГО ПЛАНИРОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВУЗа

к.э.н доц. **Гливенко С.В., Рубан М. В.**
Сумський державний університет

Украина сегодня настойчиво ищет оптимальные пути обновления всей системы образования. XX век принес ей огромные достижения в этой сфере, вывел на одно из ведущих мест в мире по уровню образованности и коэффициенту интеллектуальных возможностей населения. Однако трансформационные процессы, происходящие в украинском обществе на рубеже XX и XXI столетий, резко изменили ситуацию. Кризис, охвативший все сферы жизнедеятельности общества, специалисты не без оснований определили как системный, вовлекший в себя, естественно, и образование, и воспитание, и науку.

Новые представления о качестве образования в ВУЗах связаны не с адаптацией учебного заведения к новым условиям, а с внесением изменений в основы его деятельности. К радикальным действиям, помимо экономической нестабильности, вынуждает и демографическая ситуация на Украине. В настоящее время страна проходит через “демографическую яму”, в которой могут прекратить свое существование значительное количество ВУЗов из-за того, что им просто не хватит желающих учиться. Следовательно, для выживания необходимо искать новые конкурентные преимущества.

Существует также и долгосрочная угроза – стремительное развитие принимает процесс глобализации рынков и связанный с ним процесс обострения конкуренции. Это обстоятельство ставит перед системой образования проблемы широких масштабов.

Среди факторов, которые снизили качество представления услуг высшего образования в Украине, следует выделить следующие:

- Отмена государственного распределения выпускников ВУЗов;
- Дефицит специалистов, способных работать в условиях рыночной экономики, при этом избыток обычных специалистов;
- Нестабильный запрос на специалистов – выпускников ВУЗов;
- Снижение интереса к освоению технических знаний и приобретению инженерной профессии;
- Сокращение финансирования из государственного бюджета общеобразовательной и научной деятельности.

Сегодня на образовательном рынке конкурируют не только образовательные программы, но и системы менеджмента. Поэтому для того, чтобы выстоять в конкурентной борьбе на рынке услуг в области высшего образования, учебные заведения Украины должны обратить внимание на

возможность использования подходов менеджмента для составления конкурентных стратегий.

Для составления эффективной конкурентной стратегии, ВУЗам необходимо использовать следующие подходы в менеджменте:

- 1) подход с позиции процесса (процессный подход);
- 2) факторный подход к принятию решений;
- 3) системный подход;
- 4) лидерство;
- 5) взаимовыгодное сотрудничество с поставщиками;
- 6) ориентация на потребителя;
- 7) вовлечение персонала.

В сфере образования, потребителями можно считать студентов, их родителей, организации, которые принимают на работу выпускников ВУЗов, общество в целом (внешние потребители), преподаватели последующих курсов обучения (внутренние потребители).

Использование данных подходов менеджмента поможет руководству ВУЗа составить и реализовать стратегический план действий, направленный на улучшение своих конкурентных позиций на рынке образования Украины.

Анализируя все вышеизложенные угрозы и возможности их преодоления, в СумГУ разрабатывается концепция стратегического развития ВНЗ в условиях реформирования сферы образования.

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

к.е.н., доц. **Гриценко Л.Л.**

Сумський державний університет

к.е.н., доц. **Боярко І.М.**

ДВНЗ «Українська академія банківської справи

Національного банку України», м. Суми

Світовий досвід функціонування економічних систем засвідчує необхідність активної участі держави в управлінні господарськими процесами з метою забезпечення їх ефективності, зокрема, засобами реалізації державної інвестиційної політики. Державна інвестиційна політика – це діяльність держави щодо регулювання інвестиційної активності в країні з метою реалізації цілей соціально-економічного розвитку. Це обумовлює важливість розгляду закономірностей формування, становлення та розвитку механізму взаємодії держави і ринку, суттєвим аспектом якого є виявлення оптимальних пропорцій співіснування державного та приватного секторів

економіки, напрямів їх взаємодії в процесі реалізації інвестиційної політики держави.

Доцільність та обов'язковість присутності держави в ринковій економіці та виконання нею ролі активного агента регулювання соціально-економічних процесів пов'язана із становленням системи державних соціально-економічних функцій, а саме: соціальних, економічних, фінансових, екологічних.

Слід зазначити, що в історичному контексті роль держави у забезпеченні економічного та соціального розвитку суспільства постійно зростає. Це обумовлено зростанням попиту на культурну, освітню та благодійну діяльність, яке вимагає створення спільних приватно-державних фондів фінансових ресурсів, акумуляцію та розподіл яких ефективно, на нашу думку, може здійснювати тільки держава.

На сучасному етапі розвитку економічної системи закон Вагнера формулюється в наступному вигляді: суспільний розвиток, взагалі, та індустріальне зростання, зокрема, повинні супроводжуватися постійним збільшенням частки державних інвестиційних витрат у валовому внутрішньому продукті (ВВП).

Економіка розвинених країн Європи демонструє певну циклічність у дотриманні базових співвідношень між темпами нарощення державних інвестиційних витрат та зростанням ВВП. На нашу думку, це є свідченням завершення структурного перерозподілу та усталення пропорцій співіснування приватного і державного секторів в економічному середовищі цих держав. Крім того, отримані результати порівняння темпів приросту державних витрат і ВВП вказують на те, що закон Вагнера справджується переважно в країнах з недостатньо розвинутою економікою, а в розвинених країнах даний закон почав втрачати своє значення з кінця 70-х років ХХ ст. Це, в свою чергу, пов'язано із завершенням формування конкурентного середовища, наявність приватної складової в якому є обов'язковою умовою ефективного функціонування ринкового механізму.

Аналіз середньорічних темпів зростання державних інвестиційних витрат і ВВП країн ЄС та України дозволяє виділити три кластерні групи щодо дотримання закону Вагнера: I група – країни, в яких нарощення державних інвестиційних витрат не супроводжується економічним зростанням (Ісландія, Україна); II група – країни з помірним приростом державних інвестиційних витрат та помірними темпами економічного зростання (Чеська Республіка, Литва, Данія, Люксембург, Угорщина та інші); III група – країни з високим приростом державних інвестиційних витрат й інтенсивним економічним зростанням (Словенія, Фінляндія).

Одним з наслідків реалізації закону Вагнера є загальна тенденція до зростання частки державного сектору в економіці країни, яка призводить до

його домінування та перетворення економічної системи в односекторальну за рахунок дії так званого «ефекту комунізму», який вражається в поступовому поглинанні приватного сектора державним.

Для України характерним є відсутність чіткого взаємозв'язку та невідповідність закону Вагнера у щорічних темпах економічного зростання та динаміці державних інвестиційних витрат. Така тенденція, на нашу думку, в першу чергу обумовлена становленням ринкових механізмів в національній економіці та незавершеністю процесів формування структури власності.

Таким чином, подолання наслідків світової фінансової кризи зумовлює необхідність посилення наукового інтересу до теоретичних та практичних аспектів обґрунтування пріоритетних напрямів державного фінансування соціально-економічного розвитку. Важливим завданням при цьому є встановлення позитивного зв'язку між нарощенням державних інвестиційних витрат та бажаними темпами економічного зростання, пошуку нових ефективних форм взаємодії бізнесу і держави в процесі державної реалізації інвестиційної політики.

УРАХУВАННЯ ВИМОГ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УПРАВЛІННІ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ТЕРИТОРІЇ

к.е.н. Грищенко В.Ф., Грищенко І.В.
Сумський державний університет

Аналіз досліджень, проведених вітчизняними вченими та експертами UNDP, OSCE, Canadian International Development Agency, UNEP/GRID-Arendal, ENVSEC [1; 2; 3; 4] дозволяє стверджувати, що сучасну екологічну ситуацію в Україні визнано кризовою – важливі для України проблеми, пов'язані із взаємозв'язком між економічним зростанням та станом довкілля.

Економічний ефект від експортно-імпортних операцій повинен зіставлятися з витратами, що виникають внаслідок погіршення стану довкілля. Концепція управління експортно-імпортним потенціалом території з урахуванням вимог екологічної безпеки повинна пов'язувати у єдине ціле три основні регіональні підсистеми (інституціональну, соціально-економічну та екологічну) і розкривати основні принципи їх взаємодії. Для забезпечення потреб сталого розвитку території ступінь використання її експортно-імпортного потенціалу не може бути нижчим за соціально-економічні потреби та перевищувати ресурсно-екологічних обмежень, що підкреслюється існуванням екологічних загроз національній безпеці.

На нашу думку у контексті пошуку напрямів трансформації системи

управління експортно-імпортним потенціалом території з урахуванням вимог національної еколого-економічної безпеки необхідно концентрувати увагу на досліджені еколого-економічних взаємозв'язків між елементами інституціональної, соціально-економічної та екологічної підсистем регіону. Загальна схема урахування вимог еколого-економічної безпеки в управлінні експортно-імпортним потенціалом території (ЕПТ) може бути представлена у такому вигляді (рис. 1).

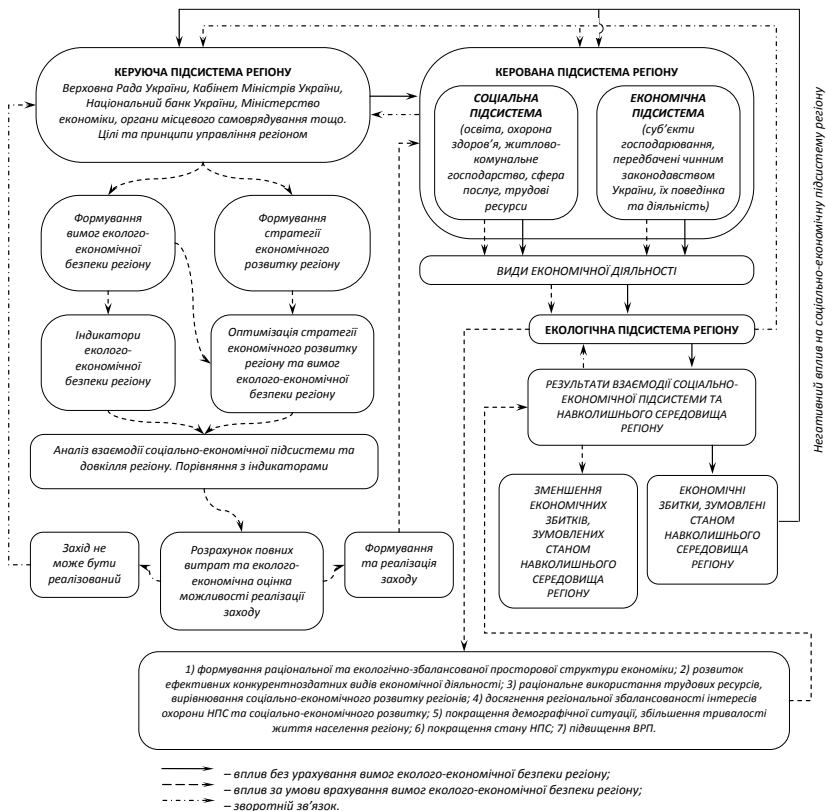

Рис. 1. Урахування вимог еколого-економічної безпеки в управлінні ЕПТ

У цілому урахування вимог еколого-економічної безпеки регіону призведе до структурної перебудови соціально-економічної підсистеми регіону у напрямі її екологізації. А саме: до формування раціональної та екологічно збалансованої просторової структури економіки регіону; розвитку ефективних конкурентоздатних напрямів економічної діяльності;

раціонального використання трудових ресурсів; вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів; досягнення регіональної збалансованості інтересів охорони природного середовища та соціально-економічного розвитку; покращення демографічної ситуації; збільшення тривалості життя населення регіону; покращення стану НПС; підвищення показників валового регіонального продукту.

1. Изменение климата в Восточной Европе: Беларусь, Молдова, Украина / [Л. Николаева, Н. Денисов, В. Новиков]. – Брессон: “Graphi 4”; Zoï Environmental Network, 2011. – 59 с.
2. Огляд результативності природоохоронної діяльності. Україна. Другий огляд. ЕСЕ/СЕР/133 [К. Массон, О. Дзюбинський, Ю. Хірвонен та ін.]. – Нью-Йорк, Женева: ООН, 2007. – 223 с.
3. Окружающая среда и безопасность: трансформация рисков в сотрудничество / [Лунджи де Мартино, Анника Карлссон, Джанлука Рамполла и др.]. – ЮНЕП, ПРООН, ОБСЕ, НАТО, 2005. – 59 с.
4. Coalland-Faces of Donetsk / [Alex Kirby, Matthias Beistein, Christina Stuhlberger and others] / Zoï Environmental Network and UNEP / GRID –Arendal, 2011. – 43 p.

УЧЕТ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ПРИ ОЦЕНКЕ НЕДВИЖИМОСТИ

Грунина И.С.

Российский экономический университет им. Г.В. Плеханова, Россия

В последние годы в России все большую популярность приобретает так называемое «зеленое» строительство. Давно известное и довольно широко применяющееся в зарубежных странах, данное направление строительства в нашей стране только начинает развиваться. В настоящий момент в Москве и в регионах построено и эксплуатируется несколько зданий с учетом энергоэффективных технологий и сертифицированных в соответствии с международными стандартами. Однако большая часть подобных зданий пока находится в стадии проектирования и строительства.

Тем не менее, в связи с развитием данного направления строительства возникает вопрос о методиках оценки подобных объектов недвижимости, ведь применение энергоэффективных технологий довольно существенно увеличивает капитальные затраты на возведение подобных зданий, уменьшая в то же время затраты на обслуживание и эксплуатацию подобного здания на протяжении его жизненного цикла. Кроме того, применение экологических строительных материалов способно увеличить жизненный цикл здания за счет более длительного срока их службы. Для обоснования капитальных затрат на строительство и более высокой цены продажи подобных зданий при их оценке необходимо учитывать энергоэффективную составляющую, которая влияет как на цену аренды или продажи такого здания, так и на его популярность на рынке недвижимости, ведь большинство зарубежных

компаний в силу корпоративных стандартов не могут арендовать офис в «не зеленом» здании.

При оценке подобных зданий наряду со стандартными методами оценки можно производить расчет ряда дополнительных параметров, которые позволят учесть эффективность использованных при строительстве технологий. Такими параметрами, на наш взгляд, могут быть следующие: [1]

1. Потенциал сокращения расходов за счет энергосбережения:

$$A = \frac{\sum_{i=1} (\varepsilon_{O_{Ai}} \times \Pi_i) - \sum_{i=1} (\varepsilon_{O_i} \times \Pi_i)}{C_{TA} \times 12}$$

где: A – потенциал сокращения расходов за счет энергосбережения, кВт.ч/м²;

$\varepsilon_{O_{Ai}}$ – итоговая величина потребления i-го источника энергии объектом-аналогом, кВт.ч / м²;

ε_{O_i} – итоговая величина потребления i-го источника энергии оцениваемым объектом, кВт.ч / м²;

Π_i – тариф на конкретный источник энергии, руб./кВт.ч;

C_{TA} – ставка аренды в объектах-аналогах, руб.

2. Потенциал сокращения расходов за счет эксплуатации

$$B = \frac{\sum_{i=1} (OP_{O_{Ai}}) - \sum_{i=1} (OP_{O_i})}{C_{TA} \times 12}$$

где B – потенциал сокращения расходов за счет эксплуатации, руб.;

$OP_{O_{Ai}}$ – расходы на обслуживание объекта-аналога, руб.;

OP_{O_i} – расходы на обслуживание оцениваемого объекта, руб.;

I- конкретная услуга по обслуживанию здания (например, охрана здания, техническая поддержка, уборка помещений, и т.д.);

C_{TA} – ставка аренды в объектах-аналогах, руб.

Однако, стоимость обслуживания одного квадратного метра арендуемого помещения определяется управляющей компанией и зависит от разных факторов, например стоимости используемых расходных материалов или оборудования. Хотя квалифицированное управление объектом недвижимости и сопряжено с определенными затратами, что влияет на уровень арендных ставок, тем не менее, снижение энергопотребления и применение экологичных строительных материалов, экономия воды и тепла позволяют получить арендатору существенные выгоды в денежном выражении.

Эффективное управление зданием позволяет не только понизить стоимость операционных расходов, но и влияет на сохранность и состояние технических систем в здании и долговечность его эксплуатации.

1. Bienert S. Methodologies for Integration of Energy Performance and Life-Cycle Costing Indicators into Property Valuation Practice. WORKING PAPER – REPORT D7.2.Austria, KPMG Financial Advisory Services GmbH, 2010. – 241 p.

ПІДХІД ДО РОЗРОБЛЕННЯ ПРИНЦИПІВ ФОРМУВАННЯ АПАРАТУ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

Дарміць Р.З., Возний Н.Р.

Інститут економіки і менеджменту, НУ «Львівська політехніка»

Управління будь-якою діяльністю пов'язане з необхідністю створення відповідних організаційних формувань, проектування структур управління, підбору та розташування кадрів, встановлення взаємозв'язків, розподілу функцій, відповідальності та повноважень між структурним підрозділами та посадовими особами. З метою грамотного керівництва організацією важливою є побудова управлінського апарату, формування якого повинно відбуватись з урахуванням низки взаємопов'язаних принципів.

Управлінський апарат – як складна, скоординована система на основі поєднання горизонтального і вертикального поділів управлінської праці та відповідного штату менеджерів, що виконує функції управління, впливає на керовану підсистему та підпорядковується єдиним загальним правилам, цілям і місії організації, – є поняттям багатогранним. Змістове наповнення терміну дотичне до таких логічних складових, як управління, теорія систем, персонал (кадри), соціальна взаємодія. Відповідно, узагальнення змісту термінів дозволяє виділити такі функціональні складові (рис. 1), на перетині яких можна виокремити принципи формування апарату управління (АУ).

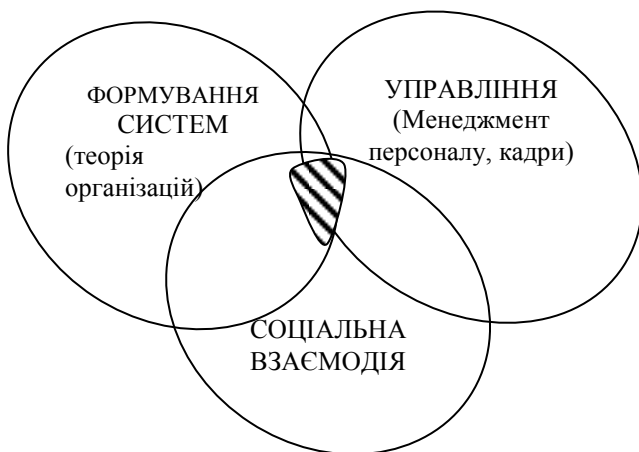

Рис. 1 Логічна інтерпретація принципів формування АУ

Принцип (від латин., що означає начало, основа) – це вихідне положення будь-якого вчення, теорії, науки тощо; а також внутрішнє переконання людини, її усталений погляд на те чи інше питання.

Узагальнення принципів вказаних наукових сфер (табл. 1) дозволяє розробити принципи формування АУ.

Таблиця 1 – Характеристика принципів

Логічні блоки	Основні принципи
Управління/менеджмент	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ принцип науковості ✓ принцип цілеспрямованості ✓ принцип системності і комплексності ✓ принцип ієрархічності ✓ принцип динамічної рівноваги ✓ принцип економічності управління 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ принцип єдиновладдя в управлінні і колегіальності у виробленні рішень ✓ принцип врахування інтересів ✓ принцип забезпечення зворотнього зв'язку
Теорія систем	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Система не є простою сумою окремих частин. Її необхідно розглядати як єдність, цілісність. ✓ Системи є відкриті або закриті. ✓ Будь-яка система повинна мати визначені межі, що відокремлюють її від зовнішнього середовища. ✓ Закриті системи піддаються ентропії, тобто тенденції до виродження, згасання; відкриті системи одержують інформацію із середовища функціонування, зазвичай, в цьому випадку говорять про стійкий стан системи. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Однією з основних умов стійкого стану системи є наявність у ній зворотного зв'язку. ✓ Будь-яка система має підсистеми, що є частинами системи і, як правило, ієрархічні, тобто перебувають у визначеному підпорядкуванні один одному. ✓ Відкриті системи прагнуть до збільшення числа своїх підсистем і елементів. ✓ Відкриті системи можуть досягати бажаних результатів різними способами.
Соціальна взаємодія	
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ спільний ціннісний простір ✓ географічна близькість ✓ симпатія

В підсумку до основних принципів формування АУ, як управлінської соціальної системи, слід віднести, – оптимальність затрат ресурсів, науковість, системність і комплексність, ієрархічність та єдиновладдя, динамічна рівновага, перманентне удосконалення (в контексті сталого розвитку), відповідність системи цілям.

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002.
2. Немов Р.С., Алтунина І.Р. Соціальна психологія: Учеб.пос. – СПб.: Питер, 2008.,
3. Шегда А.В. Менеджмент: Навч. Посіб. – К.: Т-во „Знання”, 2002.,
4. Сурмин Ю.П. Теорія систем и системный анализ: Учеб. пос. – К.: МАУП, 2003.

ОРІЄНТИРИ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МОРСЬКОЇ БЕРЕГОВОЇ ЗОНИ УКРАЇНИ

к.е.н. **Дем'яненко С.Г.**, к.е.н. **Золотов В.І.**
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних
досліджень НАН України, м. Одеса

В останні роки характерними рисами морської берегової зони України є велика кількість учасників господарської діяльності, високий рівень антропогенного навантаження, деградація прибережних екосистем, що призводить до конфлікту між економічними інтересами та природоохоронними цілями. Тому все більшого значення набуває використання принципів сталого розвитку в управлінні морськими береговими зонами.

Необхідність розробки стратегії сталого розвитку берегової зони обумовлена не тільки, катастрофічним станом та низькою соціально-економічною ефективністю використання природно-ресурсного потенціалу української частини Чорного та Азовського морей а й світовими тенденціями у цій сфері та зобов'язаннями України виконувати міжнародні обов'язки у Чорноморському регіоні.

З урахування особливостей морських берегових зон стратегія сталого соціо-економічного розвитку повинна передбачати такий розвиток природокористування, при якому би забезпечувались: формування та закріплення економічної основи досягнення сталості за рахунок пріоритетного розвитку найбільш ефективних видів прибережної господарської діяльності; збалансованість економічного росту з можливостями природно-ресурсного потенціалу, своєчасне вирішення конфліктів між екологічними потребами та екологічними вимогами охорони прибережної зони моря.

Сприяти збалансованості морського природокористування повинні наступні пріоритетні напрямки:

- оцінка впливу господарської діяльності на навколишнє середовище;
- удосконалення нормативно-правової бази регулювання забруднення;
- оцінка та моніторинг забруднення;
- розробка Національного плану інтегрованого управління береговою зоною морів;
- охорона земель берегової зони морів;
- залучення громадськості до процесу прийняття рішень в галузі морського природокористування та інформування населення щодо можливих наслідків господарських рішень.

Принципи побудови стратегії сталого розвитку береговими зонами

повинні відповідати наступним вимогам: раціональне використання природних ресурсів; екологічна стабільність; врахування соціальних та економічних чинників; облік гідрометеорологічних, в т.ч. надзвичайних природних ситуацій. На нашу думку такими принципами можуть бути:

Принцип урахування системи взаємопов'язаних соціальних, екологічних, економічних та політичних пріоритетів розвитку берегової зони в процесі прийняття рішень на регіональному та державному рівнях. У цій системі головними повинні стати соціально-екологічні пріоритети, пов'язані з забезпеченням високої якості життя приморського населення в межах екологічної ємності екосистем, та максимальним забезпеченням потреб як сьогоденного так і майбутніх поколінь.

Принцип інтегрованого управління, що передбачає тісний взаємозв'язок економічних та екологічних аспектів морськими проблем розвитку берегових зона, інтеграцію економічної, соціальної, правової, науково-технічної, виробничої та інших систем, пов'язаних з прийняттям управлінських рішень на всіх рівнях управління.

Принцип превентивності, спрямований на прийняття упереджувальних рішень та дій щодо попередження негативного впливу господарської діяльності.

Принцип обмежень та керованого впливу на розподілення антропогенного навантаження в межах берегової зони, засновано на функціональному зонуванні берегової зони та затвердження видів використання ресурсів в межах функціональних зон, регулювання масштабів та темпів економічного розвитку.

Принцип забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності та здоров'ю населення при розвитку природокористування в морській береговій зоні.

Принцип узгодження національних та регіональних інтересів при визначенні загальних та довгострокових цілей розвитку та вирішенні оперативних питань щодо використання земель та природних ресурсів берегової зони.

Крім того, необхідно цілеспрямовано формувати суспільну свідомість щодо сприйняття екологічної цінності морської берегової зони України, підвищувати роль населення у прийнятті рішень щодо можливостей розвитку приморських регіонів.

Однією з головних умов та пріоритетним завданням державної політики щодо приморських регіонів повинна стати підтримка та стимулювання розвитку приморських районів та міст з великим природно-ресурсним потенціалом, що зможуть сприяти росту економіки та сталому розвитку країни в цілому.

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

к.е.н., доц. **Дерев'янюк Ю.М., Піддубна Т.В.**
Сумський державний університет

Економічний вимір сталого розвитку є складовою і однією з парадигм сучасного розвитку суспільства. У процесі входження економік більшості країн у глобальну економічну кризу постає нагальна потреба у науково-методичному інструментарії вирішення проблем щодо проведення упереджених заходів, стабілізаційних дій, соціально-економічних реформ і перебудови національної економіки на засадах концепції сталого розвитку.

Під сталим розвитком підприємства можна розуміти наявність потенціалу сталого розвитку, локальні складники якого забезпечують несутеречливий, збалансований, гармонійний розвиток соціально-економічної системи, і, шляхом адаптивності та гнучкості, ефективного його використання для нейтралізації зовнішніх дестабілізаційних чинників і, створених конкурентним середовищем, загроз без ризику для життєдіяльності підприємства. Формування потенціалу сталого розвитку підприємства повинно охоплювати:

по-перше, здатність до саморозвитку і прогресу підприємства, тобто забезпечення стійкого зростання виробництва, створення надійних умов і гарантій для суб'єктів господарювання, створення сприятливого клімату для інвестицій і інновацій;

по-друге, раціональне використання природних ресурсів і збереження екологічної рівноваги в регіоні;

по-третє, стабільне підвищення якості життя всіх працівників та жителів міста (рис. 1).

Визначаючи свою стратегічну позицію щодо забезпечення сталого розвитку, підприємство повинно врахувати обмеженість свого впливу на ринковий потенціал, оскільки потенція його використання залежить від особистісних компетенцій (можливостей) і ресурсів. Тому головним завданням забезпечення сталого розвитку підприємства є або організація власного потенціалу із чіткою орієнтацією на ринковий запит, або пошук нового потенціалу.

Оцінюючи потенціал сталого розвитку підприємства можна виділити такі три складові групи потенціалів:

- економічний потенціал (виробничий, фінансовий, стратегічний, маркетинговий, інформаційний);
- соціальний потенціал (трудовий, соціальний, мотиваційний);
- екологічний потенціал (інноваційний, техніко-технологічний).

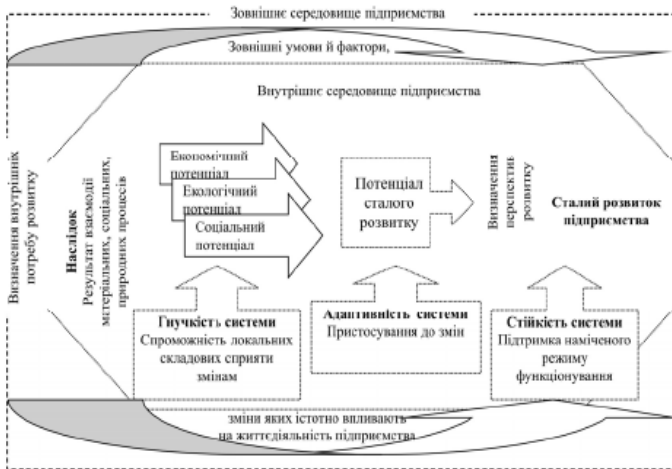

Рис. 1. Схема сталого розвитку підприємства

Структуру потенціалу сталого розвитку підприємства можна подати як мережу найбільш істотних, стійких та змінних зв'язків макро- й мікроструктур, відповідно між елементами (локальними потенціалами), які сукупно характеризують стан і можливості підприємства щодо створення, закріплення й розвитку його економічного, екологічного і соціального потенціалів і є функціональними складниками підприємства (рис. 2).

Рис. 2. Структура потенціалу підприємства в контексті його сталого розвитку

Механізм оцінювання потенціалу сталого розвитку спрямований на збалансовану оцінку соціальної, економічної, екологічної підсистем підприємства. Зважаючи на це, механізм оцінювання має бути комплексним і відображати економічні й організаційні аспекти формування механізму сталого розвитку підприємства. Розуміння принципів основ формування

механізму оцінювання потенціалу сталого розвитку потребує дослідження особливостей формування економічного та організаційного механізмів управління сталим розвитком підприємства.

KNOWLEDGE MANAGEMENT AND IMPROVEMENT OF AGRICULTURAL PRODUCTIVITY IN CAMEROON

Etongwe O.Y. Eric, PhD, asossiate professor **Hannah Shvindina**,
Sumy State University

Managers concerned with implementing knowledge management in their organizations today face a number of challenges in developing sound methods for this still emerging area of management practice. Both the growing literature on knowledge management and the advice offered by various knowledge management consultants; however, seem to advocate forms of knowledge management practice that often appear incomplete, inconsistent, and even contradictory. In this research author analyzed two fundamentally different approaches to identifying and managing knowledge in organizations. These two approaches are characterized here as the “tacit knowledge” approach and the “explicit knowledge” approach.

The challenge facing agricultural extension in the 21st century is how to develop sustainable approaches that go beyond extending technical knowledge to producers, to playing a leading role in helping small-scale farmers organize themselves for production, marketing and advocacy in ways that promote farmer empowerment.

The average yield of cocoa in Cameroon is low at 354 kg per hectare due to the age of the trees (up to half of all trees are above 30 years old), poor farm management and two major biotic constraints: black pod disease caused by *Pytophthora megakarya* and mirids, an insect pest that feeds on young shoots and pods. From the mid 1970s to the mid 1990s, when active cocoa extension was phased out due to declining state and donor support, SODECAO, the government agency responsible for cocoa improvement, trained farmers on farm management practices mainly through demonstrations. It also subsidized the cost of pesticides used to control black pod disease and mirids. Cocoa extension activities focused on blanket technical messages with much emphasis on understanding interactions within the cocoa agro-ecology and factors contributing to diseases and pests. While demonstrations may be an effective method for teaching farmers skills and practices such as pruning cocoa trees, Similarly, teaching farmers to spray fungicide on a calendar basis and mass spraying campaigns undertaken by government agents.

The objectives of impacting modern farming techniques are to increase

farmers' yields and reduce pesticide use by encouraging good farm sanitation (pruning, shade management, weeding), rational pesticide use for black pod and mired management and improve farmers' knowledge of diseases and pests, crop physiology, and post-harvest operations.

ОПОСРЕДОВАННЫЕ УБЫТКИ ОТ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ (НА ПРИМЕРЕ ПРОЛОНГИРОВАННЫХ ПОСЛЕДСТВИЙ КАТАСТРОФЫ НА ЧАЭС)

с.н.с. **Жарова Л.В.**

ГУ «Институт экономики природопользования и
устойчивого развития НАНУ», г. Киев

Проблемы оценки опосредованных убытков от Чернобыльской катастрофы рассматривались украинскими (Э.Соботович, М.Гродзинский, В.Сахаев, А.Сердюк и др.), российскими и европейскими учеными, аналитиками и другими заинтересованными сторонами на протяжении всех 25 лет, прошедших после этого драматического события. Первые оценки носили исключительно эмоциональный приблизительный характер, и зачастую выражали диаметрально противоположные взгляды. Апокалиптический, лейтмотивом для подобных оценок было высказывание о невозможности жизнедеятельности не только в непосредственной близости от станции, но и неблагоприятных условиях для жизни в Украине в целом. В последствие оценка событий и последствий катастрофы стала носить более взвешенный и объективный характер, постепенно катастрофа перестала быть предметом политических манипуляций, что позволило нам обобщить научные изыскания по оценке опосредованных последствий аварии на Чернобыльской атомной электростанции (ЧАЭС) и выделить несколько основных подходов к данной проблеме.

В наших исследованиях мы выделяем четыре основных подхода к опосредованным убыткам от чрезвычайных ситуаций на примере ЧАЭС.

1. Прогнозирование уровня экологического состояния территории и возможностей использования территорий в хозяйственных целях. Это направление характерно для официальных органов власти в Украине, в частности, для министерств и ведомств, которые были связаны с использованием пострадавшей от аварии территории и ее ресурсов. Подобный прогноз опирался на следующие факторы формирования пролонгированных убытков от ограничения хозяйственной деятельности, повышения заболеваемости, изъятия из хозяйственной деятельности действующих на 1986 г. хозяйственных объектов та недополучения электроэнергии от ЧАЭС,

содержания не работающей атомной электростанции, строительства объектов «Укрытие», выплат пострадавшим, трансфертов на ликвидацию аварии и т.д.

2. Прогнозирование баланса «затраты-прибыль» от закрытия станции и строительства объекта «Укрытие-2», который в полной мере обезопасит и/или сделает все возможными все утечки радиоактивных веществ и станет основой для превращения зоны отчуждения в полностью безопасную для экономики и общества территории. В рамках этого направления рассматриваются такие пролонгированные убытки от не завершения строительства или отклонения от проектных показателей объекта «Укрытие-2», ухудшения конкурентных позиций продукции, выпускаемой в зоне отчуждения, попадания радиоактивных наносов, которые невозможно эффективно обезвредить, с берега р. Припять и Киевского водохранилища в Днепр, невозможности использования ЧАЭС в качестве учебного и научно-испытательного полигона, и территории отчуждения – в качестве альтернативного (или особенного) заповедника, с восстановленной флорой и фауной. Последнее является одной из наиболее популярных версий нехозяйственного использования упомянутых территорий.

3. Пролонгированные убытки, связанные с изменением условий социально-экономического и человеческого развития территорий, пострадавших от чернобыльской катастрофы, а именно убытки от распространения заболеваемости населения от чернобыльской катастрофы; снижения качества образовательных и культурных услуг и снижения конкурентоспособности населения пострадавших территорий на рынках труда; заболеваемости населения, наблюдаемые годами после аварии и не только для поколения, непосредственно пережившего аварию, но и для следующих поколений (так, дети, рожденные после 1986 г., уже воспитывают собственных детей, которые имеют некоторые проблемы со здоровьем, которые по мнению медиков, частично спровоцированы радиоактивным заражением после аварии на ЧАЭС, см. международный доклад «Чернобыль: 20 лет спустя», раздел «Генетические мутации»).

4. Оценка убытков от ограниченности экономических возможностей развития пострадавших территорий или территорий, испытавших ограничения в ведении хозяйственной деятельности вследствие аварии на ЧАЭС. Среди убытков можно выделить такие как убытки от сокращения объемов производимой продукции в пищевой и перерабатывающей, а так же в других отраслях промышленности; разрушения и деградации социально-экономической инфраструктуры; снижения туристического потенциала территорий и т.д.

Обобщая следует отметить, что четыре года последствия Чернобыльской катастрофы были под патронатом слабеющего государства – СССР, а потом постепенно стало проблемой исключительно Украины. К

сожалению, все международные проекты по ликвидации последствий чернобыльской катастрофы были неэффективными и не были завершены. Объект «Укрытие -2» недостроенный, и Украина не в состоянии завершить это строительство, однако влияние на экономику, общество и окружающую среду остается существенным и до сих пор. Хотя мир становится более «зеленым», т.е. мировая общественность воспринимает экологические технологии жизнеобеспечения как приоритетные и единственно перспективные в будущем.

Однако Украина будет ощущать опосредованное влияние катастрофы и через недостаточные темпы развития атомной энергетики, через искривленную структуру экономики (энергоемкие предприятия), зависимость экономики от внешних поставок энергоносителей, через высокий уровень радиационно-обусловленных заболеваний. Государство развернуло в начале первых лет независимости неподъемные для экономики программы, а сегодня системное недофинансирование всех ликвидационных и социально-обусловленных мероприятий требует существенной их корректировки, то есть изменения и законодательной и регуляторной базы, изменение соответствующей государственной политики в отношении ЧАЭС и ликвидации последствий катастрофы.

РОЗПОДІЛ ПРИРОДНОЇ РЕНТИ МІЖ ЕКОНОМІЧНИМИ СУБ'ЄКТАМИ

к.е.н., проф. **Жулавський А.Ю., Сидоренко Н.В.**
Сумський державний університет

Виробництво матеріальних благ, необхідних для задоволення людських потреб, неможливе без користування землею та іншими природними ресурсами. Ці ресурси обмежені і нерівноцінні, що зумовлює виникнення особливого виду доходу – природної ренти. Проблеми природної ренти в історії економічної науки приділяється постійна увага.

Наука про ренту пройшла значну еволюцію слідом за розвитком суспільства і світового господарства. Теорія ренти є основою різних вчень про власність на землю та інші природні ресурси, про соціальний устрій суспільства. Вона постійно розвивається і поповнюється новим змістом.

Основи теорії ренти закладені класиками політекономії А. Смітом і Д. Рікардо. Особливий внесок у розвиток теорії ренти вніс К. Маркс, обґрунтувавши можливість утворення абсолютної природної ренти, та диференційної ренти першого та другого роду.

Не зважаючи на досягнення вітчизняної і зарубіжної економічної науки

в цій галузі багато проблем залишаються невирішеними і дискусійними. Зокрема, спірними залишаються питання, пов'язані з власністю на природні ресурси і природну ренту.

Відносини власності з приводу привласнення рентних доходів завжди мали певну суспільну форму і соціальне забарвлення. Основна проблема полягає в такій інституціоналізації цих відносин, яка сприяла б їх прогресивній соціалізації. Іншими словами, суспільна форма привласнення природних ресурсів покликана надати такого впливу на соціальні відносини і соціальну структуру нації, яка об'єктивно привела б суспільство до стабільності, і позитивної динаміки економічного розвитку. В зв'язку з цим на перший план виходить природна рента, її розширене відтворення і привласнення.

Однією з передумов активізації наукових досліджень в галузі ренти є той факт, що реальним власником ресурсів є не юридичний власник, а суб'єкт що привласнює ренту. Стосовно України йдеться про привласнення значних обсягів коштів на тлі стрімкого зростання екологічних проблем, таких як: забруднення навколишнього середовища, виснаження ресурсів, збільшення об'єму промислових відходів.

На нашу думку, існує необхідність побудови механізмів державного регулювання, які дозволили б запобігти незаконному привласненню ренти, забезпечити її повніше вилучення і раціональний перерозподіл, а також повноцінне відтворення природно-ресурсного потенціалу.

Тому, актуальним завданням сьогодні залишається проблема вдосконалення методології оцінки природної ренти, розвиток і вироблення найбільш ефективних способів її вилучення і визначення справедливих механізмів розподілу і використання як чинник становлення соціально орієнтованої економіки України.

Природна рента – дохід, одержаний на основі прав власності (володіння, розпорядження, використання) на певні природні ресурси, обумовлений їх природними властивостями, не пов'язаний з вкладенням праці і капіталу в даний природний об'єкт, який не виключається і не зникає в часі. Природна рента є суспільний вид доходу, і може належати тільки всьому суспільству. Освоєння і розподіл природної ренти повинні відбуватися між всіма членами суспільства. Безпосередньо розподіл національного багатства – є основний обов'язок держави.

Вилучення природної ренти в дохід держави є однією з найважливіших завдань, без ефективного вирішення якого неможливе не тільки досягнення соціальної справедливості в системі перерозподілу суспільного продукту, а й створення збалансованої структури національної економіки. Зараз цій проблемі приділяється все більше уваги, як з боку вищого керівництва країни, так і з боку бізнес спільноти. Основні напрямки пошуку рішень зосереджені в руслі визначення найбільш ефективного оподаткування надприбутків, що

утворюється за рахунок кон'юнктурних коливань цін на природні ресурси. Однак виявляється, що в даному випадку може бути використаний більш конструктивний і ефективний спосіб вилучення природної ренти.

Включення природної ренти в сферу соціально-економічних відносин у суспільстві є стратегічним напрямом для зменшення розриву в рівні життя між багатими і бідними країнами, багатим і бідним населенням всередині країн, а також при вирішенні інших важливих завдань розвитку суспільства.

При цьому основне завдання ефективного і справедливого управління природними ресурсами в країні – забезпечення високого рівня життя всіх громадян України і створення необхідних фінансових та інших резервів для довгострокового соціально-економічного розвитку країни.

Тому, природна рента по праву повинна належати суспільству повною мірою, відповідно, вилучення ренти на користь держави і її подальший розподіл по економіці — є повернення суспільству тієї цінності, яку отримали природні ресурси у міру еволюції і розвитку самого суспільства.

Таким чином, природна рента з'являється і розвивається під дією еволюції суспільства, становлення нових рівнів технологічного прогресу і є результатом продуктивності самої природи.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТОВАРУ «ЯКІСТЬ РОБОЧОЇ СИЛИ»

Завойських Ю.А.

Інститут хімічних технологій СНУ ім. В. Даля, м. Рубіжне

Категорія «якість робочої сили» є визначальною для дослідження її конкурентоспроможності.

Робоча сила являє собою товар особливого роду, виробничі якості якого цілком визначають конкурентоспроможність і прибутковість підприємства. Вона є основним ресурсом і визначається сукупністю фізичних, розумових і духовних здібностей, завдяки яким людина може брати участь у трудовій діяльності.

У теорії та практиці категорія «якість» використовується для вимірювання й оцінки робочої сили. Аналіз її застосування дозволяє виділити наступні уявлення про цю категорію:

- якість – система властивостей, параметрів робочої сили, які з точки зору економічної науки або використовуються безпосередньо у виробничій діяльності, або суттєво впливають на її результативність;

- реально відмінності в якості базуються виключно на рівні розвитку окремих властивостей та особливості їх сполучення, але оцінка їй виноситься з огляду на те, яким чином певна система властивостей, уособлена в людині,

відповідає вимогам конкретної трудової діяльності.

У найбільш загальному плані споживча вартість товару «якість робочої сили» представлена наступними характеристиками:

- основні характеристики, що визначаються призначенням товару «якість робочої сили» (рівень та зміст професійних знань, навичок, умінь);
- фізичні характеристики, зумовлені демографічними особливостями робочої сили, а саме стать, вік, сімейний стан, місце проживання;
- розширені характеристики, обумовлені особливостями психолого-мотиваційного механізму професійної діяльності (здібності та мотиви до праці, цілеспрямованість і активність, працездатність, культурний рівень);
- специфічні характеристики, пов'язані з конкретними особливостями вимог споживача до якості товару «робоча сила» (рівень професійної гнучкості, ступінь географічної мобільності, переваги перед конкурентами, комунікабельність, лояльність, володіння персональним комп'ютером й іноземною мовою, наявність водійських прав).

Конкурентоспроможність товару «якість робочої сили» – це ступінь розвитку комплексу використовуваних в процесі трудової діяльності здібностей людини та її кваліфікації. Вона визначається за результатами маркетингових досліджень та є показником якісної оцінки людського капіталу працівника.

1. Резник С.Д., Сочилова А.А. Основы личной конкурентоспособности. Учеб. пособие, серия «Высшее образование». Под общ. ред. д-ра экон. наук, проф. С. Д. Резника. – 2-е изд., перераб. и доп. «ИНФРА-М», М. – 2010. – 251 с.

2. Глевацька Н.М. Конкурентоспроможність робочої сили регіону: методологія та напрями забезпечення / дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук – Кіровоград, 2006. – 225с.

УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ ЯК ФАКТОР СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙ

к.е.н. Івашова Н.В., Лебеденко Ю.С.
Сумський державний університет

Протягом всієї історії людства знання були найважливішим фактором його економічного та інтелектуального розвитку. Особливо в умовах ХХІ століття, століття глобалізації, знання стають «перепусткою в лідери» для країн, регіонів та організацій. Більшість провідних компаній світу звертають свою увагу на знання у пошуках нових конкурентних переваг. Змінюються фактори розвитку країн і регіонів в умовах фінансової кризи, все більшу увагу серед них набувають фактори інновацій і розповсюдження нових знань. Ринок знань поступово починає відігравати головну роль, випереджаючи

розвиток ринку матеріальних товарів. Економіка знань переключається все більше на інноваційний процес, збереження знань в електронних системах та їх подальше використання, обмін знаннями, навчання персоналу, формування бренду та іміджу організації (компанії), яка може бути неоціненною своїм інтелектуальним капіталом.

Актуальність теми полягає в тому, що останні роки минулого тисячоліття в системі управління підприємством знаменувалися появою термінів «інтелектуальний капітал» і «управління знаннями». Знання, вміння і досвід працівників підприємства сьогодні є не найбільш головним ресурсом.

Організація, яка самонавчається, є моделлю організації, орієнтованої на розвиток шляхом постійного навчання і самонавчання персоналу, тобто вона розвивається, навчається і вдосконалюється за рахунок власних внутрішніх резервів. Кожен член такого колективу зацікавлений в індивідуальному підвищенні власного професійного рівня. Персонал організації ефективно працює в будь-якій, у тому числі і кризовій ситуації, відчувавши себе частиною системи і з повагою ставлячись до всього, що його оточує. У результаті в більшості випадків переборюється страх перед необхідністю організаційних змін, які починають сприйматися як закономірний процес, що супроводжується особистісним професійним зростанням.

Управління знаннями охоплює широке коло напрямків діяльності організації і вимагає спеціального підходу до стратегії та структури організації, системи комунікацій та кадрової політики. Нові знання починаються з особистості. Кожен працівник є носієм знань. У кожному окремому випадку знання особистості трансформуються у знання організації як єдиній системі. Створення умов, за яких людина отримує нові особистісні знання, і умов, за яких особистісні знання стають доступними для інших, – ось основне завдання компанії, що створює знання. Цей процес має відбуватися безперервно і на всіх рівнях організації.

Отже, організації все більше покладаються на свої інтелектуальні активи на протилежність матеріальним, якими вони управляють. Рішення по управлінню знаннями стають ключовими у побудові і підтримці інтелектуальних капітальних активів та застосуванні їх для створення економічних цінностей. Рішення у сфері управління знаннями дають можливість індивідам, командам людей і цілим спільнотам досягати набагато більшого у створенні, фіксації, передачі та оволодінні знаннями.

В умовах сучасної економіки, рушієм якої є інформація, організації вбачають набагато більше цінності у своїх інтелектуальних активах, ніж в активах фізичних. Управління знаннями допомагає підтримувати ті знання, якими необхідно поділитися, якщо вони стануть основою для співпраці.

Більше того, управління знаннями допомагає організації стимулювати

інновації, сприяти розвитку співпраці, заохочувати і використовувати можливості навчання, збільшити соціальний капітал, залучати і зберігати людський капітал, створювати і використовувати структурний капітал, відкривати можливість електронного управління, збільшити продуктивність, ділитися найкращою практикою і процесами, забезпечити лідерство і прийняття рішень, збільшити рівень задоволення клієнтів.

Усвідомлене ставлення вищого керівництва до необхідності управління процесом створення знань призводить до впровадження змін у структуру компанії. Сучасна компанія діє в умовах зростаючої конкуренції, яка носить хаотичний, складний і глобальний характер, що вимагає скорочення часу реакції в умовах обмежених ресурсів. Знання співробітників і організацій у цілому стають цінним ресурсом, що починає враховуватися нарівні з іншими матеріальними ресурсами. Сучасні методики управління знаннями дозволяють досягати вимірних бізнес-результатів від їхнього впровадження.

Фірми, що застосовують управління знаннями, усе частіше виграють на ринку в порівнянні з компаніями, що використовують звичайний збір і нагромадження інформації. Очевидно, що наявність в організації, такої концепції як управління знаннями допомагає вивести підприємство на новий, якісний рівень ведення бізнесу. На жаль, основні принципи по управлінню знаннями одержали визнання зовсім недавно, коли багато вітчизняних підприємств і організацій, внаслідок відсутності чи ігнорування такої системи потерпіли від банкрутства.

Тому основною задачею, є абсолютне впровадження такої програми в кожне підприємство. Причому не має значення приватний це сектор чи державний, важлива наявність такої системи як обов'язковий і невід'ємний.

ФІНАНСОВІ ПРОБЛЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

к.е.н, доц. **Ілляшенко К.В., Тішаєв М.В.**
Сумський державний університет

Доходи місцевих бюджетів відіграють дуже важливу роль у забезпеченні фінансової та матеріальної бази органів місцевого самоврядування, що в свою чергу торкається інтересів населення країни. Негативна тенденція зменшення власних доходів місцевого самоврядування, що прослідковується в Україні останніми роками, призводить до ще більшої залежності від міжбюджетних трансфертів.

Проблему доходів місцевих бюджетів досліджують багато науковців, як відчизняних, так і зарубіжних. Однак не всі аспекти добре висвітлені.

Надання населенню суспільних благ стає однією з функцій органів місцевого самоврядування в економіці вільної конкуренції, фінансування яких здійснюється за рахунок місцевих бюджетів. Бюджет посідає провідне місце у фінансовій системі кожної держави незалежно від політичної системи, адміністративного і територіального устрою.

Джерела доходів місцевих бюджетів формуються відповідно до Бюджетного кодексу та інструктивних матеріалів Кабінету міністрів України, а з 1 січня 2011 р. з врахуванням Податкового кодексу, і поділяються на:

1. податкові надходження;
2. неподаткові надходження;
3. спеціальні надходження;
4. міжбюджетні трансферти.

На прикладі м. Суми ми можемо відзначити, що в 2011 році податкові надходження склали 59,9% від загального обсягу доходів, неподаткові надходження – 6,32%, міжбюджетні трансферти – 32,9, спеціальні надходження – 0,88%.

Такі промислові гіганти нашого регіону як: ПАТ "Сумихімпром", ВАТ Сумське НВО ім. М.В.Фрунзе, ВАТ "СЗНЕМ Насосенергомаш", ТОВ СУБП "Укртехносинтез" є найбільшими платниками податку з доходів фізичних осіб в м. Суми, від яких з кожним роком здійснюється все більше надходжень. Загальний обсяг надходжень від зазначених підприємств в порівнянні з 2010 роком зріс приблизно на 19800 тис. грн.

Відповідно до Податкового кодексу України визначено перелік місцевих податків і зборів. Тепер замість 14 місцевих податків та зборів справлятимуть тільки 5 місцевих податків і зборів. До місцевих податків належать:

1. податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;
2. єдиний податок.

До місцевих зборів належать:

3. збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності;
4. збір за місця для паркування транспортних засобів;
5. туристичний збір.

Місцеві ради обов'язково встановлюють податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, єдиний податок та збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності. Місцеві ради в межах повноважень, визначених Податковим кодексом, вирішують питання щодо встановлення збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору.

Зменшення кількості місцевих податків і зборів призводить до зменшення надходжень до бюджету району. Що стосується єдиного та фіксованого податку, то відомо, що законодавець залишив спрощену систему

оподаткування для підприємств.

Економічна ситуація в країні вплинула на виконання бюджетів всіх рівнів. Місцеві бюджети перебувають у певній залежності від трансфертів із державного бюджету, причому останніми роками частка трансфертів у доходах зведених місцевих бюджетів перевищує частку податкових надходжень. Дотація вирівнювання як основний вид міжбюджетних трансфертів надходить на рахунки місцевих бюджетів як певний відсоток від кошика доходів державного бюджету для надання міжбюджетних трансфертів. Тому, якщо фактичне надходження доходів цього кошика є нижчим за планові показники, доходи й видатки місцевих бюджетів розбалансованими. Недостатнє матеріальне та фінансове становище не дає можливості в повній мірі виконувати функції покладені на органи місцевого самоврядування.

Економічна ситуація в країні вплинула на виконання бюджетів всіх рівнів. Місцеві бюджети перебувають у певній залежності від трансфертів із державного бюджету, причому останніми роками частка трансфертів у доходах зведених місцевих бюджетів перевищує частку податкових надходжень.

Вважаємо, що за місцевими органами влади повинні бути закріплені більш значимі власні джерела надходжень, такі як: податок з доходів фізичних осіб, податки на нерухомість, акцизи, плата за ліцензію та торговий патент, плата з власників транспортних засобів, плата за ресурси місцевого значення, місцеві екологічні податки, місцеві податки й збори, а також 50% податку на додану вартість і податку на прибуток підприємств. Тільки у цьому випадку може бути забезпечена дійсна фінансова самостійність органів місцевого самоврядування, самофінансування та незалежність від державного бюджету.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ²

д.е.н., проф. Ілляшенко С.М., Титаренко Ю.В.
Сумський державний університет

Серед сучасних проблем людства, пов'язаних з процесами соціально-екологічного розвитку, одними з основних продовжують бути екологічні. Екстенсивний розвиток господарства при практичному ігноруванні його

² Робота виконана за д/б темою «Розроблення механізму впровадження екологічних інновацій», № 0112U001378

впливу на навколишнє природне середовище зумовив сучасну екологічну кризу, яка протягом XX століття переросла з локального рівня в глобальний.

Одним із методів забезпечення збалансованого розвитку суспільства є екологічні інновації, які сприяють проведенню екологізації всіх сфер людського життя.

Теоретико – прикладні аспекти активізації інноваційних процесів в економіці займалися Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко, Л.М. Ганущак, В.А. Верба, А.В. Гречан, В.П. Мельник, П.П. Микитюк та ін.. Значний внесок у дослідження проблем екологічної спрямованості інноваційної діяльності промислових підприємств належить науковій школі при Сумському державному університеті, а саме Л.Г. Мельнику, С.М. Ілляшенко, В.В. Божковій, О.В. Прокопенко та ін.

Однак, незважаючи на це, нерозв'язаним й досі є питанням реалізації стратегії інноваційного розвитку України.

Метою роботи, є визначення проблем реалізація обґрунтування стратегії інноваційного розвитку України та пошук шляхів їх розв'язання.

Головне завдання Концепції сталого розвитку України – це забезпечення можливостей інтеграції екологічної політики у стратегію соціально-економічних реформ. В Україні здійснюються роботи щодо створення єдиної державної системи використання і відтворення природних ресурсів, які спрямовані, насамперед, на розвиток системи ведення кадастрів природних ресурсів, удосконалення нормативно-правового забезпечення дозвольно-ліцензійної діяльності природокористування.

Основними завданнями поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки в Україні є:

- впровадження енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів;

- визначення основних засад державної політики щодо запобігання змінам клімату, розроблення та поетапне виконання національного плану заходів щодо пом'якшення наслідків зміни клімату на період до 2020 року;

- удосконалення механізму стимулювання суб'єктів господарювання до раціонального землекористування та відновлення природних ландшафтів і екосистем, рекультивації і відновлення непридатних до використання земель, що утворилися внаслідок порушення встановленого режиму їх використання;

- удосконалення до 2015 року планів землеустрою і просторового планування міських і сільських територій з метою розроблення до 2020 року регіональних програм сталого розвитку землекористування тощо.

На сьогоднішній день найбільш перспективними можна назвати такі технологічні напрямки, як: сонячні електростанції, сонячне охолодження, мембранні технології у водному господарстві, біопластмаси та полімери,

децентралізоване водопостачання, синтетичне біопаливо та ін.

На жаль, в Україні існує протиріччя в сфері інноваційного розвитку, яке полягає в тому, що, з одного боку, ми маємо досить високий інноваційний потенціал, а з іншого – структура економіки і механізм господарювання виявилися нездатними використати цей потенціал.

Справжнім гальмом на шляху розвитку національної інноваційної економіки є проблема стимулювання підприємництва, низький рівень підприємницької активності вітчизняних суб'єктів господарювання, особливо в складних, наукомістких видах бізнесу.

Сьогодні серед підприємців поширення набула стратегія копіювання. Однак вихід на світовий ринок з даною продукцією можливий лише за умови цінової конкуренції, яка останнім часом втрачає свою ефективність. Проблема полягає в тому, що інновації потребують значних коштів.

Вирішення проблеми фінансового забезпечення інноваційної діяльності покладається на державу, яка повинна діяти у двох напрямках: надавати пряму бюджетну підтримку та створити ефективну систему стимулювання приватних інвестицій у науково-технічну сферу. Пряма державна підтримка має концентруватися на базисних екологічних інноваціях, на найбільш конкурентоспроможних технологіях світового рівня, які мають високий ринковий потенціал, а також на тих, які необхідні для забезпечення безпеки держави.

Україна повинна йти по шляху найбільш високорозвинених країн які, подолавши енергетичну кризу, на основі прискореного впровадження досягнень НТП, значних інвестицій у структурну перебудову економіки стабілізували екологічну ситуацію і вступили в постіндустріальну епоху або інформаційне суспільство. Економічні можливості дозволили їм спрямувати значні ресурси на усунення чи згладжування екодеструктивних наслідків господарювання.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННОСТЕЙ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Іщенко О.В.

Інститут економіки промисловості НАН України, м. Донецьк

У наукових публікаціях з проблем забезпечення сталого розвитку, а також у нормативних документах національного та міжнародного рівня у цій сфері, найбільше уваги приділяється питанням захисту довкілля (як збереженню природних ресурсів, так і зменшенню наслідків людської діяльності для навколишнього середовища), зокрема за рахунок

екологозахисних заходів та технологічного оновлення економіки. Серед головних перешкод у забезпеченні сталого розвитку при цьому називають зростаючу кількість населення, ресурсо- та енергомісткі технології, неефективні сільськогосподарські технології тощо. Похідні від них основні напрями забезпечення сталого розвитку (регулювання демографічних процесів, боротьба із бідністю, охорона навколишнього середовища, модернізація економіки) входять до сфери відповідальності урядів, місцевих влад, підприємств та недержавних організацій. В той же час порівняно невелика увага приділяється масовій повсякденній поведінці людей та соціальних груп, соціальним та культурним чинникам, що можуть сприяти перетворенню процесу розвитку на усіх рівнях на більш сталий. Часто це стає предметом уваги окремих недержавних організацій чи місцевих ініціатив і не є предметом державної політики. Насправді ж більш важливим є перетворення збалансування аспектів (економічного, соціального, екологічного) сталого розвитку на такий процес, що підтримується самостійно, завдяки повсякденним діям людей.

У Огляді світового економічного і соціального становища 2011: Велика "зелена" технологічна трансформація (World Economic and Social Survey 2011: The Great Green Technological Transformation), підготовленому Департаментом із економічних і соціальних питань ООН, зазначається, що технологічні трансформації потребуватимуть значних соціальних перетворень, зміни системи цінностей – зокрема, щодо ставлення до природних ресурсів. При цьому наголошується, що зміна індивідуальних і соціальних цінностей, ймовірно, буде ще більшою проблемою, ніж перетворення технологій, виробничих процесів і моделей споживання.

Цінності є головним регулятором індивідуальної та колективної поведінки людей. Вони відображають ставлення людини чи групи до певних матеріальних, соціальних духовних об'єктів чи явищ, а також визначають, які дії є такими, що схвалюються, яким надається перевага, а які є неправильними та не допускаються. Саме тому перетворення системи цінностей людини є передумовою відповідної зміни її діяльності.

Слід також зазначити, що якщо регуляція поведінки (зокрема, діяльності із забезпечення сталого розвитку) є «зовнішньою», тобто здійснюється «згори вниз» – шляхом перетворення глобальних принципів на вказівки щодо дій конкретної людини чи групи (наприклад, у вигляді законів) – такий результат при відсутності внутрішнього прийняття цих принципів є нестійким. Без постійного зовнішнього контролю серед наявних моделей поведінки накопичуються індивідуальні «відхилення», оскільки особистість, як зазначає О. Злобіна, є суб'єктом власної життєтворчості, який самостійно формує, спрямовує та регулює свій життєвий шлях. В той же час, «внутрішня» регуляція поведінки на основі засвоєних, інтерналізованих

цінностей є більш стійкою. В цьому випадку кожна особистість самостійно регулює та контролює свою діяльність відповідно до власної системи цінностей.

Саме тому у Плані виконання рішень Всесвітньої зустрічі на вищому рівні зі сталого розвитку (26 серпня-4 вересня 2002 року, м. Йоганнесбург, Південна Африка) як один з важливих напрямів вказана «Зміна несталих моделей споживання і виробництва», а одним з заходів, спрямованих на вирішення цього завдання, є «підвищення обізнаності щодо важливості сталих моделей споживання і виробництва, особливо серед молоді і відповідних прошарків суспільства». Результатом цього має бути засвоєння цінностей сталого розвитку та втілення їх у індивідуальних та колективних діях.

Основними проблемами, які постають на шляху реалізації даного заходу, є такі:

- проблема узгодження цінностей, оскільки цінності, сприятливі для одного з аспектів сталого розвитку, можуть перешкоджати становленню інших аспектів;

- відсутність ефективних механізмів впливу на формування системи цінностей у масовому, а тим більше глобальному масштабі, особливо з урахуванням необхідності дотримання прав людини та етичних норм;

- вплив на процес формування цінностей культурного середовища людини чи групи, яке є суттєво відмінним у різних країнах та цивілізаціях;

- різноманіття ціннісних зразків в сучасному світі, в тому числі як наслідок глобалізації та розвитку комунікативних технологій.

Таким чином, забезпечення сталого розвитку у сучасному світі, що глобалізується, у значній мірі залежить від формування у індивідів та соціальних груп відповідної системи цінностей. Однак потребує визначення як зміст систем цінностей, які мають бути специфічними для кожної країни, так і засоби ефективного сприяння їх формуванню.

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ПРИОРИТЕТЫ ФОРМИРОВАНИЯ И РЕАЛИЗАЦИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ АВТОНОМНОЙ РЕСПУБЛИКИ КРЫМ

доц. **Какутич Е.Ю.**

НИИ устойчивого развития и природопользования, г. Симферополь

Стратегические приоритеты экологической политики Крыма целесообразно рассмотреть по отдельным видам природных ресурсов и основным экологическим проблемам территориального развития. Так, говоря

о проблеме водных ресурсов, целесообразно отметить, что Крымские речки не похожи на речки других регионов Украины. Их длина, площадь водозаборных бассейнов, а также объемы протекающей воды невелики. Общая протяженность всех речек Крыма составляет 5996 км, однако 92,1% речек республики имеют длину менее 10 км. По данным Республиканского комитета АР Крым по водохозяйственному строительству и орошаемому земледелию, водообеспеченность территории и населения республики одно из наименьших в Украине. Водные ресурсы крымских речек в средний по водности год составляют 910 млн. м³, уменьшаясь в маловодный год почти в 4 раза. Наиболее многоводные речки Крыма – Бельбек, Черная и Биюк-Карасу. В целом ситуация с водоотведением в поверхностные водные источники в Крыму ухудшается – прослеживается стойкая тенденция к увеличению объемов сбросов загрязненных сточных вод как в абсолютном, так и относительном виде, при постоянном сокращении (с 31,3 до 22,9%) доли нормативно-очищенных вод в общем объеме водоотведения, начиная с 2007 года.

На начало 2011 г. за данными Республиканского комитета по земельным ресурсам, земельный фонд республики составлял 2,6 млн. га. Основная часть площади земель приходится на сельскохозяйственные угодья (68,9%), в структуре которых 70,5% приходится на пахоты. В структуре землепользования 1/3 земель принадлежит сельскохозяйственным предприятиям и 1/3 – гражданам, на земли лесного хозяйства приходится только 1/10 всех угодий. На данный момент в республике функционирует 6 природных заповедников общей площадью 63,9 тыс. га, что составляет только 2,4 % от всей площади АР Крым. Основной задачей объектов природно-заповедного фонда (ПЗФ) является поддержание и изучение природного развития основных экологических процессов, сохранение уникальных и типичных экологических систем, разнообразия генетических ресурсов биосферы и т.д. в тоже время в республике ежегодно сокращается объем средств, выделяемых на содержание объектов ПЗФ (только за период 2008-2009 сокращение составило 1,7 млн. грн.).

Особого отношения на территории заповедников требуют те виды растений и животных, которые находятся на грани вымирания. Это 331 вида растений и 381 вид животных, занесенных в красную книгу Украины и 57 растительных сообществ, занесенных в Зеленую книгу Украины.

В республике сложилась критическая ситуация с хранением и утилизацией опасных отходов I-III классов опасности, в том числе отработанных ртутносодержащих ламп. Количество утилизированных отходов постоянно сокращается при тенденции постоянного увеличения их объемов в республике. В общей количестве опасных отходов на специально отведенных местах или территориях предприятий наибольшую часть

составляют отходы, имеющие коррозионные вещества (более 99%). Остальная часть приходится на отходы, содержащие металлы и их соединения, продукты нефтепереработки, отходы производства и использования органической химии и т.д. чрезвычайно опасными являются отходы пестицидов и агрохимикатов, а также непригодные или запрещенные пестициды (порядка 01%). Распределение и создание опасных отходов в Крыму имеет четко-выраженную географию. Наибольшее количество отходов I-III классов опасности создается в городах Армянск и Керчь, а также г. Феодосия.

Анализ текущей ситуации в АР Крым позволил выявить наиболее острые экологические проблемы в регионе, требующие оперативного решения и постоянного мониторинга, которые определяют эффективность экологической политики полуострова, и которые наиболее адекватно отражают целеполагание устойчивого развития территории, это: а) охрана от загрязнения, обеспечение режима функционирования и поддержание основных санитарно-гигиенических и биотических показателей водохранилищ с питьевой водой; б) охрана и регулирование использования прибрежной акватории, в том числе водоохраных территорий вдоль рек, водоканалов и санитарных зон предприятий; в) решение проблемы водообеспечения, водоотвода и очистки сточных вод; г) сокращение загрязнения водных ресурсов полуострова, как морских, так и пресных; д) рациональное использование залесенных территорий, восстановление и развитие лесополос; ж) восстановление, сохранение и расширение зеленых зон населенных пунктов; з) рациональное развитие и использование рекреационных ресурсов; и) решение проблемы сбора мусора на уровне муниципалитетов и базовых громад (поселковые, сельские, городские, районные советы и государственные администрации), что включает систему организации и сортировки сбора мусора в местах первичного накопления, обустройства мест организованного складирования и утилизации бытовых отходов, ликвидации неорганизованных и стихийных свалок, и т.д.

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЗАПОРУКИ ЙОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Касьян З.Е., к.е.н., проф. Воронкова Т.Є.
Київський національний університет технологій та дизайну

Сучасний стан економіки України характеризується переходом на постіндустріальний шлях розвитку. Цей процес гостро виявив відставання економічних показників нашої держави від більшості країн світу. Це

обумовило пошук важелів впливу на економіку, які б сприяли скороченню розриву з економічно розвиненими країнами. На жаль, протягом першого десятиріччя незалежності України питання економічного розвитку піднімалися і розглядалися в рамках всієї економіки, на загальному рівні, і більшість з них носила декларативний характер. Майже зовсім не приділялось уваги економічному розвитку окремих галузей промисловості та підприємств.

На сьогодні досі є ряд суттєвих перешкод для інноваційного розвитку підприємств в Україні. Як зазначено в науковій праці І.А. Жукович та Ю.О. Рижкової, інноваційну діяльність підприємств в Україні стримують такі фактори: нестача власних коштів (81,7% від загальної кількості обстежених промислових підприємств); недостатня фінансова підтримка держави (50,9%); великі витрати на нововведення (49,3%); недосконалість законодавчої бази (33,5%); високий економічний ризик (32,5%); відсутність фінансових коштів у замовника (31,7%); тривалий термін окупності нововведень (29,5%); низький платоспроможний попит на продукцію (25,5%); нестача інформації про нові технології (17,1%); відсутність можливостей для кооперації з іншими підприємствами і науковими організаціями (16,7%) та інші. Результати іншого дослідження факторів, що стримують інноваційну діяльність підприємств, наведені в табл. 1.

Таблиця 1. – Фактори, що стримують інноваційну діяльність вітчизняних підприємств

<i>Показники</i>	<i>Роки</i>					
	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>
Обстежено промислових підприємств, од.	2220	2247	9294	9999	10124	10243
Фактори, у % до загальної кількості обстежених підприємств:						
- відсутність фінансування	32,5	27,6	29,7	27,2	29,8	29,6
- великі витрати	-	-	11,2	12,8	12,9	13,4
- високі кредитні ставки	15,8	13,6	11,5	12,3	11,5	11,1
- високий економічний ризик	4,9	7,3	5,7	7,6	6,7	7,1
- труднощі із сировиною і матеріалами	13,7	10,0	8,0	9,3	9,5	10,2
- відсутність коштів замовника	14,4	16,8	13,7	12,6	12	11,8
- відсутність попиту на продукцію	6,3	8,3	6,5	4,8	4,9	4,1
- недостатня інформація про ринки збуту	4,4	4,9	4,0	3,5	3,1	2,9
- недосконалість законодавства	7,9	11,4	9,8	10,0	9,6	9,8

Питання розвитку підприємства сьогодні є питаннями першочергової уваги підприємців-практиків, дослідників-теоретиків та державних службовців.

На сьогодні сталий і успішний розвиток підприємства в першу чергу асоціюється з його ефективною інноваційною діяльністю. Ефективна інноваційна діяльність в системах будь-якого масштабу потребує наявності достатньо складних механізмів спів організації процесів функціонування цих

систем з процесами їх розвитку та оновлення. Тобто необхідно формувати оптимальну інноваційну стратегію для підприємства.

Формування інноваційної стратегії повинно ґрунтуватись на розробці теоретичних основ сутності рушійних сил інноваційного розвитку підприємства, а при їх відсутності або неврахуванні ставиться під загрозу розробка ефективних інноваційних стратегій.

Серед найпоширеніших причин вибору неефективних інноваційних стратегій можна назвати такі: протиріччя наукових досліджень щодо суті інноваційної стратегії та її видів; відсутність оптимальних методик вибору інноваційних стратегій; відсутність відповідного досвіду у розробників інноваційної стратегії на підприємстві; відсутність підрозділу який би займався виключно питаннями пов'язаними з формуванням і реалізацією інноваційної стратегії тощо.

Реалізація інноваційної стратегії може принести максимальний результат тільки тоді, коли ресурсні, процесні, продуктові та ринкові стратегії будуть взаємоузгоджені між собою, тобто існує злагоджена система.

В той час, як багато науковців відносять інноваційну стратегію до функціональних стратегій підприємства, часто ототожнюючи її із стратегією НДДКР, вважаємо, що інноваційна стратегія є основою для формування різних видів стратегій на усіх рівнях управління підприємством (корпоративної, ділової, функціональної), саме від неї необхідно відштовхуватись при формуванні системи стратегій.

Якщо підприємство стало на інноваційний тип розвитку і виробляє інноваційний продукт, то це означає, що: виробнича стратегія повинна орієнтуватись на здійснення інновацій щодо основних виробничих засобів та технологій; стратегія постачання повинна орієнтуватись на пошук і забезпечення підприємства новими видами матеріалів; стратегія НДДКР повинна орієнтуватись на розробку нових видів продукції, матеріалів, технологій, які б відповідали виду загальної стратегії підприємства тощо. Тобто, різні види стратегій підприємства формуються та реалізуються в межах його інноваційної стратегії. Це підтверджує недоцільність віднесення інноваційної стратегії до складу функціональних, оскільки вона стосується як підприємства загалом, так і окремих видів діяльності, продукції тощо.

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Карпенко І.В., Захарченко С.І.
Сумський державний університет

Сучасний інвестиційний ринок України характеризується недостатністю фінансових ресурсів і відносно невеликим набором методів фінансування інновацій. Через це актуальним є звертання до накопиченого світового досвіду при побудові механізму економічного стимулювання інноваційної діяльності. У більшості країн світу проблема компенсації витрат на інноваційну діяльність для підприємницьких структур вирішується за рахунок бюджетних кошів, прибутку та різноманітних пільг.

Однак в сучасних нестабільних умовах функціонування, коли закордонні досвід та технології ведення бізнесу не завжди є рушійною силою у процесі підвищення рівня розвитку підприємства, проблема фінансового забезпечення його економічної активності на території України залишається однією з найактуальніших та потребує негайного вирішення.

Успішний інноваційний розвиток підприємств України передбачає облік і аналіз специфіки інноваційного середовища її окремих регіонів. Адже в умовах динамічності і нестабільності економічної ситуації доцільно в кожному регіоні, враховуючи його специфічні умови розвитку та виходячи з наявності ресурсів, кадрів, інфраструктури, розвивати його інноваційне середовище – домінуючий чинник формування конкурентоспроможності регіону в майбутньому.

У рамках концепції економічної безпеки інвестиції розглядаються як джерело розвитку відтворювальної бази країни і регіонів. З цієї точки зору обсяг і структура інвестицій, поступаючи у реальний сектор економіки, не відповідають як стратегічним інтересам України в цілому, так і окремих областей у сфері економіки. Стан відтворювальної бази, викликаний недостатнім надходженням інвестицій в реальний сектор економіки, характеризується наступними рисами:

- високим ступенем зношеності і моральним старінням основних фондів, що призводить до підвищення матеріало- і енергомісткості виробництва і як наслідок зниження конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників;

- глибоким спадом рівня науко місткості в галузі машинобудування, що веде до технологічної деградації країни;

- нерозвиненістю та зносом промислової інфраструктури.

Аналізуючи ступінь інноваційного середовища Сумської області слід

зазначити, що в «Стратегії соціально-економічного розвитку Сумської області на період до 2015 року», інноваційна політика посідає чільне місце. Місцевими перевагами для її реалізації є наявність достатньо розвинутого науково-технічного потенціалу. Так, на підприємствах машинобудівного комплексу за п'ять останніх років впроваджено понад 75% усіх нововведень, а це – 254 нові технологічні процеси, 681 новий вид продукції. У хімічній промисловості впроваджено 46 нових технологічних процесів, освоєно виробництво 93 найменувань нових видів продукції.

За 2006-2010 роки підприємствами Сумської області освоєно 899 найменувань нових видів продукції, з них близько 52% або 466 найменувань нових видів техніки. Впроваджено 333 нових технологічних процесів, з них 164 – маловідходних та ресурсозберігаючих (табл. 1).

Таблиця 1 – Впровадження інновацій на промислових підприємствах Сумської області

Показник	2006	2007	2008	2009	2010
Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	4,4	4,8	10,5	13,8	16,2
Впроваджено нових технологічних процесів	67	56	77	78	94
у т.ч. маловідходних, ресурсозберігаючих	32	27	31	57	24
Освоєно інноваційних видів продукції, найменувань	166	165	169	256	346
з них нових видів техніки	106	104	98	63	75
Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %	10,8	8,8	8,6	8,8	8,8

Загальний обсяг коштів промислових підприємств, витрачених на інновації, у 2009 році склав близько 73 млн. грн. У структурі витрат найбільшу частку (майже 62%) займають витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення. Однак з кожним роком питома вага бюджетних асигнувань на наукові дослідження знижується. Так в 2007 році витрати на виконання наукових та науково-технічних робіт Сумської області становили 102,4 млн. грн., а питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт за рахунок коштів державного бюджету у ВВП становила – 2,87%, у 2008 році відповідно 124,7 млн. грн. та 3,72%, у 2009 році 105,05 млн. грн. та 2,33%.

Для реалізації інноваційної моделі економічного росту необхідно удосконалити нормативно-правову базу у сфері підприємницької діяльності, створити сприятливий інвестиційний клімат для ефективної діяльності невеликих інноваційних підприємств, що сприятиме забезпеченню стійкості, стабільності та інноваційності розвитку економіки області, а також високої її конкурентоспроможності в Україні.

SHADOW ECONOMY ESTIMATION: ECONOMICAL AND ECOLOGICAL ASPECTS

PhD, associated professor **Kyslyi V.M., Kubatko V.V.**
Sumy State University

The spread in Ukraine a socio-economic phenomenon of the shadow economy, as well as volumes of production and financial resources that are traded in this area represent a significant obstacle to the sustainable economic development. A major problem is that the vast majority of transactions that can be attributed to the shadow, can be done in the legal regulatory framework, and prove the fact of shadow activities require considerable effort by public authorities.

Operation of the shadow economy, along with legal resulted in a significant reduction in the structure of budget revenues, the share of tax revenues that threatened the implementation of important state programs. Because of that shadow economy can not be fully reflected of the official statistics, development of special methods of accounting and estimates, and the amount of arrears to the budget that allow us to estimate the real scale of operations is the urgent task of the present stage of development.

Among the foreign scientists who were studying the shadow economy, it should be noted E. Feyha, G. Grossman, R. Gutmann, B. Rumer, L. Ronseka, E. Saterlend, K. Hart, S. Golovnina, V. Ispravnikova, T. Koryahinu, Y. Kozlov, O.V. Krylovand others. Significant contribution to the understanding of the formation and development of the shadow economy inUkraine have such native scholars as A. Bazyliuk, J. Zhalilo, S. Kovalenko, A. Revenko, O. Turchynov.

Shadow economy can be defined as all economic activities which contribute to the officially calculated (or observed)Gross National Product, but currently unregistered.

According to the version of the System of National Accounts, recommended by Eurostat, the shadow economy refers to the economy: «hidden» — allowed by law, but not shown; «informal» — the activities of enterprises operating lawfully owned by households and ensure the activities of these farms; «illegal» — illegal production and distribution services.

Economists are trying to figure out the nature and characteristics of the shadow economy and develop methods of its calculating. There are a significant number of measurement methods that have been used to estimate the size of the shadow economy in various countries. In general, three approaches to measuring the shadow economy are used: micro-, macro methods, and modeling methods. Most of the methods have been criticized because of the serious flows they have.

Micro, or direct, methods are based on surveys of population or experts, selective surveys, analysis of tax reports, etc. These methods permit to study the

structure of the shadow economy and to avoid dealing with aggregate indicators, but they usually yield underestimation due to a number of reasons such as deliberate concealment of information, notably about the criminal part of the shadow economy. Indirect, or macro, methods are based on the analysis of macroeconomic indicators. Monetary macro methods include the cash demand method and the transactions method. Both monetary methods assume that all underground transactions are made in cash. Modeling methods treat the shadow economy as an «unobserved», or not available for direct measurement, variable.

Nowadays firms in an imperfectly competitive formal sector produce a final good using a polluting intermediate good. The firms can either produce the intermediate good or purchase it from a price-taking informal sector. Although often characterized as a collection of street merchants, the shadow sector actually includes many pollution intensive activities such as leather tanning, brick and tile making and metalworking. Given the sheer number of such firms in developing countries, the aggregate environmental impacts can be very significant. But controlling pollution created by informal firms is especially difficult—even by developing country standards—for a number of reasons. By definition, informal firms have few preexisting ties to the state. In addition, they are difficult to monitor since they are small, numerous, and geographically dispersed. Finally, they sustain the poorest of the poor. As a consequence, they may appear to both regulators and the public as less appropriate targets for regulation than larger, wealthier firms.

Today one of the important task of economists is to develop and improve methods of identifying and calculating the level of shadow for pollution control.

1. S.O. Spornyak, T. V. Khrypun The current state of the shadow economy in Ukraine//Economic Herald of the Donbas.-2011.-№4(26).
2. SohamBaksi and Pinaki BoseEnvironmental Regulation in the Presence of an Informal Sector (<http://ideas.repec.org/s/win/winwop.html>)
3. E.L.Feigeşi R.T. McGee«Sweden's LafferCurve: Taxation and the Unobserved Economy», Scandinavian Journal of Economics, no.85.

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОЦЕССА ИНТЕГРАЦИИ НЕЗАВИСИМОЙ КОМПАНИИ В ХОЛДИНГ

Генеральный директор **Лапушкин И.И.**
финансовый директор **Клементьева Е.Д.**
«Интегратор ИТ», г. Москва, Россия

В процессе интеграции и поглощения независимой компании холдингом возникает ряд проблем, которые делают процесс поглощения затратным в экономическом плане и «болезненным» в социальном плане. В результате

процесса интеграции эффективность функционирования компании и холдинга должны повышаться. Таким образом, неизбежные затраты, возникающие в процессе интеграции, должны окупаться в процессе функционирования компании в рамках холдинга и всего холдинга в целом. Статические и динамические инвестиционные расчеты позволяют провести оценку эффективности инвестиций в процесс интеграции, но не дают ответа на вопрос – каким образом увеличить эффективность.

Целью работы является разработка рекомендаций по повышению эффективности процесса интеграции независимой компании в холдинг.

Для достижения поставленной цели необходимо решить ряд задач:

- Провести анализ проблемных областей, возникающих в процессе интеграции и поглощении независимых компаний холдингами;
- Предложить методы оценки затрат и результативности по областям взаимовыгодного сотрудничества в процессе интеграции независимой компании и холдинга;
- Сформулировать рекомендации по повышению эффективности процесса интеграции независимой компании и холдинга.

В процессе интеграции независимой компании в холдинг возникает необходимость анализа полей бизнеса, на которых действуют компании (независимая компания и холдинг) с целью выявления потенциальной конкуренции в рамках холдинга. Отсутствие пересечения полей бизнеса приводит к проблемам появления в холдинге непрофильных активов, и, как следствие, отсутствие в системе учета (и связанной с системой учета системе документооборота) ряда показателей. При наличии аналогичных показателей в системах учета независимой компании и холдинга необходим анализ методики расчета показателей, т.к. отличия в принятых методиках могут привести к получению различных значений показателей.

Затраты, возникающие в процессе интеграции независимой компании в холдинг, необходимо учитывать по местам возникновения (МВЗ), связанным с проблемными областями. Учет затрат по функциональным сферам деятельности может привести к неадекватной оценке и двойному счету. Выгода, которую получают компания и холдинг, можно рассчитывать интегрально по компании и холдингу, при этом необязательна интеграция в рамках вновь образованного холдинга (холдинг-независимая компания). Если использовать отношение выгоды к затратам затруднено (в качестве выгоды получаем снижение издержек), можно использовать показатель разности издержек до и после процесса интеграции. Для учета затрат, связанных с процессом интеграции, можно использовать показатель, рассчитанный как отношение разности издержек до и после процесса интеграции к затратам на процесс интеграции. Этот показатель нельзя использовать для абсолютной оценки эффективности процесса интеграции, но можно применять для оценки различных мероприятий,

проводимых в рамках процесса интеграции.

Использование показателей эффективности процесса интеграции дает возможность не только рекомендовать наиболее эффективные мероприятия в процессе интеграции независимой компании в холдинг, но и осуществлять выбор параметров (граничных условий), которым должны соответствовать мероприятия. Такой выбор параметров является особенно актуальным в случае, когда процесс интеграции независимой компании мотивирован холдингом и независимая компания должна соответствовать требованиям не только корпоративной культуры, но и стратегии развития холдинга. В работе сформулированы рекомендации по выбору параметров мероприятий, приводящих к повышению эффективности процесса интеграции независимой компании и холдинга.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

к.е.н., Коваленко Є.В., Кулик Л.А.
Сумський державний університет

В умовах, коли природні ресурси обмежені, а потреби населення постійно зростають, підвищення економічної ефективності їх використання набуває першочергового значення.

Надзвичайно важливою є дана проблема для України з огляду на потребу зростання конкурентоспроможності її економіки та покращення якості довкілля. Сучасний стан економіки України характеризується високою ресурсоемістю виробництва, що спричиняє в народному господарстві значні еколого-економічні збитки. Антропогенний тиск на довкілля призводить до порушення цілісності природних комплексів, до втрати їх екологічних функцій, до погіршення стану здоров'я населення, втрат валового національного продукту та ін. Зменшення цих втрат може бути досягнуто лише шляхом підвищення еколого-економічної ефективності виробництва і вдосконалення його технологічних систем. Таким чином, розвиток як окремих економічних систем, так і економіки в цілому має базуватися на умовах оптимізації еколого-економічних відносин при взаємодії виробництва і довкілля.

Проблемі ефективного використання природно-ресурсного потенціалу присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених.

Еколого-економічна ефективність – відношення сумарних економічних та екологічних витрат до інтегрального еколого-економічного ефекту, комплексна оцінка в просторі та часі взаємодії економічної

діяльності й навколишнього середовища. Визначення еколого-економічної ефективності передбачає оцінку впливу господарського комплексу на навколишнє середовище, виявлення взаємозв'язків між економічною і екологічною підсистемами, попереднє виявлення ключових проблем охорони довкілля і диспропорцій економічного розвитку.

Визначення реальної еколого-економічної ефективності – надзвичайно складна проблема. Соціальні, моральні, екологічні наслідки шкоди, заподіяної господарською діяльністю навколишньому середовищу, не піддаються кількісному вираженню і не можуть бути відображені в економічній оцінці. Складності економічно адекватної оцінки природних ресурсів і збитків, заподіяних господарською діяльністю навколишньому середовищу і людству, призвели до того, що часто еколого-економічну ефективність визначають як співвідношення витрат на охорону навколишнього середовища і традиційного економічного ефекту.

Ефективність виробництва означає його результативність, тобто співвідношення між підсумками, досягнутими в процесі виробництва, і витратами на виробництво. Розглядаючи результативність господарської діяльності в області природокористування, важливо з'ясувати сутність еколого-економічного ефекту як ефекту економічного або соціального, чи того й іншого одночасно. Еколого-економічний ефект розкривається найбільш повно з позиції задоволення еколого-ресурсних потреб суспільства, росту суспільної споживчої вартості природи. У цьому контексті еколого-економічний ефект має як соціальний, так і економічний аспект, але призначення еколого-економічного ефекту ще не вказує на його природу.

Задоволення еколого-ресурсних потреб здійснюється “через” екологічну сферу, а єдиною утворюючою субстанцією еколого-економічного ефекту виступає суспільна праця.

Певні природні умови і ресурси тією чи іншою мірою впливають на економічний розвиток, що знаходить конкретне вираження в реальному рівні ефективності суспільного виробництва. Екологічний чинник немовби робить свій “внесок” у суспільний розвиток. Більш того, природні умови розвитку суспільства є незамінними, тому мають високу соціальну значимість і економічну оцінку, але це зовсім не вказує на те, що природні сили природи не пов'язані з працею. Саме завдяки праці вони залучені у виробництво, знаходяться під контролем людини і служать йому. До того ж тільки в результаті праці можна вирішити різні еколого-ресурсні проблеми сучасного суспільства. Отже, еколого-економічний ефект є результатом розвитку виробництва, тому за своєю природою він виступає як різновид економічного ефекту. Однак він має іншу, відмінну від традиційного економічного результату виробництва соціальну спрямованість.

Таким чином, можна говорити про еколого-економічну ефективність

як про термінологічний різновид ефективності, що враховує екологічні наслідки виробництва. Її критерієм служить максимізація екологічного ефекту при мінімальних витратах на природокористування.

Пропонується розглядати еколого-економічну ефективність як сукупну результативність суспільного виробництва з урахуванням впливу на навколишнє середовище та якісний стан природно-ресурсного потенціалу території. При цьому увага акцентується на зменшенні загального економічного ефекту від використання природно-ресурсного потенціалу на величину екодеструктивного впливу господарської діяльності.

Методика визначення еколого-економічної ефективності використання природно-ресурсного потенціалу території базується на системі взаємопов'язаних економічних та екологічних показників. Їх основним завданням є оцінка економічних результатів господарської діяльності та антропогенних змін природного середовища в цілому.

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Ковтун В.П.

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

Вступ. За останні два десятиліття роль нематеріальних чинників у розвитку бізнесу принципово змінилася. Їх вклад у вартість підприємства значно перевищив питому вагу основних балансових активів. В споживчій та інформаційно-насичених сферах він може становити до 90% від вартості. Питаннями репутаціології займаються як вітчизняні так і зарубіжні автори, а саме, Г.Л.Азоєв, І.А.Аренков, Г.Л.Багієв, Т.П.Данько, Н.І.Мелентьєва, С.В.Никіфорова, Д. Аакер, К.Беркман, Ф.Котлер, Е. Райс, Дж. Траут, Я.Еллууд, Г. Даулінг, М. Ю. Тайц, А. Едвуд, Л. С. Сальников, А.Н.Булико, Б.А.Райзберг, Є.Б.Стародубцева, С.В.Мочерний, М.В.Дулясова, С.В.Горін, О.М.Гребешкова, Т.Соломандіна, Л.Новіченкова та інші.

Результати дослідження. Ділова репутація підприємства виступає найдорожчим стратегічним активом підприємства і найефектнішими інструментами конкурентної боротьби. Теоретики й практики запропонували безліч різноманітних визначень ділової репутації. Проте, незважаючи на численні публікації, однією з перешкод на шляху до побудови ділової системи управління репутацією є відсутність однозначності в термінології. Тому автором було здійснено спробу систематизувати підходи до визначення поняття «ділова репутація підприємства» (табл. 1).

Таблиця 1 – Систематизація підходів до визначення ділової репутації підприємства

№	Підхід	Ключовий постулат	Прихильники
1	Іманентно-функціональний	Ділова репутація – загальна поінформованість про діяльність підприємства, що стимулює клієнтів продовжувати користуватись його продукцією та може приносити додатковий прибуток	І.А.Бланк, М.В. Дулясова, Т.Р. Ханнананова, Е.Р. Ісламгалієва, С.В. Горін
2	Вартісний	Ділова репутація – є головним нематеріальним активом, який має значну вартість, нематеріальний об'єкт, що має вартісне вираження, тобто, по суті, є фінансовим або економічним активом.	О.М. Гребешкова, Р. Харлоу, К.В. Гавришин
3	Емоційний (Іміджевий)	Ділова репутація – загальна поінформованість про діяльність підприємства як суспільного об'єкту, що не припускає глибокого критеріального аналізу й оцінки та базується на уявленнях оцінювача	Даулінг Грем, А.Я. Сухарева, А.Н.Булико, С.В.Мочерний, І.В. Саприкіна, А. Серов, А. Чумиков, М. Бочаров, Ф. Кошмаров
4	Моніторинговий	Ділова репутація – деяке знання, отримане шляхом безпосереднього залучення цільових груп в оцінку стану підприємства – на основі власного досвіду або думок сторонніх експертів	М.Д. Хетч, М. Шутц, Б. А.Райзберг, Л. Ш.Лозовский, Г. Девіс, Ч. Фомбурн, Г. Девайс Л. Майлс, Л. Новіченкова
5	Ринковий	Ділова репутація – загальна поінформованість про діяльність підприємства на підставі порівняння успіху на ринку	Т. Харріс, С. Фомбрана, М. Шенлі
6	Інтегральний	Ділова репутація підприємства є її головним нематеріальним активом, який має значну вартість і формується за рахунок таких активів компанії як репутація, імідж і фінансова стійкість компанії	Т. Соломанидіна, К. В.Гавришин

Глобальне дослідження компаній Interbrand і журналу Business Week показало, що вартість «невловимих цінностей» – торговельної марки, бренду компанії і т. д. може становити до 70% її ринкової капіталізації. Зниження індексу репутації всього на 1% викликає падіння її ринкової вартості на 3% . Іншими словами, ділова репутація необхідна для досягнення підприємством стійкого і тривалого ділового успіху.

НЕОБХІДНІСТЬ ТА РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО СТРАХУВАННЯ

к.е.н., доц. **Козін Е.Г., Ярмакович Н.Л.**
Сумський державний університет

Екологічне страхування – це механізм захисту майнових інтересів підприємств, установ, організацій, спрямований на здійснення заходів щодо попередження, подолання або зменшення негативного впливу забруднення навколишнього природного середовища і відшкодування пов'язаних з таким забрудненням витрат.

Важливість і необхідність екологічного страхування продиктована такими чинниками:

- діяльність підприємств є діяльністю підвищеної небезпеки, це стосується як стаціонарних об'єктів, так і тих суб'єктів підприємницької діяльності, які займаються перевезенням небезпечних речовин, що визначає широкий перелік підстав для виникнення зобов'язань перед третіми особами відшкодувати заподіяну шкоду;

- наслідки забруднення навколишнього середовища можуть мати катастрофічний характер, пов'язаний з непередбаченими і значними збитками;

- для визначення наслідків подій, які спричинили забруднення навколишнього середовища і завдали шкоду третім особам, характерна тривалість прояву, що залежить від галузі діяльності підприємства, властивостей використовуваних матеріалів і речовин.

Система екологічного страхування створює такі умови, при яких аварійний випадок стає не вигідним як для самого підприємства, так і для його страховика, і примушує приділяти більше уваги питанням аналізу екологічних ризиків, контролю над виробничими процесами і методам підвищення безпеки господарської діяльності.

Метою створення системи екологічного страхування є розгляд формування страхових екологічних фондів для компенсації збитків, що утворюються у третіх осіб, і самого страхувальника в результаті аварійного або раптового забруднення навколишнього середовища, а також стимулювання заходів, що сприяють запобіганню аварій у страхувальників.

Таким чином, екологічне страхування покликане вирішити дві особливо важливі екологічні проблеми: створити додаткові джерела фінансування природоохоронних заходів і забезпечити часткову компенсацію збитків від аварійного забруднення навколишнього природного середовища, не застосовуючи для цього бюджетні кошти.

Екологічне страхування пов'язане із системою відносин, що виникають під час виробничої діяльності, між страховиком і страхувальником щодо

попередження збитків і їх відшкодування у разі виникнення забруднення навколишнього природного середовища, що настало внаслідок надзвичайної ситуації. В основу екологічного страхування покладено формування страхових фондів для попередження надзвичайних ситуацій; відшкодування збитків, завданих юридичним і фізичним особам внаслідок забруднення навколишнього природного середовища; забезпечення умов проживання населення і функціонування підприємств усіх форм власності у зонах екологічних надзвичайних ситуацій.

Суб'єктами ринку екологічного страхування є: держава, суб'єкти господарювання, населення, страхові компанії. Держава представлена на цьому ринку органами виконавчої, законодавчої та місцевої влади, які виступають головними замовниками, координаторами і контролерами екологічного страхування.

Інтерес держави у запровадженні та розвитку екологічного страхування полягає в тому, що резерви держави перестають бути єдиним джерелом покриття збитків, пов'язаних з техногенними аваріями та катастрофами за шкоду, завдану життю та здоров'ю громадян, майну юридичних та фізичних осіб, стану довкілля тощо.

Інтерес населення полягає у забезпеченні відносного збереження умов життєдіяльності та здоров'я людей.

Інтерес страховика полягає у здатності таким чином організувати страхування екологічних ризиків, щоб затрати на попередження настання страхових подій та виплати, пов'язані зі страховими подіями, не перевищували страхових премій за цим видом страхування.

Для реалізації в Україні екологічного страхування, яке забезпечить захист інтересів підприємств з отримання прибутків, суспільства із захисту здоров'я людей та держави через створення сприятливого інвестиційного клімату, гарантій податкових надходжень, необхідним є розроблення економічного механізму екологічного страхування.

Економічний механізм екологічного страхування можна визначити як систему форм, методів та інструментів використання економічних законів, вирішення екологічних протиріч, створення системи стимулів і погодження економічних інтересів суб'єктів господарювання та забезпечення належного рівня екологічного захисту навколишнього середовища.

Страхування забезпечує не лише механізм матеріального відшкодування за настання події, але й створює умови для здійснення контролю за діяльністю небезпечних об'єктів, а також інвестування у розвиток підприємств. Оскільки в даний момент економічний механізм екологічного страхування не відіграє належної ролі у реалізації екологічної політики суб'єктів господарювання, необхідно здійснити вдосконалення економічного механізму екологічного страхування на мікро- та макрорівні.

МАТЕМАТИЧЕСКАЯ ФОРМАЛИЗАЦИЯ ЗАДАЧ УПРАВЛЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКИМИ ПРОЕКТАМИ СОГЛАСНО КОНЦЕПЦИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

к.э.н., доц. **Коломыцева А.О.**

ГВУЗ Донецкий национальный технический университет

Согласно концепции устойчивого развития и на основе применений классических принципов системного подхода представим предприятие, как сложную иерархическую систему, состоящую из нескольких подсистем. Подсистемы инвестиционного обеспечения, финансового планирования и внедрения инноваций рассматриваются на одном уровне декомпозиции, как непосредственно относящиеся к рассмотрению концептуальных задач, а их взаимодействие на другом уровне будет представлено совокупностью экологических проектов. Тогда инновационная составляющая, которая в свою очередь будет представлена отдельными проектами (для каждого проекта задан перечень проектов, разработка которых невозможна в случае разработки рассматриваемого проекта) будет рассмотрена как фактор обеспечения стратегии устойчивого развития. Каждый экологический проект может внедряться одновременно в нескольких подсистемах. В одной подсистеме могут внедряться несколько неальтернативных экологических проектов причем параметры, определяющие взаимодействия подсистем с внешней средой, представлены как зависящие от совокупности внедренных проектов.

Исходную экономическую систему, состояние которой описывает параметры устойчивого развития конкретного экономического объекта, заменим аналогом, стоимость которого равна стоимости замещения исходной системы. Такая замена, с одной стороны, отражает тот факт, что в процессе развития приобретает более новое оборудование, чем имеется в начальный момент, а, с другой стороны, позволяет выявить действительную ценность проектов, вносящих в систему качественные изменения. Фондоемкость системы-аналога назовем условной фондоемкостью или инерционностью.

Тогда постановка задачи выбора приоритетности экологических проектов формулируется следующим образом.

В качестве критерия рассматривается математическое ожидание оценки изменения активов, сложенное с оценкой значения будущего эффекта от расходов на разработку, аккумулируемых в специальном фонде.

$$\begin{aligned} J(z, pt, j) &= M[\Delta A(z, pt, \mu^0, j)] + d \sum_{k=0}^m (1 - z_k) CR_k = \\ &= \sum_{n=0}^q P_n \Delta A_n[(z, pt, \mu^0, j)] + d \sum_{k=0}^m (1 - z_k) CR_k, \end{aligned}$$

где $\Delta A(j) = A(j) - A(0)$; $A(j)$ – оценка активов в момент j ;

$A(j) = S(j) + VP(j)$, $VP(j) = VR(j) - RP(j)$; $M = \{0, 1, \dots, k, \dots, m\}$ – множество рассматриваемых проектов; вектор $z = (z_0, z_1, \dots, z_m)$ определяется следующим образом: $z_k = 1$, если проект k принят к разработке, и равно 0 в противном случае;

вектор $pt = (pt_0, pt_1, \dots, pt_m)$ определяется следующим образом: каждому проекту k ставится в соответствие его приоритет pt_k : $pt_k \neq pt_{k'}$, $k \neq k'$, чем меньше значение pt_k , тем выше приоритет проекта и тем раньше он начинает разрабатываться; вектор $\mu^0 = (\mu^0_0, \mu^0_1, \dots, \mu^0_m)$ определяется следующим образом:

если проект k успешно внедряется, то $\mu^0_k = 1$, а если не внедряется успешно, то $\mu^0_k = 0$;

p_k – вероятности реализуемости проектов, $k \in M$;

если проект, $k, k \in M$, не разрабатывается, то $p_k = 0$; $n = 0, 1, \dots, q$ – номера всевозможных комбинаций проектов, содержащихся в M , и каждому номеру m соответствует множество номеров проектов $M_n, M_n \subset M$;

P_n – вероятность успешной реализации проектов, входящих в M_n , $k \in M_n$, и неудачной реализации проектов, не входящих в M_n , $k \in M_n$, $P_n = \prod_{k \in M_n} p_k \prod_{k \in M_n} (1 - p_k)$; $\Delta A_n[(z, pt, \mu^0, t)]$ – значение критерия для случая удачной реализации проектов из M_n и неудачной реализации остальных проектов из M .

Здесь предполагается, что заданы стоимости разработки проектов CR_0, \dots, CR_n , общая сумма инвестиций на инновационные разработки составляет $CR = \sum_{k=0}^m CR_k$.

Если проект k не разрабатывается, то будущий эффект от инвестиций CR_k составляет $d CR_k$, где d – нормативный коэффициент, отражающий оценку нижней границы значений результативности внедрения новых экологических проектов.

Учет влияния внешней среды на изменение цен и затрат описывается в базисной модели изменения состояния системы в процессе развития следующими соотношениями

$$\begin{aligned} a_i(j+1) &= s^0_i + \sum_{k \in M} G_{ki} \lambda_k(j) \mu_k(j) [a_{ki}(j+1) - s^0_i p_{ki}(j)]; \quad b_i(j+1) = \\ &= c^0_i + \sum_{k \in M} G_{ki} \lambda_k(j) \mu_k(j) [b_{ki}(j+1) - c^0_i p_{ki}(j)], \quad a_i(0) = s^0_i; \quad b_i(0) = c^0_i, \\ \text{где } a_{ki}(j+1) &= \{a_{ki}(j) + [s^0_i + ds^0_{ki}] G_{ki} y_k(j) \mu_k(j) ck_{ki}(j)\} \{1 + [v_i(j) - v_i(j+1)] / v_i(j+1) v_k(j) \delta^s_k \mu_{sk}(j) kv_{sk}(j)\}; \\ b_{ki}(j+1) &= \{b_{ki}(j) + [c^0_i + dc^0_{ki}] G_{ki} y_k(j) \mu_k(j) ck_{ki}(j)\} \{1 + [v_i(j+1) - v_i(j)] / v_i(j) v_k(j) \delta^c_k \mu_{sk}(j) kv_{sk}(j)\}; \quad a_{ki}(0) = 0; \quad b_{ki}(0) = 0; \end{aligned}$$

j – момент времени; G – множество подсистем, $i \in G$; $a_i(j)$ – текущая цена изделий подсистемы i ; s^0_i – номинальная цена изделий подсистемы i ; G_{ki} – распределение экологических проектов по подсистемам; $\lambda_k(j)$ – текущий

показатель внедрения экологического проекта k ; $\mu_k(j)$ – параметр управления внедрением экологического проекта; $a_{ki}(j)$ – цена изделий подсистемы i , выпускаемых по экологическому проекту k ; $pp_{ki}(j)$ – параметр, отражающий вклад экологического проекта k в цену и затраты изделий подсистемы i ; $b_i(j)$ – текущие затраты на производство и реализацию изделия подсистемы i ; c_i^0 – номинальные затраты на производство и реализацию изделия подсистемы i ; $b_{ki}(j)$ – затраты на производство и реализацию изделий подсистемы i , выпускаемых по экологическому проекту k ; ds_{ki}^0 – начальное изменение цены изделий подсистемы i в результате внедрения экологического проекта k ; $y_k(j)$ – показатель начала внедрения экологического проекта k ; $ck_{ki}(j)$ – доля объема производства изделий подсистемы i , приходящаяся на изделия, производимые по экологическому проекту k ; $v_i(j)$ – объем производства подсистемы i ; $v_k(j)$ – показатель текущего воздействия внешней среды на результативность экологического проекта k ; δ_k^s – показатель воздействия внешней среды на цену изделий при реализации экологического проекта k ; $\mu_{sk}(j)$ – показатель возвращения системы к стационарному состоянию; $kvs_{sk}(j)$ – коэффициент, отражающий способность системы к реализации продукции в условиях воздействия внешних факторов; dc_{ki}^0 – начальное изменение затрат на производство и реализацию изделий подсистемы i в результате внедрения экологического проекта k ; δ_k^c – показатель воздействия внешней среды на затраты при реализации экологического проекта k .

Результатами численного моделирования являются: определение количественных соотношений между параметрами устойчивого развития, характеризующими внешнюю среду, экономическую систему, процесс инновационного развития; показание качественного совпадения результатов расчета по модели и аналитических оценок. Анализ полученных соотношений позволит установить диапазон значений параметров системы устойчивого развития и характеристик внешней среды, а именно:

- в долгосрочной перспективе относительное изменение стоимостной оценки системы устойчивого развития, которое определяется ее структурной сложностью и величиной импульса инновационного эколого-ориентированного развития;
- рациональное решение задачи определения приоритетности экологических проектов которое может быть получено с использованием процедуры попарного сравнения проектов.

1. Синявский Н.Г. Исследование возможностей развития микроэкономической системы с учетом влияния некоторых противодействующих факторов / Н.Г. Синявский // Вестник Саратовского государственного социально-экономического университета. – Саратов, 2003. – С. 129-132.

ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ТОРГОВЛИ НА РЫНКЕ СТРОИТЕЛЬНЫХ ТОВАРОВ

Колотий В.А.

Донецкий национальный университет экономики и торговли
имени Михаила Туган-Барновского

Современный этап социально-экономического развития Украины характеризуется высоким уровнем конкуренции на рынке торговли товарами различного ассортимента, и в особенности товарами строительного назначения. Во многих случаях конкуренция происходит как между отечественными и иностранными производителями товаров, так и между предприятиями торговли, представленными малым и средним бизнесом, а также предприятиями сетевой торговли строительными материалами, отечественных предприятий и представителями европейских форматов и сетей.

Обеспечение устойчивого экономического развития предприятий торговли на рынке строительных товаров получила определенную разработку в трудах отечественных и зарубежных специалистов. Однако, проведенный анализ экономической литературы позволяет сделать вывод, что данная проблема в настоящее время находится в центре внимания многих ученых и менеджеров предприятий торговли на рынке строительных материалов. Организационно-экономические вопросы которые возникают перед предприятиями данного рынка, влияют не только на их стойкость, но и на динамично-устойчивое развитие.

Организационно-экономическая стойкость предприятий торговли, как элемент устойчивого развития, определяется комплексным воздействием факторов внешней и внутренней среды. Устойчивое функционирование обеспечивается оптимальным сочетанием всех факторов и учетом специфики их влияния.

Для обеспечения устойчивого развития предприятий на рынке строительных товаров необходимо совершенствование методов и инструментов управления ими, и их адаптации к специфике и динамике экономического развития торговли, регионального развития и экономики в целом.

В качестве адаптивного механизма, который может быть внедрен на предприятии, в данном случае, можно использовать систему методов устраняющей или уменьшающей неблагоприятное воздействие внешних и внутренних изменений на деятельность предприятия. Такой механизм, по нашему мнению, мог бы включать следующие показатели: используемые

методы продажи товаров, широта и глубина ассортимента реализуемых товаров, квалификация торгового персонала, функциональная организация торгового процесса, комфортность, техническая оснащённость, внутренний и внешний дизайн помещений, местонахождение торгового объекта, состояние прилегающих территорий, качество обслуживания и перечень оказываемых услуг, а также комплексность и завершенность покупки.

Целью создания адаптивного механизма является минимизация вероятности проявления последствий дестабилизирующих факторов и явления препятствующих устойчивому развитию предприятия торговли. Этот механизм представляет собой систему организационно-экономических, оперативных и стратегических мероприятий направленных на постоянную диагностику нарушений устойчивости развития, и в частности финансово-экономическую стойкость предприятия.

По нашему мнению, необходимой составляющей устойчивого развития предприятия торговли, является его конкурентоспособность. В настоящее время для характеристики конкурентоспособности и оценки ее уровня в мировой практике используется большое количество показателей и оценок.

Различные группы факторов, воздействуя на предприятие, приводят к определённым изменениям. Изменения могут характеризовать как тенденции улучшения развития предприятия, так и тенденции ухудшения его функционирования. Системный подход к анализу деятельности предприятия подразумевает понимание универсальности каждого из внешних и внутренних факторов, представляющих сложную систему элементов, объединённых, как друг с другом, так и с внешней и внутренней средой.

Ошибочным было бы исследовать отдельно взятый аспект деятельности предприятия изолированного от других. Это следует делать только с учётом системных связей. Именно системный подход к анализу устойчивости развития предприятия даёт наиболее объективную основу для принятия решений.

Помимо этого, необходимо разработать систему критериев оценки и пороговых значений для выбранных показателей, благодаря которым предприятие может быть отнесено к успешно развивающимся или наоборот.

Комплексный подход к анализу устойчивого развития предприятия, основанный на системности, позволяет принимать научно обоснованные и стратегически правильные решения, которые в свою очередь, обеспечат правильные маркетинговые ориентиры для предприятия на рынке строительных товаров.

ВПЛИВ МУНЦИПАЛЬНОЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЇ

Котенко Н.В., Майковська Ю.М.
Сумський державний університет

Нині в Україні та світі в цілому поширена концепція управління соціально-економічним розвитком територіальних утворень. Розробка та реалізація концепції є одним з засобів політики як окремого територіального утворення, так і держави в цілому, та сприяє їх сталому економічному зростанню. Одним із таких засобів впливу є бюджетна політика та її механізми.

Бюджетна політика як ніяка інша безпосередньо впливає на економічне зростання, його темпи та якість. З огляду й на необхідність переходу України до стратегії прискореного економічного зростання одним з основних напрямів удосконалення бюджетної політики має бути визначення форм та інструментів, які забезпечують додаткові можливості для розвитку економіки та соціальної сфери.

Відомо, що завданням бюджетної політики передусім є нарощення бюджетного потенціалу, який спроможний здійснити видатки для підвищення економічного зростання й забезпечити фінансовими ресурсами функціонування економіки і зміцнення як території, так і держави в цілому.

Структуру бюджетної політики можна розглядати на основі сукупності таких організаційно-фінансових категорій, як бюджетна система, бюджетний процес, бюджетний потенціал, бюджетний механізм та бюджетне право. До них входять такі складові бюджетної політики: бюджетне планування, організація бюджетного процесу, бюджетне регулювання та бюджетний контроль.

Бюджетна політика через систему інструментів здатна суттєво впливати на розвиток виробництва, активізацію інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, які суттєво впливають на темпи економічного зростання.

Інструменти та важелі бюджетної політики покликані перерозподіляти ресурси у потенційно перспективні напрями та стимулювання інвестицій у пов'язані з ними галузі. Акцент має робитися на партнерстві держави і бізнесу, на пошуку і реалізації взаємовигідних варіантів розвитку економіки, тобто на узгодженні інтересів держави, бізнес, домогосподарств.

Серед усієї низки інструментів та важелів досягнення економічного росту як держави, так і території можна виділити такі три види інструментів, що здатні забезпечити гарантований рівень доходу, що дасть змогу здійснювати видатки, що стимулюватимуть зростання: інвестиції, бюджет розвитку, прогнано-цільовий метод.

Фінансування соціально-економічного розвитку міста має

здійснюватися за рахунок інвестиційних ресурсів, кредитних та бюджетних ресурсів. Усі інші ресурси, особливо кредитні, на жаль, використовуються в значно менших обсягах. Крім бюджетних ресурсів, особливе місце займають кошти підприємств і організацій, які на місцевому рівні використовуються для реалізації значної кількості інвестиційних проєктів соціальної спрямованості. Таким чином, можна зробити висновок, що основними джерелами інвестиційного забезпечення соціально-економічного розвитку міста є кошти місцевих бюджетів та власні кошти суб'єктів господарювання.

Найбільш значущими в системі інвестиційного забезпечення соціально-економічного розвитку міста сьогодні є бюджетні ресурси, тому доволі перспективним з позиції підвищення ефективності бюджетного інвестування може бути формування бюджету розвитку, кошти якого призначаються лише на інвестиційні цілі. Науковці пропонують створювати бюджет розвитку як інструмент активізації інвестиційної діяльності. Існуюча концепція "двох бюджетів" лише підтверджує той факт, що один з бюджетів призначений для поточних витрат, другий покликаний забезпечувати стабільний розвиток. Бюджет розвитку – це основа для забезпечення середньострокового планування. Але на практиці видно, що бюджет розвитку не виконує в повній мірі своєї функції. Це здебільшого пов'язано з нерозробленим дієвим механізмом залучення коштів до бюджету розвитку.

У забезпеченні сталого розвитку території не мало важним є правильне витрачання наявних ресурсів. Вирішення цієї проблеми знаходить у застосуванні програмно-цільового методу, який застосовує інший підхід до формування бюджету. Даний метод зорієнтований на досягнення результату через взаємозв'язок: мета/ціль – ресурси – організація – рішення (реалізація). Планування видатків здійснюється в середньостроковій перспективі з плануванням на 2-3 роки, витрачання коштів здійснюється шляхом складання та впровадження програм. Програмно-цільовий метод визначає пріоритети при розподілі ресурсів, виявляє джерела фінансування витрат та контролює їх використання.

Отже, реалізації концепції соціально-економічного розвитку сприяє спланована бюджетна політика та, що немало важливо, правильно підібрані інструменти її реалізації. Саме інструменти впливають на процес мобілізації коштів до бюджету та напрямки і форми бюджетних видатків, які створюються з метою регулювання певних процесів чи здійснюють регулюючу дію. Варто зауважити, що проблемою в контексті виконання запланованих заходів є обмеженість бюджетних фінансових ресурсів. Саме тому сьогодні необхідно більше уваги приділяти питанням розробки і впровадження нових механізмів та інструментів забезпечення соціально-економічного розвитку міста.

МЕХАНІЗМ ОПТИМІЗАЦІЇ ТА ФОРМУВАННЯ ЦІЛЬОВОЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

Кравець А.В.

Міжгалузевий інститут післядипломної освіти Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

Головним завданням формування цільової структури капіталу в акціонерних товариствах є залучення капіталу за найменшою вартістю та мінімально допустимим ризиком з метою досягнення максимального прибутку. Серцевина цього процесу – оптимізація структури капіталу, яку проводять за багатьма критеріями з метою забезпечення фінансової рівноваги підприємства за умови високої рентабельності капіталу акціонерних товариств.

Серед таких критеріїв формування цільової структури капіталу акціонерних товариств можна виділити наступні: урахування вартості різних частин капіталу, що впливають на норму валового та чистого прибутку; використання дії ефекту фінансового леверіджу, тобто ефективності залучення позикового капіталу з погляду його впливу на рентабельність власного капіталу; досягнення максимального рівня рентабельності власного капіталу, чистого прибутку на 1-ну акцію та дивідендної віддачі 1-ї акції; оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації вартості власного капіталу, вартості позикового капіталу та середньозваженої вартості загального капіталу; досягнення оптимального рівня фінансового ризику; забезпечення визначеного запасу фінансової міцності підприємства, рівня ліквідності, платоспроможності, кредитоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності підприємства тощо.

Проблеми формування цільової структури капіталу акціонерних товариств з метою мінімізації середньозваженої вартості капіталу корпорацій, максимізації рентабельності та ринкової вартості підприємств досліджували в своїх працях зарубіжні та вітчизняні вчені-економісти. У своїх працях автори відзначають, що кожна корпорація прагне досягти оптимальності у співвідношенні між джерелами фінансування, тому що структура капіталу впливає на його вартість. Різні теорії щодо структури капіталу досліджувалися разом з теоріями ринкової вартості підприємства і середньозваженої вартості капіталу. Цей зв'язок базувався на таких залежностях: мінімізація середньозваженої вартості капіталу сприяє максимальній ринковій вартості підприємства та одночасно оптимізації структури капіталу.

Зниження ціни капіталу супроводжується зростанням ринкової вартості підприємства, і навпаки. Цей взаємозв'язок чітко проявляється в діяльності акціонерного товариства. Якщо ціна акцій на фондовому ринку змінюється (піднімається – знижується), то змінюється і вартість капіталу товариства. Отже, в основу управління вартістю капіталу має бути покладено підвищення ринкової вартості підприємства. Підприємства, визначаючи поточні і стратегічні цілі,

аналізуючи фактори (внутрішні і зовнішні), установлюють цільову структуру капіталу та приймають фінансові рішення, які сумісні з цільовою структурою.

Оптимальною структурою капіталу можна вважати таке співвідношення між власним і позичковим капіталом, яке забезпечить оптимальне поєднання ризику і дохідності для підприємства, максимізує ринкову вартість акціонерного товариства, сприяє підвищенню курсу його акцій і забезпечує високий рівень платоспроможності та фінансової стійкості.

Процес оптимізації структури капіталу акціонерних товариств та формування на цій основі цільової структури ми пропонуємо проводити в такій послідовності:

1 етап – аналіз капіталу акціонерного товариства: аналіз динаміки та структури загального капіталу підприємства (сукупних активів) та його складових; аналіз основних фінансових показників оцінки ефективності формування та використання капіталу: оборотності, дохідності, ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та незалежності, заборгованості та фінансового ризику, співвідношення між власним капіталом, довго- і короткостроковими зобов'язаннями; оцінка рентабельності різних складових частин функціонуючого капіталу (сукупного, власного, статутного); оцінка вартості різних складових джерел фінансування капіталу (власного, позикового); оцінка фінансового ризику у зв'язку із залученням різних джерел фінансування капіталу;

2 етап – оптимізація структури капіталу акціонерного товариства за різними критеріями: максимізації рівня рентабельності власного капіталу; максимізації чистого прибутку на 1-ну акцію та дивідендної віддачі 1-ї акції; мінімізації середньозваженої вартості капіталу; мінімізації рівня фінансового ризику; ефективності формування капіталу («граничної ефективності капіталу»).

Для визначення оптимальної структури фінансових ресурсів підприємства важливе значення мають два основних показники: коефіцієнт фінансової незалежності, який характеризує частку власного капіталу в загальній сумі капіталу, авансованого у діяльність та коефіцієнт фінансового леверіджу (від. англ. *leverage*), який характеризує залежність підприємства від позикового капіталу і визначається відношенням суми позикового капіталу до власного капіталу. Коефіцієнт фінансового леверіджу ще називають коефіцієнтом фінансового ризику або плечем фінансового важеля. Підвищення рентабельності власного капіталу за рахунок залучення позикового капіталу називається ефектом фінансового леверіджу (ЕФЛ).

Таким чином, маючи можливість залучати капітали з різних джерел, акціонерні товариства можуть оптимізувати структуру капіталу таким чином, щоб зменшити середньозважену вартість капіталу та мінімізувати фінансовий ризик, і одночасно підвищити рентабельність загального, власного та акціонерного капіталу, що, в свою чергу, впливатиме на прибутковість акцій, дивідендних виплат акціонерам та підвищення ринкової вартості акціонерного товариства.

ИНДИКАТИВНЫЙ АНАЛИЗ ПРОБЛЕМ В РАЗВИТИИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ

к.э.н., доц. **Кравченко В.Н.**

Донецкий национальный университет

Пространственно-временной континуум сложных экономических, социальных, экологических и других проблем на разных иерархических уровнях мировой и национальной экономики, разнообразие подходов и методов совершенствования социальных и экономических процессов в них, отсутствие четких теоретико-методологических положений по обеспечению устойчивости предприятий и организаций, недостаток управленческих и организационных инноваций выступают в качестве основных причин неудовлетворительного состояния, слабой жизнеспособности и низкой конкурентоспособности экономических систем.

Проблемно-ориентированное управление экономическими системами (компаний, организацией, корпорацией, промышленным сектором, цепью поставок и т.д.) нацелено на повышение результативности и эффективности стратегий их развития и соответствующих проектов посредством идентификации и устранения коренных причин проблемных ситуаций, временных и количественных отклонений в достижении целей при минимальных затратах. Важно понимание тех явлений, которые оказывают негативное влияние на социально-экономическое состояние экономической системы в текущем и будущем периодах, даже при достаточном уровне организационного, ресурсного, информационного и интеллектуального обеспечения (потенциалов), что и обуславливает важность формирования методов причинно-следственного анализа и оценки уровня развития систем в режиме «реального времени». Результаты реализации этих методов наряду с фактическими результатами деятельности используются для обоснования целей, стратегий и проектов, изменений в организационной структуре, технологиях и управленческих механизмах. В свою очередь, целеполагание определяет принципы, задачи и инструменты управления, содержание стратегий, требования к измерению и оценке их эффективности.

Предметную область индикативного анализа проблем в развитии экономической системы и поиска внутренних причин их возникновения составляют разнородные события: управленческие ошибки и отклонения, в том числе, нарушения требований и интересов, недостатки в ресурсах и задержки в получении необходимых результатов.

Таким образом, поддержка устойчивого развития экономической системы в течение планового периода T возлагается на комплекс стратегий и инновационных проектов (P) в соответствии с установленными

ориентирами, целями и задачами развития. Процент $R_{t,p}$ выполнения p -й стратегии или проекта в период времени t , с учетом общей продолжительности T_p , определяется через соотношение объема завершенных работ $R_{t,p}^{rl}$ к общему объему плановых работ $R_{t,p}^{ex}$. Он используется для определения отклонения фактической от целевой степени выполнения и задержки или преждевременного достижения целевого уровня:

$$\Delta R_{t,p}^{(rl,ex)} = R_{t,p}^{rl} - R_{t,p}^{ex} \text{ и } \Delta D_t^{(rl,ex)}(R_{t,p}^{ex}) = \tilde{t}(R_p^{rl}) - t(R_p^{ex}).$$

Для идентификации проблем и поиска их причин совместно с показателями результативности используются показатели эффективности $\langle I \rangle$ реализации стратегий и проектов, например, финансовые коэффициенты ROI и ROA, прибыль на одного работника, ВВП на душу населения, уровень занятости и т.д. Для этих показателей в динамике определяются оптимальная (плановая) траектория $\langle K_{i,t}^{ex} \rangle$ и нижняя граница $K_{i,t}^{LB}$ области целевых значений TA_i , ниже которой располагаются области допустимых AA_i и недопустимых значений IA_i . В TA_i могут присваиваться лингвистические термы значениям от $K_{i,t}^{LB}$ до $K_{i,t}^{ex}$, и значениям равным или выше $K_{i,t}^{ex}$. В общем случае все значения i -го показателя условно делятся на «приемлемый» и «неприемлемый» диапазоны, исходя из «нормального» (штатного) режима работы системы или общепринятой практики управления. Поэтому AA_i находится между $K_{i,t}^{LB}$ и $K_{i,t}^{DL}$ на указанные диапазоны, тогда как IA_i ограничена сверху как $K_{i,t}^{LB}$, так и $K_{i,t}^{DL}$.

В конечном итоге, мониторинг и индикативный анализ развития экономической системы нацелены на выяснение тех причин, по которым:

$$1) K_{i,\tau}^{rl} \in A_i \wedge (\Delta K_{i,\tau}^{rl} \leq 0 \vee \Delta K_{i,\tau}^{rl} > 0) \text{ при условии } \langle E \rangle_{\Delta\tau},$$

где $A_i = TA_i \vee AA_i \vee IA_i$, $\tau = t \vee T$ и $\langle E \rangle_{\Delta\tau}$ – ряд событий, выявленных в течение периода $\Delta\tau$;

$$2) K_{i,\tau}^{rl} < K_{i,\tau}^{ex}, \text{ если } \Delta D_t^{(rl,ex)}(R_{t,p}^{ex}) \leq 0 \forall p \in P;$$

$$3) R_{t,p}^{rl} < R_{t,p}^{ex} \text{ или } \Delta R_{t,p}^{(rl,ex)} < 0, \text{ если } K_{i,\tau-\eta}^{rl} \in TA_i \forall i \in I_1 \subseteq I \text{ и}$$

$$K_{i,t}^{rl} \in AA_i \forall i \in I_2 \subseteq I,$$

$$4) \Delta D_t^{(rl,ex)}(R_{t,p}^{ex}) > 0 \text{ и т.д.}$$

Это позволяет обеспечить непрерывность и высокий уровень качества целеполагания в развитии экономической системы.

«ЗЕЛЕНА» ЕКОНОМІКА – ШЛЯХ ДО ЕКОЛОГІЧНО- ЗАОЩАДЛИВОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

к.е.н., доц. **Кравченко Л.А.**
Кримський економічний інститут
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку більшістю економістів, екологів та представників інших галузей науки визнана залежність між ефективністю економіки та станом навколишнього середовища. Важливим проявом принципових структурних змін стала поява двох чинників суспільного відтворення: по-перше, це відтворення ресурсного потенціалу, по-друге, навколишнього середовища, у якому відбувається життєдіяльність людини. Виявлення цих чинників, безумовно, пов'язане з причинами економічного характеру, оскільки саме вплив економічної діяльності суспільства на природу спричинив появу такого негативного явища як природовитратне виробництво, що призвело до знищення частини незворотних ресурсів, а також погіршення здоров'я населення.

У ХХІ ст. базовим пріоритетом економічного розвитку України, основою моделі сталого розвитку, зорієнтованого на європейські цінності формування екологічно комфортного середовища життєдіяльності людини та високі стандарти якості життя має стати «зелена» економіка.

Прагнучи не декларативно, а фактично до побудови «зеленої» економіки, вітчизняні фахівці усвідомлюють складність, довготривалість і багатостадійність цього процесу. Так, при прийнятті управлінських рішень стосовно переходу до „зеленої” економіки важливо базуватися на достовірних показниках. Одним із таких індикаторів, що відбиває процес розвитку національної економіки та вплив господарської діяльності на стан довкілля, є „зелений” валовий внутрішній продукт, або екологічно скоригований ВВП. Цій показник припускає врахування з традиційного ВВП вартісних показників витрат природних ресурсів і деградації довкілля, щоб мати змогу з'ясувати, чи перевищить ВВП економічний дохід, якщо випуск досягається за рахунок вичерпання ресурсного потенціалу. Так, «зелений» ВВП України у 2001–2007 рр. становив у середньому 95,4% від традиційного ВВП, в абсолютних цифрах з врахуванням поточного валютного курсу долара розбіжність «зеленого» і традиційного ВВП у 2001–2007 рр. складала в середньому 2 млрд. 283 млн. дол. у цінах 2001 р. і 3 млрд. 587 млн. дол. – у поточних цінах [1]. Наведена розбіжність виявляє, по суті, «екологічну собівартість» зростання економіки України за цей період. Як бачимо, «зелений» ВВП посилює статистичну вірогідність і адекватність

відображення економічного потенціалу країни, а також доводить вагомість внеску використання природного потенціалу в економічне зростання України. Отже, стає очевидним, що для успішної розбудови «зеленої» економіки України необхідна відповідна зміна сучасного підходу до системи оцінювання економічного розвитку, насамперед, на засадах сталого розвитку. Проте, як свідчить практика господарювання, існуюча ситуація ніяк не відбивається на розрахунку макроекономічних показників, і відповідно, не береться до уваги при плануванні державної економічної та екологічної політики. Впровадження «зеленої» економіки як основного механізму реалізації екологічної політики для досягнення принципів сталого розвитку має наступні напрями:

- напрям «без вичерпних ресурсів»: відновлювальні енергетичні ресурси; вторинне використання матеріалів; органічне землеробство, що витрачає мінімум енергії, не використовує штучних засобів захисту і живлення рослин, генетично модифікованих організмів;

- оптимізаційний напрям: енергоефективність виробництва та житла; скорочення використання автомобілів; скорочення калорійності продуктів; скорочення споживання води; відтворення лісів та заповідних територій;

- соціальний напрям: планування родини та виведення народжуваності на рівень відтворення; принцип рівності у розподілі обмежених ресурсів; система фінансового регулювання, що гарантує забезпечення базових потреб людей;

- управлінський напрям: зміна визначення виміру заможності та успіху держав показник ВВП має бути доповнений індикаторами природних послуг; введення податку на вуглецевий газ при імпорті продукції; інвестиції у оптимізацію системи управління та прийняття рішень.

В руслі формування «зеленої економіки», на особливу увагу заслуговує освоєння альтернативної енергетики. Унікальний ресурсний потенціал розвитку альтернативної енергетики має кожен регіон України. Сонячна, вітрова енергетика, торф, енергетична деревина, відходи деревообробки, біологічні відходи тваринництва (біогаз) тощо. Для освоєння альтернативної енергетики на державному рівні необхідно забезпечити цінову мотивацію споживачів до запровадження енергозберігаючих технологій; стимулювати масовий перехід суб'єктів господарювання до використання альтернативних відновлювальних джерел енергії [2].

Відповідно до пріоритетів сталого розвитку в Україні до 2020 року (до рівня 2010р.) має відбутися підвищення енергоефективності виробництва 50 % шляхом впровадження ресурсозбереження в енергетиці, обсяги використання відновлюваних і альтернативних джерел енергії планується, що зростуть на 55 %, збільшення частки земель, що використовуються в органічному сільському господарстві – до 7% [3, с. 9].

Зниження ризиків забруднення навколишнього природного середовища та нераціонального використання наявного ресурсного потенціалу, жорстке дотримання у повсякденній практиці господарювання принципів економіко-екологічного розвитку наблизить Україну до європейських стандартів сталого розвитку, дозволить Україні долучитись до грантів з структурних фондів ЄС, отримати пільгові кредити на фінансування проектів «зеленої» економіки, створить дієві стимули до залучення «зелених» інвестицій, сформує стимули до зростання економіки на еколого – інноваційних засадах.

Формування «зеленої» економіки дозволить дотриматись балансу між нагромадженням фізичного, фінансового, людського капіталу та раціональним, екологічно-заощадливим використання природно-ресурсного потенціалу, що дозволить зберегти його для майбутніх поколінь.

1. Веклич О.О. «Екологічна» ціна економічного зростання України / О.О. Веклич, М.Ю. Шлапак // Економіка України. – 2012. – №2. – С.38 – 45.
2. Навстречу «зеленой» экономике: пути к устойчивому развитию и искоренению бедности. Обобщающий доклад для представителей властных структур. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.unep.org/greenecconomy
3. Від практики реалізації природоохоронних заходів до екологічної політики в Україні: шляхи і проблеми / В.Г. Потапенко, А.Б. Качинський [та ін.] ; за ред. Ю.М. Скалецького, В.Г. Потапенко. – К. : НІСД, 2011. – 31 с.

ФАКТОРЫ ИНЕРТНОСТИ И ИНЕРЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ РЕФОРМИРОВАНИЯ ЭКОНОМИКИ

к.э.н., доц. **Лапшин В.В., Марочко С.С.**
Сумский государственный университет

Классики экономической науки утверждают, что интересы движут жизнью народов. Этот научный тезис должен быть путеводным компасом системного реформирования национальной экономики. Устойчивое развитие экономики непосредственно, а точнее прямо связано с процессом постоянного и системного реформирования общественного развития.

Что такое реформа как диалектическое понятие и дефиниция? Это, прежде всего, означает изменение самой сущности формы (формализации). В философии и экономике форма и содержание взаимосвязаны и взаимообусловлены друг с другом и чрезвычайно важным здесь является понятие содержания как такового.

Однако в Украине, к сожалению, за последние 20 лет в значительной мере имеют место инерционные процессы и, по большому счету, инертность реформирования национальной экономики.

По нашему мнению, причинами этого являются следующие:

- стремительное разбалансирование национальной экономики в результате распада СССР, системное нарушение экономических законов, в том числе закона планомерного пропорционального развития,

- неумелая и непродуманная ваучерная приватизация, стремительное расслоение общества на бедных, богатых и очень богатых (образование олигархата);

- нарушение цивилизованных земельных отношений, вследствие чего значительно сокращается национальное богатство страны;

- активная миграция населения в поисках лучшей жизни, «утечка мозгов» в условиях, когда большой и средний бизнес алчно «съедают» зарождающийся малый бизнес и др.

Все это негативно сказалось на процессах реформирования национальной экономики.

Какими же определяющими факторами это, прежде всего, обусловлено?

По нашему мнению, ухудшение эффективности процессов реформирования национальной экономики было вызвано:

- во-первых, отсутствием научно обоснованной стратегии и тактики реформирования экономики;

- во-вторых, слабой и недостаточно эффективной законодательной базой и законотворчеством в целом;

- в-третьих, слишком частой сменяемостью правительств;

- в-четвертых, непродуманной кадровой политикой в центре и на местном уровне руководства;

- в-пятых, прямой безответственностью менеджеров-специалистов, принимающих судьбоносные экономические и социальные решения;

- в-шестых, отсутствием персональной роли лидеров (лидеров, а не вождей) в проведении системного и радикального реформирования национальной экономики;

- в-седьмых, стремительным развитием самого негативного фактора – гиперкоррупции, пронизывающей буквально все слои общества, метастазы которой особенно остро проявляются в сфере предпринимательства и бизнеса, а также отсутствием эффективных законов и механизмов скорейшего ее преодоления;

- в-восьмых, отсутствием политической и экономической стабильности, прозрачности ведения бизнеса, что «отпугивает» иностранных и отечественных инвесторов вкладывать капиталы и развивать инновационную деятельность во всех сферах экономики, а без этого реформы обречены на небытие.

В некоторых государствах, например, в Сингапуре, Грузии и других странах последний фактор преодолевался в первую очередь. Думается, что это

було би особливо актуальним і для України при умови політичної волі і бажання лідера, досягнення діалектичного єдності приймаємих реформаторських рішень трьох гілок влади, включаючи і четверту – пресу (масмедіа), об'єднаних єдиною національною ідеєю – процвітання і гуманістичного розвитку суспільства – держави Україна.

Ключом успішного рішення радикальних економічних і соціальних реформ можуть послужити мудрі поетичні рядки великих поетів України і Грузії – Тараса Шевченка і Шота Руставелі: «...чужому навчайтеся, й свого не цурайтеся...» і «якщо діяти не будеш – ні к чому ума палата».

Суспільство надзвичайно потребує в найшвидшій розробці оптимізаційної моделі розвитку національної економіки на основі інтелектуального і високоєфективного державного менеджменту.

В висновку ми вважаємо, що в основі успішного проведення реальних радикальних економічних і соціальних реформ в Україні повинні стати системні інтелектуальні управлінсько-правові рішення і найшвидше усвідомлення суспільством перемену к найкращим демократичним принципам і гуманістичним нормам життя.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

к.е.н., доц. **Лукаш О.А., Кулинич І.А.**
Сумський державний університет

Туризм є соціально-економічним явищем, яке є актуальне для економіки будь-якої країни. Його багатогранність зумовлює майже невичерпні можливості, перспективи та водночас проблеми. Сучасні глобалізаційні та інтеграційні процеси піднесли економічну важливість туризму на якісно новий рівень та для багатьох країн зробили цю сферу однією з найважливіших в економіці. А взаємозалежність туризму із багатьма іншими галузями економіки доводять важливість її розвитку, зокрема у контексті підготовки до Євро-2012.

Серед українських науковців туризм та його розвиток вивчали В. Ф. Кифяк, О. О. Бейдик, Л. П. Дядечко та інші. Велику кількість напрацювань у цій галузі сформували ще багато інших українських та закордонних фахівців.

Серед найгостріших сьогодні проблем розвитку туризму в Україні залишаються:

1. Недостатній розвиток агротуристичних послуг та їх повільне просування на національному та міжнародному туристичному ринку. Збагачення та урізноманітнення відпочинкових пропозицій на селі, підвищення

рівня комфорту агроосель, посилення інформаційно-рекламної діяльності у галузі сільського туризму є сьогодні пріоритетними напрямками його розвитку. Становлення сільського туризму на ринку послуг України стримується відсутністю господарських механізмів залучення клієнтів на відпочинок у сільську місцевість. Цікавими у цьому розрізі є напрацювання щодо створення кооперативів із сільського туризму у Криму та інформаційно-маркетингової агенції у Львівській області, які можуть виступити у якості посередницьких структур для залучення гостей у агрооселі. Цей вид туризму добре зарекомендував себе у країнах Східної та Центральної Європи, має добре розвинену інфраструктуру та користується підтримкою уряду та місцевих органів влади.

Розвиток сільського туризму дасть можливість значно збільшити приток туристів у країну без значних державних капітальних вкладень та буде стимулювати підтримку, а потім і розвиток соціальної сфери села та підприємництва та, в певному ступені, – розвиток суспільного сільськогосподарського та переробного виробництва. Іноземні туристи високорозвинених країн надають перевагу відвідуванню дорогих висококомфортабельних курортів середземноморських країн, залишаючи в цих країнах значну частину своїх коштів. Лише незначна їх частина – біля 0,3% – відвідує Крим. Ці надходження можна значно збільшити за рахунок організації і розвитку туризму в Україні на рівні світових стандартів.

2. Неконкурентоспроможність на світовому ринку туристичних послуг рекреаційного комплексу, що склався у Криму. Гірський та передгірський Крим та його узбережжя мають сприятливі умови для розвитку усіх форм рекреаційної діяльності, і, перш за все, туризму. Однак нині дана сфера знаходиться у стані стагнації. Це пояснюється вкрай високими цінами на рекреаційні послуги та низькою заробітною платою потенційних вітчизняних туристів. На сьогоднішній день середня вартість путівки на відпочинок у Криму складає близько 1200 грн, тоді як відпочинок у Європі можна провести за 980 грн.

3. Нерозвиненість інфраструктури туристичного ринку Криму, необхідної для розвитку активних видів туризму.

4. Нерозвиненість водного туризму у Криму внаслідок недостатньої кількості та якості туристичних об'єктів на воді.

5. Для іноземних туристів Україна поки що залишається досить дорогою країною. Вартість віз останнім часом зросла у 1,5-2 рази. Відтепер єдиний тариф на вартість віз такий: одноразова – 85 доларів США (наприклад, така ж до Шенгенської зони коштує 35 Євро), дворазова – 130 доларів США, багаторазова – 200 доларів США. Саме висока вартість візи найчастіше зумовлює рішення потенційного іноземного туриста відмовитися від подорожі в Україну. Крім того, громадяни 90 країн повинні бути готові показати на

українському кордоні суму грошей, еквівалентну 20 прожитковим мінімумам (на даний момент – це 20 340 грн). Перевіряти будуть вибірково, переважно жителів країн Африки, Азії і Латинської Америки (з європейських – тільки Албанії). Це ті країни, з яких існує великий ризик прибуття нелегальних мігрантів.

6. Недостатній рівень сервісу у вітчизняних готелях. Наприклад, незадовільний стан номерів у готелях, відсутність кондиціонерів тощо за умови високої вартості: вартість доби проживання у 4-5 зіркових готелях України коливається в межах 1100-2100 грн, тоді як у Берліні – 500-1700 грн, за умови високої якості стану номерів та обслуговування. Процеси вдосконалення сервісу у готелях протікають дуже повільно.

Туризм та його міжнародна складова мають важливе значення для вивчення і дослідження розвитку більшості країн. Отже, можна стверджувати про значні потенційні можливості міжнародного туризму в Україні, а саме у контексті додаткових валютних надходжень. Інвестиції у туристичну галузь країни мають одне з найбільш актуальних значень, оскільки це дасть змогу залучити більшу кількість туристів з-за кордону і, відповідно, збільшити обсяг наданих послуг. Загалом, в Україні туристична галузь має багато прогалин у функціонуванні, і кожна з проблем потребує окремого, негайного та системного вирішення. Що стосується перспективних напрямів розвитку туризму в Україна, то на нашу думку до них можна віднести: річкові та морські круїзи, екотуризм, етнотуризм, пригородницький та тематичний туризм (зона Чорнобилю). Розвиток туризму в Україні може суттєво вплинути на зайнятість населення. Якщо у 2005 році кількість працівників у туристичній галузі складала 169 тис. чол., а з урахуванням інших галузей та тимчасової зайнятості протягом активного туристичного сезону – 2,79 млн осіб, то вже у 2010 році ці показники складатимуть, відповідно 220 тис. осіб і 3,63 млн осіб.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЇ

к.е.н. доц. **Лук'янихін В.О., Лі Мін**
Сумський державний університет

Над питаннями оцінки економічного потенціалу регіону працювали вчені в різні історичні періоди. Серед них можна виділити Балацького О.Ф., Горбача Л.М., Климахіну О. М., Клинового Д.В., Мочалова Б.М., Пастушенко П.П., Пепу Т.В., Тищенко О.М., Хвесика М.А., та ін.

Одним з радянських економістів, який займався проблемою сутності та структури економічного потенціалу був Б.М. Мочалов. При оцінці вартості

економічного потенціалу він пропонував розглядати її як суму вартості витрат минулої праці у вигляді основних виробничих фондів (ВФ) та матеріальних витрат (М), які входять до складу валового суспільного продукту, а також витрат праці на створення національного доходу (НД) плюс вартісна оцінка природних ресурсів. Таким чином, він пропонував розрахувати економічний потенціал за наступною формулою:

$$EP = B\Phi + M + HD + PR$$

Цей підхід до розрахунку економічного потенціалу притаманний для поглядів того часу, коли був проголошений економічний закон соціалізму: чим більше розмір й темпи зростання потенціалу країни, тим швидше має зростати національний дохід, його фонди споживання та накопичення, які визначають рівень народного споживання та темпи розширеного відтворення.

З переходом України до ринкових відносин змінилися підходи до оцінки економічного потенціалу. Але існують класичні підходи. Серед них ресурсний підхід до визначення економічного потенціалу як економічної оцінки окремих видів ресурсів: землі, води, лісу, корисних копалин.

О.Ф. Балацький при розгляді структури економічного потенціалу виділяє в його складі активну та пасивну частини в залежності від ступеня залучення в господарський оборот. Активна частина економічного потенціалу являє ресурси, які на момент обліку залучені в економічну діяльність. До активної частини відносяться діючі основні виробничі і невиробничі фонди, нормативні запаси матеріальних цінностей у сфері виробництва та обігу, зайнята частина економічно активного населення, залучені природні ресурси реалізовані в технологіях, засобах, предметах та продуктах праці, у науково-технічній інформації. Пасивна частина представлена економічними ресурсами, які є наявними, врахованими, але не задіяні в державному обороті. Балацький О.Ф. пропонує оцінювати економічний потенціал території як визначення його розміру у вартісному виразі активної частини, але інформаційне забезпечення такої оцінки є складним через велику кількість показників.

Дослідженням методик оцінки економічного потенціалу регіону займався О.М. Тищенко. Він розробив методику інтегральної оцінки ефективності використання ЕПР з урахуванням впливу складових його елементів, яка ґрунтується на використанні методів таксономічного аналізу та моделі еластичності. Після вивчення цього методу можна сказати, що він достатньо складний та потребує спеціальних знань у математиці. Але результати його застосування є достатньо переконливими.

За Д.В. Клиновим та Т.В. Пепую економічний потенціал країни за рік розраховується за формулою:

$$\sum EP_r = EP_{вр} + EP_{пвр} + \Delta EP_r$$

де Σ ЕПр – сукупний річний економічний потенціал країни;
ЕПр_{вр} – економічний потенціал (сукупна продуктивність) використаних потужностей загально ресурсного комплексу;

ЕПр_{нвр} – економічний потенціал ресурсів, не використаних в даному році для потреб суспільного виробництва;

Δ ЕПр – додаткові нові потужності, освоєні за рік і використані в суспільному виробництві.

Використання цієї формули для розрахунку регіонального економічного потенціалу є достатньо складним завданням, у зв'язку з обмеженими можливостями регіональної статистики.

Ще одним поглядом на проблему вимірювання економічного потенціалу є методика оцінки економічного потенціалу Климахіної О.М. Вона пропонує розглядати різницю між об'ємами виробництва у період підйому та спаду як потенціал, використовуючи ланцюжок складових елементів: товар – група товарів – підприємство – регіон.

Цей метод дозволив визначити рівень розвитку виробничих сил та пріоритетні напрями господарської діяльності по регіонах. Недоліком його є те, що він враховує тільки виробничу складову економічного потенціалу. А такі важливі складові економічного потенціалу як природні, трудові, інвестиційні, інноваційні та інші – не враховані.

Зроблене дослідження дало змогу дійти висновку, що не має єдиної методики яка б дала змогу оцінити та прорахувати не тільки ресурсну складову економічного потенціалу регіону але й не використані можливості. Методики, які пропонуються в основному достатньо складні і не можуть використовуватися звичайними економістами-практиками та бізнесменами для планування своєї економічної діяльності. Існуючі методики не мають свого програмно-інформаційного вираження. Саме над вирішеннями цих питань і будуть зосередженні подальші дослідження та розробки.

ВПЛИВ ТНК НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

к.е.н. **Люльов О.В., Плагинда С.С.**
Сумський державний університет

Ще на стадії виникнення ТНК стали об'єктом бурхливих економічних дискусій, а на сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин вони займають панівне положення загалом завдяки своїй економічній могутності.

Транснаціональні корпорації – це такі підприємства, діяльність яких

носить наднаціональний, наддержавний характер і ведуть до створення і управління зв'язків, що робить дуже активний вплив на процеси, що протікають в інших країнах.

ТНК можуть розміщувати виробництво в будь-якій точці світу – там, де їм вигідно, не обмежуючи себе національними рамками і межами. У одних випадках вирішальну роль відіграє близькість сировини і матеріалів, занадто громіздких і дорогих для транспортування. У інших – використовується близькість ємкого ринку збуту. Їх залучає насамперед наявність кваліфікованої робочої сили, і також використовується величезний резерв дешевої і малокваліфікованої робочої сили в країнах, що розвиваються. В усіх цих випадках виробництво орієнтується на випуск продукції, що має дійсно споживчий попит, її постачають на той чи інший ринок або регіон, де її виробництво найбільш вигідне. Виробництво перестає бути національним.

Транснаціональні корпорації проводять ефективну стратегію технологічного розвитку, що означає організацію й інтеграцію роботи функціональних і спеціалізованих груп у процесі реалізації нововведень; постійний аналіз доцільності існуючої структури ринків, функцій, задач, довгостроковий погляд на технологічний розвиток у рамках фірми.

А також ТНК грають сьогодні величезну роль не тільки у світовій економіці, але й у міжнародному політичному житті й усе більш інтенсивніше впливають на політичні процеси у світі. Вони роблять втручання у формування зовнішньої і внутрішньої політики держав, безпосередньо вводять її в життя, мають у своєму розпорядженні цілий арсенал засобів і можливостей реалізації та контролю своїх інтересів, є джерелом політичної активності, носієм предметно-практичної діяльності, спрямованої на здійснення своїх цілей у сфері світової політики, обумовлених економічними інтересами.

Майже всі найбільші ТНК по національній приналежності відносяться до «тріади» – трьох економічних центрів: США, країн ЄС і Японії. У 20 найбільших ТНК світу входять 7 американських ТНК, 3 японських, 2 німецьких, 2 англо-голландських, 2 швейцарських, по 1 із Великобританії, Нідерландів, Італії і Франції.

В останні роки активно розвивають свою діяльність на світовому ринку транснаціональні корпорації нових індустріальних країн. Галузева структура ТНК достатньо широка. 60% міжнародних компаній зайняті в сфері виробництва (насамперед вони спеціалізуються на електроніці, автомобілебудуванні, хімічній і фармацевтичній промисловості), 37% – у сфері послуг і 3% – у видобувній промисловості і сільському господарстві.

ТНК здійснюють економічну, фінансову, торгову, технологічну, а на новому етапі і політико-соціальну взаємодію між країнами. Діяльність ТНК принципово змінює картину світу, і тому без урахування цього ми не можемо

вивчати процеси, що відбуваються в сучасних економічних відносинах.

Позитивними рисами діяльності ТНК є:

1. Організація філій, дочірніх компаній там, де вони «більш усього потрібні». Ріст зайнятості населення, наповнення ринку продукцією, необхідної споживачу, і т.д.

2. Збільшення податкових надходжень до бюджетів країни, де розміщена філія ТНК.

3. Постійний прогрес діяльності ТНК (ТНК витрачають на наукові дослідження іноді більше коштів, ніж окремі держави).

Негативними рисами діяльності ТНК є:

1. ТНК, маючи сильний вплив на економіку країни, може в ряді випадків протидіяти їй, відстоюючи свої інтереси.

2. Часто ТНК намагаються «обійти» закони (приховування прибутків, вивіз капіталу з однієї країни в іншу тощо).

3. Встановлення монопольних цін, що дозволяють отримувати надприбутки за рахунок споживача.

4. Диктат лише власних умов, не зважаючи на інтереси держави, в якій перебувають.

Світовий досвід підтверджує життєвість і ефективність об'єднання капіталу в рамках транснаціональних корпорацій, що дозволяє прискорити оборот фінансових ресурсів, скоротити витрати за рахунок розвитку усередині транснаціональних корпорацій систем взаємозаліків і платежів, збільшити частки ресурсів у грошовій формі і мобільність перерозподілу, можливість підписання важливих договорів. Виникнення транснаціональних корпорацій є не тільки закономірним кроком у розвитку міжнародних економічних відносин, але і необхідним етапом реорганізації промислової структури.

Тому потрібно сподіватися, що на тернистому шляху інтеграції економіки України у світову економіку а також у міжнародні економічні відносини, ТНК будуть відігравати роль каталізаторів подолання внутрішньої кризи і реалізації реформ у зовнішньоекономічній сфері.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ САМООРГАНІЗАЦІЇ В ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ

д.е.н., проф. Мельник Л.Г., Терещенко І.В.
Сумський державний університет

Значне наростання еколого-економічного дисбалансу, а також вплив процесів виробництва на життєдіяльність людини визначають необхідність дослідження напряму економічного розвитку з урахуванням екологічного

фактору.

Сучасна система природокористування включає дві самостійні системи: матеріальне виробництво та екологічну сферу.

Екологічні системи зазнають значного антропогенного навантаження, що зумовлює необхідність здійснення цілеспрямованих процесів з їх відтворення. У зв'язку з цим екологічна система трансформується в еколого-економічну (ЕЕС)

ЕЕС систему можна визначити як інтеграцію економіки та природи, що являє собою взаємопов'язане та взаємообумовлене функціонування суспільного виробництва і протікання процесів у природі та біосфері.

Серед основних властивостей ЕЕС можна виділити врівноваженість, пропорційність і збалансованість виробничої та природної складових системи.

Визначені властивості передбачають підтримання балансу цих підсистем, що виключає можливість їхнього самопошкодження.

Економічна система є організованою сукупністю виробничих сил, яка перетворює вхідні матеріально-енергетичні потоки природних і виробничих ресурсів у вхідні потоки споживання. Тобто, частина складових елементів екологічної системи використовується економічною системою. У процесі виробництва частина цих потоків перетворюється на значну кількість відходів виробництва та споживання і повертається в екологічну систему. Таким чином, екологічна та економічна системи пов'язані взаємними матеріальними та енергетичними потоками. Слід зазначити, що між антропогенним масообміном та біотичним круговоротом відмінність у тому, що перший не утворює замкнених циклів, а тому існує в розімкненому стані як у кількісному так і у якісному відношенні.

Дослідження змісту поняття ЕЕС базується на понятті загальної теорії систем. Використання системного підходу має базуватися на тісних зв'язках та інтеграції процесів ЕЕС. Дослідження закономірностей функціонування ЕЕС вимагає комплексного аналізу ефектів виявлення процесів самоорганізації та можливосте управління ними.

Розвиток ЕЕС підпорядковується загальним законам самоорганізації, які характеризуються наступними особливостями:

- 1) системи, що самоорганізуються, здатні змінювати характеристики своїх параметрів, структури, функціональних зв'язків у залежності від зовнішніх умов таким чином, щоб ентропія системи зменшувалась або залишалася на незмінному рівні;
- 2) у ЕЕС, здатних до самоорганізації, процеси функціонування направлені на підвищення ефективності (продуктивності праці, підвищення якості продукції) при одночасному зменшенні рівня витрат енергії, що є фактором зниження екодеструктивного впливу на навколишнє середовище і,

відповідно, досягнення балансу та стійкого стану ЕЕС;

3) процеси, які відбуваються в системах, що самоорганізуються направлені на самозбереження та самовідновлення.

Функціонування ЕЕС систем повинно здійснюватися згідно заданих об'ємів енергії та матерії, що генеруються ними в даний момент часу.

Один із шляхів саморозвитку ЕЕС передбачає відбір більш ефективних форм виробництва в економіці. Число підприємств у залежності від економічного стану має тенденцію до стабілізації, що дає можливість розробки механізму розподілу та раціонального використання природних, фінансових, інвестиційних та інформаційних ресурсів.

Одним із підходів до розуміння поняття самоорганізації визначено, що причиною самоорганізації є зовнішні фактори, тобто процеси стабілізації визначаються реакцією системи на вплив навколишнього середовища.

Розширення процесів самоорганізації може відбуватися за допомогою використання прогресивних економічних нормативів. Самоорганізація ЕЕС може відбуватися на основі відбору тих технологій серед загальної кількості, що відповідають нормам матеріло-, енерго- та трудоемності та здатні пристосовуватися до відповідних зовнішніх умов. Задані параметри акцентують увагу на урахуванні екологічних чинників при одночасному виконанні економічного імперативу.

Дослідження аспектів утворення та розвитку еколого-економічних систем дозволяє зробити наступні висновки:

- системоутворюючим чинником в ЕЕС є наявність взаємозв'язків та взаємозалежностей екологічної та економічної підсистем;
- ЕЕС об'єднує значну кількість елементів, які взаємодіють для досягнення мети – збалансованого еколого-економічного розвитку
- функціонування ЕЕС повинно здійснюватися на принципах сумісності підсистем для задоволення потреб наступних поколінь.

РЕФОРМУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ

проф. Мехович С.А., Колесніченко А.С.
НТУ "ХПІ"

Основним напрямком регулювання сучасних енергетичних ринків відбувається в умовах їх лібералізації, посилення конкуренції, що призводить до збільшення еластичності попиту та пропозиції і створює додаткові стимули учасникам ринку до енергозбереження та зменшення енергоемності.

Ситуація на міжнародному енергетичному просторі демонструє, що

найбільшими споживачами енергоресурсів є ЄС та держави-члени ЄС. Близько 70% попиту на електроенергію забезпечується за рахунок імпорту з третіх країн. Основні виробники енергоресурсів для Європейського Союзу – це країни Близького Сходу та Росія. Враховуючи те, що розширення ЄС здійснюється шляхом приєднання нових держав, які повністю залежать від зовнішніх поставок енергоресурсів, це призводить до зростання його енергозалежності.

Аналіз енергетичного законодавства ЄС дозволяє виділити декілька основних принципів здійснення енергетичної політики ЄС, серед яких:

- принцип недискримінації;
- принцип транспарентності;
- принцип збереження оточуючого середовища;
- принцип врахування соціального фактора в енергетичній політиці.

Відповідно до Енергетичної стратегії України адаптація законодавства України до принципів роботи та законодавства ЄС є міжнародним зобов'язанням, передбаченим Угодою про партнерство і співробітництво між Україною та європейськими співтовариствами від 14 червня 1994 року, меть якої – наближувати чинне та майбутнє законодавство до законодавства Співтовариства у пріоритетних сферах.

Адаптація українського законодавства до енергетичного законодавства ЄС базується на наступних засадах:

- забезпечення надійності постачання енергоносіїв;
- розширення конкуренції відповідно до принципів свободи руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили;
- забезпечення охорони навколишнього середовища та цивільного захисту у сфері техногенної безпеки.

Імплементация європейських норм та принципів побудови енергетичного ринку Україною могла б значно зміцнити енергетичну безпеку, запровадити більш високі технічні стандарти й правила, посилити конкуренцію на внутрішньому ринку та привабити серйозних інвесторів.

1 лютого 2011 року Україна офіційно приєдналася до Договору про заснування Енергетичного співтовариства (ДЕС). Відповідно до Розпорядження КМУ від 3 серпня 2011 р. № 733-р створено план заходів щодо виконання Україною зобов'язань в рамках ДЕС.

На сьогоднішній день Україна не виконує поставлених умов в належні строки, не відповідаючи угодам єс у сфері газу, електроенергетики та відновлюваних джерел, що чітко зазначені у протоколі про приєднання до дес. більш того, повністю не виконано жодного із зобов'язань, що мали бути реалізовані до січня 2012 року.

Зобов'язання перед дес накладаються на непростий перехід до моделі ринку двосторонніх договорів, а також неоднозначні приватизаційні процеси в країні. директива 2003/54/єс, вимагає прийняття нового закону "про засади

функціонування ринку електричної енергії в Україні". проект документа знаходиться на стадії доопрацювання, проте строки його розгляду у парламенті залишаються невизначеними. також не визначені заходи міненерговугілля щодо директиви 2005/89/ес, яка стосується безпеки інвестування в системи електропостачання та інфраструктури.

На даний момент не внесено змін до закону "про електроенергетику", який визначає правові, економічні та організаційні засади діяльності в сфері електроенергетики для впровадження регламенту 1228/2003 стосовно умов доступу до мережі транскордонної передачі електроенергії.

До 1 липня 2011 року Кабмін мав схвалити плани імплементації Директив 2001/77/ЕС (сприяння використанню електроенергії з відновлюваних джерел) та 2003/30/ЕС (сприяння використанню біопального), проекти яких було підготовлено на початку 2011 року, однак їх затвердження й оприлюднення досі не відбулося.

Таким чином, перед Україною сьогодні стоїть ряд невирішених питань щодо адаптації нормативної бази та принципів функціонування вітчизняного ринку електричної енергії європейським нормам. Ця проблема особливо актуальна через підвищений інтерес ігроків міжнародних ринків у співпраці, особливо у сфері поставки та споживання енергоресурсів. Вирішення цих завдань можливе за умови прийняття відповідних законодавчих актів та суттєвих інвестицій, для чого потрібна державна цільова програма.

1. Закон України „Про електроенергетику” від 16 жовтня 1997 р. № 575 (остання редакція від 24 квітня 2009 р.).

2. В.А.Вільха. Проблеми реформування енергоринку України // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – 20.08.2010р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=284>

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Молла М.Г.

Одеський національний економічний університет

Активні інтеграційні процеси України до всесвітньої економіки посилюють загострення конкуренції між економічними суб'єктами. Забезпечення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств можливе при повному урахуванні всіх складових, що на неї впливають. Одним з таких елементів є ефективна організація комерційної діяльності. Визначення основних проблем, пов'язаних з нею, та розробка шляхів їх вирішення викликано тим, що, навіть, на великих підприємствах, які можуть

бути активними операторами ринку відсутня або не належним чином організована комерційна діяльність, в наслідок чого підривається їх конкурентоспроможність.

Дослідженню питань пов'язаних із організацією комерційної діяльності молокопереробних підприємств присвячені праці вітчизняних вчених Поліньока Г. В., Липліна В. А., Грищенко Е. В. П.Березівського, В.Бойка, Д.Вінничука, С.Дем'яненка, В.Зимовця, та ін.

Проте і сьогодні існує цілий ряд проблем в організації комерційної діяльності вирішення яких є складовою забезпечення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств. Визначення цих проблем є метою подальшого нашого дослідження.

Насамперед зазначимо, що ми розглядаємо організацію комерційної діяльності підприємства як цільове об'єднання ресурсів для забезпечення матеріально-технічного озброєння підприємства (постачання) та реалізації, продажу вироблених товарів (збуту).

Матеріально-технічне забезпечення покликане створити гідні умови для ефективної функціональної діяльності виробничого підприємства, а саме: забезпечення та підтримання мінімально-необхідного рівня ресурсів, забезпечення оперативної, точної, гнучкої, комплексної, відносно дешевої та надійної поставки ресурсів. Молокопереробний сектор економіки України безперечно є матеріаломістким, в середньому на кожному молокопереробному підприємстві в структурі витрат матеріальні перевищують 60 %. Окрім того, на сьогоднішній день молокопереробні підприємства закупають молочну сировину у двох групах господарств: великі сільськогосподарські підприємства та приватний сектор населення, причому на приватний сектор приходить 80 % сировинного забезпечення, в яких зосереджено майже 75% корів, що призводить до якісних змін продукції. Це значно ускладнює заготівлю сировини для молокопереробних підприємств, а тому підприємствам необхідно витратити більше ресурсів для забезпечення своєї конкурентоспроможності.

Другою проблемою в матеріально-технічному забезпеченні є географічна неконцентрована заготівельна база. Підприємства змушені витратити значні кошти на заготівлю молока, іноді, навіть, з сусідніх областей за порівняно високими цінами на сировину, а також на утримання молокоприймальних пунктів, що веде до зростання собівартості продукції або відволікає кошти від їх іншого ефективного використання для підвищення конкурентної позиції на ринку.

Важливо відмітити, той факт, що молочна галузь України характеризується сезонною динамікою цін на молочну сировину. Ціни на молоко у літній сезон зменшуються, в зимовий сезон збільшуються. Неможливість перервати технологічний процес змушує виробника

закуповувати матеріальні ресурси й послуги за пропонованими цінами, відповідно змінюється рівень рентабельності виробництва та його конкурентна позиція.

Крім того, молокопереробні підприємства, зокрема Одещини, щоб утриматися на доволі конкурентному ринку повинні виходити на нові ринки, збільшувати обсяги виробництва. Це спонукає до вдосконалення технології виробництва, розширення асортименту, виготовлення якісної та конкурентоспроможної продукції. Одним з напрямків вирішення цього питання є організація ефективного збуту готової продукції. Незважаючи на те, що не на всіх молокопереробних підприємствах існує така функціональна структура як комерційний відділ і всі рішення щодо заготівельно-збутових питань приймаються самим керівником або вузьким колом спеціалістів, на всіх підприємствах сформовані збутові мережі. Для більшості молокопереробних підприємств доведення продукції до кінцевого споживача характеризується опосередкованим каналом збуту, довжина якого складає два-три посередники може й більше. В загальному випадку організація каналу збуту складається з оптових посередників – роздрібною торгівельною мережі – кінцевого споживача, або фірмових магазинів – кінцевого споживача. Крім того, мають місце і прямі канали збуту – продаж галузям промисловості або сільському господарству (сироватка) та сухих кормів для тваринництва. Аналіз свідчить, що молокопереробні підприємства, зокрема Одеського регіону, практично не використовують такий потужний маркетинговий засіб, як фірмова торгівля. В той час, як наявність фірмових магазинів формує певний позитивний імідж, дозволяє завоювати стабільного покупця.

Незважаючи на всі існуючі проблеми в організації комерційної діяльності, українські виробники в змозі забезпечити широкий асортимент молочної продукції в достатній якості.

СТИМУЛИРОВАНИЕ РАЗВИТИЯ НИЗКОУГЛЕРОДНОЙ ЭКОНОМИКИ НА ОСНОВЕ НАЛОГОВ НА ВЫБРОСЫ ПАРНИКОВЫХ ГАЗОВ ПЕРЕДВИЖНЫМИ ИСТОЧНИКАМИ ЗАГРЯЗНЕНИЯ

к.э.н. **Мотосова Е.А.**

Российский экономический университет им. Г.В. Плеханова, г. Москва

В целях формирования углеродных рынков и стимулирования снижения выбросов парниковых газов в ряде стран принимаются соответствующие меры правового и экономического характера. Значительный интерес при этом представляют меры по налоговому

регулированию выбросов парниковых газов передвижными источниками загрязнения. Так, к примеру, Европейское экологическое агентство в начале 2012 г. установило новый налог на выбросы автомобилями парниковых газов. Первыми под него попали лимузины и машины класса "люкс" (в среднем до 20 тысяч евро за модель). Налог будет браться при покупке автомобиля и его введение руководство ЕС согласовывает в настоящее время с представителями европейской автостроительной промышленности. Данный налог рассчитывается в зависимости от мощности двигателя и объемов выброса парниковых газов, в первую очередь, углекислого газа. Ожидается, что к 2015 году все автомобили на дорогах ЕС должны будут отвечать новым требованиям по сокращенному выбросу парниковых газов. По оценкам эксперты Европейского экологического агентства в первые годы действия поступления отведения данного дополнительного налога составят до 10 млрд. евро ежегодно.

С другой стороны, Международная ассоциация воздушного транспорта (IATA) активно выступает за пересмотр правил ЕС о квотах на выбросы парниковых газов авиации. Ожидается, что уже в ближайшем будущем может быть подписано соглашение между ЕС и другими странами мира о торговле квотами на выбросы парниковых газов, хотя такой подход и ущемляет права авиакомпаний. тметили продвижение переговоров в Международной ассоциации гражданской авиации (ICAO). Евросоюз в начале 2009 года принял решение с 2012 года включить авиаперевозчиков в европейскую систему торговли квотами на выбросы парниковых газов (EU ETS). Другими словами, с 1 января 2012 года все авиакомпании, выполняющие рейсы в Европу, должны получать квоты на выбросы парниковых газов, пропорционально своему объему перевозок, а также вести мониторинг, отчетность и контроль этих выбросов. С критикой этого решения Евросоюза выступили США, Китай, Россия и ряд других стран, а также IATA. Основной их аргумент состоит в том, что мировые авиакомпании не против торговли квотами на эмиссии, как таковые, но такие меры должны внедряться глобально, а не только в рамках ЕС. Кроме того, перевозчики уже платят в Европе значительные экологические платежи и налоги, которые должны компенсировать вред, наносимый ими окружающей среде. По мнению некоторых экспертов, односторонние меры, принимаемые ЕС по введению «климатических» налогов могут привести к торговой войне, к глобальному торговому конфликту. Так, к примеру, правительство Китая уже направило китайским авиакомпаниям директиву не участвовать в ETS, а в конгрессе США сейчас рассматривается законопроект, который по сути, запрещает американским авиалиниям работать в этой системе. В этих условиях авиакомпании сталкиваются с выбором: следовать ли законам своих стран или правилам ETS, которые хочет внедрить Евросоюз. К тому же есть опасность того, что европейские перевозчики столкнутся с

ответными мерами, ведь если остальные авиакомпании будут вынуждены участвовать в ETS, то их правительства могут принять ответные меры, направленные против европейских перевозчиков. Министерство транспорта РФ предлагает, как минимум, отложить введение квот до выработки глобального решения на уровне ИКАО. По оценкам, из-за новых экологических сборов авиабилеты из России в Европу подорожают на 3%. По мнению российских экспертов подобный шаг является принуждением авиакомпаний к покупке квот на эмиссию для осуществления полетов в страны ЕС, а вопрос выработки глобального механизма сокращения объема выбросов парниковых газов от гражданской авиации находится в компетенции Международной ассоциации гражданской авиации.

Согласно европейскому законодательству, полеты без разрешений на выброс эмиссий будут наказываться штрафами в размере 100 евро за тонну, а в случае систематического нарушения требований – запретом на осуществление полетов. Российские авиакомпании смотрят на действия американских перевозчиков: по данным Reuters, American Airlines, Delta Air, United Airlines и другие уже ввели дополнительный сбор в размере 3 доллара на полеты из США в Европу.

Отметим, что Китай запретил своим авиакомпаниям платить налог на выбросы парниковых газов, который вступил в силу в Евросоюзе с 2012 г., так как данное решение ЕС противорчит принципам Рамочной Конвенции ООН об изменении климата и правилам деятельности международной гражданской авиации. В результате китайские регуляторы запретили своим авиаперевозчикам платить какие-либо налоги без специального разрешения правительства.

Таким образом, очевидно, что введение дополнительных «климатических» налогов для передвижных источников загрязнения следует рассматривать в системе инструментов конкурентной борьбы, что предполагает проведение экологической модернизации производства с целью снижения выбросов парниковых газов.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПРОТИРІЧ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОГО ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ

Омельяненко В.А.

Сумський державний університет

На міжнародному рівні вже сформувалася глобальна система регулювання трансферу технологій. Україна повинна адаптуватися до неї, якщо планує розвиватися як складова частина світового господарства, а не як сировинний придаток та економіка, що відмежована від світових тенденцій

соціально-економічного і технологічного розвитку.

Проте, до процесу міжнародної інноваційної інтеграції необхідно підходити досить виважено. Незважаючи на всі переваги міжнародних ринків технологій необхідно розглянути і недоліки цього процесу, які переважно базуються на рівні розвитку різних груп країн, причому у випадку з торгівлею технологіями з'являються протиріччя між Північчю та Півднем.

Міжнародний ринок технологій базується на торгівлі двома видами продукції: готовими високотехнологічними товарами та патентами. При трансфері відбувається перехід лише окремої технології або винаходу, а не власне інституційної основи створення нових технологій, що робить міжнародну торгівлю фактором наздоганяючого розвитку, який здатен лише подолати технологічний розрив між країнами, а міжнародна конкурентна перевага формується не володінням високими технологіями, а саме технологічним лідерством, яке виступає основою економічного зростання.

Незважаючи на стрімке зростання міжнародного трансферу технологій, позитивний вплив новітніх досягнень науки на розвиток як розвинених країн, так і що розвиваються, зростаючу увагу, що приділяється урядами питанням активізації зусиль щодо участі в міжнародній системі передачі технологій, існує ряд суттєвих протиріч розвитку цієї сфери:

1) приймаючи до відома колосальні витрати на створення зразка нової техніки, активну роль у міжнародному трансфері технологій грають ТНК, які володіють значними фінансовими можливостями. А оскільки монополістичний капітал зацікавлений, у першу чергу в розвитку тих галузей, де він може забезпечити максимальний прибуток, то капіталовкладення надходять лише в окремі сфери економіки. Це деформує пропорції суспільного виробництва, призводить до протиріч між гігантами та між ними і немонополістичним (зокрема соціальним) сектором.

Крім того, технологічна відсталість країн не дозволяє подолати технологічну залежність, при чому залежність закріплює відсталість. ТНК, створюючи в країні, що розвивається, виробництво зацікавлена у власній ефективності, використовуючи природні ресурси цих країн, дешеву робочу силу, ринок збуту, призводячи до негативного відношення до ТНК в країнах, що розвиваються.

2) у більшості випадків міжнародний трансфер технологій стосується питання конфіденційності, особливо на стадії передачі документації. Технічна документація, як правило, передається в паперовому або електронному варіанті або в усній формі (через фахівця). Тому що ця інформація «з особи» і є головною складовою технології як товару, то для її передачі в контрактах виявляється недостатнім застосування звичайних правил INCOTERMS, а потрібно детально прописувати умови поставки;

3) нова технологія може виявитися застарілою для країн, які її

одержують: розвинені країни не поспішають передавати найсучасніші технології, щоб не створювати собі конкурентів; технології, які передаються, як правило, мають потребу в доробці і адаптації до місцевих умов, що може вимагати суттєвих витрат;

4) обмеження прав одержувачів технологій, значний вивіз капіталу через неадекватно високий рівень роялті і дивідендів, ввіз ресурсномістких, екологічно шкідливих технологій, обмеження дифузії знань, спрямованість підприємств із іноземними технологічними інвестиціями на використання іноземної сировини;

5) дисбалансу міжнародного ринку технологій сприяє те, що значні переваги існують у країнах, які мають у своєму розпорядженні значні вільні ресурси для підтримки процесів інформатизації, інформаційно-комунікаційної інфраструктури;

6) досить чутливими є еколого-економічні аспекти трансферу, оскільки новітні технології не поступаються за рівнем екологічного навантаження технологіям попередніх поколінь, а в дечому навіть і перевищують їх: високі технології в атомній сфері призводять до розростання некерованих радіоактивних забруднень; радіотелевізійні та електронні технології – досі недослідженого забруднення у діапазоні електромагнітного спектра; космічні технології – забруднення наземного, водного і космічного середовищ.

Варто враховувати і часовий лаг трансферу технологій, який означає час, через який нова технологія виходить на ринок, після того як компанія-правовласник отримає надприбутки на початковій стадії виходу технології на ринок. Навколо цього побудована вся міжнародна ліцензійна торгівля: товар спочатку продається в розвинених країнах, а потім поступово просувається в країни, що розвиваються.

Міжнародна торгівля технологіями в її теперішньому форматі фактично унеможливує здійснення радикальних перестановок у ролі різних держав на світовому ринку та містить у собі загрози для країн, що розвиваються, тому паралельно з участю в міжнародному технологічному обміні необхідно розвивати інноваційну систему на національному рівні.

ВИРОБНИЦТВО ОРГАНІЧНИХ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Опара Т.В.

Сумський державний університет

Виробництво якісної і безпечної натуральної продукції в асортименті та оптимальності для різних галузей господарського комплексу, особливо для дитячого

та дієтичного харчування, лікування є актуальним для України та інших країнах світу.

Україна має значні перспективи у вирощуванні екологічно чистої сільськогосподарської сировини для виробництва якісної та безпечної органічної продукції, оскільки протягом останніх років різко скоротилось внесення мінеральних добрив, застосування хімічних засобів захисту рослин внаслідок дефіциту обігових коштів у сільськогосподарських товаровиробників.

За даними Міжнародної федерації руху за органічне сільське господарство (IFOAM), за рік площа земель в ЄС, відведена під органічне землеробство, зросла на 15%, що склало 8,3 млн га. Всього у світі таких земель – 37 млн га, із них третина приходить на країни, що розвиваються. Загальна площа українських земель сільськогосподарського призначення, яка може бути використана для отримання якісної та безпечної органічної продукції у середньому становить 4 – 5 млн. га.

На основі систематизації підходів до напрямків впровадження економічно ефективного і екологічно безпечного землеробства ми прийшли до висновку, що найбільш прийнятним у сучасних умовах є органічне землеробство.

Органічне (натуральне, біологічне) землеробство – це система організації та ведення агроєкосистем, де технологічні операції, що спрямовані на оптимізацію росту та розвитку рослин, проводять з використанням лише природного походження (натуральних) технологічних матеріалів (добрив, засобів захисту рослин, регуляторів росту тощо) та з урахуванням показників якості та безпеки фітопродукції.

Натуральне землеробство у розвинутих країнах зростає, і його частка становить майже 30% від орних земель. Зокрема, в Швейцарії цей показник вирощування сягає 15%, Австралії – 11% , Італії – 8%, тоді як в Україні лише 0,4%.

Основними аргументами для впровадження натурального землеробства за кордоном вважаються: необхідність отримання доброякісної та безпечної продукції для харчування та лікування; деяке перевиробництво рослинної та тваринної продукції; потреба зниження глобального процесу забруднення навколишнього природного середовища; невеликий, порівняно з Україною, рівень розораності земель; наявність населення, яке здатне придбати дорожчу, але екологічно чисту продукцію.

Термін “органічні продукти” в країнах ЄС визначений на законодавчому рівні. Органічними називають продукти харчування, що вироблені в екологічно безпечному середовищі без застосування синтетичних препаратів (неорганічних добрив, пестицидів, гербіцидів, інсектицидів, антибіотиків, гормональних препаратів та ін.), генетично модифікованих організмів, радіації.

Виробник такої продукції повинен пройти сертифікацію, що передбачає атестацію всіх етапів виробництва – від стану земель до упаковки кінцевої продукції, на підставі чого він отримує право маркувати свою продукцію як екологічно чисту. Сертифікація одного виробника коштує до 6 тис.євро, що частково виправдовує високу собівартість органічних продуктів. Проте, на ринках України через низьку конкуренцію надто висока націнка на натуральні продукти. В Євросоюзі різниця в цінах між традиційними і органічними продуктами складає 15-20%, тоді як в Україні ця різниця сягає 300%. Завдяки зростаючому попиту і високим цінам внутрішній ринок натуральних продуктів швидко розвивається. Кількість господарств, які отримали статус органічних, за вісім років зросла більш, ніж вчетверо – з 31 в 2001р. до 142 в 2011р. А об'єм продаж збільшився з 6 млн.грн. в 2008 р. до 55 млн. грн. в 2011р.

Отже, перспективним напрямком, який враховує об'єктивні закономірності та системні взаємозв'язки між всіма ланками відтворювального процесу у природокористуванні є розвиток органічного землеробства в Україні, основою якого має стати впровадження механізму державного замовлення на виробництво екологічно чистої харчової продукції в межах спеціальних сировинних зон. Статтею 1 Закону України “Про дитяче харчування” спеціальною сировинною зоною визначено регіони або окремі господарства, що відповідають умовам виробництва продукції рослинництва і тваринництва, придатні для виготовлення продуктів дитячого та дієтичного харчування.

Суттєвою перешкодою для розвитку біовиробництва в Україні є відсутність законодавчого забезпечення і національної системи сертифікації органічних продуктів, недостатня обізнаність споживача, щодо органічної продукції та небажання торгівельних підприємств, які в маркетинговій діяльності орієнтуються переважно на масові бренди, змінювати свою асортиментну політику.

Необхідна активація роботи щодо прийняття державного закону про органічні продукти та створення незалежних українських сертифікуючих компаній; стимулювання мережі спецмагазинів по реалізації екологічно чистої продукції.

ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ

доц. Орлов Н.А.

Харьковский национальный университет внутренних дел

Создание законодательной базы по устойчивому развитию Украины осложнено недостаточным уровнем знаний в гуманитарных и общественных

науках, особенно в междисциплинарных и системных исследованиях.

В научной литературе отмечается, что переход на устойчивое развитие нельзя осуществить, сохраняя нынешние стереотипы мышления, которые пренебрегают возможностями биосферы и порождают неадекватное отношение должностных лиц государственных органов, граждан и юридических лиц к окружающей среде и обеспечению экологической безопасности. Данная модель развития государства предполагает формирование нового экологического мышления всего населения страны и сохранение биологического разнообразия как основы такого развития. В ее основу может быть положен коэволюционный путь развития современного общества. Суть его заключается в том, чтобы темпы техногенных изменений в стране не превышали скорости адаптации биосистем к окружающей среде. В настоящее время антропогенная и техногенная нагрузки на окружающую природную среду в Украине в несколько раз превышает соответствующие показатели в развитых странах мира.

По мнению законодателя, первопричинами экологических проблем Украины являются:

унаследованная структура экономики с превосходящей частью ресурсо- и энергоемких областей, негативное влияние которых был усилен переходом к рыночным условиям;

изношенность основных фондов промышленной и транспортной инфраструктуры;

отсутствие четкого размежевания природоохранных и хозяйственных функций в существующей системе государственного управления в сфере охраны окружающей природной среды, регулирования использования природных ресурсов;

недостаточная сформированность институтов гражданского общества; недостаточное понимание в обществе приоритетов сохранения окружающей природной среды и преимуществ устойчивого развития;

несоблюдение природоохранного законодательства.

Из изложенного следует, что проблема устойчивого развития Украины является более социальной и экономической, чем экологической, если рассматривать ее в масштабах глобальной системы «общество-природа».

В отечественной правовой науке отсутствуют общепризнанные теоретические разработки правовых проблем охраны окружающей среды. Остается недостаточно изученным влияние формирующихся рыночных отношений в экономике на состояние окружающей среды при наличие в стране экологического кризиса. Проблемы устойчивого развития страны не нашли должного отражения в уголовном, земельном, гражданском, хозяйственном и ином законодательстве при их реформировании, а также законодательстве административном, экологическом, налоговом,

реформирование которых продолжается.

С учетом изложенного, предлагается выделить следующие основные направления исследования правового обеспечения перехода Украины на устойчивое развитие:

состояние правового обеспечения устойчивого развития Украины;

установление особенностей развития экономики и правовой охраны окружающей среды на принципах устойчивого развития в их взаимосвязи;

выработка механизма правового обеспечения управления социально-экономическими и эколого-экономическими проблемами на принципах устойчивого развития;

использование правовых форм в качестве правовых средств для разрешения экологических, экономических, технических и иных жизненноважных проблем на принципах устойчивого развития;

изучение проблем систематизации экологического законодательства Украины с учетом национального и международного опыта на принципах устойчивого развития.

Решение перечисленных правовых проблем позволит выработать понятие и содержание механизма правового воздействия на общественные отношения, обеспечивающего сбалансированное развитие экономики, социальной сферы и окружающей среды на долгосрочный период на принципах устойчивого развития.

Одним из ключевых объектов правового воздействия на принципах устойчивого развития являются предприятия. По действующему законодательству Украины предприятиям природные ресурсы предоставляются без учёта экологической ситуации того региона (местности), на территории которого они размещены. Экологизация некоторых правовых норм земельного, гражданского и уголовного законодательства существенно не повлияла на перестройку хозяйственного комплекса страны на принципах устойчивого развития в условиях рынка.

При осуществлении предприятием хозяйственной деятельности оно становится источником техногенной опасности для окружающей среды. Особенности деятельности предприятия на принципах устойчивого развития как потенциального источника техногенной опасности для окружающей среды проявляются через последствия происшедших катастроф, аварий, правомерной деятельности и т.д. на природные объекты. Окружающая среда, изменённая под воздействием техногенной деятельности, становится источником экологического вреда, а предприятия для окружающей среды и общества – источником повышенной опасности.

Одним из критериев отнесения деятельности предприятия к источнику повышенной опасности, является степень его опасности для тех природных ландшафтов, на территории которых оно расположено. Воздействуя на

природные ландшафты, деятельность предприятия прямо или косвенно влияет на устойчивость функционирования природной территории.

Основным показателем устойчивости и развития территории, на которой предприятия находятся, является ее экологический потенциал. Экологический потенциал территории зависит от устойчивости ландшафтов и экосистем, способности освобождаться от загрязняющих веществ или разлагать их. Действующее законодательство Украины при возмещении техногенного ущерба (вреда) не учитывает «вклада» деятельности предприятий по снижению экологического потенциала территории, на которой они находятся. Признание предприятия частью экологической системы антропогенного происхождения предполагает поиск подходов в оценке его опасности в условиях рыночных отношений.

ФОНДОВІ ІНДЕКСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОТИВАЦІЇ ЕКООРІЄНТОВАНОГО КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Пімоненко Т.В.

Сумський державний університет

Сучасний етап розвитку корпоративних відносин обумовлює актуальність широкого використання ринкових (біржових) показників (моделей, систем) для аналізу та оцінки доцільності впровадження системи корпоративного екологічного менеджменту та аудиту, а саме, аналізу ефективності витрачання фінансових ресурсів на відповідні природоохоронні заходи. Так, економічний ефект від впровадження системи корпоративного екологічного менеджменту та аудиту можна оцінити аналізуючи біржові показники акціонерних компаній, об'єднаних в портфелі акцій для виключення індивідуальних особливостей. Для аналізу ефективності екологічних витрат в світовій практиці існують різні підходи створення таких портфелів.

Загальну оцінку внеску екологічних та інших елементів стійкого розвитку в ефективність та капіталізацію корпорації дозволяють дати індекси DowJonesIndexes та FinancialTimesStock Exchange Group (FTSE Group). Обидва індекси DowJonesSustainabilityIndexes (DJSI) та FTSE4 Good – незалежні, та виділяють корпорації за розширеною системою критеріїв, які включають економічні, екологічні та соціальні аспекти стійкого розвитку. Індекси групи FTSE4 Good відрізняються строгими та посиленими вимогами до корпорацій-учасників.

Зазначимо, що оскільки сучасний стан розвитку виробничо-господарських відносин характеризується, високою увагою до соціальної та еколого-економічної відповідальності, можна очікувати, що компанії, які

входять до індексу, можуть втрачати певний відсоток ефективності у короткостроковій перспективі, орієнтуючись на стабільність та більший ефект в довгостроковому періоді. Так, згідно FTSE Group оцінюються корпорації за п'ятьма критеріями:

1. Екологічна стійкість.
2. Дотримання прав людини.
3. Виконання соціальних зобов'язань.
4. Протидія корупції.
5. Ставлення до зміни клімату.

Критерії відбору FTSE постійно посилюються, що ти самим стимулює компанії до постійного покращення екоорієнтованого корпоративного управління.

Розрахунок індексу DJSI було розпочато у 1999 році. До складу індексу DJSI входять 20 % компаній, які займають лідируючі позиції за корпоративною соціальною відповідальністю. Також, слід зазначити, що до складу індексу DJSI не входять компанії діяльність яких пов'язана з виробництвом спиртних напоїв, тютюнових виробів, вогнепальної зброї, а також з азартними іграми. При розрахунку індексу DJSI компанії оцінюються за трьома напрямками: економічна, екологічна та соціальна діяльність компанії. Інформація для аналізу отримують з офіційних сайтів компаній, анкетувань, співбесід з керівництвом компанії, а також з її офіційних звітів. Зібрана інформація перевіряється третьою стороною – Pricewaterhouse Coopers and Deloitte.

Зазначимо, що на українському ринку цінних паперів існують наступні види біржових індексів: PFTS Index, UkrainianEquitiesIndex (UX) та ін. Нажаль, жоден з них не враховує ефективність екологоорієнтованої діяльності компаній. Тому, на нашу погляд, доцільно було б проводити дослідження в напрямку створення українського індексу стійкого розвитку, до бази розрахунку якого входили б акції українських емітентів, які обертаються на організованому ринку цінних паперів та відібрані на основі аналізу екологічної та соціальної звітності корпорацій, які повинні постійно оприлюднюватися. Зазначимо, що критерії відбору цінних паперів, необхідно засновувати на традиційній методології, яка використовується на фондовому ринку України.

Аналіз зарубіжних досліджень свідчить про те, що екологічна та соціальна відповідальність корпорації впливає на її ринкову вартість. Таким чином, екологоорієнтоване корпоративне управління, впровадження та розвиток системи корпоративного екологічного менеджменту та аудиту надають підприємствам економічні переваги, які відображаються не лише на зниженні собівартості продукції та послуг, а й в зниженні великої кількості ризиків, а також в збільшенні її ринкової вартості.

Підприємства, які впроваджують та розвивають систему корпоративного екологічного аудиту отримують певний кредит довіри зі сторони органів

державної влади, суспільства та закордонних інвесторів. Так, наприклад, можливим є надання у певних випадках таким підприємствам терміну для виправлення недоліків (компенсацій збитків) до офіційного оформлення порушень органами екологічного управління.

Підсумовуючи зазначене, можна зробити висновок, що біржові екологічні індекси можуть стати індикатором мотивації компаній до добровільного впровадження екоорієнтованого корпоративного управління, прийняття та реалізації екологічних програм, своєчасного виконання соціальних зобов'язань тощо.

THE ANALYSIS OF TEMPERAMENT TYPES'S INFLUENCE ON MANAGERS

Poznanska A.O., Shkurat M.S.
Sumy State University

Among the individual personality traits that strongly characterize human behavior, a special place belongs to temperament. Temperament is a genetically determined set of characteristics that remain unchanged from birth throughout life. It affects the individual's emotions and thinking, volitional action, affects pace and rhythm of language, behavior. The relevance of this topic is that temperament makes influence on the way how person works, relations with coworkers and that is why it is so important to know all positive and negative qualities of your temperament and benefit from them or control them.

According to the greatest scientist Pavlov I.P. there are four main types of temperaments: sanguine, choleric, phlegmatic and melancholic.

The sanguine temperament is characterized by high mental activity, vigor, working capacity, speed and vivacity of movements, fast tempo of speech. This kind of person always tries to reach his/her goal and patiently achieves it. Sanguine is reliable in any work, except monotonous and sluggish. Failures don't upset person with this type of temperament. Sanguine temperament is extremely sensitive to criticism.

Manager with the sanguine temperament has positive qualities such as persistence, high mobility and easy adaptability to new circumstances, the ability to clearly and confidently operate during difficult situations, high productivity during dynamic work, optimism and a sense of humor, sociability and teamwork. Furthermore, sanguines particularly excel in offices that encourage creativity and innovation. On the other hand a sanguine-manager may show negative qualities such as formal attitude to their duties when they lose interest in their work, stubbornness and irritability in response to criticism, negligence in difficult

situations.

Whatever the task, the tenacious choleric is on the job. With the innate need to control everything around them, choleric are marked by their dynamic, fast-moving approach and domineering attitudes. Highly efficient, choleric are also self-reliant, strong-willed and outspoken individuals. Although their loved ones and coworkers may consider them bossy, choleric are valuable because they can accomplish more than anyone else in a shorter time.

Manager with the choleric temperament is characterized by quick reflexes and constant striving to be ahead of everyone. In difficult situations choleric-manager can act courageously because he/she likes to risk and conquer the danger. Choleric is very active, critical, initiative and independent at work. This person is very sociable and extremely sensitive to public opinion. On the other side this kind of manager can be very rude, judgmental and unrepentant, impatient and unsympathetic, tactless and manipulative. He/she can change friends very easily, often tends to take the specific position in the team, sometimes vindictive, vengeful. The mood of choleric often changes unexpectedly. Being laid off, he/she can be a leader of a group that violates the discipline.

The most balanced of the four temperaments, phlegmatics are marked by their slow, steady approaches and lackadaisical attitude. The foil to the ultra-efficient choleric, the phlegmatic is characterized for his or her lack of decisiveness and enthusiasm. Individuals with this temperament like to perform tasks according to on their own schedules and will use procrastination to assert their control. Although others may consider them lazy, phlegmatics are valuable because they can work well under pressure.

Manager with phlegmatic temperament has such positive qualities as confidence and self-control, perseverance and persistence, acting without fear in difficult situations, does not come into conflicts, tries to complete everything that is planned. This kind of manager is friendly, diplomatic and inoffensive, pleasant and balanced, adaptable and consistent, patient and controlled. Disadvantages of phlegmatic manager: hesitant, doubtful and sluggish, compromising and aimless, nonchalant and indifferent, uninvolved and unenthusiastic.

Marked by their scheduled and critical temperaments, melancholies are known for crossing their "T's" and dotting their "I's." To a melancholy, no detail is too insignificant or excessive. In fact, melancholies are so detail-oriented that they often become depressed when certain things fail to meet their high standards. People with this temperament also have affinities for making charts and lists, and they constantly analyze whether or not they're being productive.

Manager with a melancholy temperament has some advantages. This kind of manager is analytical, detailed and orderly, considerate and respectful, sensitive and self-sacrificing, cultured and idealistic. However, this manager has weaknesses such as instability, impulsivity, a tendency to rash actions, expression of rudeness

and irritability. Melancholic's perfectionism may make them critical or pessimistic, and they drive themselves crazy with their efforts to measure up to their own high standards.

After analyzing all types of temperaments I came to a conclusion that the advantages of one type of temperament can be disadvantages of another type. The research shows that managers that have strong and balanced nervous system achieve better results than managers with opposite qualities. Temperament doesn't fully influence on the character of person that is why an individual may develop qualities that are needed in job. Also manager should realize the advantages of his/her temperament and use them in work.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ СБАЛАНСИРОВАННЫМ РАЗВИТИЕМ

к.е.н. Половян А.В.

Институт экономики промышленности НАН Украины, г. Донецк

Сбалансированное развитие предполагает ко-эволюционное взаимодействие между экономической, социальной, биотической и экологической подсистемами. Ко-эволюция стран, которые имеют разные уровни экономико-экологического развития, требует модели управления, учитывающей взаимодействие между популяциями этих регионов в долгосрочной перспективе. Эта связь должна отражать исторически сложившиеся связи между экономическим развитием, технологическими и институциональными изменениями обеих стран. При этом следует учитывать, что экологически негативные действия могут не привести к отклонению от равновесия в краткосрочном периоде, однако в долгосрочном периоде способны привести к необратимым последствиям, например полной или частичной потере определенных функций. Это отражает тот факт, что решение проблемы обеспечения сбалансированного развития одного региона за счет другого в долгосрочном периоде приведет к усилению экологических проблем для обеих территорий.

Ключевая гипотеза концепции управления сбалансированным развитием заключается в том, что эффективное регулирование сбалансированного развития одной экономической популяции должно осуществляться на основе согласования долгосрочных целевых индикаторов экономико-экологического развития всех экономических популяций, которые входят в одно геополитическое пространство.

Реализация данной концепции возможна в рамках эволюционного управления. Сущность идеи эволюционного управления состоит в том, что,

планируя и осуществляя экономическое развитие, опираясь на инновации, можно управлять эволюцией общества.

Согласно предложенной концепции управление сбалансированным развитием предполагается осуществлять с помощью двухуровневого процесса. На первом уровне задаются цели развития всей подсистемы управления. Второй уровень подсистемы осуществляет регулирование развития отдельного элемента подсистемы управления в рамках заданных целевых критериев первым уровнем.

Эффективное управление сложными экономическими системами с позиций синтеза интегрированных цепочек создания стоимости требует перехода от жесткого централизованного управления, на чем базировались методы традиционного системно-ориентированного управления, к эволюционной модели управления, основанной на «информационной динамике». Эволюционное управление предполагает разработку новых организационных схем при внедрении в систему управления интегрированными структурами территории, обеспечивающей горизонтальные связи и доступ к необходимой информации.

Концептуальная модель управления сбалансированным развитием на основе иерархически управляемой динамической системы состоит из двух уровней. Верхний уровень представляет собой межгосударственное взаимодействие, направленное на выработку основных целей сбалансированного развития. Данное взаимодействие осуществляется на принципах партисипативного управления. Для выработки стратегических целей сбалансированного развития используются методы интерактивного планирования. Результатом являются рекомендуемые (возможные) цели для субъекта управления нижнего уровня. В качестве субъектов данного уровня выступают отдельные государства, которые представлены правительством, обществом, хозяйствующими субъектами. На данном уровне с помощью соответствующих форм взаимодействия, а также использования сценарного подхода на основе экономико-математического моделирования, интерактивного планирования, логического инкрементализма вырабатываются соответствующие направления по реализации целей сбалансированного развития. Эти направления являются основой для разработки соответствующих целевых программ, стратегий развития отдельных регионов и предприятий, добровольных соглашений между представителями бизнеса и государства и пр.

С помощью административных и рыночных инструментов осуществляется воздействие на управляемую подсистему. В фокусе управления и регулирования находятся звенья глобальной цепочки ценности и основное воздействие направлено в сторону сокращения эко-деструктивного влияния с помощью инноваций в тех звеньях, которые имеют наибольшее негативное влияние на экологическую подсистему, а также факторы и условия

экономического развития. Регулирующее воздействие осуществляется в виде соответствующих тактических планов, соглашений между хозяйствующими субъектами и органами государственного управления и пр. Для реализации поставленных целей на оперативном уровне используют ряд методов: каскадирование, стратегические карты, системы сбалансированных показателей и др. Сравнение фактических и запланированных результатов позволяет определить отклонения в достижении целей сбалансированного развития и является основой для выработки соответствующих корректирующих воздействий.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ГІРНИЧОДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ШЛЯХОМ ЗАЛУЧЕННЯ В ЕКСПЛУАТАЦІЮ ЗАБАЛАНСОВИХ ЗАПАСІВ ЗАЛІЗОРУДНИХ РОДОВИЩ

д.т.н., проф. **Попов С.О., Максимова І.І.**
Криворізький національний університет

Досягнення високої стійкості розвитку економіки потребує надійного ресурсного забезпечення підприємств різних галузей промисловості. Для гірничодобувного підприємства забезпечення такої надійності може бути здійснене шляхом залучення в експлуатацію додаткових обсягів запасів корисних копалин у вигляді забалансових руд.

Стійкий економічний розвиток підприємств гірничодобувної галузі є актуальним стратегічним завданням, ефективне вирішення якого дозволяє підтримувати стабільні економічні зв'язки, а також сприяє зміцненню зовнішньоекономічних позицій держави на світовому ринку. Забезпечення потреб підприємств різних галузей економіки в гірничо-металургійній продукції потребує розширення видобувних потужностей та більш раціонального і комплексного використання надр. Основною державною стратегією розвитку гірничо-металургійного комплексу є підтримання високого ресурсного потенціалу галузі за рахунок запровадження програм з комплексного, всебічного та найбільш повного використання ресурсів надр [1, 2].

Економічно-ефективна діяльність сучасного гірничодобувного підприємства, як складової ланки гірничо-металургійного комплексу, цілком залежить від наявності відповідної сировинної бази, яка визначається наявністю достатніх обсягів розвіданих та доступних для відпрацювання запасів корисних копалин, гірничо-геологічними умовами їх залягання, рівнем прогресивності технології видобутку та загальною організацією виробництва. У підсумку ці фактори обумовлюють вартість видобутку

залізних руд та ціну гірничо-металургійної продукції, що безпосередньо впливає не тільки на показники діяльності гірничодобувного підприємства, але і на стан всього гірничо-металургійного комплексу та галузей-споживачів залізорудної продукції.

У цілому гірничо-металургійне виробництво України з підземним способом видобутку характеризується значним сировинним потенціалом. Державний баланс корисних копалин України характеризується загальними запасами залізних руд у розмірі 28,45 млрд.т, що зосереджені в 52 родовищах, 22 з яких розробляються на наш час [2]. Обсяг запасів, які відносять до забалансових, становить близько 11 млрд т.

Одним з джерел підтримання та розширення сировинної бази гірничодобувного підприємства є залучення в експлуатацію запасів залізних руд, які відповідно до попередніх оцінок за своїми гірничо-геологічними характеристиками були віднесені до забалансових. На сьогоднішній день, у зв'язку зі зміною ринкових умов, технологічним прогресом та економічними можливостями підприємства, результати такої оцінки втрачають свою актуальність. На багатьох рудниках забалансові руди є доступними для видобутку за своїми гірничотехнічними параметрами та умовами залягання, що обумовлює необхідність обґрунтування доцільності їх відпрацювання з позицій економічної ефективності.

У більшості випадків частина забалансових запасів може розкриватися попутно при проведенні виробок, які призначені для відпрацювання балансових запасів руд. Таке залучення у видобуток потребуватиме порівняно незначних додаткових витрат, а отже може виявитися економічно доцільним. Загальне збільшення обсягів видобутку запасів за рахунок залучення забалансових руд обумовлює загальне зниження питомих витрат, що забезпечує рентабельність виробництва. Попутне відпрацювання забалансових запасів має велике значення для вирішення екологічних та природоохоронних завдань, що є особливо актуальним у розвитку гірничодобувної промисловості.

Слід зауважити, що в наукових дослідженнях практично не вирішується актуальне питання економічного обґрунтування видобутку забалансових руд, що набуває все більшого зацікавлення з боку сучасних гірничодобувних підприємств.

Для визначення ефективності залучення в експлуатацію забалансових запасів авторами розроблена модель відповідного економічного механізму, побудованого на основі виконання детальних техніко-економічних розрахунків для здійснення комплексної оцінки та визначення економічної ефективності видобутку забалансових запасів залізних руд з урахуванням специфічних особливостей гірничо-геологічних, гірничотехнічних та технологічних умов їх відпрацювання. Вирішення цієї задачі виконується з

використанням інструментарію економіко-математичного та організаційно-економічного моделювання.

1. Кодекс України про надра: Постанова Верховної Ради України від 27 липня 1994 року N 133/94-ВР (редакція від 17.11.2011)
2. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року: закон України від 21 квітня 2011 року N 3268-VI

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНО СПРЯМОВАНИМ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ

д.е.н., проф. **Прокопенко О.В., Касьяненко Т.В.**
Сумський державний університет

Організація процесу екологічно спрямованого інноваційного розвитку (ЕСІР) має забезпечуватися досконалим організаційно-економічним механізмом управління цим процесом. При цьому досконалий організаційно-економічний механізм управління екологічно спрямованим інноваційним розвитком (ОЕМУЕСІР) не може бути стаціонарним. Залежно від змін у правовому, соціальному, економічному, екологічному та інших умов інноваційного розвитку досконалий ОЕМУЕСІР має трансформуватися.

Така трансформація (рис. 1) в основному має лежати в площині зміни організаційно-економічних методів та інструментів управління з метою максимізації соціо-еколого-економічних результатів інноваційного розвитку. Трансформація таких методів та інструментів має відбуватися на всіх рівнях управління. Трансформація ОЕМУЕСІР має визначатися також пріоритетною концепцією ЕІД, яка визначає ефективність різних економічних та організаційних методів та інструментів управління.

Роль держави є визначальною в ініціюванні перетворення національної економіки і спрямуванні її на екологічно орієнтований інноваційний розвиток. Державне регулювання та підтримка ЕСІР включає декілька основних блоків. Правовий блок являє собою систему забезпечення та регулювання ЕСІР, що складається із врегулювання законодавства в сфері інноваційної діяльності з урахуванням екологічної складової, в тому числі створення законодавчої бази ЕСІР, визначення та удосконалення ряду методів прямого і непрямого впливу на ЕСІР.

Інформаційний блок містить систему інформаційного забезпечення ЕСІР та забезпечення моніторингу інноваційного розвитку з дотриманням вимог екологічного спрямування, проведення екологічних експертиз, оцінок впливу. Управління ЕСІР на рівні окремого суб'єкта господарювання

підпорядковане регіональному управлінню, яке в свою чергу підпорядковане державному управлінню, адже суспільні та державні інститути мають регулюючий та стимулюючий вплив на регіони країни.

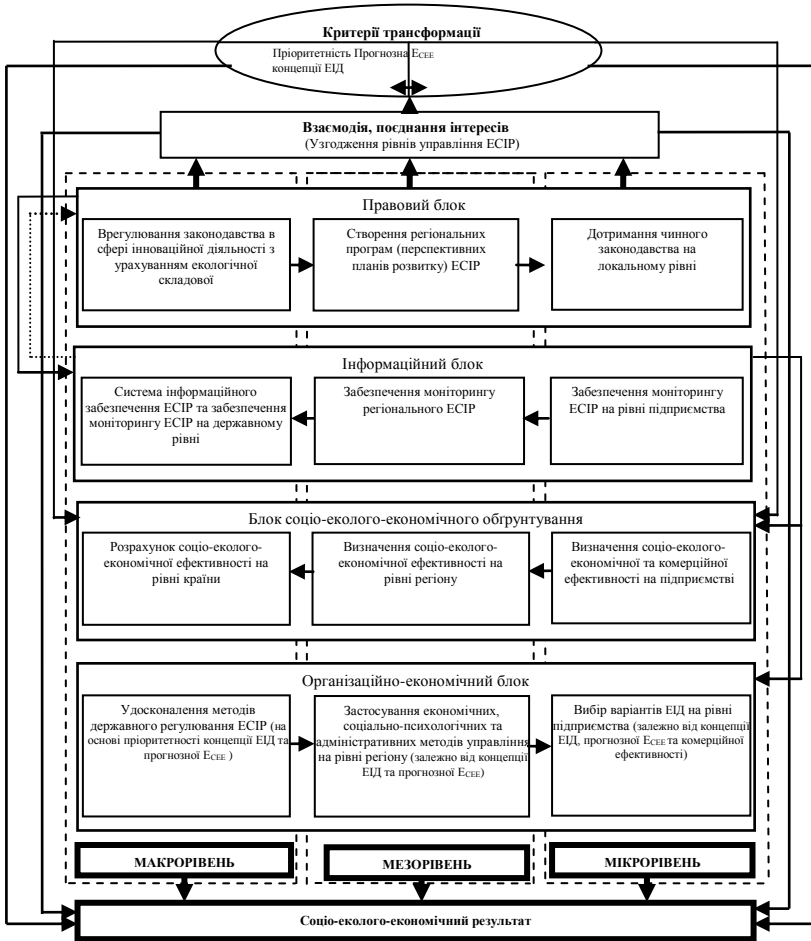

Рис.1 Трансформація організаційно-економічного механізму управління екологічно спрямованим інноваційним розвитком

ОЕМУЕСІР трансформується залежно від пріоритетності концепції екологізації інноваційної діяльності (ЕІД) та прогнозу соціо-еколого-економічної ефективності (Е_{СЄЕ}) реалізації напрямів екологічно спрямованого інноваційного розвитку на різних рівнях управління.

Пріоритетність концепції визначається ступенем узгодженості рівнів управління ЕСІР. Неузгодженість ЕСІР на різних рівнях управління може бути пов'язана з конфліктом інтересів різних суб'єктів. Залежно від узгодженості/неузгодженості їх інтересів пріоритетною є та чи інша концепція ЕІД, що обумовлено ступенем екологічної свідомості суспільства. Прогнозна соціо-еколого-економічна ефективність реалізації напрямів екологічно спрямованого інноваційного розвитку на різних рівнях управління є критерієм трансформації ОЕМУЕСІР, а саме блоку соціо-еколого-економічного обґрунтування через коригувальні коефіцієнти, що враховують рівень підготовленості суспільства до сприйняття екоінновації та рівень витрат підприємства на реалізацію заходів екологічно спрямованого інноваційного розвитку.

Впровадження запропонованої авторами системи трансформації ОЕМУЕСІР дозволяє виконувати соціо-еколого-економічне обґрунтування змін в організаційно-економічному механізмі залежно від умов господарювання і можливостей інноваційного розвитку соціо-еколого-економічних систем різного рівня.

ІНТЕГРАТИВНІ ЗУСИЛЛЯ ДЕРЖАВИ І БІЗНЕСУ У РОЗБУДОВІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

с. н. с., доц. **Рассадникова С.І.**

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса

Значне місце у підтримки життєдіяльності суспільства і природи, створення сприятливих умов для ефективного функціонування економіки та життєдіяльності населення, переходу до сталого розвитку відіграє екологічна інфраструктура. До об'єктів екологічної інфраструктури відноситься комплекс спеціалізованих підприємств та установ, окремих природоохоронних об'єктів, інженерних споруд і комунікацій, а також структурно-функціональних елементів виробничо – технологічних систем і об'єктів соціального призначення, що мають забезпечити охорону навколишнього природного середовища, відтворення, збереження й примноження природних ресурсів, підтримання середовища у життєздатному стані для суспільства і економіки.

Системна екологічна криза і деградація довкілля в Україні знаходить відображення у постійно низьких місцях у світових екологічних рейтингах. Для вирішення складних та масштабних екологічних проблем в Україні, які потребують значного обсягу фінансування та ефективних витрат інвестицій

на екологічні цілі, пропонується інтеграція зусиль держави та бізнесу на принципах партнерства. Формування механізмів державно-приватного партнерства у розбудові і розвитку екологічної інфраструктури відноситься до нових інноваційних підходів і потребує розробки методологічних і методичних засад державно-приватного партнерства, організаційно-економічних механізмів, методів, моделі співпраці між державою і бізнесом.

Важливим напрямом успіху у формуванні екологічної інфраструктури в сучасних умовах стає застосування ефективної моделі партнерських відносин між владою і бізнесу, науковій супровід інституціонального, організаційного, економічного, фінансового, інвестиційного, інноваційного та іншого забезпечення управлінських рішень на основі партнерства держави і бізнесу, розробка для органів влади практичних рекомендацій з реалізації, проектування, фінансування суспільно значимих проєктів в сфері розбудові екологічної інфраструктури.

Основними причинами доцільності інтеграції зусиль влади і бізнесу та використання механізму державно-приватного партнерства у розбудові екологічної інфраструктури є:

- диспропорційність між значними потребами у інвестуванні по розв'язанню екологічних проблем і дефіцитом фінансових і інвестиційних ресурсів для забезпечення збалансованого природокористування і сталого функціонування екологічної інфраструктури;
- не здатність держави створити прибутковий бізнес у зазначеній сфері;
- низка інвестиційна привабливість екологічної інфраструктури;
- значний знос основних природоохоронних фондів, фізичний і моральний знос об'єктів екологічної інфраструктури, що створює потенціальну загрозу значних збитків, підвищеного рівня екологічних ризиків, природно – техногенних катастроф, аварій, стихійних лих та інше;
- невідповідність технічного, економічного, організаційного стану екологічної інфраструктури сучасним вимогам;
- відсутність притоку і залучення іноземних і приватних інвестицій у екологічну інфраструктуру, яка не приваблива і не дає можливості отримати значні прибутки;
- не спроможність держави самостійно вирішувати екологічну проблему і забезпечувати розвиток екологічної інфраструктури;
- потреба у об'єднанні зусиль, ресурсів, потенційних можливостей. інвестицій держави і приватного сектора у формі державно-приватного партнерства для реалізації великомасштабних проєктів і перспективних планів держави по прискореного розвитку і оновленню інфраструктурних об'єктів.

Вибір моделі державно-приватного партнерства залежить від виду і

сфери інфраструктурного об'єкту, у якій реалізується проект, у рамках обраної моделі можуть застосовані різні форми і методи взаємодії між державою і бізнесом в залежності від умов і особливостей конкретного виду об'єкту екологічної інфраструктури.

Розробка і впровадження принципів, механізмів партнерства для об'єднання зусиль влади і бізнесу по розбудові екологічної інфраструктури орієнтує суспільство на модернізацію системи формування екологічної інфраструктури і природокористування, послідовного реформування інвестиційної діяльності, інституційного середовища, створення системи інститутів громадського суспільства та інститутів партнерства, сприятливих умов, стимулів для взаємодії влади і бізнесу, залучення приватного інвестора.

Стратегічні цілі досягнення сталого розвитку країни, підвищення її конкурентоздатності, рівня і якості життя населення, відтворення природних ресурсів і збереження довкілля не можливо вирішити без становлення партнерських відносин між владою і бізнесом, наукою, некомерційними суспільними організаціями, підключенням до взаємодії міжнародних фінансових і неурядових некомерційних організацій. Ключове положення у процесах досягнення стійкого розвитку, збалансованого природокористування займає екологічна інфраструктура, направлена на підтримку функціонування біосфери, життєдіяльність суспільства.

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ТОРГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Рибальченко С.М., Мармизов І.В.
Сумський державний університет

На сучасному етапі вимоги ведення бізнесу потребують адаптації до змін, які відбуваються постійно. Сьогодні жодне торгове підприємство не може бути упевненим, що його переваги не будуть використаними конкурентами. Саме тому, управління конкурентоспроможністю підприємства займає чи не центральне місце у загальній системі управління підприємством. Проте не зважаючи на важливість управління конкурентоспроможністю торгового підприємства єдиного підходу визначення та механізму управління не запропоновано й досі.

Серед вітчизняних учених проблемами конкурентоспроможності займалися: О.І. Амоша, Я.Б. Базилюк, М.Г. Белопольський, О.І. Дацій, В.Л. Дікань, А.П. Дударь, Б.В. Губський, Ю.Б. Іванов, В.І. Коршунов, Л.М. та інші.

Питання конкуренції в галузі торгівлі дослідив М. Портер [1], визначивши взаємодію п'яти сил:

- покупці та чинники, які впливають на їхню поведінку;
- поява нових фірм-конкурентів у галузі;
- поява фірм інших галузей, що займаються торговельною діяльністю;
- суперництво вже існуючих конкурентів;
- постачальники товарів.

Як процес конкурентної боротьби, конкуренція може відбуватись ціновими і неціновими методами.

У галузі торгівлі до цінових методів можна віднести знижки або надбавки до ціни. До нецінових – акції, рекламу, методи і форми продажу [2].

Для визначення рівня конкурентоспроможності торгового підприємства розроблено багато методів, і на думку авторів [3], найчастіше використовують:

- метод, що використовує оцінку конкурентоспроможності продукції підприємства;
- метод, що базується на аналізі порівняльних переваг підприємств-конкурентів;
- метод, що ґрунтується на основі теорії ефективної конкуренції;
- метод самооцінки.

Ці методи основані на врахуванні таких елементів, як ефективність комерційної діяльності підприємства, фінансовий стан підприємства, ефективність організації збуту і просування товару на ринку, конкурентоспроможність товару. Але при розрахунку жоден метод не враховує такий елемент, як імідж підприємства.

На сучасному етапі розвитку економіки саме іміджу треба приділяти досить уваги, так як це сформоване пред'явлення цільовій аудиторії про діяльність підприємства, що постійно впливає на взаємини підприємства з його покупцями, іншими підприємствами, установами та організаціями [4].

Таким чином, можна скласти формулу для розрахунку коефіцієнта конкурентоспроможності підприємства ($K_{кл}$) з урахуванням критерію іміджу компанії:

$$K_{кл} = P_1 E_k + P_2 \Phi_{п} + P_3 E_3 + P_4 K_T + P_5 I_k \quad (1.1)$$

де E_k – значення критерію ефективності комерційної діяльності підприємства; $\Phi_{п}$ – значення критерію фінансового стан підприємства; E_3 – значення критерію ефективності організації збуту і просування товару на ринку; K_T – значення критерію конкурентоспроможності товару; I_k – значення критерію іміджу компанії; P_1 ; P_2 ; P_3 ; P_4 ; P_5 - коефіцієнти вагомості критеріїв.

Такий підхід до визначення рівня конкурентоспроможності торговельного підприємства є більш точним та об'єктивним, оскільки враховує не тільки власне уявлення про досягнутий рівень конкурентоспроможності, а ще й реальне відображення всіх конкурентних

зусиль підприємства на ринку, результатом якого є певне сприйняття споживачами.

Проведені дослідження конкурентоспроможності торгового підприємства можна взяти за основу для подальшого визначення і вивчення методів оцінки конкурентоспроможності торгового підприємства та ефективних інструментів управління її рівнем.

1. Портер, М. Стратегія конкуренції: Методика аналізу галузей і діяльності конкурентів. [Текст] / М. Портер Пер. з англ. А. Олійник та Р. Сільський. – К.: Основи, 1997. – 390 с. – Бібліогр.: с 378 – 381.
2. Спіріна М.В. Стратегія управління конкурентоспроможністю підприємства.[Текст] / М.В.Спіріна // Актуальні проблеми економіки, 2004. – № 8(38). – С. 176-182.
3. Управління конкурентоспроможністю підприємства [Текст] / Клименко С. М., Барабась Д. О., Омеляненко Т. В., Дуброва О. С., Вакулєнко А. В. – К.: КНЕУ, 2006. – 527 с.
4. Лупак, Р. Л. Конкурентоспроможність торговельного підприємства та механізм її забезпечення [Текст]: Автореферат... к. економічних наук, спец.: 08.00.04 – економіка та управління підприємствами / Р. Л. Лупак. — Львів : Укоопспілка Львівська комерційна академія, 2008. — 21 с.

УПРАВЛІННЯ ПОЗИКОВИМИ ДЖЕРЕЛАМИ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

к.е.н, доц. **Рубанов П.М., Токаренко М.О.**
Сумський державний університет

Забезпечення ефективної діяльності підприємств зумовлює потребу в оптимізації джерел фінансування. Політика управління фінансовими ресурсами підприємства починається з обґрунтування джерел формування коштів, що вимагає дослідження не лише інструментів їх мобілізації, а і середовища, в якому функціонує підприємство.

Фінансування діяльності підприємств у кризових умовах має здійснюватися за принципом диверсифікації, тобто використання як власних (внутрішніх) фінансових ресурсів, так і залучення різноманітних позикових (зовнішніх) джерел фінансування діяльності підприємства.

В умовах фінансової кризи виключного значення в проблемі розробки оптимального механізму фінансування діяльності підприємства набуває аналіз фактору ризику. Це накладає суттєві обмеження на довгострокові джерела фінансових ресурсів, оскільки у кризовій ситуації підприємства орієнтуються на короткострокове фінансування поточних потреб.

Розробка оптимальної стратегії фінансування підприємства потребує врахування макроекономічної ситуації на ринку фінансових ресурсів. На макрорівні основним середовищем залучення фінансових коштів для підприємств є банківський сектор та фондовий ринок.

Комерційний кредит є головним джерелом залучення коштів. Дослідження розвитку банківської системи України у 2010-2011 рр. дозволяє виділити такі основні фактори, що визначали доступність запозичень:

- проведення НБУ жорсткої грошово-кредитної політики та заходів з метою обмеження тиску на валютний курс і проведенням банками більш гнучкої процентної політики;
- позитивна тенденція приросту залучених коштів фізичних осіб;
- приріст обсягів кредитного портфеля юридичних осіб;
- зниження частки іноземного капіталу;
- скорочення простроченої заборгованості.

За січень – травень 2011 року мало місце зростання обсягу кредитного портфеля клієнтів до 758,5 млрд. грн. Таким чином, банки України почали поступово відновлювати кредитування, в результаті чого ринок досяг третини докризових обсягів кредитування. Проте кредитування підприємств залишається обмеженим високою вартістю кредитних ресурсів, підвищеними вимогами до надійності позичальників, орієнтацією банків на співпрацю з великими стабільними підприємствами. Тому наблизилися заходи з розширення банківського кредитування, підтримки фінансування малого бізнесу.

В умовах світової фінансової кризи актуальним є питання залучення фінансових ресурсів шляхом емісії облігацій. Як свідчить досвід розвинених країн, у період фінансових криз на фоні значного скорочення ринків акцій, облігації продовжують ефективно виконувати роль джерела фінансових ресурсів для емітентів. Проте використання корпоративних облігацій у вітчизняній практиці є досить обмеженим у зв'язку з відсутністю необхідного досвіду та відповідного рівня розвитку українських підприємств, нерозвиненістю і закритістю українського фондового ринку тощо.

Дослідження фондового ринку України за 2009-2011 рр. свідчать про поживлення операцій з цінними паперами. Основним зрушенням у структурі операцій з цінними паперами була переорієнтація з корпоративних облігацій на державні облігації, що свідчить про схильність капіталодавців до низько ризикових варіантів інвестування. На кінець 2011 р. сегмент ринку акцій та облігацій звузився. У 2012 р. вірогідне незначне поживлення попиту на корпоративні облігації, що забезпечить можливість використання залучених таким чином коштів для фінансування.

У зв'язку з сучасним кризовим станом економіки, існуючими тенденціями та проблемами розвитку фондового ринку України, для зростання можливостей залучення фінансових ресурсів підприємств на фінансовому ринку можна визначити наступні напрямки державного регулювання:

- створення єдиної потужної біржової системи та ліквідації бірж, торги на яких майже відсутні і тому не забезпечують ринкових умов;

- створення єдиного інформаційного простору для учасників фондового ринку України;
- організація ефективної співпраці українських та іноземних торговельних майданчиків;
- затвердження на законодавчому рівні довгострокової концепції розвитку фондового ринку України.

На мікрорівні розробка оптимальної стратегії фінансування підприємства потребує врахування чинників, пов'язаних з фінансовим станом підприємства, специфікою його діяльності, планами розвитку, цілями фінансування тощо. Важливим аспектом є визначення політики управління фінансуванням підприємства, тобто постановка пріоритетності цілей залучення коштів. Такими цілями можуть бути отримання максимального фінансового результату або дотримання мінімальних витрат на залучення фінансових ресурсів, підтримка стабільності діяльності підприємства, орієнтація на можливість подальшого розвитку з метою отримання високих прибутків в майбутньому тощо. Ієрархія цілей діяльності підприємства зумовлює критерії оптимізаційної задачі визначення пропорцій обсягів залучення фінансових коштів з різних джерел.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сагач Я.С.

Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, м. Київ

В сучасних умовах господарювання важливою метою державної політики визнано прогресивний соціально-економічний розвиток, який спрямований не лише на розбудову ринкової економіки, а також повинен забезпечити її соціальну орієнтацію з позитивною динамікою та якістю. Відповідно до Конституції, Україна є соціальною державою, в якій права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст та спрямованість діяльності держави. Забезпечення прав людини є головним обов'язком держави [1].

Національним пріоритетом сталого розвитку економіки є підвищення рівня та якості життя населення, яке забезпечує стабільне економічне зростання та збалансований людський розвиток. Питання соціально-економічного розвитку держави впливають на рівень життя населення, але особливо воно стосується соціально вразливих верств населення серед яких люди похилого віку, число яких з кожним роком зростає.

Актуальним завданням сучасного суспільства є забезпечення достойного рівня життя літнім людям, оскільки саме рівень життя

характеризує можливість людини задовольнити потреби в матеріальних, культурних і соціальних благах та визначається через їхнє забезпечення відповідними товарами та послугами. Саме тому, важливою передумовою для сталого розвитку держави є забезпечення гідного рівня життя всім громадянам країни.

Особливої уваги з боку держави потребують соціально уразливі верстви населення, серед яких люди похилого віку. Люди старшого віку не можуть самостійно вирішувати свої проблеми та труднощі. Обмеження функціональних можливостей літніх людей щодо адаптації в ринковому середовищі підвищують ризик їхньої соціальної ізоляції, внаслідок чого особи у 55-60-річному віці вже не можуть на рівних конкурувати на ринку праці, змушені сподіватись виключно на підтримку держави й розраховувати на стабільність пенсійної системи.

Негативні оцінки зміни життєвого рівня пенсіонерів пов'язані з тим, що розміри пенсій менш диференційовані у порівнянні із заробітною платою, тому, для значної частини населення вихід на пенсію призводить до скорочення величини гарантованого доходу. Через низький розмір пенсій переважна більшість пенсіонерів опинилася за межею бідності. Люди, які досягли пенсійного віку і зробили свій трудовий внесок у розвиток країни, не мають можливості достойно жити і відпочивати. Рівень життя цієї категорії населення знаходяться на недопустимо низькому рівні. Невідповідність між розміром прожиткового мінімуму та фактичною потребою пенсіонерів у коштах на придбання продуктів харчування, непродовольчих товарів, оплату послуг, ціни і тарифи на які досягли критичного рівня і мають тенденцію до подальшого зростання. Зниження можливостей лікувально-профілактичних закладів системи охорони здоров'я також негативно впливає на людей похилого віку, оскільки майже кожен з них є носієм декількох хронічних захворювань. Дорожнеча ліків перешкоджає їх ефективному лікуванню.

Люди похилого віку переживають значні труднощі, які викликані як віковими, так і соціально-економічними змінами, пов'язаними з виходом на пенсію, втратою попереднього соціального статусу, матеріально-економічними обмеженнями.

Все це зумовлює необхідність формування і розвитку державної соціально-економічної політики по відношенню до літніх людей, яка шляхом комплексного вирішення існуючих проблем може забезпечити належний рівень життя, доступність та високу якість основних соціальних послуг, активне довголіття, необхідну соціальну та медичну підтримку.

Державна соціальна політика по відношенню до літніх людей повинна передбачати сукупність заходів соціального, економічного, правового, політичного, медичного, наукового, культурного характеру, спрямованих на забезпечення добробуту, соціально-економічного благополуччя, достойного

способу життя і умов повноцінної участі в суспільному житті, довголіття. Забезпечення особам похилого віку гідних умов існування є надзвичайно важливим завданням держави як основного гаранта соціального захисту.

Вирішення соціально-економічних проблем літніх людей та підвищення їх рівня життя є не лише важливою метою та пріоритетом суспільного розвитку, а й значною передумовою сталого розвитку країни.

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. – К.: Феміна, 1996. – Ст. 3.

ПРОБЛЕМА ОПТИМІЗАЦІЇ СПІВВІДНОШЕННЯ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В МЕХАНІЗМІ ІНВЕСТИВАННЯ

Салтикова Г.В., Карпенко І.В.
Сумський державний університет

Регулювання інвестиційної діяльності є важливою частиною фінансової політики, адже від обсягу вкладених інвестиційних ресурсів та рівня ефективності їх використання в тому числі залежить економічне зростання країни, підвищення технічного та технологічного рівнів виробництва, поліпшення галузевої та територіальної структури виробництва, що спричиняє підвищення якості виробленої продукції, конкурентоспроможності, зменшення імпорту і в кінцевому результаті втілюється у зростанні ВВП.

Державне регулювання інвестиційної діяльності є необхідною передумовою реалізації економічної, науково-технічної та соціальної політики. Однак, обмеженість ресурсів фінансування інвестиційних вкладень ставить під загрозу забезпечення державою розвитку нових виробництв і виконання соціальних та інвестиційних програм. Для вирішення даної проблеми в багатьох країнах перевага надається децентралізованому регулюванню інвестиційної діяльності, яка націлена на відмову від практики втручання держави в інвестиційний процес, зняття бар'єрів входу інвесторів на ринок капіталів.

За сучасних умов децентралізоване регулювання, де провідна роль у виборі пріоритетів науково-технічного розвитку належить суб'єктам господарювання, а держава лише створює сприятливі умови для їх діяльності, виділяє фінансові ресурси для втілення інновацій, володіє більшим потенціалом стимулювання розвитку наукової та інвестиційно-інноваційної сфер.

Однак, водночас виникає питання необхідності та масштабу

зовнішнього контролю. Ймовірність появи великої кількості інвесторів та учасників інвестиційної діяльності різних форм власності, регулювання ризиків, залучення до інвестування різних джерел потребують державного управління. [1]

Важливою проблемою активізації інвестиційного процесу, забезпечення стабільних темпів економічного зростання є ефективна взаємодія державного та децентралізованого механізмів регулювання інвестиційної діяльності. Потреба оптимізації їх співвідношення обумовлюється специфікою економічних відносин, що складаються на сучасному етапі розвитку суспільства.

Держава залучається в інвестиційну сферу з метою підвищення ефективності інвестиційної діяльності, створення відповідного інвестиційного клімату та умов для розвитку інфраструктури інвестиційного ринку, а також законодавчо-правової бази в галузі інвестування. [2]

Таким чином, сьогодні необхідне балансове співвідношення централізованого та децентралізованого регулювання інвестиційної діяльності, при якому держава б контролювала, але не ставила жорстких рамок, механізм інвестування, який би забезпечував розвиток всіх сфер народного господарства та економічне зростання країни в цілому.

Перспективним напрямком еволюції інвестиційних відносин представляється інвестиційне партнерство, що передбачає підвищення ролі держави в інвестиційному процесі через координацію зусиль усіх його учасників та урахування їх інтересів. [3]

Необхідність посилення активного впливу держави в інвестиційній сфері, у тому числі через реалізацію інвестиційних проектів у рамках державно-приватного партнерства, на сучасному етапі пов'язана із погіршенням інвестиційного клімату та загальним зниженням інвестиційної активності в країні у зв'язку з нещодавною кризою та повільними темпами відновлення інвестиційної діяльності в посткризовий період.

Механізм інвестиційного партнерства є дієвим інструментом, який держава може ефективно використовувати для розв'язання таких актуальних проблем, як залучення значних додаткових фінансових ресурсів. Поєднання активів держави з інвестиційними ресурсами приватного сектора дозволить підвищити ефективність інфраструктурних проектів та використати потенціал, який знаходиться в розпорядженні суспільства.

Як показує економічна практика, зайве державне втручання в інвестиційний процес, так само як відсторонення держави від регулювання ринку інвестицій ведуть до застою інвестиційної діяльності. Тому необхідне поєднання різних методів регулювання, яке забезпечувало б безперервний приплив інвестицій в реальне виробництво з метою досягнення економічного зростання країни.

1. Косов, Н.С. Повышение действенности государственного регулирования инвестиционной сферы. – Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2007.–124 с.
2. Решевець Олеся. Державне регулювання інвестиційної діяльності // Вісник Національної Академії наук. – 2006. -№1. – с. 235.
3. Вовчак О. Д. Інвестування: Навчальний посібник. – Львів: Новий світ, 2006. – 544 с.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ УКРАЇНИ

Серета О.В.

Луцький національний технічний університет

Реалії сьогодення свідчать про те, що за останнє десятиліття значно зросла роль екологічного фактору в процесі стратегічного управління розвитком адміністративно-територіальних одиниць (регіонів, міст). Відтак, формування та реалізація стратегій, спрямованих на сталий (збалансований соціо-еколого-економічний) розвиток набуває все більшої актуальності.

Під стратегією сталого розвитку міста ми розуміємо консолідований план дій органів місцевої влади, представників громадськості та бізнес-структур, спрямований на збалансований соціо-еколого-економічний розвиток міста шляхом оптимального використання його природно-ресурсного, трудового, фінансового, управлінського, інноваційного, інтелектуального та ін. потенціалів, що в результаті повинно призвести до стабільного підвищення якості і рівня життя місцевих жителів, а також збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь.

Слід зазначити, що в Україні, на жаль, поки ще немає чітко налагодженого механізму формування та реалізації стратегій сталого розвитку міст, що, в свою чергу, частково зумовлено й недосконалістю понятійно-термінологічного апарату, який при цьому використовується. Зокрема, наявність різних поглядів щодо трактування поняття “стратегія сталого розвитку міста” та його складових часто призводить до суперечностей між місцевою владою, представниками громадськості, бізнес-структур в процесі стратегічного управління розвитком міст, і як, наслідок до того, що міські чиновники зволікають з впровадженням ідей сталого розвитку у відповідні стратегії та програми. Крім цього, існують і інші вагомні проблеми, що стають на заваді розробці та ефективній реалізації стратегій сталого розвитку міст України, а саме: недосконалість нормативно-правового та фінансового забезпечення процесу формування та реалізації стратегій сталого розвитку міст, низький рівень екологічної культури місцевих жителів та їх небажання приймати активну участь у проектах, пов’язаних з розвитком

їх міст у довгостроковій перспективі; відсутність координації стратегій сталого розвитку на регіональному та місцевому рівнях; вузькість та однотипність стратегічних цілей і шляхів їх досягнення, визначених для різних міст, внаслідок чого не враховується унікальність та неповторність кожного з них; відсутність ефективних систем управління реалізацією стратегій (включаючи моніторинг, оцінку та контроль результатів, корегування) тощо.

Ці та інші проблеми підтверджують необхідність розробки комплексу заходів, спрямованого на удосконалення процесу формування та реалізації стратегій сталого розвитку міст нашої країни, що буде включати:

- по-перше, удосконалення методичного та нормативно-правового забезпечення (наприклад, прийняття на рівні уряду законопроектів, що будуть визначати механізм формування і бюджетного наповнення стратегій сталого розвитку міст; розробку нових актів локального характеру, спрямованих на регулювання питань планування і забудови міст, землекористування, реформування соціальної політики, охорони довкілля, діяльності органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення сталого розвитку міст тощо);

- по-друге, приділення уваги методичній та організаційній підтримці активізації діалогу влади з місцевою громадськістю (наприклад, проведення громадських слухань, удосконалення інформування населення щодо суті та цілей стратегій сталого розвитку міст з метою їх широкого залучення до процесів стратегічного управління розвитком міст, забезпечення широкого доступу до моніторингу реалізації стратегій на усіх рівнях через засоби масової інформації тощо);

- по-третє, досягнення реальної взаємоузгодженості між собою стратегій сталого розвитку на регіональному та місцевому рівнях шляхом посилення обміну інформацією та усунення розбіжностей в часі під час формування таких стратегій;

- по-четверте, покращення методів оцінки та контролю за реалізацією стратегій сталого розвитку міст шляхом впровадження системи індикаторів сталого розвитку з чіткою схемою моніторингу та звітування та ін.

ОЦІНКА СТІЙКОСТІ ДОХОДІВ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ ТА ЇЇ УРАХУВАННЯ В СЕРЕДНЬОСТРОКОВОМУ ПЛАНУВАННІ

к.е.н., доц. **Скляр І.Д., Черв'як В.В.**
Сумський державний університет

На даному етапі розвитку місцевих фінансів в Україні найбільш актуальним питанням є визначення фінансової стійкості бюджетів муніципальних утворень. Фінансова база місцевих бюджетів характеризується низькою часткою власних доходів і, як результат, щорічним збільшенням частки міжбюджетних трансфертів, що надаються з державного бюджету. У зв'язку з цим постає нагальна потреба в удосконаленні теоретичних та практичних підходів до діагностики фінансової стійкості місцевих бюджетів з метою забезпечення її стабільності та зміцнення.

Стійкість місцевого бюджету територіальної громади як стан доходів і видатків бюджету, які гарантують органам публічної влади можливість повного та своєчасного від інших бюджетних рівнів виконання своїх зобов'язань, сприяє збалансованому розвитку економіки та соціальної сфери. Однак, попри значну кількість досліджень за даним напрямом єдина теоретико-методична база оцінки фінансової стійкості остаточно не сформована. Немає єдиного підходу до визначення системи показників фінансової стійкості місцевого бюджету.

Методи проведення оцінки фінансової стійкості бюджетів були запропоновані багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими-економістами. Категорія фінансової стійкості вперше була запропонована видатним російським академіком Г.Б. Поляком. На думку науковця рівень стійкості бюджету визначається обсягом коштів, необхідних для забезпечення мінімальних бюджетних видатків.

Різні підходи до діагностики фінансової стійкості запропоновані рейтинговими агенціями, а саме: «ЕА-Ratings», «Експерт-РА», ЦЕА «Інтерфакс».

Зазвичай, оцінку фінансової стійкості проводять на основі трансформованої методики фінансового аналізу підприємства. Необхідність таких змін зумовлена, насамперед, складанням бюджетного кошторису та законодавчим закріпленням переліку бюджетних доходів.

Виходячи із проведеного дослідження, ми пропонуємо здійснювати комплексну оцінку фінансової стійкості бюджету за допомогою розрахунку наступних груп показників: бюджетної самостійності; бюджетної забезпеченості; боргового навантаження; стану податкової бази; міжбюджетних відносин.

Враховуючи збільшення органами місцевої влади обсягів запозичень,

доцільно до комплексної оцінки включити аналіз боргового навантаження, який проводиться шляхом розрахунку загального рівня боргового навантаження; коефіцієнту структури боргу; рівня кредиторської заборгованості та показника обслуговування боргу.

Оцінка стану податкової бази передбачає аналіз складу, структури та динаміки податкових надходжень до відповідного бюджету, у тому числі аналіз податкової заборгованості. Ми вважаємо, що оцінку стану податкової бази варто здійснювати за допомогою наступних показників: частки місцевих податків та зборів у структурі надходжень; частки податкових надходжень у структурі доходів. Також пропонується розраховувати коефіцієнт податкової самостійності. Крім зазначених показників оцінка податкової бази передбачає оцінку залежності бюджету від найбільших платників податку.

На даний момент, питома вага видатків місцевих бюджетів не забезпечується власними та закріпленими доходами, що зумовлено неефективним розподілом загальнодержавних податків та зборів між бюджетами різних рівнів. В умовах щорічного збільшення частки міжбюджетних трансфертів ми вважаємо, що при проведенні аналізу фінансової стійкості доцільно здійснювати оцінку показників, що стосуються міжбюджетних відносин: частку доходів, що враховуються при визначенні трансфертів у структурі доходів бюджету без урахування трансфертів; частку дотацій та цільових субвенцій у структурі доходів бюджету.

Запропоновані групи коефіцієнтів допомагають визначити причини негативних явищ у процесі формування та виконання бюджету територіальної громади та, у свою чергу, якісно підготувати ефективні заходи щодо їх усунення.

Пріоритетними завданнями стратегічних орієнтирів забезпечення фінансової стійкості місцевого бюджету визначено :

- 1.впровадження єдиної методики оцінки фінансової стійкості бюджетів територіальних громад;
- 2.найбільш ефективне та результативне використання бюджетного потенціалу територіальної громади;
- 3.формування достатньої доходної частини місцевого бюджету та її відповідність видатковим зобов'язанням;
- 4.стимулювання інвестиційної активності в регіоні шляхом врахування природно-ресурсного, виробничо-економічного та людського потенціалів.

Задля підвищення рівня якості бюджетного менеджменту в умовах впровадження середньострокового планування та прогнозування доцільно скористатися запропонованою оцінкою фінансової стійкості бюджету міста, як індикатора інвестиційної привабливості для потенційного інвестора, забезпечення ефективного процесу управління місцевими фінансами.

ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ СЕРТИФИКАЦИЯ: ВРЕМЯ, КУЛЬТУРА, ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ЭФФЕКТ

доц. Скрипчук П.М.

Национальный университет водного хозяйства и природопользования,
м. Рівне

Разработанные учеными теоретико-методологические основы управления природопользованием и природоохранной деятельностью являются основой перехода экономики страны на путь устойчивого развития. В этих условиях приобретает дальнейшее развитие сертификация систем управления качеством и экологически направленного управления предприятиями. Однако в настоящее время в Украине и мире не существует теоретически и методологически обоснованного подхода по учету таких факторов как: время, экологическая культура и экономический эффект для страны от внедрения экологической сертификации в сфере природопользования.

Особого внимания требует решение проблем относительно использования природного капитала, инновационно-инвестиционного развития экономики и обеспечения ее экологизации на всех уровнях с учетом фактора времени. Всем известная и не новая цель – экономический рост страны которая требует принципиально новых, нетрадиционных подходов к ее достижению. Для этого нужно кардинально изменить направление внутринациональных инвестиционных потоков и существенно увеличить скорость протекания экономических процессов в стране.

Из поля зрения большинства экономистов выпал такой важнейший невозобновляемый фактор, как время. О своевременном решении проблем природопользования спорить не приходится. Но решится вкладывать деньги для руководства страны в рациональное (в большинстве случаев возобновляемое) природопользование не просто. Обществом руководят принципы первичного накопления капитала по принципу любой ценой, сегодня или никогда. Общество функционирует без учета важнейших постулатов экономики, экологии, социальной ответственности и государственного подхода к решению задач страны. Научные разработки в таких областях знаний не внедряются и не всегда являются реальными.

В мире существуют концепции и стратегии по устойчивому развитию, но о целостном решении экологически сбалансированных экономик возможно вести дискуссию.

Инерционность мышления и отсутствие культуры, в том числе экологической является крайне вредными. За годы независимости Украина превратилась в хронического должника. По мнению ученых Европе, США

выгодно давать нашей стране кредиты. Так они финансово обеспечивают спрос на свои товары. Главное, чтобы кредитные деньги направлялись не в строительство новых экспортоориентированных производств. В наше время у страны нет ни денег, ни предприятий. А что будет дальше – нет и природных ресурсов?

Одним из факторов экспорта есть и может быть в дальнейшем сельскохозяйственное производство. Важными направлениями были, есть и будут: баланс производства сертифицированной биомассы для производства энергоносителей (элемент энергетической независимости), продовольствие (продовольственная безопасность), качество природной среды (национальная безопасность) и т.д. Реализация каждого направления должна учитывать системный подход в природопользовании. По-нашему мнению решение таких вопросов состоит в инновационном подходе использования экологической сертификации продукции, услуг, технологий и в целом в системе управления природопользованием:

1. Создание мотивационных и организационно-экономических основ экологической сертификации с целью стабилизации состояния окружающей природной среды.

2. Формирование системы экологической сертификации природно-хозяйственных объектов.

3. Получение экономического эффекта для государства от экспорта экологически сертифицированной сельскохозяйственной продукции и биомассы (или частичное решение проблем энергоносителей в стране).

4. Совершенствование системы управления природопользованием, которая предусматривает развитие производственных отношений по логистической модели обеспечения безопасности природно-хозяйственных систем на различных уровнях в соответствии стратегии экономического развития.

5. Выращивание органической сельскохозяйственной продукции в Украине с учетом ее рентабельности в мире.

6. Формирование у граждан страны не общества потребления, а общества ответственного за свою территорию, ресурсы, окружающую среду которые в дальнейшем сознательно будут решать вопросы государственного управления (эффект развитой демократии и уровня жизни населения).

И чем раньше общество «созреет», станет «экологически культурным», ответственным, тем быстрее будут решены экономические, экологические и что парадоксально – социальные вопросы. Например: уровень доходов, качество окружающей среды, здоровье населения. Отсюда время есть категория экономическая и по отношению одной из инноваций – экологическая стандартизация и сертификация в системе природопользования.

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ТРУДОВОГО ЖИТТЯ ПЕРСОНАЛУ (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «СУМИФІТОФАРМАЦІЯ»)

Смоленніков Д.О., Мартиненко А.О.

Сумський державний університет

Участь людини в економічній діяльності характеризується його потребами і можливостями їх задоволення, які обумовлені характеристиками людського потенціалу: здоров'ям, моральністю, творчими здібностями, освітою і професіоналізмом.

Концепція якості трудового життя ґрунтується на створенні умов, які забезпечують оптимальне використання трудового потенціалу людини. Якість трудового життя можна підвищити, змінивши на краще будь-які параметри, що впливають на життя людей.

Як показує логічний аналіз, на якість трудового життя може впливати безліч факторів, одна частина з яких сприяють підвищенню якості трудового життя, інша частина може перешкоджати його зростання, а в певних випадках і знижувати вже існуючий рівень якості трудового життя. У свою чергу, якість трудового життя, безсумнівно, впливає на розвиток, трудового процесу, соціально-трудоі відносини і в підсумку на якість життя взагалі.

Об'єднавши всі фактори у два болки: соціально-економічні та техніко-організаційні фактори, отримали ситуацію, яка характеризує вплив того чи іншого чинника на якість трудового життя.

Для підвищення якості трудового життя ТОВ «Сумифітофармація» необхідно:

- Створення умов для поєднання чергування праці, навчання і відпочинку, оскільки стабільна зайнятість працівника гарантує йому певний рівень доходів;
- Вдосконалення оплати праці на основі його якісного нормування, для створення активного стимулюючого впливу на мотиви поведінки і трудової діяльності працівника, що відповідає тому рівню якості трудового життя, який зв'яже працівника з підприємством на багато років;
- Збереження здоров'я і працездатності працівника на основі поліпшення умов праці, скорочення чисельності працюючих в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам.

Дослідження якості трудового життя, проведені на ТОВ «Сумифітофармація» підтверджують необхідність дій по трьох найбільш важливим напрямом підвищення ЯТЖ:

- Забезпечення благополуччя працівників як основи для підвищення ЯТЖ;
- Вдосконалення якості соціальної сфери, що відповідає тому рівню ЯТЖ, який зв'яже працівника з підприємством на багато років;

- Забезпечення працівників безпекою і підтримкою.

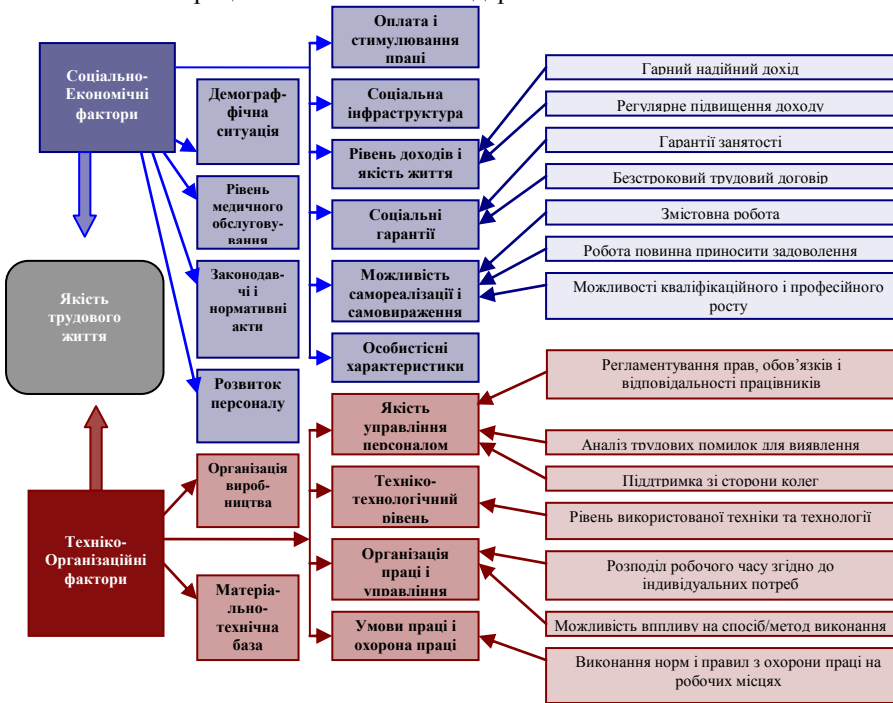

Рис. 1 – Фактори, які впливають на якість трудового життя персоналу
Заходи щодо підвищення якості життя персоналу:

- Діагностика стану якості трудового життя на підприємстві на основі комплексу, використовуваних показників, експертних оцінок, результатів соціологічних опитувань;

-Організація робіт з виявлення резервів зростання якості трудового життя;

-Виявлення і класифікація факторів, що впливають на якість трудового життя;

-Вибір можливих методів підвищення якості трудового життя.

Якість трудового життя – найважливіша умова зростання продуктивності праці і повинно базуватися на зростанні матеріальних потреб і концепції всебічного розвитку особистості. Вона включає в себе наступні групи показників: трудовий колектив, оплата праці, робоче місце, керівництво підприємства, службова кар'єра, соціальні гарантії та соціальні блага.

Мотивація та процес задоволення потреб співробітника можуть бути оцінені за критерієм якості трудового життя за допомогою спеціальної

анкети, де експерти дають особисті оцінки за 10-бальною шкалою. За допомогою даної анкети можна кількісно встановити мотивацію і ступінь задоволення потреб працівників організації.

ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМОУТВОРЮЮЧИХ СКЛАДОВИХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

к.е.н., доц. **Солоха Д.В.**

Донецький державний університет управління

к.е.н., доц. **Бєлякова О.В.**

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла
Туган-Барановського

Добробут держави, стан її економічної системи, ефективність використання потенціалу перш за все залежить від стану її регіонів. Промисловий потенціал більшості регіонів України здатен забезпечити її сталий ефективний розвиток в довгостроковій пролонгованій перспективі, отже завдання полягає в визначенні системо утворюючих складових сталого розвитку на засадах інноваційної техніки та технологій, а також в дослідженні цих складових.

Сьогодні наукова думка все більш переконливо доводить потребу концентрувати увагу на інноваційному потенціалі економічних систем будь-якого рівня, на нашу думку перш за все це стосується системоутворюючих регіонів, що формують левову частку ВВП.

Наприкінці ХХ початку ХХІ століття серед вітчизняних та зарубіжних вчених значно поширився інтерес до проблем дослідження потенціалу в цілому, та його інноваційної складової зокрема, це пояснюється принципово новим підходом до тлумачення питань суспільного розвитку, йдеться про практичну реалізацію концепції сталого розвитку.

Необхідність і неминучість переходу існуючих світових систем господарювання до сталого розвитку не викликає зараз серйозного сумніву. Це обумовлено, перш за все, тим, що індустріальна цивілізація була заснована на інтенсивному використанні невідтворювальних мінерально-сировинних ресурсів. Така форма життєдіяльності ставить під сумнів невід'ємне право всіх майбутніх поколінь мати таку ж нагоду щодо доступу до ресурсів і соціального блага, тобто до потенційних можливостей забезпеченого життя за певним рівнем добробуту.

Альтернативою тупиковому розвитку сучасної індустріальної цивілізації є перехід до сталого розвитку з проголошенням принципу рівних можливостей для всіх майбутніх поколінь, на засадах ефективного

використання наявного потенціалу. Такий перехід означає корінну зміну форм взаємостосунків сучасної людини з навколишнім середовищем і управління соціальним розвитком.

Розвиток й ефективне використання потенціалу відіграє вирішальну роль, оскільки в сучасних суспільно-економічних формаціях серйозні соціальні суперечності, конфлікти і перекоси досягли планетарного масштабу, як й техногенне навантаження на навколишнє середовище.

Початковим етапом процесу розробки теоретико-методологічного базису управління потенціалом соціально-економічних систем регіонального рівня є створення теоретичних основ визначення даної економічної категорії, та виокремлення інноваційної складової потенціалу.

Дослідивши та проаналізувавши різноманітність існуючих підходів до тлумачення сутності інноваційного потенціалу, його системлутворюючих складових, слід відзначити, що всі вони можуть бути об'єднані у три основні групи за характерними ознаками:

- ресурсний підхід, тобто визначення інноваційного потенціалу як сукупності наявних ресурсів або їх комбінації;

- структурний підхід до визначення інноваційного потенціалу, згідно якого виділяються такі його ключові елементи як кадрова, інформаційно-методологічна, матеріально-технічна, науково-технічна, фінансово-кредитна, інвестиційна складові;

- процесний підхід, за яким інноваційний потенціал пов'язується з досягненням цілей та вирішенням задач інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, зайнятих розробкою, впровадженням, реалізацією та комерціалізацією інновацій.

Таким чином, інноваційний потенціал соціально-економічної системи регіонального рівня є сукупність функціональних відносин розвитку соціально-економічної системи, що відбиває її готовність у певний час мобілізувати ресурсні можливості для досягнення поставлених цілей з максимальною ефективністю в процесі оптимальної взаємодії з зовнішнім середовищем.

В сучасних умовах управління інноваційним потенціалом регіону виступає як загальноекономічний чинник раціонального споживання ресурсів та ефективного функціонування системи в стратегічній перспективі. Відомо, що навіть ті регіони, які мають близькі за рівнем інноваційні потенціали, часто розрізняються за результатами їх функціонування.

В умовах, що склалися в економічній системі України, різницю в результатах можна пояснити лише неоднаковим ступенем точності цільової орієнтації регіону. Інакше кажучи, при інших рівних умовах, величина результату буде тим більша, чим вдалішим та ефективнішим буде управління інноваційним потенціалом регіону.

Особливе місце управління інноваційним потенціалом регіону зумовлене тим, що гарантує інтеграцію економічних процесів, відбиває можливості регіону впорядкувати процеси формування потенціалу відповідно притаманним внутрішнім закономірностям розвитку.

ДЕМАТЕРІАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

д.е.н., доц. **Сотник І.М.**, к.е.н. **Мазін Ю.О.**
Сумський державний університет

Однією з концепцій сталого розвитку, що належить до теорій «сильної» сталості, є концепція дематеріалізації. Останніми десятиліттями вона набула значного поширення у практиці господарювання розвинених країн світу, формуючи необхідні передумови переходу держав до інформаційного суспільства та сталого розвитку. З економічної точки зору суть дематеріалізації полягає у поступовому зниженні обсягів (ваги) матеріалів, витрачених на виготовлення одиниці кінцевого продукту, а також змінах у виробничих процесах, результатом яких є скорочення проміжних матеріальних витрат [1]. Екологічними наслідками дематеріалізації є зменшення кількості відходів, які утворюються на одиницю кінцевого продукту.

Впровадження дематеріалізації у різних сферах діяльності дозволило розвиненим країнам суттєво знизити екодеструктивне навантаження на довкілля, отримавши економічні та екологічні вигоди, у тому числі у світовому масштабі. Зокрема, важливими є успіхи у сільському господарстві. Так, зростання населення світу у 1980-2008 рр. вимагало пропорційного збільшення виробництва сільськогосподарської продукції та залучення додаткових обсягів земельних угідь на 2,9% щорічно. 0,5% з цього обсягу було забезпечено за рахунок дематеріалізації споживання харчових продуктів. Завдяки зростанню врожайності зернових культур сільгоспвиробники змогли задовольнити зростаючий попит на свою продукцію, лише на 0,2% збільшивши площі орних земель. Крім того, хоча середньосвітовий рівень якості споживання зріс на 45% у 2006 р. порівняно з 1980 р., споживання зернових збільшилося лише на 22%, а енергії – на 13%. Протягом цього періоду інтенсивність використання ресурсів у Китаї знизилася у 0,4 рази проти рівня 1980 року, водночас Бразилія збільшила обсяги споживання в 1,3 рази. У разі відсутності дематеріалізаційних процесів споживання енергетичних ресурсів китайською економікою підвищилося б у 2006 році на 180% [2].

Дематеріалізація активно розвивається у провідних країнах і сьогодні. Проте досить часто її позитивний ефект у глобальному масштабі може нівелюватися за рахунок зростання кількості світового населення, підвищення якості та стандартів життя, що, як правило, означає збільшення обсягів споживання, тощо. У зв'язку з цим, важливими проблемами ефективного управління процесами дематеріалізації є вдосконалення методологічної та методичної бази оцінки соціально-економічного потенціалу дематеріалізації виробництва і споживання, результатів дематеріалізаційних зрушень, формування еколого-економічних механізмів стимулювання таких процесів на різних рівнях господарювання.

Для України дематеріалізація є порівняно новою концепцією, яка потенційно може стати одним з ключових елементів забезпечення реалізації політики сталого розвитку у нашій країні. Слід зазначити, що тенденції дематеріалізації у національній економіці є помітними, проте не завжди стабільними. Зокрема, за 2000-2010 рр. виробництво валового внутрішнього продукту (ВВП), визначене у дол. США з урахуванням паритету реальної купівельної спроможності (ПКС) зросло на 89,4%, натомість споживання первинної енергії у тонах нафтового еквіваленту (т н.е.) знизилася на 12,4%, споживання води – на 24,4%, а обсяги утворення відходів I-III класів небезпеки – на 36,5%. Викиди в атмосферу збільшилися на 13%, що, тим не менше, свідчить про позитивні зрушення порівняно зі зростанням обсягів ВВП [3-4].

Фахівці зазначають, що темпи проходження дематеріалізаційних процесів в економіці України є набагато повільнішими, ніж у розвинених країнах. Це яскраво ілюструє позитивна (починаючи з 1997 року) динаміка показника енергоємності ВВП України, який, тим не менше, у 3-4 рази перевищує аналогічні показники розвинених країн та у 2 рази – середньосвітовий. Так, у 2010 році енергоємність ВВП України складала 0,390 т н.е. на один долар США з урахуванням ПКС, що у 3,6 рази вище за аналогічний показник Німеччини та у 1,7 рази – порівняно з КНР [4]. Таке відставання, що сформувалося ще за часів СРСР, зберігається протягом всього періоду незалежності країни. Його подолання потребує значних зусиль уряду, бізнес-структур, населення у напрямку впровадження заходів з дематеріалізації, інформатизації, енерго- і ресурсозбереження, екологізації українського суспільства. Ключовими елементами управління цими процесами є активне використання державою відповідного еколого-економічного інструментарію, формування та реалізація еколого-орієнтованих інноваційних стратегій економічного розвитку.

1. Penn I.T. Web-based Survey of Trends in Dematerialization: Report № CSS01-17 [Electronic resource] / I.T. Penn, A. Arbor. – Center for Sustainable Systems, December 31, 2001. – Mode of access : http://css.snre.umich.edu/css_doc/CSS01-17.pdf. – Title from the screen.

2. Kalaugher L. Dematerialization counters environmental impact [Electronic resource] / L. Kalaugher, 2008. – Mode of access : <http://environmental-researchweb.org/cws/article/news/35822>. – Title from the screen.
3. Статистичний щорічник України за 2010 рік / Держкомстат України; за ред. О.Г. Осауленка. – К. : ТОВ „Август Трейд”, 2011. – 560 с.
4. BP Statistical Review of World Energy June 2011 [Electronic resource]. – Mode of access: // <http://www.bp.com>. – Title from the screen.

КЛАСИФІКАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ ЗАДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ

Таранюк К.В.

Сумський державний університет

В умовах глобалізації, а також в наслідок обмеженості бюджетних коштів була і залишається актуальною проблема пошуку нових джерел фінансування природоохоронних заходів, спрямованих на забезпечення екологічної безпеки і заходів пов'язаних з мінімізацією наслідків можливих екологічних ризиків.

Побудова моделі фінансового забезпечення превентивних заходів щодо запобігання основних груп екологічних ризиків на регіональному рівні передбачає в першу чергу справедливе визначення джерел надходжень фінансових ресурсів на реалізацію превентивних заходів, а також пріоритетів їх здійснення в умовах обмеженості фінансових можливостей.

Превентивний захід носить випереджальний характер і спрямований на пом'якшення негативного впливу суб'єктів господарювання на навколишнє середовище.

З цією метою, на нашу думку доцільно поділити екологічні ризики регіону за масштабом їх походження, що дозволить нам визначити оптимальні та справедливі джерела фінансування для запобігання чи зменшення їх рівня до допустимих значень.

Пропонуємо такий варіант поділу та можливі варіанти залучення коштів для реалізації превентивних заходів

«Місцеві/ регіональні» ризики – що формуються в регіоні за умови можливості чіткого визначення відповідальних суб'єктів господарювання цього рівня. Формується реєстр місцевих ризиків, процеси моніторингу, програми та плани реагування, резервування фінансово-матеріальних ресурсів та ін. Фінансування здійснюється за рахунок регіонального чи місцевих бюджетів. Контроль за раціональним використанням коштів на рівні регіону. Залучення бізнесу. Врахування витрат на превентивні заходи при нарахуванні місцевих податків. Визначення оптимальних ставок екологічного

оподаткування в залежності від рівнів екологічних ризиків у регіоні.

«Успадковані» ризики – що формуються в регіоні чи на державному рівні за умови неможливості чіткого визначення відповідальності. Формується реєстр успадкованих ризиків, процеси моніторингу, програми та плани реагування, резервування фінансово-матеріальних ресурсів та ін.

Відповідальність и зобов'язання по-максимуму перекласти на Центр. Лобювання спеціальних державних програм, а іноді й міжнародних. програм по привертанню уваги громадськості під час передвиборчих періодів. При необхідності реалізуються локальні програми за рахунок регіонального бюджету чи використовуються екологічні трансферти з податків, що мають надходити до Центрального бюджету. Залучення бізнесу. Перекладання разом з правами власності частини екологічної відповідальності. Дослідження провідного досвіду Східної Європи по проблемам мінімізації екологічного ризику. Моніторинг джерел можливих екологічних ризиків на рівні регіональних структур.

«Глобальні» ризики – державного та міжнародного/ транскордонного рівня. Превентивні заходи, пов'язані з особливостями впливу конкретних глобальних ризиків на конкретний регіон. Відповідальність держави. Перерозподіл на користь регіонів глобальних екологічних платежів. Захист інтересів прикордонних регіонів Центральними органами влади. Локальні заходи регіонів в рамках єдиної державної стратегії. Система погодження дій регіонів з Центром. Міжнародне співробітництво у форматі «Регіон-регіон».

Слід зазначити, що з боку держави зараз немає системного фінансового механізму забезпечення превентивних заходів, які спрямовані на зниження екологічних ризиків. Для формування та нормальної реалізації такого фінансового забезпечення повинно бути впроваджено:

- створення і реалізація регіональних програм раціонального природокористування, реалізація яких зменшила б негативні наслідки від техногенних катастроф у регіонах України. А також слугував б превентивним інструментом зниження екологічних ризиків;

- формування механізму диференціації екологічних ризиків за принципом пропорційності внесків. Даний захід спрямований на мінімізацію ризику кожним учасником бізнес-процесу;

- створення резервного фонду для фінансового забезпечення превентивних заходів на підприємствах, які є джерелами забруднення навколишнього природного середовища. Даний резервний фонд може бути сформований, як за допомогою власних фінансових коштів підприємств, так і субсидування коштів з місцевих бюджетів або залучаючи кошти Державного бюджету України;

- створення дієвої податкової бази та штрафного інструментарію для зменшення вірогідності настання екологічних ризиків у регіоні. Така система

може забезпечити реалізацію на підприємствах-забруднювачах політики забезпечення виробництва енерго- та ресурсозберігаючими технологіями. А також технологіями, які орієнтовані на зменшення впливу екологічного збитку на навколишнє природне середовище від діяльності промислових підприємств.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

д.е.н., проф. **Теліженко О.М.**, д.е.н., проф. **Балацький О.Ф.**
Сумський державний університет

Нова інституційна інфраструктура, механізми та інструменти забезпечення регіонального розвитку європейських країн формуються з урахуванням глобалізаційних процесів на фоні яких, в управлінській науці, сформувався нове поняття – «демократичне врядування» – концепція нового способу управління, провідна ідея якого спирається на співробітництво між державним і недержавним секторами. В результаті формується складна система багатостороннього «демократичного врядування», де найважливіші елементи урядових повноважень розподілені між органами державного управління, приватними компаніями та неурядовими організаціями.

Удосконаленню принципів і методів управління регіональним розвитком присвячені наукові праці зарубіжних вчених С. Сетнікар-Канкера, Ж. Немека, В. Мікутовські, Л. Козмінські, М. Денсона, Д. Робсона, Дж. Пека та ін. в яких ровивається ідея оптимізації структурних пропозицій економічного потенціалу відповідного регіону їх позиціонування та закріплення в системі міжрегіонального (міждержавного) поділу праці.

Питання удосконалення системи управління регіональним розвитком є актуальними і для України. Нами пропонується формування нової концепції управління регіональним розвитком на основі модифікованих структурних моделей економічної динаміки та моделей ендегенного росту. Виходячи із головної парадигми структурних моделей (моделі Харрода – Домара – Неймана та модель Гейла), у відповідності до яких збалансована траєкторія економічного розвитку можлива при дотриманні відповідних пропорцій між компонентами системи. Пропонується у якості компонент регіональної соціо-еколого-економічної системи розглядати структурні елементи економічного потенціалу: виробничий, природно-ресурсний, трудовий, інвестиційний та ін. Пропозиції ґрунтуються на гіпотезі, у відповідності до якої збалансована траєкторія регіонального розвитку можлива при забезпеченні пропорцій між елементами економічного потенціалу на регіональному та міжрегіональному рівнях. Спираючись на теорію моделей ендегенного росту, пропонується у

якості об'єктів управління прийняти ті ж самі структурні елементи економічного потенціалу.

Робоча гіпотеза пропонованого підходу полягає в існуванні залежності між оптимальними пропорціями елементів економічного потенціалу та рівнем регіонального соціально-економічного розвитку. При цьому, механізм структурних зрушень між елементами економічного потенціалу спрямований на забезпечення узгодження в структурі виробництва зі зрушеннями в структурі споживання. Враховуючи, що українська економіка характеризується інтенсивними змінами структури інвестицій і виробництва в напрямку інформаційного і високотехнологічного секторів, його частка у ВВП може змінитися з поточного рівня в 6,7% до 18,7% в 2015 році. Зайнятість в цих секторах зростає на 27-32%. Виходячи з цього, важливою передумовою впровадження пропонованої системи регіонального управління є дослідження (мониторинг) динаміки структурних елементів економічного потенціалу регіону з урахуванням природно-ресурсних, демографічних, екологічних, комунікаційних обмежень та формування, на цій основі, принципів і методів забезпечення збалансованої траєкторії економічного розвитку при дотриманні відповідних пропорцій між компонентами системи.

В практичному аспекті реалізація теоретичних положень дозволяє сформулювати принципово нові механізми управління регіональним розвитком на основі максимізації рівня використання економічного потенціалу.

Конкретизація завдань удосконалення управління розвитком регіону можлива на основі структурних моделей які відповідають принципам теорії загальної економічної рівноваги. В цих моделях критеріальним є показник «максимуму суспільного добробуту», а його забезпечення розглядається як дискретна траєкторія із заданим початковим станом.

Разом з тим, фундаментальною проблемою, пов'язаною із реалізацією структурних моделей економічної динаміки на регіональному рівні, є формалізація функції корисності, яка відноситься до переходу із стану x_t до стану x_{t+1} . Адже оцінка суспільного добробуту є, за своєю природою, не чіткою. Передбачається, що ця проблема може бути вирішена на основі впровадження показника «максимальне використання економічного потенціалу регіону».

Конкретна фундаментальна задача полягає у обґрунтуванні пропорцій використання структурних елементів економічного потенціалу регіону з урахуванням природно-ресурсних, демографічних, екологічних, комунікаційних обмежень. Встановлення таких пропорцій можливе на основі подальшого розвитку теорії і практики оцінки та прогнозування динаміки структурних елементів економічного потенціалу регіону, врахуванні їх взаємної залежності та взаємної обумовленості, встановленні вкладу окремих елементів та сукупного економічного потенціалу у формування валового

регіонального продукту.

Пропоновані принципи формування нової концепції управління регіональним розвитком в Україні на основі модифікованих структурних моделей економічної динаміки та моделей ендогенного росту із використанням показників економічного потенціалу є такими, що відповідають загальним тенденціям розвитку регіонального управління в Європі.

ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ В СФЕРЕ ОБРАЩЕНИЯ С ПРОМЫШЛЕННЫМИ ОТХОДАМИ РОСТОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Тихонова Ж.

Институт Экономики и внешнеэкономических связей
Южного Федерального университета (ИЭиВЭС ЮФУ), Россия

Эколого-экономическое обеспечение устойчивого развития является одним из направлений государственной стратегии, основой для конструктивного взаимодействия органов государственной власти Российской Федерации, ее субъектов, органов местного самоуправления по обеспечению комплексного решения проблем, связанных с образованием промышленных отходов производства. Ростовская область (РО) является одним из крупных промышленных центров Южного Федерального округа, в результате функционирования которого ежегодно образуется около 4,3 млн.т. промышленных отходов, нуждающихся в размещении и утилизации. Поэтому особую актуальность приобретает система государственного управления в сфере промышленных отходов, которая участвует в предотвращении, выявлении и пресечении нарушений законодательства в области охраны окружающей среды объектами промышленности, а также в обеспечении экологической безопасности в РО.

Схема государственного управления в сфере обращения с промышленными отходами РО представлена на рисунке 1.

Функции государственного экологического контроля над деятельностью промышленных субъектов на территории РО осуществляется как должностными лицами Комитета по охране окружающей среды Администрации, так и Управлением Росприроднадзора по РО. Таким образом, целесообразно выделить функции соответствующих должностных лиц, представленных в таблице 1.

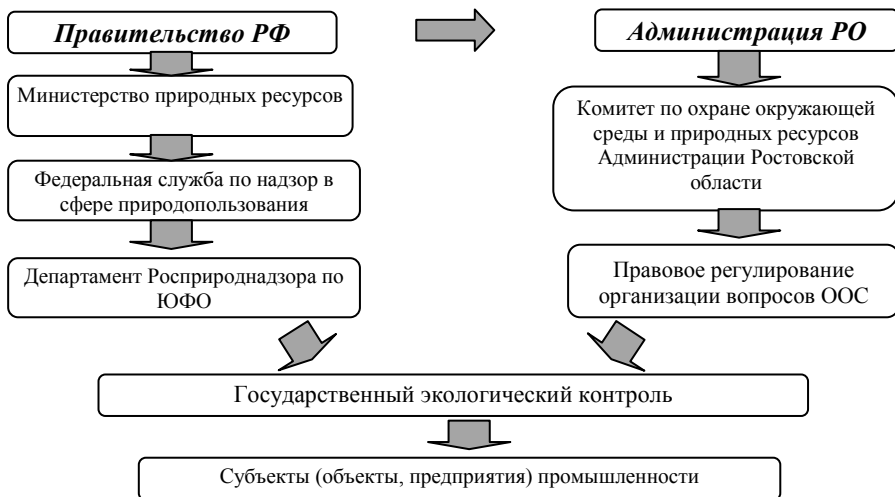

Рисунок 1 – Схема государственного управления в сфере обращения с промышленными отходами в Ростовской области.

Таблица 1- Распределение функций должностных лиц в сфере обращения с промышленными отходами в РО

Департамент Росприроднадзора по ЮФО	Комитет по охране окружающей среды и природных ресурсов Администрации РО
<ul style="list-style-type: none"> - Реестр объектов размещения отходов. - Государственный водный, геологический, земельный контроль, безопасность ГТС, ООПТ Федерального значения. - Государственный экологический контроль. - Экологическая экспертиза (федеральные объекты). - Экологическое нормирование. - Разрешения на выброс (федеральные объект.), сброс, размещение отходов. - Экологические платежи. - Лицензирование в области обращения с отходами. - Паспортизация отходов. 	<ul style="list-style-type: none"> - Государственный контроль в области охраны окружающей среды, обращения с отходами, надзора за использованием и охраной водных объектов, контроль за изучением, охраной и рациональным использованием недр, охраны атмосферного воздуха (кроме федеральных объектов). - Выдача разрешений на выброс вредных (загрязняющих) веществ в атмосферный воздух, экологическая экспертиза (региональные объекты). - Право пользования водными объектами, лицензирование на пользование недрами.

Таким образом, деятельность государственных органов власти в области охраны окружающей среды и природопользования, являясь обязательным субъектом, и осуществляя деятельность с целью рационального потока промышленных отходов предприятиями и организациями, выполняет функцию обеспечения устойчивого развития региона путем контроля над деятельностью хозяйствующих субъектов, применения различных санкций, разноплановых проверок. Для улучшения

государственного управления в сфере обращения с промышленными отходами в РО, необходимо сформировать современную экологическую инфраструктуру, имея в виду спектр лицензирования, сертификации, страхования экологических рисков, развивать экологический аудит, а также сделать более эффективной программу статистических наблюдений за уровнем образования промышленных отходов. Решать такие задачи необходимо путём совместной работы всех уровней власти и общественных экологических организаций.

МАЛЫЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В КАЧЕСТВЕ САМОСТОЯТЕЛЬНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО УКЛАДА КАК ОДНО ИЗ УСЛОВИЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Толмачёв О.Л.

ЗАО «Медиаграфикс», г. Москва, Россия

Целью данного доклада является выделение, систематизация и осмысление на основе системного подхода характерных особенностей малых предприятий в качестве самостоятельного экономического уклада, как одного из главных условий устойчивого развития, а также связанных с этим проблем управления и поиска путей их решения. Объектом рассмотрения являются малые предприятия в области B2B производственных услуг рекламной полиграфии с высоким соотношением «материальный продукт/услуга» [4].

Финансово-экономический кризис 2008 года обнажил слабость концепции неоллиберализма в западной макроэкономической науке. В лексикон теоретиков вернулись понятия «регулирование», «бонусная система поощрения», «информационная асимметрия». Как известно, именно этими простыми терминами описываются ключевые причины, приведшие крупнейшую экономику мира к кризису [7].

Многочисленными жертвами турбулентности экономики стали малые предприятия. Они оказались в заложниках у крупных компаний и государственных институтов, не справившихся с управлением. Но разорились далеко не все из них. И здесь суть проблемы: способы выживания этих двух видов хозяйствующих субъектов совершенно разные. Первые выживают только собственными силами, вторые – с помощью государства. Кризис обнажил слабость универсального подхода к управлению предприятиями.

В законодательстве Российской Федерации (РФ) малые и средние предприятия объединены в общую группу хозяйствующих субъектов. Им посвящены самостоятельные блоки законов, регулирующих их деятельность [11]. Таким образом, государство отделяет малый и средний бизнес от

крупного.

Кроме того, Закон РФ разделяет некрупный бизнес на три составные части: микро-предприятия, малые и средние предприятия. Мы же такого разделения не видим и рассматриваем микро и средние предприятия частным случаем малых предприятий, поскольку, с нашей точки зрения, рост микро-предприятия через малое к среднему не содержит в себе настолько заметных качественных изменений, как скачок между средними и крупными предприятиями.

Законодательство РФ разделяет предприятия по категориям только количественными характеристиками, такими как «средняя численность работников», «выручка от реализации товаров (работ, услуг)» и т.д. [9]. О качественных характеристиках в законах ни слова, хотя такие характеристики есть и признаются многими теоретиками [3] [5]. Кроме того, малый бизнес стал заметной категорией в экономике – он создает существенную долю ВВП почти любой страны [10].

Но до недавнего времени теоретики уделяли малому бизнесу, как явлению, очень мало внимания, что вызвано, скорее всего, доминирующими течениями в научной экономической мысли, игнорирующими значимость явления [2] [8].

Исследование этой проблемы в рекламно-производственной сфере привело к подтверждению существования качественных характерных особенностей малых предприятий, отличающих их от крупных компаний. Всего было выявлено 33 особенности, которые можно разделить на несколько групп в зависимости от знака оценки их влияния – отрицательные, положительные, ситуативные и нейтральные.

К отрицательным особенностям можно отнести малую величину активов, недоступность кредитных ресурсов, незащищенность перед произволом властей и криминалом и т.д. – всего 14.

К положительным особенностям – всего их 12 – можно отнести энтузиазм. Он часто является единственной причиной существования малого предприятия. Еще демократичность – результат отсутствия жесткого формального распорядка. А такие положительные особенности, как высокая мобильность, структурная гибкость, облегченная межфункциональная координация, крупные компании пытаются взять себе на вооружение, разделяя большие коллективы на малые рабочие группы с целью повышения их эффективности [6].

Отдельную группу особенностей составляют ситуативные, поскольку их оценка в основном зависит от ситуации. Например, высокая степень влияния личных качеств и квалификации руководителя на качество принимаемых решений может быть как положительным, так и отрицательным фактором.

В результате исследования выявились и другие, дополнительные

особенности, которые носят нейтральный характер, и их нельзя отнести ни к одной из вышеперечисленных групп. Например, причиной начала деятельности малого предприятия, согласно исследованиям [12], прежде всего, является стремление избежать нищеты (негатив), а не желание капиталиста выгодно вложить деньги и не «рациональное поведение экономического человека», как в классической теории.

Выявленные особенности малых рекламно-производственных предприятий можно обобщить несколько иначе, объединив их в шесть больших групп характерных признаков: 1) высокая уязвимость; 2) зависимость; 3) высокая гибкость; 4) мобильность; 5) демократичность и 6) нерациональность.

Эти особенности, как в зеркале, отражаются в SWOT-анализе и стратегии выживания практически любого малого предприятия в рекламно-производственной сфере, будь то типография, агентство, дизайн-бюро или сувенирная компания.

При разработке стратегии малое предприятие должно, как минимум, преодолеть свои отрицательные особенности. Высокая зависимость и уязвимость от факторов внешней среды могут быть компенсированы высокой гибкостью и мобильностью. Игнорирование этого вывода грозит серьезными негативными последствиями. Так, наличие громоздкого, дорогого оборудования у малого предприятия, например, печатных станков, (что является критическим отклонением от одной из основных положительных качественных характеристик малого предприятия – мобильности!) ставит его в зависимость от арендодателя помещений, способного путем произвольного повышения арендной ставки перераспределить прибыль малого предприятия в свою пользу.

Таким образом, прослеживается определенная зависимость: критическое отклонение от характерного признака малого предприятия увеличивает риски. Другими словами, ослабление положительной особенности усиливает отрицательную особенность. Такая же зависимость прослеживается при росте предприятия от микро к среднему, в процессе которого происходит ослабление положительных особенностей с параллельным усилением отрицательных и увеличением рисков. Это происходит плавно до качественного скачка от малого («среднего») предприятия к крупному, от зависимого и уязвимого предприятия к независимой доминанте на рынке.

В отношениях крупных и малых предприятий, как разных экономических укладов, часто проявляются парадоксы, приводящие к неоправданным издержкам. Например, когда обычные между крупными компаниями отсрочки платежей по выполненным контрактам от трех до шести месяцев автоматически переносятся на отношения с малыми компаниями. В этом случае малое предприятие вынуждено фактически кредитовать своего

крупного клиента, поставляя продукцию в долг без процентов. При этом крупные клиенты требуют постоянного обновления продукции малых поставщиков, что влечет за собой необходимость развития и серьезных дополнительных затрат, но при этом объективно лишают малые компании возможностей и ресурсов для этого, что тормозит развитие отрасли и всей экономики в целом.

Подобная проблема возникает и в кадровом вопросе. Малое предприятие часто вынужденно выступает в качестве кадрового донора крупной компании, не получая за это никакой компенсации.

Парадоксальность отношений проявляется и в популярных среди крупных компаний тендерах на поставку продукции. Теоретически тендеры имеют целью «оптимизировать поставки». На практике же тендеры приводят к уходу с рынка добросовестных поставщиков, к вымыванию с рынка качественной продукции, сводят прибыль малых поставщиков практически до нуля и тем самым увеличивают риски срыва поставок.

Такая парадоксальность отношений является, с нашей точки зрения, следствием ошибочного применения общей теории управления, как универсальной концепции для всех хозяйствующих субъектов.

Понесенные малыми предприятиями таким вынужденным образом затраты, потери и упущенную выгоду можно назвать скрытыми сверхиздержками по аналогии со сверхприбылью крупных компаний. Их природа одна и та же – экономическая неоправданность.

Такие сверхиздержки малого предприятия во многом определяются его отрицательными характеристиками. Например, малая величина собственных активов и недоступность кредитных ресурсов тормозят развитие, либо вовсе становятся непреодолимым препятствием, причиной многих потерь и упущенной выгоды. Характерная ограниченность малотоварным производством или сферой услуг сама по себе предполагает высокие издержки на единицу продукции. А в сумме со скрытыми сверхиздержками она лишает малые компании вообще всякой конкурентоспособности [1].

Тем не менее, малое предприятие даже в таких недружелюбных условиях способно в силу своих положительных характеристик преодолевать подобные препятствия и находить решение сложных проблем. Подтверждением этому служат стихийно родившиеся в условиях жесткой конкуренции стратегии, успешность которых была подтверждена практикой. Среди них:

- стратегия прозрачного ценообразования и согласованной фиксированной маржи (не дает произвольно перераспределять прибыль);
- стратегия создания коллектива единомышленников (способствует некоррупционному продвижению интересов добросовестного малого поставщика в среде крупных клиентов);

- кластерная стратегия (коллективное существование облегчает преодоление некоторых отрицательных особенностей) и т.д.

Однако все эти стратегии направлены на противодействие внешней среде, на компенсацию ее негативного влияния, а не на позитивное созидание – развитие, обновление и прибыль. Противодействие и компенсация всегда требуют дополнительных непроизводительных затрат, что снижает общую эффективность отрасли.

Выводы:

1. Малые рекламно-производственные предприятия имеют много общих качественных особенностей и признаков, несмотря на различия в характере их деятельности, что подтверждает тезис об особости малого предпринимательства, как самостоятельного экономического уклада.

2. Взаимоотношения малых и крупных компаний в рекламно-производственной сфере часто носят парадоксальный характер, когда малое и слабое предприятие вынуждено становиться донором ресурсов для крупного и сильного. В результате малые предприятия несут сверхиздержки, что снижает общую эффективность отрасли и экономики в целом. В этом видится уязвимость универсального подхода к управлению всеми хозяйствующими субъектами и проявление еще одной «слабости» руки рынка, требующей регулирования со стороны государства.

3. Все более очевидной становится необходимость адаптации существующих концепций управления к особенностям малого предпринимательства.

4. Проблемы малых предприятий нуждаются в большем внимании со стороны государственных и общественных организаций с целью поддержки одного из главных факторов устойчивого развития экономики.

1. Госкомстат РФ, официальный сайт: www.gks.ru
2. История экономических учений: (современный этап): Учебник под общ. ред. А.Г. Худокормова. – М.: ИНФРА-М, 2009.
3. Кара-Мурза Д. Малые предприятия как уклад «третьей волны» цивилизации. Евразийский вестник, <http://rus-crisis.ru> 2009.
4. Лавлок К. Маркетинг услуг: персонал, технология, стратегия, 4-е изд.: Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2005.
5. Ламбен Ж.-Ж., Чумпитас Р., Шулинг И. Менеджмент, ориентированный на рынок. 2-е изд. СПб.: Питер, 2011.
6. Латфуллин Г.Р., Райченко А.В. Теория организации, 2-е изд., доп. – СПб.: Питер, 2008.
7. Лейн Р. Нулевые или десять лет безумия. Пер. с англ. – М.: ООО «Юнайтед Пресс», 2011.
8. Маршев В.И. История управленческой мысли. – М.: ИНФРА-М, 2011.
9. Постановление Правительства Российской Федерации от 22.07.2008 года №556.
10. Социологическая служба Гэллупа (Gallup), сайт: www.gallup.com
11. Федеральный Закон №209-ФЗ от 24.07.2007 года «О развитии малого и среднего предпринимательства в РФ».
12. Lafuente, A., V.Salas. Types of Entrepreneurs and Firms: The Case of New Spanish Firms. Strategic Management Journal, Vol. 10, pp. 17-30, 1989.

ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ

д.е.н., проф. **Фролов С.М., Білопільська О.О.**
Сумський державний університет

Згідно з економічною теорією, негативні впливи виробництва і сфери споживання на навколишнє середовище розглядаються як втрати всього суспільства в цілому. В даному дослідженні акцентовано увагу на ролі і значенні економічних інструментів, як засобу спеціального резервування коштів для фінансування природоохоронних інвестицій, передусім поводження з відходами, за допомогою яких можна створити важелі регулювання для таких розосереджених забруднювачів, як побутові відходи, транспортні засоби, використана упаковка тощо.

Серед економічних інструментів, що використовуються у світовій практиці, можна виділити п'ять основних їх категорій: податки та збори; закладна система (у використанні багатооборотної продукції); торгівля викидами; фінансові стимулюючі інструменти; субсидії.

Екологічні податки і збори — це ринкові інструменти, які набувають ролі регуляторів і дають можливість вирішувати одразу кілька питань, а саме: створювати дохід (акумулювати кошти) для цілеспрямованого фінансування заходів зі скорочення забруднень; компенсувати ті витрати, що пов'язані з наданням екологічних послуг; стимулювати екологоорієнтовану поведінку суб'єктів господарювання, зокрема за рахунок впливу на екологічно небезпечні види діяльності та на продукти.

В країнах ЄС проводиться екоподаткова реформа, яка має за мету перенесення центра ваги податкового навантаження з податку на працю (прибутковий податок з громадян, відрахування до фонду соціального забезпечення) на екологічно шкідливі види діяльності та продукцію.

В Україні, найбільш поширеною формою екологічних податків і зборів стали платежі за викиди. В цьому випадку мова йде про пряму плату господарюючих суб'єктів за викид забруднювачів (в атмосферу, водні об'єкти), а також за утворення і розміщення (чи на вивезення і знешкодження) відходів.

Прикладом стимулюючої ролі екологічних інструментів з європейської практики є спеціальний податок на побутові відходи, що був введений у більшості країн ЄС і спрямований на скорочення обсягу відходів та перехід від захоронення до їх перероблення, вторинного використання та для отримання енергії. Для різних напрямів поводження з відходами застосовуються різні рівні податку. Захоронення обкладається найвищим податком, спалювання — меншим, спалювання з одержанням енергії — ще меншим.

Перероблення відходів (з сепарацією, сміттепереробленням, компостуванням тощо) стимулюється в деяких випадках повним звільненням від податку.

Зобов'язання з компенсації шкоди є поширеним економічним інструментом у всіх країнах. Оцінка шкоди у зв'язку із забрудненням, як правило, здійснюється за регламентованими підходами (методиками). В Україні для такої оцінки також створено низку методик. Грошові кошти можуть сплачуватися у спеціальний фонд, у бюджет або стороні, що потерпіла від забруднення.

Гарантійні зобов'язання — інструмент, котрий передбачає внесення підприємством-забруднювачем чи природокористувачем грошової застави, що гарантує виконання ним певних природоохоронних вимог. Застава повертається після виконання зазначених вимог. На прикладі відходів така система фінансових стимулів застосовується для забезпечення гарантій рекультивації території звалищ, знешкодження забруднень, для відновлення природного стану територій. Близьким до цього економічного механізму є гарантоване формування фонду рекультивації територій за рахунок обов'язкових внесків одного чи групи підприємств.

Субсидії (дотації) є одним з найпоширеніших економічних інструментів фінансової допомоги підприємствам щодо вирішення ними природоохоронних питань. У вітчизняній практиці задіяні лише окремі види цього інструменту, джерелом субсидій є, як правило, Фонд охорони навколишнього природного середовища і адресуються вони тим суб'єктам, які навряд чи змогли б здійснити необхідні заходи самотужки. Поширеною категорією субсидій є встановлення пільгового режиму прискореної амортизації — щодо таких об'єктів, як очисні споруди, установки зі знищення чи утилізації відходів, екотехнології в цілому. Суть прискореної амортизації полягає в тому, що в перші роки експлуатації відповідного устаткування нараховується максимальна сума амортизації з подальшим її зниженням.

В українському законодавстві, присутня категорія екологоорієнтованих податкових пільг, які сприяють впровадженню природоохоронних заходів суб'єктами господарювання. За світовим досвідом, такий механізм екологічного оподаткування є провідним у створенні стимулюючої реакції. Звідси необхідність істотного розширення у вітчизняній практиці того напрямку пільгового оподаткування, що сприяє впровадженню маловідходних технологій, методів знешкодження відходів, їх утилізації тощо. З цією метою насамперед необхідно домогтися, щоб відповідні норми Закону "Про відходи" (та інших) знайшли відображення в законах України та податковому кодексі.

РЕГІОНАЛЬНІ ТА ЛОКАЛЬНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

проф. Хлобистов Є.В., Пристайко О.П.

ДУ «Ін-т економіки природокористування та сталого розвитку НАНУ»,
м. Київ

Стратегічний потенціал екологічної безпеки розглядається нами в системі послідовного забезпечення вимог та можливостей формувати організаційно-економічні та нормативно-правові механізми та важелі їх реалізації стосовно забезпечення вимог до сприятливого навколишнього середовища для суспільства. Ми наголошуємо, що саме такі механізми мають бути орієнтовані на певну перспективу, тобто мати затребуваність на певний час у майбутньому. Йдеться про 5-10 років орієнтирів суспільного поступу і зростання. Регіональні фактори стратегічного потенціалу екологічної безпеки спираються на виявлення та визначення основних проблем регіонального розвитку, саме тих проблем, які визначають рівень екологічного благополуччя. Локальні фактори екологічної безпеки, що визначатимуть особливості формування стратегічного потенціалу, пов'язані з діяльністю окремих підприємств, комплексів, синергетичним впливом їх на стан навколишнього середовища та рівень суспільного сприйняття небезпек. Так, населення урбанізованих регіонів на сході держави значно більш індиферентно ставиться до звичного стану довкілля, на відміну від населення територій, де викиди і скиди забруднень формуються та активізуються через відновлення роботи підприємств або перед новітніми загрозами.

Стратегічний потенціал екологічної безпеки визначається рівень макроекономічного його забезпечення, тобто спроможністю міжнародних важелів впливу та бюджетів всіх рівнів забезпечувати рівень необхідних і достатніх витрат на вирішення екологічних проблем. Серед основних важелів, що формують макроекономічний потенціал екологічної безпеки – рівень спроможності протистояти техногенних та природним загрозам, рівень відповідності заявлених цілей і пріоритетів екологічної політики планам дій різного регіонального рівня, наявність програмування сталого територіального розвитку.

Дослідження окремих складових стратегічного потенціалу екологічної безпеки має стати основою для ґрунтовних міждисциплінарних досліджень, серед яких маємо відзначити і напрям «зеленої економіки», і рівень «зеленого ВВП», і адаптаційні можливості регіональних економічних систем до кліматичних змін тощо.

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ КРИЗИСЫ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ: РОЛЬ ЦИКЛОВ ДЕЛОВОЙ АКТИВНОСТИ В РЕГИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКЕ

к.э.н., доц. **Чернова Т.Л.**

Таврический национальный университет им. В.И.Вернадского,
г. Симферополь

Экономические кризисы осуществляют функцию специфического инструмента преодоления возникших диспропорций и приведения системы в состояние стабильности.

Восстановить нарушенное равновесие можно не только насильственным, кризисным, но и эволюционным путем, поскольку стабилизировать состояние можно также путем проведения антициклической политики государством и межгосударственными объединениями.

Суть антициклической политики, или регулирования хозяйственной конъюнктуры, заключается в том, чтобы во время кризисов и депрессий стимулировать спрос на товары и услуги, капиталовложения и занятость. Для этого частному капиталу предоставляются дополнительные финансовые льготы, увеличиваются государственные расходы и инвестиции. В условиях продолжительного и бушующего подъема в экономике страны могут возникнуть опасные явления – уменьшение товарных запасов, рост импорта и ухудшение платежного баланса, превышение спроса на рабочую силу над предложением и отсюда необоснованный рост заработной платы и цен. В такой ситуации задача государственного регулирования экономики – приостановить рост спроса, капиталовложений и производства, чтобы по возможности сократить перепроизводство товаров и перенакопление капиталов и, таким образом, уменьшить глубину и продолжительность возможного спада производства, инвестиций и занятости в будущем.

Государственное регулирование региональной экономики также осуществляется с помощью финансовых стимулов и государственных капиталовложений, которые обеспечивают привилегированные условия отдельным областям и регионам. В одних случаях поддержка оказывается областям и территориальным единицам, которые находятся в состоянии затяжного кризиса; в других – поощряется развитие новых областей и видов производств – носителей научно-технического прогресса, призванных привести к прогрессивным структурным изменениям внутри областей, между областями и всей экономикой страны, к повышению его эффективности и конкурентоспособности. Так, в принципе, могут приниматься меры и по снижению чрезмерной концентрации производства. В то же время выравнивание кривой экономического роста на институциональной основе не дает возможности для полного преодоления факторов цикличности.

Воздействие последних является субъективными и их невозможно игнорировать.

Цикличность как объективная закономерность экономического развития многоструктурна. В основе классификации может лежать временные характеристики, материальные основы развития, характер влияния на экономико-социальные процессы, но большинство ученых сходятся на том, что не существует универсальной классификации циклов, кроме временной. По своей сути система экономической стабильности многоуровневая. В экономической теории выделяют равновесие обмена, производства, распределения, потребления. Их совокупность формирует общую систему экономического равновесия процесса воспроизводства.

Выделяются условия статического равновесия и равновесия динамично-развивающейся экономики. При этом статическое равновесие рассматривают не как самоцель, а только как первую (предшествующую) ступень определению принципов сбалансированности реально развивающихся экономических процессов. Выделяют также полную, частичную, временную и постоянную стабильности.

Рассмотрение стабильности региона только с точки зрения ее экономической составляющей не соответствует современному представлению о пространственном развитии региональной системы и страны в целом. На развитие региона влияют внешние и внутренние факторы. К внутренним факторам можно отнести совокупность естественных, исторически сложившихся экономико-географических условий, национального и этнического состава населения, наличие специальных зон ведения хозяйства, систему размещения производительных сил и расселения и т.д. Внешние факторы можно условно разделить на факторы прямого и опосредованного влияния. К первым относятся нормативно-правовое поле, государственный строй, взаимоотношения с другими регионами, миграционные процессы, зависимость от экспорта и импорта, политическая ситуация в стране и т.д. Ко вторым – международные соглашения и конвенции, взаимоотношения с другими странами, стабильность валютного и фондового рынков, ТНК и др.

Из всего вышесказанного можно сделать вывод, что на стабильность региона в некоем периоде влияют рыночные факторы и государственная (региональная) политика. Их сочетание позволит с одной стороны эффективно использовать преимущества рыночной системы и обеспечения равновесной цены, а с другой стороны реализовывать стабилизационные и антициклические программы для снижения влияния депрессивных периодов.

ФРАНЧАЙЗИНГ ЯК ЗАСІБ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Чернюк Ю.В., к.е.н., проф. **Воронкова Т.Є.**

Київський національний університет технологій та дизайну

Для економіки України франчайзинг є відносно новим явищем, у той час як у розвинутих країнах він багато років практикується як засіб забезпечення потреб суспільства в різних товарах та послугах. Така форма організації та ведення бізнесу могла б стимулювати антикризові процеси та сприяти відродженню вітчизняної економіки.

Франчайзинг – це форма організації та ведення бізнесу, відповідно до якої франчайзер розробляє модель бізнес-процесу і продає права на ведення бізнесу відповідно до цієї моделі франчайзи. Зазвичай підприємство, що набуває права на використання обраної моделі підприємницької діяльності протягом визначеного терміну та на визначеній території. Часто згідно з договором франчайзер надає франчайзи послуги та короткострокові кредити на пільгових умовах, передає в оренду необхідне устаткування. У свою чергу франчайзи гарантує, що підтримуватиме ділові контакти виключно з цим партнером та буде перераховувати йому певну частину доходу.

Виділяють 3 основних види франчайзингу:

- торговий франчайзинг;
- виробничий франчайзинг;
- франчайзинг «бізнес-формату».

Спеціалісти констатують, що в Україні угоди франчайзингу підписуються ще з середини 90-х років минулого сторіччя.

Основними сегментами сітьового бізнесу є:

- громадське харчування (ресторан, фаст-фуд тощо);
- торгівля (супермаркет, одяг, постільна білизна та ін.);
- послуги для споживачів (перукарні та салони краси, туристичні компанії, агенції нерухомості тощо);
- виробництво (будівництво, облаштування, сільське господарство);
- послуги для бізнесу (реклама, просування (PR), забезпечення офісу, кур'єрські служби і т.д.);
- інформація (журнали, телеканали);
- вендінг (платіжний термінал, автоматизований пункт продажу тощо).

Щорічно в Києві проходить виставка «Франчайзинг» в якій беруть участь чимала кількість підприємств різних галузей, що презентують свій бізнес та готові до реалізації прав на його ведення. Підприємств, що представляють легку промисловість України, мало, але все ж є. Серед них ООО Торговий дім «ЖИВА» (ТД «Жива»), ООО «Джинси Суперціна». Окрім цих

компаній в Україні франшизу надають такі торгові марки: Sela, MORGAN, Columbia, "EUROMODA collection London", Gregory Arber , "Premaman", VDOne, Mirtillo, FINN FLARE, Dan Mark, Dan Mark kids, REPUBLIK UNION, TM NAFNAF, Rikki-Tikki, STELLA DUE GI, GLANCE. Всі вище перераховані компанії-представники галузі легкої промисловості пропонують лише торговий франчайзинг.

Для нових підприємств договір франчайзингу допоможе стартувати на ринку в обраному сегменті на вигідних умовах та з низьким ризиком втратити бізнес, отримати підтримку та навчання.

Для підприємств, що давно функціонують на ринку, але знаходяться в передкризовому або кризовому стані, угода франчайзингу може стати своєрідною допомогою для реабілітації підприємства, так як вона не потребує великих інвестицій для реалізації нового бізнесу і зазвичай всі витрати швидко окуповуються. Це дозволить підприємству набути досвіду ведення бізнесу та отримати кошти на покращення власної господарської діяльності, перекваліфікуватися або й надалі поєднувати обидва види господарської діяльності.

Договір франчайзингу є консенсуальним, вступаючи в силу з моменту підписання його обома сторонами, що досягли згоди з усіх умов договору.

Отже, франчайзинг – явище специфічне. Підприємства, що функціонують у системі франчайзингу, не дивлячись на юридичну самостійність, є частиною єдиної системи. Таким чином, франчайзинг, з одного боку, допомагає уникнути цілого ряду перешкод, пов'язаних з функціонуванням незалежного малого бізнесу, а з іншого боку, породжує проблеми, які притаманні будь-якій корпоративній структурі. Розвиток франчайзингу в Україні буде сприяти вирішенню багатьох проблем формування малого підприємництва. В тому числі притягнення до бізнесу широкого кола осіб; освоєння нових технологій, розширення сфер діяльності; підвищення якісного рівня підготовки кадрів для вітчизняних підприємств.

ПОТРІЙНА СУТНІСТЬ РИНКУ ПРИРОДНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

д.е.н., проф. **Черчик Л.М.**
Луцький національний технічний університет

Сучасна екологічна ситуація, незворотність взаємовпливів у системі “природа – суспільство” потребують суттєвих трансформацій економічних відносин і корегування ринкових механізмів. Перспективним етапом подальшої трансформації рекреаційного природокористування є

формування соціоекологоорієнтованого ринку рекреаційних ресурсів (СЕОРРР), що передбачає екологізацію та соціалізацію (гуманізацію) ринку РРР, в ідеалі – паритет соціальних, екологічних та економічних інтересів суспільства. В основі формування СЕОРРР лежить взаємодія ринкового та комплексного регуляторного механізмів.

Дієвість ринкового механізму визначається такими первинними чинниками як попит, пропозиція, ціна, конкуренція, кон'юнктура ринку.

Дієвість регуляторного механізму у найзагальнішому вигляді визначається взаємодією формальних інституцій та інститутів, які формуються на основі та під дією соціальних, культурологічних, політичних, економічних, екологічних, нормативно-правових чинників, притаманних соціоекологоекономічній системі (підсистемами якої є соціальна, екологічна, економічна), тип і особливості якої визначаються природним середовищем, національними цінностями, політичним устроєм, виробничими відносинами, характером власності.

Таким чином, соціоекологоорієнтований ринок рекреаційних ресурсів передбачає формування такого середовища, де взаємопов'язана сукупність ринкових та регуляторних механізмів забезпечує узгодження цілей і напрямів розвитку відносин у сфері рекреаційного природокористування з урахуванням соціальних, екологічних та економічних інтересів його суб'єктів на засадах сталості. Такий ринок забезпечує максимальне задоволення не лише індивідуальних, а й суспільних потреб, збереження та відтворення природних рекреаційних ресурсів, їх раціональне використання з метою отримання соціального, екологічного та економічного ефекту.

Соціоекологоорієнтований ринок рекреаційних ресурсів розглядається як цілісна суперсистема, елементами якої є теж системи. Структура СЕОРРР характеризує взаємозв'язки між екологічними, соціальними, економічними елементами, при цьому зауважимо, що групи соціальних та економічних елементів виникли, функціонують і розвиваються в екологічній системі. Вся система функціонує на основі переважаючих горизонтальних зв'язків добровільного обміну та індивідуального вибору.

Зокрема, екологічна підсистема охоплює живу та неживу природу, продукти природи, трансформовані людською працею. Екологічно-орієнтуюча складова реалізується через встановлення пріоритетів сталого розвитку загалом і першочерговості цільового ефективного використання, непорушення, відтворення природних рекреаційних ресурсів з метою їх збереження для наступних поколінь, запобігання деградації під впливом антропогенної діяльності, в тому числі й рекреаційної, забезпечення екологічно безпечних умов відпочинку.

Соціальна підсистема в нашому випадку – це населення з його

потребами, інтересами, очікуваннями, які визначаються системою цінностей, культурним рівнем, звичаями та традиціями тощо та суспільний устрій.

Соціально-орієнтована складова реалізується через систему цінностей (ментальність), політико-правову систему, систему забезпечення індивідуальних і суспільних потреб, суспільного добробуту та життєвого рівня, систему суспільного контролю за механізмом прийняття державних рішень, реалізацією державою своїх функцій. Варто наголосити на необхідності вироблення нових цінностей, екологічно орієнтованого світогляду, в основі яких лежить розуміння людьми своєї біосоціальної сутності.

Економічна підсистема – це відносини власності та виробничі відносини, притаманні певній національній економіці, що націлені на отримання максимального доходу. Основою економічної складової є ринковий механізм, на який спрямована дія еколого- та соціоорієнтованих складових для того, щоб інтереси економічної підсистеми не реалізовувались за рахунок і на шкоду двох інших, пристосовуючи чи перетворюючи елементи екологічної підсистеми та підвищуючи ефективність, ігноруючи інтереси соціальної підсистеми.

Кожна складова має свої цілі, завдання, інтереси, реалізація яких здійснюється за рахунок іншої.

Узгодження цілей, досягнення рівноваги інтересів – основна мета функціонування СЕОРПП. А це, в свою чергу, забезпечить задоволення рекреаційних потреб, збереження ПРР, досягнення довготермінової ефективності національної економіки загалом і сфери рекреаційного природокористування зокрема.

1. Черчик Л.М. Формування ринкових відносин у рекреаційному природокористуванні / Луцький держ. техн. ун-т. – Луцьк: ЛДТУ, 2006. – 352 с. – Бібліогр. с. 307–323.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ

к.е.н., доц. **Чигрин О.Ю., Скотникова В.В.**
Сумський державний університет

Однією з найбільших та найактуальніших еколого–економічних проблем сучасності, що набирає величезних обсягів, є накопичення відходів життєдіяльності людини. Щороку в світі акумулюється мільярди тон побутових та промислових відходів, що отруюють землю, воду, повітря, погіршують стан здоров'я населення.

За даними Держкомстату протягом 2010 року на підприємствах

України накопичилось 419,2 млн. тон небезпечних виробничих відходів та 9765,5 тис. тон побутових та подібних відходів, що разом становить близько 430 млн. тон. Станом на 1 січня 2011 р. у спеціально відведених місцях, об'єктах та на території підприємств країни накопичилось 13,3 млрд.т відходів. Отже, основною еколого-економічною проблемою України, як і багатьох інших держав, є величезний розрив між стрімким накопичення відходів та дієвими способами їх знешкодження. Тому необхідність розробки та впровадження активно діючих методів утилізації відходів є очевидною.

Умовно всі відходи поділяються на побутові та промислові. Основними джерелами промислових відходів в Україні є підприємства гірничодобувного, металургійного та металообробного, машинобудівного, хімічного, паливно-енергетичного, лісового та целюлозно-паперового, будівельного та агропромислового комплексів. Побутовими називають ті відходи, які утворюються в процесі життя і діяльності людини в житлових та нежитлових будинках (тверді, великогабаритні, ремонтні, рідкі, крім відходів, пов'язаних з виробничою діяльністю підприємств) і не використовуються за місцем їх накопичення. Враховуючи, що за 2010 рік у розрахунку на 1 особу утворилось 9138,6 кг відходів 1-4 класів небезпеки, а всього утилізовано біля 145,7 млн. тон відходів 1-4 класу небезпеки (за даними Держкомстату), то з розрахунку на 1 особу було утилізовано близько 3190 кг, тобто лише 1/3 від утвореної кількості. Після процесів спалювання та складування на кінець 2010 року наявними у місцях видалення та на територіях підприємств у розрахунку на 1 особу залишилось 289235,9 кг або 289,2 тон відходів 1-4 класу небезпеки. Це величезні показники, які мають бути найбільшим та найпершим стимулом, причиною та передумовою для вирішення проблем поводження з відходами, зокрема шляхом їх утилізації.

За законом України «Про відходи» (1998 р.) утилізація відходів – це використання відходів як вторинних матеріальних чи енергетичних ресурсів, тому використання відходів у виробництві є важливим не тільки з екологічної точки зору, але й з економічної, у якості збільшення власного запасу сировини та палива. Зважаючи на те, що більшість мінеральних ресурсів є вичерпними, вартість таких ресурсів збільшується, і для багатьох держав є економічно недоцільним та неможливим закуповувати таку сировину. Таким чином, з'являється передумова для використання відходів як повноцінної вторинної сировини. Наприклад, отримані після переплавки скловидні шлаки є цінною сировиною для металургійних заводів, використовуються в будівельній промисловості.

Слід зазначити, що відходи вважаються ресурсом підвищеної готовності, уникаючи підготовчі стадії, що дає змогу значно зменшити

затрати на виробництво.

В Україні відходами зайнято близько 160 тисяч га площі, що є одним з найбільших показників у світі. Відповідно до даних Держкомстату за 210 рік в Україні на 1 квадратний км приходиться 694,6 тонн відходів. А збільшення використання відходів у виробництві сповільнює їх накопичення, що означає зменшення зайнятих під відходами площ земель та зменшення транспортних витрат для доставки відходів на полігони та спеціальні місця захоронення.

До того ж, використання відходів як сировини означає зменшення платежів за забруднення та вивезення їх на звалище, а в деяких випадках – і отримання прибутку, якщо одне підприємство буде продавати свої відходи іншому як вторинну сировину.

Щодо екологічного аспекту проблеми, то відходи, їх захоронення та накопичення наносить шкоду довкіллю не лише в момент їх звалення та видалення, але й протягом дуже тривалого часу. Деякі матеріали розкладаються сотні років, деякі є небезпечними та токсичними, що призводить до катастрофічних наслідків (забруднення землі, води, повітря, жахливий сморід в місцях захоронення побутових відходів тощо).

Отже, при вмілому поводженні з відходами вони є джерелом доходу держави та окремих підприємств (як показує досвід деяких Європейських країн), а не джерелом еколого-економічних проблем країни. Тому утилізація, як одна з найважливіших складових поводжень з відходами, заслуговує особливої уваги, розвитку та надання підтримки з боку держави тим організаціям, які займаються відповідними питаннями. Утилізація має стати окремою ланкою, яка б значно зменшила таку еколого-економічну проблему як забруднення довкілля побутовими та промисловими відходами.

Варто зазначити, що одним з можливих варіантів утилізації відходів є використання замкнутого циклу виробництва. Проте, в Україні більшість промислових підприємств не має відповідних технологій використання відходів у своєму технологічному процесі, тому переробка власних відходів тут може виявитись нерентабельною та неефективною. Таким чином, у сучасних умовах переробка відходів на спеціалізованих підприємствах вважається найбільш перспективним, логічним та доступним способом утилізації відходів.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ЕКОЛОГІЧНОСТІ ЯК ФАКТОРУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БІЗНЕСУ³

Шатова В.М., д.е.н., проф. Ілляшенко С.М.
Сумський державний університет

Основна мета екологічної орієнтації виробництва – реорганізація індустріального способу господарювання та перехід на екологічно чистіший спосіб при одночасному досягненні екологічних, економічних і маркетингових результатів. Іншими словами, екологічна орієнтація передбачає підвищення економічної ефективності виробництва, що досягається економією на витратах, підвищенні якості виробленої продукції та екологічної безпеки.

Аналізуючи праці сучасних авторів (Г.Л. Азоев, Г.Л. Багієв, Л.В. Балабанова, П. Дойль, Н.К. Моїсеева), можна зробити висновок, що екологічний маркетинг є напрямом розвитку соціально-етичного маркетингу. Нам здається доцільним розглядати його як один з напрямів соціально-етичної концепції маркетингу. Оскільки управління екологічним маркетингом засноване на принципах соціально-етичного маркетингу, відповідно до яких при досягненні цілей необхідно забезпечувати збалансоване існування людини і природи при максимальному підвищенні якості життя. Така глобальна мета передбачає вирішення низки проміжних задач – підвищення якості та конкурентоспроможності продукту та продовження життєвого циклу організації.

Мета даної роботи – виділити основні конкурентні переваги, що формуються за рахунок екологічної чистоти продукту з урахуванням характеру проблем організаційного розвитку підприємств та розробки рекомендацій щодо застосування екологічно-чистого товару.

Ми провели опитування менеджерів підприємств та організацій метою якого було встановити їх розуміння (нерозуміння) можливості використання екологічності продукції як фактору конкурентоспроможності. Респонденти повинні бути здатні визначити і оцінити наступне:

- переваги чи вигоди, що отримуються підприємством при переході на екологічні технології нового рівня;
- можливості економії та зниження собівартості продукції за допомогою впровадження заходів по оптимізації факторів конкурентних переваг;
- можливості використання вивільнених коштів для внутрішнього інвестування в великі екологічні проекти з коротким терміном окупності.

³ Робота виконана за д/б темою "Розроблення механізму впровадження екологічних інновацій", № 0112U001378

У результаті виділено основні причини, які перешкоджають розвитку напрямку екологізації в рамках вітчизняної економіки:

1. Відсутність інтересу до програм з боку керівництва підприємств зі слабким базовим потенціалом зростання;

2. Відсутність мотивація менеджерів і маркетологів середньої ланки в отриманні інформації, що стосується процедури оцінки конкурентоспроможності екологічно чистого продукту та мінімізації втрат від прояву інноваційних ризиків;

3. Перешкоди, пов'язані з пошуком інвестицій для реалізації заходів екологічно чистого виробництва.

Кредитування проектів підвищення екологічності може здійснюватися з урахуванням оцінки накопиченого потенціалу реципієнта інвестицій та оцінки майбутньої експортної орієнтації як умова підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Процедура відбору заявок на фінансування в основному повинна концентруватися на досягнення проектом екологічних результатів та оцінці маркетингових змінних зростання прибутковості та конкурентоспроможності підприємства.

Потенційні вигоди від застосування стандартних інструментів екологічного маркетингового управління можуть полягати в наступному:

1) виявлення потенціалу зниження витрат у зв'язку з переходом на енергозберігаючу, озонобезпечну технологію виробництва обладнання;

2) підвищення мотивації споживачів до здійснення покупок на основі комплексу маркетингових комунікацій;

3) підвищення інноваційного потенціалу підприємства за рахунок залучення додаткових інвестицій на соціально значущі проекти збільшення екологічності товарів і технологій виробництва;

4) спрощення доступу до кредитування через систему мережевих структур з підтримки та просування передового досвіду в галузі еко-ефективності;

5) поліпшення конкурентоспроможності продукції за рахунок збалансованого розвитку внутрішніх (витрати) і зовнішніх (якість) конкурентних переваг і збільшення прибутковості виробництва загалом.

У нашій країні склалася думка, що урахування екологічного чинника це виключно витратний захід, який може лише знизити конкурентоспроможність держави і компанії. Проте урахування екологічної складової в економічній діяльності може бути вигідним і в масштабах окремих країн, і для конкретних фірм. Україна може і повинна використовувати міжнародний досвід підвищення конкурентоспроможності для розробки нової економічної стратегії, що враховує екологічний фактор та можливості використання конкурентних переваг, що відкриваються на ринку екологічно-чистої продукції.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ СВОЙСТВ ОРГАНИЗАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ

к.э.н., доц. **Швиндина А.А.**
Сумский государственный университет

Определение организационной системы допустимо через идентификацию ее характерных свойств, таких как: неаддитивность, эмергентность, синергичность, централизованность, устойчивость (инстинкт самосохранения), обособленность (стремление к специализации), свойств обратных связей и способность к эволюции, то есть способность не только адаптироваться к изменениям внешней среды (пассивная адаптация), но и сохранять установки (воспроизводить новые свойства), изменять процессы, элементы и связи между ними (активная адаптация). Теоретико-методологические концепции определения организаций и ее системных свойств представлены в работах Т.А. Акимовой, Р. Акоффа, Дж. Белла, Дж. Гэлбрейта, Л. Грейнера, П. Друкера, У. Ростоу, Дж. Стиглица, О. Тоффлера и многих других.

Основопологающим свойством, объединяющим организационные системы и живые организмы, является свойство эволюционировать. Это свойство отражает приспособляемость организационной системы к внешней среде за счет: а) сохранения устойчивости системных процессов; б) качественных позитивных изменений в организации, затрагивающих способы, средства деятельности и взаимодействия людей.

Среди типов систем различают: материальные и знаковые; простые и сложные; естественные и искусственные; активные и пассивные; открытые и закрытые; общественные (социальные) и экологические; детерминированные и стохастические. Р. Акофф вводит понятие целенаправленности системы, как системы, содержащей по крайней мере два целенаправленных элемента, имеющих общую цель. Данное свойство он называет одним из характерных свойств организации, подчеркивая отличие от организмов, которые не обладают целенаправленными элементами.

В соответствии с указанными критериями классификации, можно утверждать, что организационная система – это открытая, материальная, естественная, сложная, общественная, целенаправленная система.

1. Акофф, Р. Акофф о менеджменте [Текст] / Р. Акофф. – Пер. с англ. под ред. Л.А. Волковой – СПб.: Питер, 2002. – 448 с.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ АЛЬТЕРНАТИВНОЙ ЭНЕРГЕТИКИ В МИРЕ И В УКРАИНЕ

к.е.н. доц. **Шевченко А.Н., Ткаченко О.В.**
Сумський державний університет

Одной из фундаментальных и в то же время прагматичных проблем, стоящих перед человечеством, является энергетическая проблема. Нестабильная политическая ситуация на Ближнем Востоке, грозящая перебоями в поставках нефти, постоянный рост потребности в электроэнергии, увеличивающееся загрязнение окружающей среды, нарушение теплового баланса атмосферы, ограниченность топливных ресурсов и рост цен на них, авария на японской «Фукусима-1» подстегнули развитые страны еще активнее развивать альтернативную энергетику.

Согласно прогнозам Межправительственной экспертной группы по климатическим изменениям (IPCC), при условии продуманной и устойчивой государственной поддержки программ развития альтернативной энергетики к 2050 г. почти 80 % совокупного мирового энергопотребления будут составлять возобновляемые источники. Поэтому вложения в этот сектор считаются одними из самых перспективных. Лидерами по объёму привлеченных инвестиций являются ветровая и солнечная энергетика.

В 2010 г. мировые инвестиции в возобновляемые источники энергии поставили рекорд, достигнув \$ 243 млрд. (в сравнении с 2009 г. они выросли на треть, а с 2004 г. – на 540 %).

Основными направлениями альтернативной энергетики являются: ветроэнергетика, гелиоэнергетика, альтернативная гидроэнергетика, использование биотоплива, геотермальная, водородная и космическая энергетика. На возобновляемые источники энергии приходится около 1 % мировой выработки электроэнергии. Речь идет прежде всего о геотермальных электростанциях, которые вырабатывают немалую часть электроэнергии в странах Центральной Америки, на Филиппинах, в Исландии; Исландия также являет собой пример страны, где термальные воды широко используются для обогрева и отопления. Приливные электростанции пока имеются лишь в нескольких странах — Франции, Великобритании, Канаде, России, Индии, Китае. Солнечные электростанции работают более чем в 30 странах.

В последнее время многие страны расширяют использование ветроэнергетических установок. Больше всего их в странах Западной Европы (Дания, ФРГ, Великобритания, Испания, Нидерланды), в США, в Индии, Китае. Дания получает 25% энергии из ветра. Россия может получать 10% энергии из ветра. В Бразилии в качестве топлива все чаще используют этиловый спирт. В мае 2009 года 13 % электроэнергии в США были произведены из возобновляемых источников энергии. 9,4 % электроэнергии

было выработано на гидроэлектростанциях, около 1,8 % были получены из энергии ветра, 1,3 % из биомассы, 0,4 % из геотермальных источников и 0,3 % от энергии солнца. В Австралии в 2009 году 8 % электроэнергии вырабатывается из возобновляемых источников.

Что касается космической энергетики, то шестнадцать компаний, включая Mitsubishi Heavy Industries, объединились для создания орбитальной солнечной электростанции. Проект Space solar power system (SSPS) предусматривает развёртывание на геостационарной орбите поля из солнечных панелей площадью примерно 4-6 квадратных километров. Произведённую ими энергию вниз будет доставлять либо поток микроволнового излучения, либо мощный и высокоэффективный лазер. Средняя выходная мощность системы должна составить 1 гигаватт, причём работать космическая электростанция будет круглосуточно и без перерывов на плохую погоду. Примерно в 2015 году японцы намерены запустить на низкую орбиту демонстрационный спутник мощностью 100 киловатт, который будет не только вырабатывать электричество своими солнечными панелями, но и сбрасывать его на Землю по «силовому лучу».

Курс на развитие энергетики из возобновляемых источников взяла и Украина. Осенью 2009 г. были приняты законы «Об электроэнергетике» и «Об альтернативных источниках энергии», позволившие продавать ток, выработанный альтернативной энергетикой, по более высоким, «зелёным» тарифам. Причем весь ток обязано выкупать ГП «Энергорынок». В июле 2011 г. состоялось открытие первой очереди ветряного парка «Новоазовский» на побережье Азовского моря суммарной мощностью 25 мегаватт. Всего в парке планируется построить 43 ветрогенераторные установки суммарной мощностью 107,5 МВт. Срок реализации проекта – 2010–2014 гг., суммарная стоимость проекта составляет 1,8 млрд. грн. Причем до 80 % комплектующих для агрегатов будет производиться на «Энергомашспецстали».

Самой крупной на территории СНГ и одной из крупнейших в мире стала открытая австрийской компанией Activ Solar в июне солнечная электростанция «Омао Солар» мощностью 20 МВт (Крым, Сакский р-н). Это первая очередь проекта «Охотниково» (проект разделен на четыре очереди по 20 МВт). Ранее Activ Solar завершила строительство и ввела в эксплуатацию в селе Родниковое (Крым, Симферопольский район) солнечную электростанцию мощностью 7,5 МВт. На момент подключения эта станция, состоящая из 33,8 тысяч панелей, была крупнейшей на территории СНГ.

Таким образом, альтернативная энергетика по своим технологическим, экономическим и экологическим тенденциям в течение последних двух десятилетий получила стремительное развитие во многих странах мира, препятствием которому в нашей стране являются некоторые политические факторы.

ОСОБЛИВОСТІ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИМ КОМПЛЕКСОМ УКРАЇНИ У СИСТЕМІ ВПРОВАДЖЕННЯ КРИТЕРІЇВ ТА ІНДИКАТОРІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Шершун М.Х.

Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики,
природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи,
Верховна Рада України

Лісове господарство України має значну історію впровадження управлінських та виробничих рішень щодо створення та вирощування лісових насаджень, а також ефективності використання лісових ресурсів. Особливості впровадження таких заходів зумовлено тривалим історичним розвитком суспільства, а разом із тим формуванням нормативно-правової бази, яка визначала право власності на ліси, а також основні правила ведення лісового господарства. Слід зауважити, що розвиток лісового господарства не завжди був поступовим та динамічним. Переважно державна монополія на ліси, що встановилася близько століття тому, з одного боку забезпечувала певну вертикаль стабільності розвитку та контролю, а з іншого – не сприяла впровадженню новітніх технологій, ефективних методів та способів лісовирощування та лісокористування. Поряд із цим державне регулювання у галузі лісівництва забезпечило додержання основних вимог ведення лісового господарства, які наближаються до сучасних критеріїв збалансованого лісівництва.

Серед основних засад щодо забезпечення належного ведення лісового господарства слід відзначити такі: лісотипологічна основа ведення лісового господарства; диференціація впровадження господарських із урахуванням функціонального призначення лісів; особливості використання лісостанів із урахуванням річного приросту та продуктивності насаджень; обмеження обсягів лісокористування за площею; удосконалення управління лісовими ресурсами з урахуванням їх вікової структури; обов'язкове лісовідновлення із використанням переважаючих аборигенних порід; широке використання лісової селекції та переведення лісовирощування на селекційну основу; стимулювання обсягів лісорозведення тощо.

Поряд із цим залишається низка чинників, які значно сповільнюють наближення лісового господарства України до критеріїв збалансованого лісівництва та сталого розвитку. Одним із основних є неефективність реалізації та негнучкість прийняття управлінських рішень; управління “згори”, яке не враховує регіональних особливостей; використання планових показників у системі звітності та оцінки лісогосподарської діяльності; відсутність системи

мотивації у прийнятті нових та прогресивних рішень у лісоуправлінні.

Вказані аспекти значно знижують високий рівень ведення лісового господарства та вимагають прийняття системи новітніх та більш ефективних рішень. З огляду на це, важливими аспектами сучасного ведення лісового господарства та наближення його до критеріїв збалансованого лісівництва є: перенесення основних повноважень щодо прийняття управлінських рішень у регіони; надання можливості прийняття управлінських рішень відповідно до ситуації (лісове господарство за особливостями виробництва наближається до сільського господарства та значною мірою залежить від чинників зовнішнього середовища); відхід від планової системи оцінювання діяльності підприємств та впровадження більш гнучких показників оцінювання лісгосподарської діяльності; впровадження системи конкурентноздатності товарів та послуг; більш широке запровадження поступових та вибіркових систем рубок головного користування та їх стимулювання; найбільш повне використання природного поновлення у лісовідновленні; доступність місцевих громад та широких верств населення до використання деревних та не деревних ресурсів лісу та участі у прийнятті управлінських рішень.

ОЦЕНКА ПРОГРЕССА В ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ НА СУБНАЦИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ

д.э.н., проф. **Шимова О.С.**

Белорусский государственный экономический университет,
г. Минск, Беларусь

В преддверии предстоящего Саммита Земли «РИО+20» мировое сообщество анализирует результаты реализации глобального плана действий по устойчивому развитию (УР), изложенного в «Декларации Рио» и «Повестке дня на 21 век», принятых на Конференции ООН по окружающей среде и развитию в 1992 г. В проекте итогового документа будущего саммита отмечено, что наблюдается реальный прогресс в области искоренения нищеты, а также наличие положительной экономической динамики благодаря внедрению и использованию новых информационных технологий, которые содействуют улучшению качества жизни людей. Вместе с тем подчеркивается, что около 1,4 млрд человек все еще живут в крайней нищете, а одна шестая часть населения планеты недоедает, существует угроза пандемии и эпидемий. На достижениях в области развития сказались и последствия нескольких финансовых и экономических кризисов, неустойчивость цен на энергоносители и продукты питания, отсутствие продовольственной безопасности, а также изменение климата и утрата биоразнообразия планеты.

Несмотря на усилия правительств и негосударственных организаций, отмечается в проекте итогового документа, УР остается целью далекого будущего во всех странах.

Ключевым механизмом выполнения международных обязательств по УР является формирование и реализация стратегий УР на региональном, национальном и субнациональном уровнях. В Беларуси идея УР получила широкое признание как в правительственных кругах, так и в научной среде, поскольку сложная социально-экономическая ситуация, в которую попала страна после распада СССР, требовала создания новой стратегической модели развития общества. По решению правительства Республики Беларусь в 1996 г. была создана Национальная комиссия по устойчивому развитию, а в 1997 г. разработана первая на постсоветском пространстве Национальная стратегия устойчивого развития (НСУР). Законом "О государственном прогнозировании и программах социально-экономического развития Республики Беларусь" предусмотрено, что НСУР разрабатывается один раз в 5 лет на 15-летний период и, по сути, является основным долгосрочным документом в системе государственного прогнозирования. Вторая НСУР на период до 2020 г. была разработана в Беларуси в 2004 г. Реализация НСУР требует партнерских усилий со стороны всех местных сообществ, для чего необходима конкретизация заданий НСУР на субнациональных уровнях путем разработки стратегий УР территорий – местных повесток – 21 (МП–21). Эта работа началась в республике в 1999 г. (первопроходцами стали г. Туров Гомельской обл. и Детский реабилитационно-оздоровительный центр «Надежда»), и в настоящее время разработаны и реализуются уже более шестидесяти МП–21 в районах, городах, сельских населенных пунктах и около пятидесяти школьных МП–21. Следует отметить, что местные стратегии не подменяют разрабатываемые в соответствии с действующим законодательством программы и планы развития соответствующих территорий, а дополняют систему прогнозирования и планирования на местном уровне, делая ее завершенной, способствуя консолидации местного сообщества (власти, населения, политических партий, общественных структур), без чего невозможен успех. Активное участие местных сообществ в действиях по укреплению УР объясняется тем, что на субнациональном, локальном уровнях люди острее всего замечают и ощущают проявление неустойчивости и угроз. Именно поэтому воплощение идей УР на практике в рамках МП–21 является наиболее успешным в комплексе мер, предложенных на Саммите в Рио-де-Жанейро в 1992 г. по повороту цивилизации на путь УР.

Работа по инициированию новых местных стратегий и развитию существующих в Беларуси продолжается, поскольку МП–21 – это не столько документ, сколько процесс, живое дело представителей всего местного сообщества, включающее встречи и обсуждения, выработку идеологии, сбор

інформації, визначення планів робіт і організацію тематических груп, написання документа, претворення його в життя, контроль виконання, удосконалення і т.д. Активізації цієї роботи сприяв новий проєкт ЄС/ПРООН в Республіці Беларусь «Устойчивое развитие на местном уровне». Оцінюючи перспективи УР територій Беларусь, слід відзначити як фактори, сприяючі прогресу в цій області, так і перешкоди, перешкоди йому. К першим можна віднести наступне:

- наявність Національної стратегії стійкого розвитку на період до 2020 року, передбачаючої розробку місцевих повесток;
- інтерес регіональних і місцевих властей до проблематики УР;
- активне участь громадських організацій в проєктах, пов'язаних з УР;
- результативність уже діючих МП-21;
- реальна допомога в забезпеченні УР на місцевому рівні в рамках міжнародних проєктів.

К факторам, перешкодиючим прогресу, можна віднести:

- упустивання в Республіці Беларусь Національної комісії по УР в 2009 році;
- відсутність державного органу, курирующего питання УР;
- необов'язальність розробки і реалізації регіональних і місцевих стратегій УР;
- відсутність органу державного управління, відповідаючого за регіональне і місцеве розвиток;
- нечисленність місцевих громад, розробляючих стратегії УР;
- слабкість місцевого самоуправління, перешкодило розвитку нових підходів.

ОБЛІК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Шишова Ю.Г., Ведмідь Н. Г.
Сумський державний університет

У сучасній економіці такі показники як конкурентоспроможність і продуктивність все меншою мірою залежать від матеріальних чинників виробництва. Основу економічного зростання формують знання, які є основним фактором для продуктивного застосування і експлуатації фізичного капіталу. Бухгалтерська інформація залишається одним із найважливіших джерел, яку використовують при оцінці бізнесу й ухваленні рішень щодо інвестування коштів. Але нематеріальні активи є однією з найменш вивчених категорій вітчизняної бухгалтерської методології. Саме тому оцінка і відображення в бухгалтерському обліку невідчутних активів

набувають вирішального значення.

Питанням бухгалтерського обліку людського капіталу приділяли увагу в своїх працях І. Абейсекара, Е. Брукінг, Л. Едвінсон, Т.В. Давидок, Д. Добія, А.А. Колосюк, Н.М. Малюга, М.Р. Метьюс, М.Х.Б. Перера, та ін.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності відображення інформації про людський капітал підприємства у бухгалтерській звітності з врахуванням зарубіжного досвіду для забезпечення користувачів (як зовнішніх, так і внутрішніх) необхідною інформацією.

Про зростаючу роль інтелектуальних активів свідчить той факт, що ринкова вартість сучасної фірми перевищує балансову вартість її активів. Зазначену різницю між ринковою та балансовою вартістю фірми складає “гудвіл”. Згідно п. 4 П(С)БО 19 “Об’єднання підприємств”, гудвіл виникає під час продажу підприємства як перевищення вартості придбання над часткою покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів, зобов’язань і непередбачених зобов’язань на дату придбання [1]. При цьому не йдеться про те, що ця різниця у вартості є активом і його значення при здійсненні підприємством поточної діяльності визначити неможливо.

Згідно з п. 1.7 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” у визначенні гудвіла вказано, що цей об’єкт є нематеріальним активом, вартість якого визначається як різниця між балансовою вартістю активів підприємства та його звичайною вартістю, як цілісного майнового комплексу, що виникає внаслідок використання кращих управлінських якостей, домінуючої позиції на ринку товарів (робіт, послуг), нових технологій тощо.

Як бачимо, існує суперечність між двома визначеннями. До того ж, не можна безсистемно поєднувати та оцінювати за однією шкалою різні види здібностей працівників і результати їх праці, адже для підприємства кожен різновид інтелектуальних здібностей приносить різний прибуток. Отже, потрібна чітка класифікація, розподіл за певними статтями об’єктів гудвілу. На сьогодні єдиної методики оцінки людського капіталу в Україні також не розробили.

Для того, щоб запропонувати шляхи вирішення проблеми проаналізуємо міжнародний досвід в даній сфері. В додатку до Міжнародних стандартів оцінки № 2 “Оцінка нематеріальних активів” відмічено: “Для більшості завдань, що вирішуються оцінщиками, гудвіл може бути визначений як сукупність тих елементів бізнесу або персональних якостей, які стимулюють клієнтів продовжувати користуватись послугами даної компанії або даного індивідууму і приносять компанії прибуток понад того, що потрібен для отримання розумного доходу на всі інші активи, включаючи дохід на всі інші нематеріальні активи, які можуть бути ідентифіковані і оцінені окремо” [3, с. 184].

У світовій практиці існують принципові підходи до оцінки й обліку людських ресурсів – так звані моделі активів (витратні моделі) і моделі корисності. В основі моделей активів (витрат) закладена звичайна схема бухгалтерського обліку основного капіталу, пристосована до особливостей людського капіталу. На спеціальних рахунках за розробленим переліком обліковуються витрати на людські ресурси, які залежно від призначення розглядаються або як довгострокові вкладення, що збільшують розмір функціонуючого людського капіталу, або списуються як втрати. За допомогою моделей корисності можна оцінити економічні наслідки зміни трудової поведінки працівників у результаті тих або інших заходів. Також у світовій практиці є широко вживаним досвід створення власної методики обліку нематеріальних активів самостійно кожним підприємством залежно від специфіки діяльності (компанії «Telia», «ABB Sverige», «SCAA» та інші).

Отже, на основі проаналізованого зарубіжного досвіду для вирішення даної проблеми можна застосувати три варіанти дій: 1) створити окремий клас рахунків для обліку людського капіталу на підприємствах; 2) проводити облік людського капіталу на позабалансових рахунках або вдосконалити рахунок «Нематеріальні активи», створивши спеціальні субрахунки; 3) надати можливість підприємствам самостійно розробляти систему обліку людського капіталу залежно від специфіки його роботи.

1. П(С)БО 19 “Об’єднання підприємств” від 9.12.2011 року.
2. Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 28.12.94 № 334-94ВР
3. Международные стандарты оценки. Г.И. Микерин, М.И. Недужий, Н.В. Павлов, Н.Н. Яшина – М.: ОАО “Типография “НОВОСТИ”, 2000. – 264 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В БІЗНЕСІ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

к.е.н., доц. **Шкарупа О.В., Бурич І.В.**
Сумський державний університет

Поглиблення ринкових перетворень в Україні викликає необхідність адекватної перебудови інформаційного забезпечення процесів управління в усіх сферах суспільного життя, в тому числі і бізнесі. Визнаним фактом є теза про те, що найважливішим ресурсом ринкової економіки є інформація. В недостатній мірі розвитку, за світовими мірками, перебуває в країні система збору, обробки, систематизації економічної інформації та своєчасної передачі її споживачам в належному вигляді. Мова йде не тільки про доступність, швидкість отримання та якість інформації, а й про значні витрати коштів і часу на передачу, перетворення такої інформації та прийняття на її основі рішень.

Глибокий аналіз накопиченої підприємством інформації дозволяє правильно вибрати стратегію розвитку і зміцнення своїх позицій на регіональних і світових ринках. Орієнтирами перспективи тут можуть бути науково-технічна, патентна, законодавча й інша, не менш важлива інформація. На основі цієї інформації представляється можливим обрати перспективні способи, матеріали і технології виробництва нових виробів, своєчасно підготувати персонал. Інформація поряд з такими важливими для економіки компонентами як енергія, сировина та матеріали стає стратегічним ресурсом організації.

В результаті проведеного дослідження можна стверджувати, що до теперішнього часу український ринок бізнес-інформації не отримав достатнього розвитку як найголовніший елемент в забезпечення конкурентноспроможності економіки, а тенденція розширення переліку завдань і послуг, що вирішуються за допомогою сучасних засобів телекомунікації має позитивну динаміку. Інформаційні технології в сфері малого та середнього бізнесу безперервно удосконалюються і поповнюються новими програмними продуктами та інформаційними системами, що ускладнює процес адаптації підприємств до ринкових умов.

Удосконалення інноваційної діяльності з метою підвищення конкурентоздатності бізнесу в повному обсязі має комплексний, системний характер і охоплює такі види роботи, як пошук ідей, ліцензій, патентів, кадрів, організацію дослідницької роботи, інженерно-технічну діяльність, що поєднує винахідництво, раціоналізацію, конструювання, створення інженерно-технічних об'єктів, інформаційну й маркетингову діяльність. Все це створює прогресивні умови для інноваційного розвитку на основі активізації інформаційних процесів як передумови конкурентної переваги бізнесу.

Аналіз джерел отримання конкурентних інформаційних переваг дозволив зробити висновки, що найбільш важливими з них є наступні:

- позаекономічна монополія на володіння інформацією, що виникає при відсутності інформаційної свободи. В цьому випадку економічний суб'єкт використовує для отримання прибутку інформацію, яка є недоступною іншим учасникам ринкового процесу;

- здатність краще і швидше інших оцінити і зрозуміти загальнодоступну інформацію. В цьому випадку економічні суб'єкти отримують додатковий прибуток, який може бути визначений як премія за краще використання інформації.

Якщо конкурентні інформаційні переваги стійко розвиваються в часі та просторі, вони поступово трансформуються в соціально-економічні переваги та забезпечують стале конкурентне середовище.

Стійкість підприємства на ринку залежить від високого рівня

інноваційного бізнес-потенціалу підприємства, що містить у собі: науковий, виробничий і підприємницький потенціали. Впровадження інформаційних інновацій є завжди складним процесом для будь-якої організації, на яку впливає фактор невизначеності. Для створення реальних умов для розвитку конкурентних інформаційних переваг в межах інноваційної моделі розвитку держави доцільно насамперед звернути увагу на створення механізмів покриття інформаційних та інноваційних ризиків.

Так, при пошуку джерел інформації особлива увага повинна приділятися питанням вартості і конкретності одержуваної інформації, надійності і вірогідності. Важливим тут є джерело, термін, протягом якого інформація залишається актуальною, її аналіз. Репутація джерела – це одне, а використання доказів, що підтверджують істинність інформації зовсім інше.

Показник «якість інформації» є дуже важливим з точки зору підтримання конкурентноздатності бізнесу, але неоднозначним. Одна і та ж інформація має різне значення для людини, але в різний час або для декількох людей.

З метою створення конкурентних інформаційних переваг для бізнесу на державному рівні необхідно:

- створити умови для капіталізації інтелектуальної власності;
- створити систему мотивації, яка сприяла б процесам інвестування та розвитку венчурних інноваційних фірм і проектів;
- розробити систему інформаційного забезпечення при наданні державних гарантій кредитуванню перспективних інноваційних проектів.

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ЯК ПЕРЕДУМОВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Шкодкіна Ю.М., Дмитренко Ю.В.
Сумський державний університет

Території України мають значний природно-ресурсний потенціал, ефективне використання якого може сприяти економічному зростанню країни. Внаслідок минулої командно-адміністративної економічної системи, яка була зосереджена на матеріальному виробництві, на сьогодні спостерігається нерівномірний рівень його використання в різних регіонах: на територіях багатих на мінерально-сировинні ресурси розвивається промисловість та концентрується забруднення різного походження, аграрні (сільські) території – у занедбаному стані через нерозвинуту сферу послуг.

На сьогодні, частка туристичного бізнесу складає 7% від загальносвітового експорту товарів і послуг. Більше ніж в 40 країнах туризм

виступає основним джерелом поповнення національного бюджету, а в 70 – однією з трьох основних його статей.

Виділяють зовнішні та внутрішні фактори розвитку зеленого туризму в країні. До зовнішніх факторів можна віднести географічне положення регіону, політичні відносини між країнами, близькість до транзитних шляхів та ін. Проте, визначальними є внутрішні фактори, такі як: природно-географічні особливості й кліматичні умови, наявність та якість природних ресурсів, економічна ситуація в країні, внутрішня політика, рівень розвитку відповідної інфраструктури та рівень фінансування сфери туризму в країні.

Природні передумови розвитку сільського зеленого туризму в Україні є одними із найкращих у Європі. Але нормативно-правова неврегульованість та мізерна частка інвестицій в розвиток зеленого туризму значною мірою стримують вихід цього виду туризму як на внутрішній, так і на міжнародний туристичний ринок, не дають змоги розвинути його у сільськогосподарських районах із значними показниками незайнятого населення.

Розвиток зеленого туризму дозволяє створити робочі місця та нові перспективні напрями діяльності сільському населенню, підвищити рівень його життя, відкрити нові ринки для місцевих виробів і послуг, що сприятиме покращенню фінансового становища сільських жителів та розвитку економіки в країні. Водночас, забезпечуватиметься соціальний розвиток і міських жителів, які зможуть відпочити якісно не виїжджаючи з країни та зекономити час та гроші.

Отже, розвиток зеленого туризму, зокрема його фінансове забезпечення, в Україні можна розглядати як одну з передумов сталого розвитку країни в трьох вимірах – екологічному, економічному та соціальному.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ СИСТЕМОЮ

к.н.держ.упр., доц. **Шпачук В.В.**

Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ

Державне антикризове управління банківською системою повинно бути спрямоване на постійне упередження ризиків та кризових явищ або швидке їх подолання протягом всього періоду функціонування банківської системи. Воно є тривалим процесом, який охоплює не стільки час від початку кризи та до її закінчення, скільки весь час діяльності, функціонування банківської системи – ризики в діяльності банківської, як і будь-якої соціально-економічної, системи присутні завжди і саме вони стають передумовою виникнення кризи, у разі низької ефективності управління. В

межах державного антикризового управління, основною метою якого є підтримання стабільності банківської системи, здійснюється державне антикризове регулювання, що спрямоване на виконання тактичних завдань, які змінюються залежно від фази функціонування банківської системи.

При цьому, якісне державне антикризове управління банківською системою та постійне підтримання її стабільності неможливо без визначення стратегії розвитку банківської системи, адже зводить процес управління, особливо під час сталої фази функціонування банківської системи, до регулювання з деякими антикризовими ознаками. Відсутність чітко сформульованої стратегії – суттєвий недолік, що перешкоджає ефективному державному управлінню. Незважаючи на це, вже тривалий час банківська система України розвивається без стратегії, стратегічних цілей та завдань, без визначення пріоритетних напрямів розвитку та цільових показників. Останній раз такий документ укладався в 2003 році – «Комплексна програма розвитку фінансової системи України на 2003-2005 роки». А «Стратегія розвитку фінансового сектора України до 2015 року», розроблена на виконання Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 червня 2007 року «Про хід виконання рішень Ради національної безпеки і оборони України щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні» № 659/2007 від 20 липня 2007 року робочою групою в складі представників Держфінпослуг, НБУ та ДКЦПФР, так і не була затверджена.

Не змогла змінити ситуацію і Програма реформ «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава: програма економічних реформ на 2010-2014 роки». Програма була розроблена на виконання поставленого Президентом України завдання з відновлення економічного зростання й модернізації економіки країни, охоплює широке коло різноманітних сфер та питань, вона майже не містить вкрай важливих для системи державного управління та банківської системи інновацій, не враховує головні чинники появи кризи, не має антикризового характеру, не вирішує важливі тактичні питання і, фактично, є програмою подолання наслідків кризи, відновлення стійкості вітчизняної економіки та її сфер. Це стосується і реформи вітчизняної банківської системи. Дії, що представлені в Програмі і спрямовані на розвиток фінансового та банківського секторів, незважаючи на п'ятирічний термін, мають переважно тактичний характер, не спрямовані на модернізацію фундаментальних засад, наприклад, державного управління фінансовою та банківською сферами, інколи передбачають дії та операції, які здійснюються або повинні здійснюватись державними органами та елементами банківської системи на постійній основі.

Водночас, стратегія розвитку банківської системи повинна узгоджуватися з іншими програмами та політиками розвитку держави та

економіки. Банківська система є важливою складовою економіки, але без досягнення тривалої макроекономічної стабільності доволі складно розрахувати на стабільність банківської системи. Таким чином, встановлення органами державної влади довгострокових орієнтирів розвитку, виконання визначених завдань та досягнення поставлених цілей, сприятимуть покращанню структури економіки, забезпечать макроекономічну стабільність, інтенсивне зростання галузей економіки, платоспроможний попит населення та інше, що повинно позитивно відобразитись на стабільності вітчизняної банківської системи. В протилежному випадку стабільність банківської системи завжди буде перебувати під загрозою і навіть найкращі антикризові заходи не будуть мати тривалого ефекту, а лише сприятимуть вирішенню поточних проблем. Для цілей управління вітчизняною банківською системою також потребує вирішення і питання відображення реалій банківського ринку, встановлення орієнтирів для банківських установ за допомогою відповідних інструментів.

Наукове видання

Економічні проблеми сталого розвитку
Экономические проблемы устойчивого развития
Economic Problems of Sustainable Development

Матеріали доповідей
Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 20-річчю наукової діяльності
факультету економіки та менеджменту
Сумського державного університету
(Суми, 3–5 квітня 2012 року)

Відповідальний за випуск О. В. Прокопенко
Комп'ютерне верстання В. А. Омеляненка

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 11,39. Обл.-вид. арк. 13,04. Тираж 300 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.